

MAILA TALVIO

NE 45.000

TARKOITUSROMAANI

SUOMEN TUBERKULOOSIN
VASTUSTAMISYHDISTYKSEN
TOIMESTA LAADITTU POHJAKSI
ELOKUVATEKSTIÄ VARTEN

PORVOO * HELSINKI

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA
1932

HELMI HIRVINEN.

Helmi Hirvinen pyrki nopein askelin Töölön katuverkosta Turuntielle ennättääkseen osakunnan iltaan. Hän oli myöhästynyt, ohjelma varmaan jo oli loppunut.

Hän ei ollut jaksanut ajoissa tehdä päätöstään, lähteä vai jäädäkö kotiin. Hän oli viime aikoina käynyt niin oudon saamattomaksi ja ikäväksi. Tenttiluku teki sellaiseksi. Hän oli nyt kaiken syksyä ahertanut, ja siinä tietenkin olisi pitänyt pysyä tämäkin ilta. Niin, tämä ilta ja moni muukin ilta vielä. Kuuluihan hän tällä hetkellä niihin Helsingin yliopiston murheellisiin germanisteihin, joiden kohtalo ratkaistaan ensi keväänä.

Hänen täytyy läpäistä, hänen täytyi jaksaa! Hänen asemansa oli kerta kaikkiaan sellainen.

Juuri tätä hän ajatteli — kuinka monennen keran! Kun katulyhdyt ulkona sytytettiin ja hän käsitti, ettei enää näe lukea, oikaisi hän selkensä, pyyhki hikeä otsaltaan ja käsistään ja toisteli ajatuksissaan: minun täytyy läpäistä, minun täytyy jaksaa!

Silloin Marja, hänen sairas sisarensa, nousi istual-

leen vuoteessa ja alkoi sillä leikillisellä, iloisella äänellä, jota Helmi häneltä turhaan kadehti:

— Etkö aiokaan lähteä? Ei kukaan jaksa aina lukeakaan. Eivät silmätkään kestä. Menisit nyt! Ota kaunis pukusi. Se Jyrkihän on tullut Italiasta ja laulaa varmaan sen Pajazzon aarian, joka on hänen bravuurinsa. Ja se kaunis tummasilmäinen Heikki odottaa sinua — tiedätkö, luulen, että se on hän, joka tuolla kadulla joskus kävelee edestakaisin. Näkee, että hän on ollut sotaväessä. Hän astuu kovin kauniisti! Ja sitten Antti. Eikö Antti kuitenkin ole kaikkein paras ystäväsi, Helmi? Sano pois! Heikistäkö pidät vaiko Antista? Tai Jyrkistä? Oi sinä onnellinen, joka olet ylioppilas — pääsenköhän minä koskaan niin pitkälle. Kuule, lähde jo, muuten myöhästyvät. . .

Pieni Marja parka, näin hän laverteli, ainaisesti selkävaiivastaan huolimatta, ja puheli ja taivutteleli, kunnes Helmi joutui siihen mielialaan, että päätti kun päättikin lähteä.

Marja tiesi Helmin, vanhemman sisarensa asioista oikeastaan liian paljon. Helmi ei ollut suinkaan kaikkia kertonut, mutta Marja aavisti sen, mitä ei oltu lausuttu. Joskus hän aavisti enemmän kuin Helmi

itsekään. Siinä hän nytkin veikeästi kuiskaten oli maininnut niiden kolmen pojan nimet, jotka lyhyemmän tai pitemmän ajan olivat vaatineet osaansa Helmin tunteista.

Aluksi oli tullut Jyrki. He riitelivät toverikunnan lehdessä siitä, kenen ensin oli kadulla tervehdittävä, tytön vaiko pojan. Helmi käytti salanimeä »Emma» ja Jyrki »Silkkipytty», eikä »Pamauksen» toimitus suostunut paljastamaan väittelijöitä, mutta kielsi heiltä lopuksi tilan. Koska »Pamauksen» palstoja tarvittiin muuhunkin kuin tähän loputtomaan riitaan, jossa jo mentiin persoonallisuuksiin. Penkinpainaajaistansseissa vasta he saivat asian tietää. Maire, Helmin paras ystävä, huusi huumauksen vallassa, saatuaan viiniä hiukkasen liikaa: no, jeskandeer, naamiot pois, Emma ja Silkkipytty! Helmi muisti selvästi Jyrkin hehkuvat kasvot, kun hän häneen katsoi, katsoi syvään ja pitkään ja sanoi: tule sitten, Emma! Sen illan he tanssivat niin, että se herätti pahennusta. Ja tanssien välillä Jyrki lauloi. Helmi tunsi, että hän lauloi vain hänelle. Ja vielä huulillaan sanat »tule armaani ja kätes anna mulle» hän palasi Helmin luo ja tanssien he ottivat vastaan auringon, joka nousi yli Hel-

singin. Ja Helmin oli hiukan vaikea riistää irti kättään Jyrkin kädestä, kun Jyrki kodin ovella sitä pitelemistään tahtoi pitää.

Mutta Jyrki ei pysynyt Helmin sydämen valittuna varsin kauan. Jo fuksi-illanvietossa hän joutui Antin seuraan ja he puhelivat elämänuran valitsemisesta. Antti oli valinnut medisiinarin pitkän ja tärkeän tien, ja kun Antti kuului ohjelmatoimikuntaan ja piti velvollisuutenaan seurustella tulokkaiden kanssa, joutui Helmikin osalliseksi hänen ystävällisyydestään. Antti ei tanssinut ensinkään. Jyrki ei ollut läsnä. Helmiä väsytti sinä iltana kaikkien surujen jälkeen, mitä kotona oli ollut. Hän ei päässyt vireeseen ja lähti varhain pois. Antti sanoi: joko näin aikaiseen? Helmi nieli kyyneliään, muistaessaan kotiväkeään. Antti tuntui huomaavan jotakin, penkoi päällysvaateröykkiöitä, kysyen, minkä värinen takki oli kysymyksessä. Vihdoin viimein se löytyi, ohut, vanha takki. Helmiä ujostutti kaikki tyyni ja hänestä tuntui helpotukselta jättää iloinen humina, joka ei soveltunut hänelle ja hänen suruilleen.

Myöhemmin vasta hän sen omaksui. Ja omaksui Antin ystäväkseen. Pyhäisin he kävelivät Munkki-

niemeen ja Meilahteen. Tai hiihtivät jäällä. Oli hyvä ja turvallinen olla. Saattoi puhua asioista ja vaihtaa mielipiteitä.

Joskus teki mieli puhua kotioloistakin. Mutta niihin hän kuitenkin ei koskaan voinut kajota, ne olivat liian kipeät.

Antista tuli aikaa voittaen se ymmärtävä ystävä, jonka seurassa Helmi vietti vaikean suruvuoden, yhden niitä monia, jotka olivat kohdanneet Hirvisen perhettä.

Sitten tuli Heikki. Hän palasi osakuntaan sotaväestä, palasi karskina ja täynnä kasarmisukkeluuksia. Miten hän oikeastaan shakkipöydän äärestä ja osakunnan kehittyneempien jäsenten joukosta tuli toisvuotisen siivettären pariin — sitä ei Helmi käsittänyt. Mutta eräänä iltana tanssissa se tapahtui. He tanssivat itsensä pyörriksiin. Helmi tiesi Antin olevan klubihuoneessa. Ensin se hiukkasen häntä kiusasi. Niinkuin häntä kiusasi sekin, että Maire ja kaikki nuo muut olivat täällä. Jyrki ei nähnyt eikä kuullut; hän istui sohvaan painuneena Greetan vieressä, jolle hän nykyään lauloi. Mutta pian kaikki ihmiset unohtuivat ja Helmille kävi samantekeväksi, mitä he ajatteli-

vat. Heikki oli peloittavan voimakas, hänen käsivar-
sillaan joutui tahdottomana liitelemään, ja kun hän
pitkien ripsien alta katsoi silmin, jotka huumasivat,
niin kaikki sanat kuolivat huulille eikä ollut aikaa ei-
kä paikkaa — oli vain ihanaa levottomuutta ja pelkoa,
että tämä loppuu.

Heikki halusi jo ensimmäisenä iltana Helmin ko-
din edustalla enemmän kuin kädenpuristusta. Heikki
pyysi tapaamista milloin missäkin. Heikistä oli ollut
hyvin vaikea erota nyt lukujen vuoksi. Ja tieto siitä,
että Heikki häntä kaipaa, tuli vieroittavana eteen pit-
kin tenttilukuja. Pieni sisar Marja saattoi olla varsin
oikeassa kertoessaan Heikin joskus kävelleen tuolla
ulkona.

Ettei hän vain saisikin päähänsä pyrkiä sisäpuo-
lelle. Se se puuttuisi. Ei mistään hinnasta Helmi tah-
do tänne ketään. Tytöt olivat joskus käyneet. Pitihän
hän osakunnan tytöistä. Ei toki sellaisia kuin Greeta
ja Annikki ja Mirja ja Esteri ollut missään. He saavat
tulla, mutta ei nyt. Hän ei jaksa nyt.

Ovat tenttiluvut.

Professorin knoppologiaan kuuluvat vuosiluvut.
Niitä Helmi nyt ahtaa päähänsä. Jokainen germanisti

ottaa selvän niistä.

Kun Heikki johtuu mieleen, tulee hän keskelle vuosilukuja. Tuntuu joskus hullunkuriselta, kun ta-koessa päähänsä suurempien ja pienempien profeet-tain syntymä- ja muita merkkivuosia yht'äkkiä kuu-lee korvissaan: Helmi, und bist du nicht willig, so brauch ich Gewalt! Tuntuu hullunkuriselta, mutta tuntuu myöskin ihanalta ja peloittavalta. Heikki rakastaa häntä, Helmiä, mutta rakastaako Helmikin häntä? Eikö Antilla, vakaalla, hyvällä Antilla ole mi-tään sijaa hänen sydämessään? Anttikin rakastaa Helmiä.

Ennen kaikkea tuntuu mielettömältä kesken tent-tilukuja ajatella noita typeriä poikia. Olkoot missä ovat. Hän ei tahdo muistaa heitä, ei tahdo, ei tahdo, ei tahdo! Eikä saa!

Mutta Marja, joka päivästä päivään makaa tuossa sängyssään hänen vierellään, kirja tyynyn alla, lukee myöskin hänen ajatustensa kirjaa ikäänkuin se olisi avoinna hänen edessään. Ja kun hän sitten joskus hie-notunteisesti tai veikeästi alkaa puhua, niin ei Helmi henno hänelle suuttua.

Hän pelkää, että Marja on kipeämpi kuin he aa-

vistavat. Pitäisi kai kutsua lääkäri. Marjan selässä on jotain vikaa. Olisipa eno Wiljam likempänä, niin Helmi menisi mokoman jörön vanhanpojan luokse ja komentaisi hänet tänne. Mutta eno Wiljam elää kuuluisana herra ylilääkärinä parantolassa ja välittää vähät köyhistä sukulaisistaan Helsingissä. Ei puhu eikä pukahda. Ei moniin vuosiin ole ilmoittanut itsestään. On suuttunut. Suurilla ja kuuluisilla herroilla on oikkunsa. Hän suuttui äidin, Helmin ja Marjan äidin hautajaisten jälkeen. Suuttui ties mistä. Mutta niin perin pohjin, ettei sen jälkeen ole kaksoissisarensa lapsille omistanut yhtä ajatusta. Se on kristillistä rakkautta se. Ja kristillisestä rakkaudesta kai juuri hän on kuuluisa. Jotakin sellaista typerää aina sanotaan sanomalehdissä. »Tohtori Wiljam Ania — tämä kansan todellinen hyväntekijä», niin sanottiin jossakin provinssin äänenkannattajassa silloin, kun hän täytti viisikymmentä vuotta. Oliko se nyt sitten niin peräti huonosti tehty, että isä meni uusiin naimisiin? Mummo väittää enon siitä suuttuneen.

Jeskandeer, kun minua sellainen suututtaa! ajattelee Helmi nähdessään Marjan viruvan vuoteessaan päivästä päivään.

Marjalle ei voi sanoa pahaakaan sanaa. Marja on liljan kukka, niin puhdas, niin valkoinen. Miten Helmi hänen rinnallaan tuntee olevansa huono!

Ja aina käy niinkuin Marja ehdottaa. Marjan arvostelu Helmin tovereista, niinhyvin pojista kuin tytöistä, vaikuttaa hänen kantaansa enemmän kuin hän tahtoo myöntää. Kesken tenttilukujen saattaa Marjan sana määrätä hänet liikkeelle. On melkein kuin Marja Helmin kautta saisi osakseen jotakin siitä ilosta, mihin hän Helmiä nyt toimittaa.

Marja istuu vuoteessaan, hartioilla mummon paksu villalta tuoksuva huivi ja seuraa Helmin pukeutumisista. Ota rannerengaskin, kehoittaa Marja. Ja kun Helmi sitten on valmis, näyttää hän itseään Marjalle ikäänkuin hän seisoi peilin edessä, ja Marja antaa hyväksymisensä: olet niin kaunis! Ja Helmi painaa hänen pientä valkoista kättään ja lähtee juoksu-jalkaa.

Ohjelma varmaan jo on lopussa. Siitä huolimatta Jyrki saa laulaa minulle jossakin välissä. Sen hän kyllä tekeekin. Greeta ei siitä suutu.

Helmi ponnistaa kun ponnistaakin nyt osakuntaa kohden, mutta entä ilo, entä huuma — kaikki tuo, mi-

kä niin monet kerrat on antanut hänen askelilleen siivet, hänen kiiruhtaessaan näillä kaduilla?

Ilo ei enää tule, sillä hän tietää elämästä liian paljon. Vaikea on heidän perheensä kohtalo. Surkeutta surkeuden päälle. Se vain on varmaa, että hänen täytyy saada kandidaatti pois ja päästä ansaitsemaan.

Painoiko heidän perhettään jokin kirous, vai mitä tämä oli?

Heiltä oli nyt niin kauas taaksepäin kuin Helmi jaksoi muistaa, joka vuosi kuollut joku: kaksi äitiä, nimittäin Helmin oma äiti ja sitten isän toinen vaimo, hyvä ihminen hänkin, kolme Helmin omaa veljeä ja kaksi uuden äidin lapsia — pieninä, juuri silloin kun itse alkoivat pysyä jaloillaan. Kaameaa. Tuntui siltä kuin jokin rutto olisi pesinyt heille. Mutta siihenkin tottui, jollakin tavalla. Mustat vaatteet ja suruharsot pantiin vinnin konttooriin ja otettiin esille, kun niitä jälleen tarvittiin. Tällä hetkellä Helmi saattoi käyttää vaaleanpunaista pukuaan, mutta kukaties ei enää keväällä. Kenen vuoro oli silloin? Marjanko? Vaiko hänen itsensä? Ehkä olisi parasta sillä tavalla. Syvimällä mielessään hän kantoi juuri sitä tunnetta, ettei hän koskaan valmistuisi seisomaan luokan edessä

opettamassa saksaa tai ettei hän milloinkaan menisi naimisiin. Tämä tenttilukukin oli turhaa, turhaa tämä kiirehtiminen osakuntaan tänään ja niin monta kertaa ennen. Hän täytti päivänsä näillä turhilla vain siitä syystä, ettei hän keksinyt mitään muuta. Oli kauhea nähdä isän raatavan yötä ja päivää, oli kauhea nähdä Marjan paisuman kasvavan. Ja olivatko heidän muutkaan lapset terveitä? Joskus hänestä tuntui siltä kuin koko koti olisi ollut sairaala, jossa heidän hyvä ja suloinen mummonsa iloisena ja vaarasta tietämättömänä kulki vuoteen luota vuoteen luo, koettaen syöttää, juottaa ja lohduttaa kykyjensä ja varojensa mukaan.

Mutta kesken kurjuuden tuli hänelle, Helmille, silloin tällöin sellainen ihana elämänhalu, että hirvitti. Silloin häntä huvitti kuvitella, että Antista ja hänestä tulisi äärettömän onnellinen pari. Mutta Heikki ei ikinä sitä sallisi. Heikkihän jo oli hänelle sanonutkin jotakin, mitä ei Antti suinkaan ollut tehnyt, ja tuskin tulisi sanomaankaan. Lukukauden alussa kerran, kun he Antin kanssa olivat päättäneet mennä »eläviin», tuli Heikki siihen kuin nakattuna, ties mistä tulikaan. Hän luonnollisesti ei voinut tietää hei-

dän sopimuksestaan, mutta vaistosipa kun vaistosi-kin sanoa: mennäänpäs »eläviin»! Ja hänen kanssaan Helmi meni — Antti jäi pois, vaikka he näön vuoksi kehoittivat häntä tulemaan mukaan. Miksi Antti sitten jäi? Oma syynsä. Siinä he sitten istuivat olka olkaa vasten, Helmi ja Heikki, ja ajattelivat enemmän toisiaan kuin mitä valkoisella kankaalla esitettiin. Se puoli oli lämmin, missä Heikki istui, sitä paleli, missä Heikki ei ollut. He kävelivät kotiin ja Heikki lämmitti yhä. Hankkijan kulmassa Heikki tarttui lujasti daaminsa käsivarteen: »seis, seis, juoksethan suoraan auton alle!» Helmi kuuli yhä vieläkin äänen rakastuneen sävyyn, kun tätä kohtausta muisteli. Hän olisi vielä näin viikkoja jälkeenpäin saattanut sanoa, mitä joka kadunkulmassa tapahtui. Erikoisesti palasi mieleen heidän pitkä viipymisensä kadulla. Kodin ovella he eivät voineet irtaantua toisistaan. Ja kivimuurin toisesta kerroksesta näkyi valaistu ikkuna, jonka takana isä myöhään yöllä teki työtä. Isän ikkuna puhui kuin paha omatunto. Antinkin se toi mieleen! Tietysti Antti oli yksinään syönyt puuroannoksensa automaattissa ja veteli jo makeaa unta boksissaan. Tai ajatteli Helmiä, joka oli lähtenyt toisen kanssa. Mutta minkä

hän, Helmi, nyt Heikille mahtoi? Olisi lähettänyt Heikin sinne, missä pippuri kasvaa, jos todella halusi pitää Helmin omanaan. Siitä se riippui miehen lopullinen voitto, osasiko hän ottaa omansa ja sen myöskin pitää. Sen osasi Heikki. Olkoon Antti missä on! Hyvä toveri, hyvä ystävä, joka kyllä aikoinaan leppyy, kun lepytetään. Tuossa oli syksyinen puistikko, taivaalla tähdet ja vierellä Heikki, jonka teki mieli häntä suudella. Häntäkin, Helmiä, veti Heikin puoleen. Jollei olisi ollut tuota isän ikkunaa. Ja niin Helmi yht’äkkiä tempautui irti, pisti avaimen lukkoon ja veti, kuin heikkouttaan peläten, oven lopullisesti kiinni, jääden hetkeksi seisomaan pimeään, saadakseen ajatuksensa järjestykseen. Heikin askeleet etenivät, keppi iski katuun ja taisi iskeä seinäänkin. Poika oli suuttunut. Helmiä kadutti — hänen oli kauhean ikävä Heikin huulia, silmiä, kuiskausta. Suudella vain — eihän poika parka muuta pyytänyt. Ties minne hän nyt suutuksissaan menee. Oliko edes oikeinkaan lähettää hänet pois sillä tavalla? Kun kodin ovi sitten oli hänen edessään, kävi hänen mielensä kuitenkin rauhalliseksi ja hän tunsu tehneensä niinkuin täytyi. Saattoi jälkeensä iloisesti kohdata Antin ja torua häntä siitä, ettei

tullut seuraan. Ja ennen kaikkea saattoi tyynin silmin katsoa isään ja Marjaan ja kaikkiin kotiväkiin.

Marja kuitenkin näki ja aavisti enemmän kuin Helmi olisi halunnut näyttää. Ja jonakin päivänä kävi selville, että hän jonakin iltana oli kuullut askeleita kadun kulmassa ja tuntenut äänet oven edessä. Marja oli hirvittävä poliisi! Marja oli hänen suloinen, hyvä sisarensa, hänelle rakkain maailmassa!

Tuo siunattu laudatuuri täytyy saada pois. Sitten vasta voi alkaa suunnitella eteenpäin. Päätyykö Helmi sitten opettajaksi jonnekin yhteiskouluun provinsissa, vaiko rouva Huhtamäeksi, vaiko rouva Ahoseksi, vaiko jonkun vielä tuntemattoman miehen rouvaksi — joka tapauksessa hän, Helmi, sitten koettaa auttaa Marjaa terveyteen ja ylioppilaslakkiin. Jeskandeer, täytyi heittää huolet hartioiltaan, niillä ei mitään paranna, vaan ainoastaan pahentaa. Juoksujalkaa illanviettoon nauramaan, leikkimään, hurmaamaan ja hurmaantumaan! Huomenna luetaan huikeasti. Huomenna luetaan uusin voimin.

Mutta tämä väsymys vaan on kauhea.

Mitä on tämä väsymys?

Hän pysähtyi, otti nenäliinan ja pyyhki kätensä.

Ehkä sittenkin olisi parasta kääntyä takaisin. Hänestä ei tällaisen väsymyksen kestäessä ole mihinkään.

Hän seiso i hetken ja veti henkeään. Oli raskasta hengittää, jalka painoi, olisi tehnyt mieli lyyskähtää maahan siihen paikkaan.

Mahdotonta nyt mennä tanssiaisiin!

Mutta samassa sattui rannerenkaan ketju helähtämään. Tuo pieni helähdys herätti Helmissä outoja muistoja ja mielikuvia. Hän käytti tätä ainoaa koruaan hyvin harvoin ja hurmaantui silloin sekä elämälle että kuolemalle.

Rannerengas oli ollut hänen äitinsä morsiuslahja. Että isä todella kerran oli ollut nuori ja lahjoittanut naiselle sellaisen kalliin korun. Mutta he olivat silloin molemmat nuoria eivätkä aavistaneet, mitä oli tulossa. Silloin kuuluisa Wiljam-enokin vielä oli hyvissä väleissä heidän, Hirvisten kanssa.

Mistä Wiljam-eno oikeastaan suuttui?

Ihmeellistä suuttumusta todella, koska siitä ei tullut loppua.

Helmi muisti hyvin, mikä ilo lasten kesken syntyi, kun Wiljam-eno saapui. Hän toi aina makeisia ja kertoi kaukaisista maista, missä hän oli käynyt ja min-

ne hän vielä lupasi lähteä ja viedä lapset mukanaan. Äidin hautajaisissa eno vielä kävi. »Perinpohjainen puhdistus!» hoki hän hokemistaan vieraidenkin kuullen ja vielä asemalla lähtiessään hän sanoi, ties kuinka monennen kerran: »perinpohjainen puhdistus, muistakaa se!» Sehän kyllä muistettiin. Monta päivää oli perhe pakosalla, kun kodissa poltettiin ja käryytettiin. Äidin kaksoisveljenä oli eno ollut äitiin hyvin kiintynyt, mutta nyt poistettiin kaikki jäljet äidistä, yksinpä vaatteetkin eno käski polttaa — tuntui jo aivan kaamealta. Vaatteita ei kuitenkaan poltettu, mummo tuli väliin, hän oli pitänyt miniästään kuin omasta lapsestaan, eikä hän ollut kuullut puhuttavankaan tällaisesta tuhoamisesta. Sellaista ei tehdä, se olisi Jumalan pilkkaa. Ja lapset saivat äidin vaatteista monta kaunista kolttua. Eno itse oli joskus ulkomailta tuonut kankaat sisarelleen tuliaisiksi. Eno piti äidistä, niinkuin luonnollista olikin ja muisti häntä aina.

Välit isän kanssa menivät rikki, kun isä nai uudestaan.

Jaa’ah, menenkö minä iltahuveihin? kysyi Helmi Hirvinen yht’äkkiä, saaden itsensä kiinni ajatuksista,

jotka hyvin huonosti soveltuivat yhteen hänen matkansa määrän kanssa. Minä pengon ja pengon esiin vanhoja ja tuskallisia asioita, niinkuin tänään olisi jokin vuosipäivä, jolloin näitä ikäänkuin virallisestikin täytyy muistaa.

Välit menivät rikki, kun uusi vaimo astui taloon. Olihan oikeastaan hyvin kaunista, että eno omalta kannaltaan otti asian niin ankarasti, kun oli kysymys hänen rakkaimman sisarensa paikasta kodissa. Oliko joku kertonut, että eno alkuaan oli toivonut tämän sisarensa jäävän naimattomaksi ja hoitavan hänen talouttaan? Joka tapauksessa ei eno ollut naimisissa vieläkään. Mutta olisihan kaksoissisaren lasten luullut merkitsevän hänelle jotakin. Ennenvanhaan, kun äiti oli elossa, piteli hän heitä polvellaan ja oli heille kovin hyvä. Sitten kun äiti makasi viimeisessä taudissaan, istui eno äidin eristetyn vuoteen ääressä ja kun lapset pyrkivät huoneeseen, alkoi hän laskea leikkiä ja työnsi heidät menemään, toisen toisensa jälkeen.

Sitten enollakin oli keuhkotauti, mutta vähän aikaa vain, ja hän oleskeli ulkomailla. Eikä enää käynyt heillä. He olisivat kyllä häntä useammin kuin kerran tarvinneet. Mutta olkoon oloissaan, koska ei heis-

tä enää välitä, ja kukapa köyhistä sukulaisista välittäisikään.

Äidin sairasvuode ja monet pienet sairasvuoteet hänen jälkeensä tulivat tuontuostakin Helmin silmäin eteen.

Olisihan enon pitänyt ymmärtää, ettei isä mennyt uusiin naimisiin itsensä vuoksi, vaan lasten. Mummo kyllä tuli taloon koska vain tarvittiin ja mummon loputon iloisuus varmaan oli ollutkin suuriarvoinen. Mutta mummoahan tarvittiin emäntänä Hirvilässä, niinkauan kuin Hirvilä vielä oli suvun hallussa. Hyvä äitipuoli oli isän toinen vaimo, ei häntä voinut syyttää mistään. Mutta hän tuli niin pian kipeäksi. Ja sitten hän mummo muutti heille kokonaan.

Etteivät nämä surulliset muistot vain ennustaisi jotakin? Tuossa ne kulkevat hänen vierellään kuin varjot. Ja hän luulee voivansa pitää iloa muiden mukana! Pakoon hän tahtoo muistoja. Jos Marjalle nyt jotakin tapahtuu, niin he kaikki sortuvat suruun. Hän, Helmi, hän ei sitten enää kykene mihinkään. Ei provinssiin opettamaan pikkulapsia, eikä naimisiin, eikä mihinkään.

Marja, Marja!

Helmi Hirvinen pysähtyi ja pyyhki käsiään ja ottaensa. Häntä väsytti pohjattomasti. Oikeastaanhan hän hyvin tietää, millainen tämä ilta osakunnassa on — hän voisi huoletti kääntyä takaisin. Hänellä ei nyt ole iloa mistään muusta kuin unesta. Jahka tämä onneton viime tentti on ohi, niin hän menee maalle ja nukkuu yötä päivää eikä muista menneitä eikä tulevia. Murheellisesta germanistista tulee terve ihminen. Tuosta pysäkiltä hän astuu vaunuun ja painuu vuoteeseensa. Marjalle hän kertoo, ettei tahtonut väsyä lukujen vuoksi.

Huusiko joku häntä?

Hän kuuli nimeään mainittavan ja Annikki juoksi hänet kiinni ja työnsi hänen käsiinsä suuren pussin jotakin, joka kuului kahvitarjoiluun. Annikki Laine, osakunnan emäntä oli vastuussa siitä, etteivät maalliset hyvät loppuneet kesken. Tänäpäin oli »täysi huone», joka paikka tupaten täynnä. Jyrki oli laulanut loistavasti. Mutta tietenkin hän illan kuluessa laulaa useampaankin kertaan.

— Varsinkin jos sinä pyydät! sanoi Annikki. — Ja Anttikin näkyi olleen klubihuoneessa. Ja Heikki nau-ratti omaa seurakuntaansa uusilla kasarmijutuilla.

Helmin mieli keveni ihanasti. Hän jaksoi kantaa leipäpaketin, Annikin raahatessa vieläkin suurempaa, ja pysytellä hänen vierellään kertoen, ettei hän kahteen viikkoon ollut muuta tehnyt kuin ajanut päähänsä professorin knoppologiaa. Hänen teki mieli tiedustella, olivatko Heikki ja Antti häntä kyselleet ja vihdoin Annikki kertoikin heidän selvästi kaivanneen Helmiä. Antti tietenkään ei sitä sanonut, mutta Heikki sanoi suoraan, että lukeeko se Hirvisen flikka nyt niin kovasti, että pitää lähteä sitä häiritsemään. Eihän sinne pääse edes lankaa pitkin.

— Ei meille pääse lankaa pitkin! nauroi Helmi lämmenneenä ja ilostuneena siitä, ettei häntä oltu unohdettu. — Tietäväthän he, että minun täytyy lukea. Ja viisaasti tekisivät jos itsekin lukisivat. Se on kerran edessä meillä jokaisella.

Helmi vatkasi viisaita vanhoja totuuksia, vaikka hänen mielensä oli päässyt irti äskeisestä painajaisesta. Kuinka hyvä sittenkin, että hän tuli tänne. Nyt hän pitää hauskaa, nyt hän taas kerrankin heittää taakseen huolet ja harmit. Hyvä sekin, että tuli otetuksi tämä vaalea puku — hän hyvin tiesi, että se hänelle sopi. Rannerengas olisi saanut jäädä kotiin. Jostakin

syystä se kiusasi häntä — se kantoi alati muassaan muistoja, joista hän juuri tahtoi päästä irti.

No — johan nyt! Tuo oli kun olikin Antti. Joko hän nyt oli tulossa pois? Helmi ilostui, mutta samalla tuntui siltä kuin Antti jo etukäteen olisi lyöttäytynyt yhteen kaiken sen kanssa, mistä Helmi tänä iltana joka tavalla pyrki eroon. Hän päätti olla häntä huomaamatta, puhui touhuten Annikin kanssa ja näki salavihkaa Antin tekevän täyskäännöksen ja häviävän kadun ihmisvilinään. Vai niin — Anttikin halusi olla näkemättä Helmiä. Sehän oli hyvä se!

Ja tytöt töytäsivät kiireesti ovea kohden, jonka yläpuolelta kolmannesta kerroksesta näkyi täysi valaistus läpi punertavien uudinten ja mistä kuului tanssimusiikki, rummun lyödessä tahtia.

Helmi alkoi kiireesti nousta portaita ikäänkuin peläten, että Antti sittenkin oli tullut porraskäytävään ja yht’äkkiä ilmestyisi hänen vierelleen.

Ei pelkoa: Anttia ei kuulunut eikä näkynyt. Olisiko hän huomannut Helmin kylmyyden ja loukkaantunut? Antti oli kovin hyvä poika, ei mitenkään Helmi ollut aikonut pahoittaa hänen mieltään. Ehkä tekisi hyvää kesken lukujen taas pyhäaamuisin lähteä kä-

velyille. Sanottavasti ei Antin läsnäolo voinut hajoittaa ajatuksia.

— Jeskandeer kuinka minä tänä iltana pidän hauskaa! huudahti Helmi, pysähtyen odottamaan Annik-
kia. — Se on sentään tylsää tuo lukeminen kilometri-
kaupalla.

Annikki katseli yli kaiteen, leipäpussi kainalossa.

— Kun kintaani putosi.

— Tässä! kuului ääni alakerrasta. — Kyllä minä
tuon.

Antin ääni!

Antti tuli takaisin. Tuli kun tulikin! Hän on hyvä
poika, ei häntä tarvitse lepytellä.

Läpi pienten hiottujen oviruutujen näkyi tuttu
iloinen lauantai-illan yleisö, lainehtien ovien ja etei-
sen väliä, tytöt vaaleissa, pojat tummissa, ja pauhasi
sen hyvän uuden tanssiorkesterin soitto, joka oli kuin
sattumalta löydetty tässä hiljan Polyn karnevaalijuh-
lassa. Helmi pisti avaimen lukkoon, sai oven auki, ter-
vehti Greetaa, Tuulik-
kia, Sallia ja Tupua, toistellen
tulleensa lukemisesta niin tylsäksi, että täytyi päästä
tänne tuulettamaan itseään. Puikkelehtiessaan pääl-
lysvaatenaulakolle tuns-
i hän musiikin tulvivan jäse-

niinsä ja hui hai! hän oli huolista vapaa ja iloinen kuin lintu. Kuinka kauan siitä olikaan kun hän täällä kävi? Kokonainen iäisyys, jolloin ei hän ollut ottanut ainoatakaan tanssiaskelta. Mutta nyt jalat sitten kipi-nöivätkin halusta päästä lähtemään liikkeelle ja veret sykkivät hulluina suonissa jatsirummun valtikan tahtiin. Jollei joku nyt tule häntä viemään, niin hän lähtee yksin, olkoon sopivaista tai sopimatonta.

— Heikki — juuri sinuahan ajattelin!

Helmi juopui Heikin tummien silmien ilmeestä ja säikähti äskeisiä sanojaan. Onneksi Heikki reippaalla kasarmiaänellään puheli:

— Missä sinä olet ollut koko tämän syntisen kuu-
kauden?

Ja Helmi sai kiinni järkensä päästä ja vastasi samaan sävyyn:

— Pöntännyt päähäni Goethen rakkauksia ja klas-
sikoiden viisauksia ja ennenkaikkea knoppologian
vuosilukuja. Entä sinä?

He eivät enää voineet kuulla toistensa ääntä. Heikki tarttui kiinteämmin hänen vyötäisiinsä ja painoi häntä vastaansa. Kuin varjot kiitävät, niin kiiti heidän ohitseensa pareja siinä punaisessa valossa, joka lä-

pi keinuvien kukkakiehkuroiden valui katosta. Hekin kiitivät, keinuen, liukuen, silmä uponneena silmään, sydän lyöden sydäntä vastaan. Helmi ei enää paina alas luomiaan ja Heikki korkeudestaan vuodattaa häneen silmiensä huumaa, joka on kuuma ja suloinen. Hän kannattaa nyt Helmiä kokonaan käsivarsillaan. Näin on ihanaa. Eivät mitään he enää muista.

Noo — hohoo! Nyt aikoo musiikki lopettaa — mitä perhanaa, sille maksetaan julman hyvin! Väkevät kättentaputukset kutsuvat musiikin järjestykseen ja parit jatkavat, ilman yhä kuumetessa, punaisen valaistuksen yhä tiivistyessä ja tungoksen kasvamistaan kasvaessa. Heikin hengitys tuntuu Helmin kasvoilla ja kaulalla. Tyttö tuntee sen vuotavan alas selkää ja povea sormenpäihin ja varpaisiin asti. Heikin huulet ovat janoiset ja Helmi voisi tahdottomana nyt antaa niiden juoda.

Noo — hohoo! Uudet lujat kättentaputukset.

— Oi siunaa ja varjele, huudahtaa Helmi yht’äkkiä ylenannetun leikinteon vallassa, — nyt en minä muista milloin Freiligrath syntyi, hän joka lauloi jottain rakkaudesta: o’ lieb so lang du lieben kannst. . .

— Tärkeämpää on tietää milloin se pahus kuoli,

vastaa Heikki, — heittää unohduksen multaa hänen ylitseen ja tanssia tieltään koko roska.

— Tanssia tieltään koko roska! lausuu Helmi tuskin kuuluvasti.

Mutta nyt hidastuu jälleen musiikin tempo eivätkä aploodit enää auta. Helmi huomaa, että pieni poika, seisoen rummun ääressä, pyyhkii hikeä otsaltaan, haukaten huonoa, hien täyttämää ilmaa ja väljentäen kaulustaan. Hyvä Jumala, onko tuolla pojalla kuhmu — sellainen kuin Marjalla? Samassa hetkessä osakunnan pianisti, tunnettu lempinimeltään Tuikku, armahtaa tanssihaluisia, käy soittamaan »Espanjatarata» ja pian on hänen ympärillään »Asfalttikuo-ro», osakunnan uskollinen shakki- ja deekisjoukko, ja näiden yhdistynein voimin viritetty musiikki elvyttää salin entistäkin vireäinpään menoon.

Espanjatar olen sorja,
luoja mun lempimään loi. . .

Yht’äkkiä Helmin rinta salpautuu. Hän haluaisi sanoa, että häntä väsyttää, mutta hän ei saa sanaa suustaan. Käsivarsillaan kannattaen vie Heikki hänet niin likelle rintaansa, että he miltei liittyvät toisiinsa — sil-

loin Helmin pää retkahtaa taaksepäin, ja he ovat kaatumaisillaan. Jalat eivät enää kannata Helmiä. Hänen kasvonsa ovat liidunvalkoiset. Silloin ottaa Heikki hänet syliinsä ja kiiruhtaa kantamuksineen syrjään.

Helmi joutuu seurusteluhuoneen sohvalle. Ovet saliin suljetaan. Tuodaan lasi vettä, sairaan pään alle asetetaan sohvatyynyjä, kostutettu nenäliina sidotaan otsalle.

— Eikö täällä nyt ole yhtään medisiinaria? Anttihan äsken oli tässä.

— Hänhän pelaa shakkia!

— Tulkoon tänne ja kiireesti!

— Ymmärtäneekö hän mitään. Parasta soittaa oikealle lääkärille.

Viime sanat lausui Heikki, neuvottomana katsellen Helmiä, joka yhäti makasi siinä peloittavan kalpeana.

— Ahonen, nopeasti tänne: Helmi on pyörtynyt!

Greeta toi Antin, hihasta vetäen, huoneeseen.

Antti tuli, puhellen jotakin huonosta ilmasta ja käskien avata ikkunan. Tullessaan Heikin kohdalle hän huomautti jotakin ymmärtämättömästä tanssimisesta ja että olisi paljon parempi hiihtää ja tehdä

kävelyretkiä.

Hän kävi kiinni Helmin kapeaan ranteeseen, työnsi ylös kultaisen rannerenkaan, joka oli valahtanut käden yli, ja piteli valtimoa.

Greta neuvoo tarmokkaasti, että on lähdettävä kotiin, jottei tämä herättäisi liiaksi huomiota. Muutenkin tunkevat salista tänne häiritsemään.

— Jyrki, sanoo Annikki kuiskaten, — mene laulamaan. Ota jotain raflaavaa, että yleisö pysyisi salissa.

Mirjankin täytyy sanoa sanottavansa:

— Kuinka sinä, Heikki, niin hurjasti menit. Minä katselin sitä. Eihän tämä mikään kasarmi ole . . .

— Piru vie, teitä naisia, en minä viitsi . . .

Heikki kiertyy korkonsa varassa ympäri, nielee kaiken sen mitä ei täällä nyt sovi sanoa ja juoksee telefonikaappia kohden.

— Älä mene! huudetaan hänen jälkeensä. — Helmi liikuttaa jo kättään.

Helmi todella oli liikahtanut. Yskähtäessään vei hän vaistomaisesti nenäliinan suulleen ja avasi silmänsä.

Katsahtaen Anttiin, joka seisoj kumartuneena hänen puoleensa, silmillään etsien tyttöjä ja sitten Heik-

kiä sekä tuttuja huonekaluja eri taholla huonetta, hän palasi todellisuuteen.

— Oivoi! sanoi hän ja yritti nousta.

Mutta Heikki painoi hänet samassa takaisin sohvalle.

— Ei, nyt lepäävät vielä tässä ja sitten minä vien sinut autolla kotiin.

Antti nosti Helmin nenäliinan lattialta ja jäi sitä pitelemään.

Helmi naurahti keveästi ja nousi pystyyn.

— Ja mitähän vielä! Minua ei vaivaa mikään. Heikki, meidän tanssimme jäi kesken. Älä kiellä, kuka siitä toisesta kerrasta tietää! Oi älkää nyt viitsikö, antakaa minun nyt olla. Kiitoksia, kiitoksia, kyllä te minun parastani tarkoitate, mutta . . . tämä on liian ikävää! Kiitoksia, kiitoksia, antakaa anteeksi tämä sekamelska. Mene nyt, hyvä Antti, en minä tarvitse mitään tohtoria. Älä nyt viitsi suuttua — olethan niin happaman näköinen, että minä pelkään.

— Sanon vaan, että sinä nyt pikkuisen lepäävät ja sitten sinut saa saattaa kotiin kuka saattaa.

— Sinä hänet saatat, Antti! komensi Greeta.

— Johan Heikki tässä tarjoutui saattamaan.

— Antti, yrittää Helmi lyödä leikiksi, — olet kovin oppineen ja perusteellisen näköinen, sinusta tulee varmasti professori. Minähän olen tullut tänne pitämään hauskaa enkä sairastamaan. Heikki, meidän tanssimehan jäi kesken. Nyt Jyrki laulaa! Antakaa minun mennä saliin. . . Mitä ihmettä te supatatte? Mitä tuo tohtori sanoi Heikille? Sano se samalla minullekin.

Greeta erkani nyt siitä pienestä ryhmästä, mikä oli kokoontunut ikkunan luo, ja astuen Helmiä kohden puhui:

— Helmi kulta, sinun täytyy ehkä kuitenkin lähteä. Antti saattaa sinut kotiin.

— Älkää toki viitsikö, ei minua enää mikään vaivaa.

— Antti, sanoo silloin Greeta, — näytä se hänelle itselleen.

Antti Ahonen tulee Helmin eteen, katsoo häneen vakavasti ja nostaa oikean kätensä, joka on nyrkissä. Helmiä naurattaa ja hän yrittää itsepintaisesti pysähtyä, tyttöjen koettaessa pitää häntä alallaan.

— Mitä teatteria tämä on? Pidättekö minua ihan pilkkunanne. Minä olen vain lukenut hiukkasen lii-

kaa. Lähdenhän minä yksinkin, jos te välttämättä tahdotte minusta päästä.

Silloin avaa nuori lääkäri kätensä: siinä on pieni pitsinenäliina.

Nenäliina on veressä.

Jokainen sen näkee.

Helmin hymy vääntyy itkun puolelle hänen, yrittäessään lyödä kaiken leikiksi:

— No niin. Onko tuo nyt niin merkillistä. On sellaista kai minulle ennenkin sattunut. Ei se mitään merkitse.

Mutta hän ei puhu, mitä hän ajattelee. Sairasvuoteet kalpeine potilaineen ovat palanneet hänen silmiensä eteen. Niillä lepää vuoroin aikaihmissiä, vuoroin lapsia. Näyttämönä on hänen kotinsa, hänen, Helmin. Ja esiintyjät ovat hänen läheisiään, hänen, Helmin.

— Vai ei merkitse, sanoo Ahonen suuttuneena. — Pidä sinä, Huhtamäen Heikki, nyt huolta siitä, että daamisi tulee kotiin ja että hän huomenna menee lääkärille.

Kas vaan Anttia! Sitä mahtipontista ääntä ja elettä! Ja nyt hän aikoo lähteä.

— Älä mene, Antti! sanoo Helmi, kilttinä painaen päänsä tyynyihin.

Ja Antti palaa ja todenperään Helmi nyt nauramatta kuuntelee neuvoja oikealta ja vasemmalta. Ja niin pitkälle saavat tytöt pienen kiistan jälkeen asiat, että Antin on saatettava kotiin Helmi ja huomenaamulla Greeta ja Annikki tulevat kuulemaan, miten Helmi jaksaa.

— Älkää tulko, älkää toki! yrittää Helmi itkun ja naurun vaiheilla. — Häiritsette minua, vakuutan. Minä luen huomenna, niin etten näe kuuta enkä aurinkoa.

— Ole vuoteessa! pyytää Heikki.

— Mene lääkäriin, jos jaksat, sanovat tytöt.

Silloin kuuluu salista Pajazzo-aarian tutut alkulyönnit ja äänet seurusteluhuoneessa vaikenevat. Poskilla heleä puna, loistavissa silmissä kyyneliä kuuntelee Helmi säveliä, joihin sisältyy niin paljon muistoja hänen ylioppilasaikansa onnellisilta vuosilta. Tällä hetkellä nuo vuodet tuntuvat onnellisilta ja valoislilta, ikäänkuin käsissä nyt olisi jäähyväishetki, ero kaikesta siitä, mitä on tapahtunut tässä rakkaassa osakuntakodissa.

— Älä itke, Helmi, kuiskaa Annikki.

— Lähtekää, sanoo Greeta.

»Naura, pajazzo» kuuluu vihloen salista.

Ovi on mennyt raolleen ja nämä sanat pusertuvat esiin raakoina ja armottomina.

Antti katsoo Helmiin, läheten eteisen ovea. Ja Helmi nousee vastaansanomatta, tukee kädellä päälakeaan ja kiirehtii huoneesta. Mennään tuttujen esineiden ohi, nahkasohvien, joilla niin monet kerrat on istuskeltu, kahvipöydän, peilin, tuhkakuppien ja täysinäisten vaatenaulakkojen. Heikki löytää Helmin vaatteet, auttaa hänen ylleen ja vetää jalkaan päällyskengät. Niinkuin niin monesti ennen. Joku puhuu silkkisukista, jotka ovat Italian ilmanalaa varten eikä Suomen.

»Naura, pajazzo!»

Napittaessaan takkiaan Helmi vielä katsahtaa ympärilleen. Viimeisen kerranko hän tämän kaiken näkee: koko nuoruutensa?

Väsyttää.

Näin kauheasti ei häntä ole koskaan väsyttänyt. Mutta hän ei anna Antin tarttua käsivarteensa, vaan hoippuu, horjuen itkun ja naurun välillä, alas portai-

ta. Kadun harmaassa, kylmässä iltayössä seisoo yleisöä, katse tähdättynä ikkunoihin, joiden takana jatsirumpu pauhaa.

Joku kadun neitonen yrittää oven avautuessa päästä sisään, mutta jää portaille, oven lisahtaessa kiinni. Antti tarttuu nyt vastaansanomisia kuuntelematta Helmin käsivarteen ja vie hänet autoriviä kohden. Siinä hän vielä alkaa tehdä tenää.

Raitis ilma tuntuu hyvältä.

Hän voi kyllä mennä kotiin yksinkin. Hän ei halua ketään saattamaan.

Antti on selvästi suutuksissa seuratessaan oikuttelevaa tyttöä muutaman askeleen päässä. Oikuttelevat naiset varmaan tulevat panemaan hänen kärsivällisyytensä kovalle koetukselle. Helmi yrittää kiirehtiä. Katulamppujen liekit heijastuvat kuutamotuntuina lumisella esplanaadilla ja lehmusten mustilla oksilla, joiden taivekohtiin on kasaantunut lunta. Kylmässä se näyttää jäätyneen kiinni. Kylmä viiltää luihin ja ytimiin.

Viiltäköön, polttakoon! Pakoon kaikkea, pakoon koko elämää! Pakoon elämän kurjuutta, joka iskee kyntensä häneen.

Hän ei tunnu huomaavan, että Antti nyt tukien astuu hänen vierellään. Hän alkaa yht’äkkiä puhua, ikäänkuin ei enää jaksaisi kantaa taakkaansa, mutta tietääkö hän, että ihminen astuu hänen vierellään, kuunnellen häntä?

— Minua painaa kirous. Koko meidän sukua. Minä en enää jaksa. En jaksa mitään, en jaksa lukea, en jaksa elää! Voi hyvä Antti, oletko sinä tässä? Tiedätkö, minä olen niin väsynyt, minä olen niin onneton. Pelkään, että sisareni kuolee, että isäni raataa itsensä loppuun. Enkä minä voi auttaa! Minun täytyisi saada kandidaatti pois. Ja minä en jaksa!

Antti Ahonen antaa hänen itkeä, taluttaa häntä koko voimallaan tukien ja auttaa hänet autoon. Sanaa lausumatta ajavat he Heikin-esplanaadin päähän, siitä Töölön katuja ja pysähtyvät korkean kivimuurin eteen, jonka Helmi osoittaa kuljettajalle ruutuun koputtaen. Hänen täytyy tunnustaa, ettei hänellä ole rahaa mukanaan — todellisuudessa ei sitä ole kotonaan — ja hän jää nyt Antille velkaa. Sitten hän nopeasti ojentaa kätensä jäähyväisiksi.

— Minä saatan sinut nyt kotiin, olet liian väsynyt yksin nousemaan portaita.

— Me asumme toisessa kerroksessa. Tuolla! Isä valvoo vielä, hänen ikkunassaan on valoa, niinkuin näet. Tai tahdotko, että isäni mieli pahoittuu sinun tähtesi. Isäni on vanhankansan mies eikä ymmärrä modernia yövisiittiä. Ole hyvä ja mene.

— Oikuttele nyt. Minä lasken sen väsymyksesi tilille. Menen, kun olen saattanut sinut isäsi turviin. Olet sairas, huomaa se. Et kai voine syyttää minua erikoisesta modernismista. Ja totta puhuen: haluan tavata isääsi.

Helmi kiihtyi kiihtymistään. Hän avasi päällystkinsa ja hengitti uhmaten sumuista kylmyyttä.

— Se vielä puuttuisi. Tahtoisit puhua isälle tuosta pienestä veriläikästä, jonka satuit näkemään nenälili-nassani. Niinkuin ei hänellä olisi huolia tarpeeksi!

— Saattaapa tapahtua, että hänelle tulee niitä vielä enemmän, jollet nyt tule järkiisi. Kuule, Helmi, sinun parastasihan tarkoitan.

— Puhu hiljemmin, täällä ei saa huutaa. Minun nuorempi sisareni on niin herkkä, että hän sisään kuulee kaikki, mitä täällä puhutaan.

— Ohhoh, jopa hän sitten saa kuulla yhtä ja toista.

— Et nauraisi, jos tietäisit miten kipeä hän on.

— Onko hän kipeä?

— Tai ehkei se ole niin vaarallista. Minä vaan aina pelkään.

— Pannaan takki nyt vihdoinkin oikein kiinni ja mennään sisään. Minä en lähde pois, saat uskoa mitä tahdot.

— Mutta minä en tahdo, että sinä tulet sisään. Ymmärrä nyt, ettei meille voi tulla. Meillä on ahdasta ja köyhää. Kaikissa huoneissa nukutaan.

— Sinä tiedät, ettei sellainen merkitse minulle mitään.

— Mutta minä nyt en tahdo, en voi enkä saa antaa sinun tulla. Tule edes päivällä, jos sinun välttämättä täytyy tulla.

Helmin yhä tuskitellessa tarttui nuori lääkäri hänen käsilaukkuunsa, taisteli hetkisen saadakseen auki lukon, otti esiin avaimen ja avasi oven. Ja nyt he — Helmi edellä, astuivat ylös portaita, missä hajusi kaalilta, sipulilta, hernerokalta ja paahdetulta kahvilta. Toisessa kerroksessa Helmi pysähtyi. Oven himmeään ruutuun kajasti jostain sisähuoneesta valoa.

Helmi katsoi rukoilevasti saattajaansa ja otti hänen kätensä.

— Etkö kuitenkin olisi niin hyvä ja menisi pois!

Hänen kätensä oli kylmä ja likomärkä. Hän huomasi sen itsekin ja kärsi siitä.

Jos Antti Ahonen aikaisemmin olisi ollut taipuvainen lähtemään, niin vaikutti tämä kädenpuristus, että hän empimättä soitti.

Sisällä syttyi sähkölamppu. Oviruudun halvat, paperilla himmennetyt kuviot tulivat näkyviin. Vanhankaikaisella halvalla levyllä luettiin ovesa: A. Hirvinen, rautatien kasööri.

— No niin, antautui Helmi vihdoin, — en ole jaksanut sotia sinua vastaan, mutta minun luvallani et sinä tule. Ja se tiedä, että sinusta tulee huono lääkäri, olisi parempi, että rupeaisit vaikkapa hevosenkengittäjäksi. Ja minä, joka olen sinusta niin paljon pitänyt!

— Minusta? keskeytti Antti, yht'äkkiä unohtaen koko lääkärintehtävänsä.

— Sinusta — niin. Mutta nyt minä olen niin suuttunut, etten koskaan anna tätä anteeksi. Mummonkin olet herättänyt, tunnen hänen askeleensa. Mummo on ainoa iloinen ihminen meidän talossa. Mutta hänen pitäisi saada nukkua yönsä, hänellä on päivällä paljon työtä.

Lihavahko vanhempi nainen avasi oven. Helmin seuralainen ei ennättänyt niin nopeasti selittää asiansa kuin tilanne olisi vaatinut. Mummo oli luullut Helmin unohtaneen avaimensa ja tuli häntä vastaan alushameisillaan, hartioilla vain liina, ja hän olisi kai ääneen huudahtanut, jollei äkkiä olisi muistanut jotakin, joka teki, että hän vain kuiskaten pyysi anteeksi, samalla temmaten naulakosta päällystakin, jonka nopeasti puki ylleen. Kaikki kävi hyvin nopeasti. Antti ei ennättänyt avata suutaan ennenkuin mummo pyysi häntä puhumaan hiljaa, koska kasööri, tämän Helmin isä vielä tekee työtä. Täytyy. Nämä huonot ajat. Ja mummo hymyili.

Nyt hän kuuli vieraalta, että tämä on lääkäri, että Helmi oli tullut vähän kipeäksi ja kaiken muun, mitä tarvitsi, rauhoittuakseen kokonaan.

Mutta Helmin isälle ei pitäisi puhua tästä, hän kun on sellainen vähän alakuloinen, hänellä kun on ollut paljon suruja. Päivällä? Niin, ei se paljoa parane päivästäkään. Alakuloisuus ei jätä häntä päivälläkään. Mutta jos herra, tohtori tahtoisi käydä tänne ruokasaliin, ettei isä kuulisi. Hän nukkuu kovin huonosti ja vielä pahempaa on, jos hän illalla saa kuulla Helmin

olleen kipeänä. Vaan ei suinkaan se nyt mitään vaarallistakaan ole, väsymystä vaan, kun siinä maisterintutkinnossa on niin paljon niitä lukuja ja tenttejä.

Ja osaamatta enää panna vastaan mitään asiaa oli Helmi lyyskähtänyt istumaan sille ainoalle tuolille, joka oli naulakon alla pienessä eteisessä, nähtävästi siitä syystä, että lapset tuolille nousten ulottuivat naulakolle. Siitä hän tuontuostakin toivottomana nosti kättään, ilmaistakseen, ettei hyväksynyt kaikkea — tai ehkei mitään — mitä mummo vuolaassa tulevassa lausui.

— En ole pyytänyt häntä tänne. Olen kieltänyt tulemasta. Minua ei vaivaa mikään. Isä kuulee, teidän huudatte. Mene pois, Antti, että pääsemme nukkumaan. Te olette hyvä ihminen, mummo kulta, mutta päästäkää hänet menemään. Älkää toki vieraalle ihmiselle puhuko meidän asioitamme. Ei hän ole minun ystäväni. Osakuntatoveri vain. Marja kuulee joka sanan, minkä täällä puhumme. Hyvä tohtori, mene pois, kun kauniisti pyydän.

Lääketieteen kandidaatti Antti Ahonen katui jo itsekin, että oli tullut tänne näin illalla. Kamreeri Hirvinen nähtävästi oli heikkohermoinen, muuhun joh-

topäätökseen ei saattanut tulla siitä suuresta varovaisuudesta, millä kaikki perheen jäsenet varjelivat hänen työhuoneensa ovea. Ehkäpä hän todella oli siinä tilassa, ettei häntä saattanut häiritä näin illalla.

Tuo herttainen mummo, joka näytti oppineen aivan erikoisen hiljaa-puhumisen taidon, kuitenkin vakuutti hänen voivan aivan hyvin. Ei kamreeri lääkäriä tarvinnut. Hän oli aivan terve, niinkuin he kaikki. Helmikin on terve, vähän väsynyt vain.

Vanha rouva ei päästänyt nuorta tohtoria lähtemään.

— Vai tohtori. No, sitten ei väliä. Olin äsken jo sängyssä. Antakaahan, tohtori, anteeksi, että olen tässä päällystakissa. Kas minä nukun kyökissä molempien pikkupoikien kanssa — ne ovat molemmat kamreerin toisesta avioliitosta. Nämä vanhemmat ovat ensimmäisestä avioliitosta ja ne nukkuvat ruokasalissa. Helmi ja Marja. Paljon heitä on ollut, mutta niin monta on kuollut, ettei kohta tiedä lukuakaan. Vaan mitäpä siitä: tallellahan ovat. Ja kaksi äitiä on mennyt. Ilmanko minun poikani on hermostunut. Vaan nytpä me kaikki olemmekin terveitä, paitsi Marja, jonka selkään kasvattaa kuhmua. Niin on hyvä ja suloinen lap-

si, että — no, mitä sinä Helmi nyt siinä kieltelet! Itsehän tämän nuorenherran toit taloon. Ja kaippa papille ja tohtorille asiansa kertoa voi — niin on hyvä ja suloinen lapsi, mutta nyt pikkusen sairastaa. Sen tytön pitäisi päästä opettajaksi, sellainen lukuhalu hänellä on, että yölläkin tahtoo kirjan päänsä alle. Ja tuossa katulyhdyn valossa lukee niin että minun jo on täytynyt kieltää, silmäthän siinä pilaantuvat. . . Ei hyvä tohtori, älkää panko pahaksenne, mutta tohtoria emme ole kutsuneet — se on kallista. Ja yksi neuvoo yhtä, toinen toista. Minä sain niin tarpeekseni tohtoreista silloin, kun tämä toinen miniäni tässä sairasti kuolemantautiaan — siitä on nyt toista vuotta, — että päätin, etten kuunapäivänä heitä kutsu. Älkää panko pahaksenne, että heitä hiukan nauran. Tohtorihan tekin kyllä olette, mutta olette vielä nuori ja Helmin toveri, ettekä te kai sentään tänne niitä lamppujanne ja tulikivikäryjänne määrää. Sisar kun silloin kävi kärryttämässä, niin kamreerin ensimmäisen vaimon hyvät vaatteetkin yritti polttaa. »Älkää hyvä sisar», sain minä ja salaa otin ja piilotin. Ja niistä vaatteista tuli lapsille monta hyödyllistä kappaletta. Mistä me olisimme uusia ottaneet, sairastaminen on kallista,

talot se vie ja perinnöt . . . Anna toki, Helmi, minun puhua, sinun kanssasihan tämä tohtori tuli. Enhän minä häntä käsenyt. Mutta oikein hyvä taisi ollakin, että tulitte. Entä jos pikkuisen katsoisitte tätä kipeää selkää. Minkähän tähden se sitä kasvattaa? Minä olen koettanut sitä hieroa, eiköhän se mene hieromalla?

Nuori lääkäri kumarteli.

— Ehkä saan tulla huomenna. Pelkään häiritsevänä, jos vielä viivyn.

Mutta mummo, kerran alkuun päästyään, ei hellittänyt.

— Eihän nyt toki vielä. Onhan tässä yötä istua. Ja näin hiljaa kun puhumme, niin ei poikani kuulekaan. Syötte ennen lähtöä voileivän Helmin seuraksi. Minä panen hänelle aina voileipää ja maitoa että hän saa jotakin vahvistavaa, kun myöhään tulee kokouksistaan. Helmi on laihtunut nyt lukiessaan. En tahdo saada häntä syömään. Ei maita, hän sanoo. Mutta sellaisia en minä ymmärrä, vaikka näin vanhaksi ihmiseksi olen elänyt. En yhtä päivää minä ole sairastanut. Kas, tämä yskä, jota tohtori nyt kuuntelee, se ei ole mikään, se on aina ollut minussa. Näiden tyttöjen eno, kuuluisa tohtori Ania, Wiljam Ania, jolla

on parantola, missä hän tohtoroi keuhkotautisia — niin, mitä minun pitikään sanoa? Niin, sitä että tämä tyttöjen eno ennenvanhaan uhkasi minua pitkällisellä taudilla ja antoi rohtoja sitä vastaan. Vaan minäpä kaasin rohdot vesijohtoon ja nauroin sellaisia. Mitä minä rohdoilla, terve ihminen! ajattelin. Enkä yhtään päivää minä ole sairastanut. Vaan jokohan kamreeri olisi kuullut jotakin? Tässä on kyllä pieni välikkö. Meillä oli ennen useampia huoneita. Mutta nyt on vaan kaksi huonetta ja kyökki — kyökissä sitten alkoovi, missä minä nukun. Ei kannata. Tuli velkaa kun ne sairastivat, molemmat äidit ja lapset. Olen minä heitä itkenytkin, vaan mitäpä se siitä paranee: tallessa ovat, sinne mennään jokainen perässä! Tohtori on nyt hyvä ja ottaa Helmin seuraksi voileipää. Olisi tuoretta makkaraakin, toin vasta äsken puodista, ajattelin, että Helmille ehkä maistuisi. Ja onhan lasilinen kermamaitoa. Mitä tohtori ajattelee tuollaisesta kuhmusta? Tekeeköhän hierominen siihen hyvää? Älä itke, Helmi, älä, rakas lapsi. Mutta johan minä nyt olen aivan ajattelematon, kun seisottelen vierasta tässä eteisessä. Parasta on, että menemme ruokasaliin. Mitäpä siitä, että täällä on sänkyjä, onhan tohtori en-

nenkin niitä nähnyt ja itsekin nukkuu sängyssä. Minä kierrän sähkön palamaan. Tohtori on hyvä.

Huoneeseen, jota katulyhty ulkoa oli himmeästi valaissut, tuli nyt sähkövalo. Ruokapöydän ja ruoka-kaapin sekä tuolien väliin oli asetettu kaksi pukkisänkyä, tarjoilupöydän luona näkyi hurjasti laukkaava kiikkuhevonen vailla harjaa ja häntää ja seinäkellon kahdenpuolen riippui värikuvia halvoissa kehyksissä. Huoneessa oli käsitelty tärpättiä, jollei tänään niin eilen.

Nuori lääketieteen kandidaatti likeni epävarmana ja ystävällisesti hymyillen sitä vuodetta, mistä hän äsken oli nähnyt vaalean tytönpään nousevan. Tyhjässä vuoteessa, joka nähtävästi oli Helmin, näkyi haalistunut, joskus punainen peite — hän näki tämän kaiken, vaikkei olisi halunnut sitä nähdä.

— Ei, sanoi mummo iloisesti kuiskaten, — syöme ensin ja sitten tohtori tervehtii meidän Marjaa. Tule, Helmi, mummon mieliksi, tule. Tämä on teemakkaraa.

— Missään tapauksessa ei pidä tuota selkää hie-roa, kiirehti Antti Ahonen varoittamaan, katseellaan seuraten Helmin sisarta.

— Niinkö tohtori neuvoo, sanoi mummo, johon ei huomautus näyttänyt tekevän erikoista vaikutusta, ja osoitti vieraille tuolia.

Kolmisiin he sitten istuutuivat pöydän ääreen, jonka kuluneelle vahakangasliinalle oli asetettu Helmin ilta-ateria.

Kaunis vanha nainen puheli. Ei kukaan muu. Hän oli nuoruudessaan mahtanut olla kaunotar, hammasrivi oli vieläkin eheä ja silmät loistivat hyvyttä ja hyvänsuopuutta. Kello löi kaksitoista. Siksi aikaa vaikeeni rouva. Kuului auton jyrinää, sen ajaessa talon ohitse. Jyrinä heikkeni, kello lakkasi lyömästä ja mummo puhui jälleen, kuiskaamalla ja hiukan käheästi.

Yht’äkkiä tulla tupsahti kyökin puolelta lapsi, yllään pitkä yöpaita, paljasjaloin ja vaalea tukka juoksupussa heilahdellen. Lapsi syöksyi suoraan mummon syliin, painoi päänsä hänen olkaansa vastaan ja rupeesi tekemään itkua, nähtävästi säikähtyneenä siitä, että pöydän ääressä oli vieras. Mummo kuiskasi hänelle nyt, ettei saa häiritä isää, mielitteli ja suostutteli ja sai kun saikin lapsen ojentamaan kätensä hyvälle sedälle, joka oli tohtori ja joka ehkä parantaa Marjan kipeän selänkin. Lapsi sai »nami-maitoa», mummo joi

ensin ja sitten lapsi, lasin pohjaan. Nyt otettiin kaapista sokeripala ja mummo vei, hellästi pidellen pienokaista ohimoon vastaan, hänet alkooviin omaan sänkyynsä, missä Nukku-Matti odotti, kaunis sateenvarjo levällään. Mummon sänkyyn Aimo pääsee, jos heti kiltisti nukkuu, niinkuin mummon omankullan sopii.

Vaan kukas se tässä tulla tassutteli? Taunoko?

Mummon terävän selvä kuiskaava puhe kuului käytävän päästä.

— No mitä Tauno tahtoo, mummon pieni paitaresu? Voileipäkö ja teemakkaraa? Mumi tuo, mumi antaa. Tule syliin, tule! Mennään katsomaan tätä setää, joka on tohtori. Se on hyvä setä, ei hänellä ole veistä mukanaan eikä hän koputtele lasta selkään. Hän on isonsiskon tuttava, ollaan oikein hiljaa nyt, ettei häiritä isää. Hyvää iltaa, tohtori-setä, sanoo Tauno. Tämä Tauno on meidän hiljainen, kultainen pojumme. Ei hän leiki niinkuin muut lapset, eikä hän itke eikä naura. Hän istuu yksikseen ikkunan ääressä ja leikkelee paperista hevosia ja koiria ja tyttöjä ja poikia, mutta etenkin enkeleitä. Ja hevosillekin hän antaa siivet, sillä hevosetkin tahtovat lentää taivaaseen. Aivan

niinkuin pienet tytöt ja pojat. Senjälkeen kun äidistä tuli Jumalan enkeli, alkoi pieni poju leikellä enkelinkuvia. Pitäisi jo ruveta lukemaan, olisi oikeastaan se aika käsissä, mutta ei ole tahdottu kovistaakaan. Jahka Marja pääsee ylös, niin hän kyllä opettaa Taunon lukemaan. Ei kaikkien tarvitse lukea maisteriksi asti, niinkuin Helmi. Jos Taunosta tulee taiteilija, niin riittää vähempikin. Tauno on tällainen kovin valkoinen ja nuo kädetkin ovat aivan läpinäkyvät. Mutta ei hän mitään paikkaa valita. Kyllä kai hän terve on, vai mitä tohtori ajattelee?

Antti Ahonen tuli pieneen kyökkiin, missä unelias lämpö, yhdistyneenä samaan hajuun, mikä oli tuntunut portaissa, ystävällisenä leijaili laen ja lattian välillä, ympäröiden vetosohvaa, hiljaisen pojan ja hänen pienen veljensä yhteistä nukkumasijaa, mummon vanhaa puusänkyä alkoovissa, kiiltäviä kuparisia astioita hyllyillä ja komeaa myrttiä ikkunalla. Vetosohvan yläpuolella oli rivissä enkeleitä, sinisiä, punaisia, vihreitä ja valkoisia, somasti kiinnitettyinä nuppineuloilla seinäpaperiin. Kauniita ne olivat, hyvin kauniita.

— Taunoko niitä tekee? Kauniita, hyvin kauniita.

Hellästi hymyillen mummo päästi Taunon sylistään sohjavuoteeseen.

Tohtori kysyi kuumemittaria. Sitä ei ollut. Laupeussisar sattui sen pudottamaan silloin, kun täällä käryytti ja poltti, ja lupasi tuoda toisen. Mutta eihän hän sitä muistanut eikä sitä ole tarvittukaan. Ennenvanhaan ei sellaisista vehkeistä tiedetty ja ihmiset elivät vanhoiksi. Sittenkun termomeetterit ja pulverit keksittiin, tulivat monennimelliset tauditkin.

Helmi, yhä yllään tanssipukunsa ja ohuet kenkänsä, ilmestyi kesken mummon puheen kuin outo olenno toiselta taivaankappaleelta pienen köyhän keittiön ovelle, juuri kun Antti Ahonen otsa rypyssä antoi silmiensä siirtyä toisesta pienestä veljestä toiseen.

Helmi, joka nähtävästi oli aikonut jotakin sanoa, pysähtyi katsomaan Anttia, jonka arvoituksellisuus nyt oli kerrassaan läpitunkematon. Mitähän hän nyt oli keksinyt, vai tahtoiko hän imponoida: valmis lääkäri rondilla sairaalassa! Ja mikäpä täällä oikeastaan sairaalasta puuttui. Vuode vuoteen vieressä ja joka vuoteessa sairas.

— No? kysyi mummo vihdoin, kun ei vieras päästännyt huuliltaan yhtään sanaa.

— No? sanoi Helmikin, aavistaen, että asiat olivat hyvin hullusti.

Mutta Antti vain nyökkäsi ystävällisesti päätään ja sipaisi lasten hiuksia.

Mikä setä! ajatteli Helmi ja yritti alkaa laskea leikkiä hiihto- ja osakuntatoverinsa kanssa. Hetken perästä hän kuitenkin levottomuuden valtaamana kuis-kasi:

— Sano toki jotakin — hyvä Jumala, puhu toki!

— No niin. En nyt vielä voi sanoa mitään.

— Nyt vielä — koska sitten? Ensin sinä ajat tahtosi läpi ja tulet meille keskellä yötä. Ja sitten sinä mah-taitet etkä sano mitään, vaikka olet saattanut meidät kauhean levottomiksi. Tule nyt vielä minun rakkaimman sisareni vuoteen ääreen ja sano minulle, että . . .

Helmi pidätti kyyneleensä ja tuolien, pöytien ja vuoteiden lomitse pujotellen he astuivat Marjan vuoteen luo. Marjalla oli ihmeen kauniit loistavat silmät ja vaaleat kiharaiset hiukset.

Helmi antoi yht'äkkiä Antille anteeksi kaiken harmin, minkä hän tännetulollaan oli matkaansaattanut, koska hän noin herttaisesti ja rauhoittavasti osasi hymyillä Marjalle, niin pehmeästi pidellä hänen

kättään ja niin kauniisti katsella häneen.

— No mitä tämä nuori neiti lukee kuun ja katulyhdyn valossa?

Marja punastui, hymyili ja veti tyynynsä alta esiin »Tähtien turvatit» ja Virsikirjan.

— Vai niin, vai niin. No, nyt me emme tänä yönä enää lue mitään, vaan nukumme oikein makeasti ja olemme aivan rauhalliset.

Antti suuntasi kulkunsa eteiseen. Hän nähtävästi oli kokonaan unohtanut mummon, joka äsken jäi kyökkiin pienempien lasten luo.

— Sanoitko, että voimme olla rauhalliset? kysyi Helmi kiihdyksissään. — Tarkoititko todella sitä?

— Minun täytyy saada puhua isäsi kanssa, sanoi Antti, kiinnittämättä huomiota Helmin kysymykseen. — Jollei sovi huomenna, niin ehkä ylihuomenna. Tänne kai ei voi soittaa?

Helmi tulistui. Ikäänkuin ei Antti moniin kertoihin olisi kuullut, ettei Helmille ollut puhelinta.

— Isälle ei saa puhua mistään ikävistä asioista, tiedä se. Mitähän sinä nyt olet ollut keksivinäsi! Onko meissä ehkä rutto? Että minä päästinkin sinut tänne!

He seisoivat eteisessä. Kello löi puolen tunnin.

Marja nosti päätään vuoteesta ja etsi sisarensa kasvoja. Helmi kuitenkin seisoj selinpäin. Samassa tuli mummo laahustellen tohveleissaan.

— Kas tässä, tohtori. Eikö tämä nyt ole kaunis? Meidän hiljainen poikamme tahtoi kaikinmokomin leikata tohtorille tämän kuvan ikiomaksi. Nyt, nyt juuri hän sen leikkasi. Eikö se nyt ole kaunis? Siivet riippuvat. Hän sanoi, että enkeli on väsynyt.

Antti Ahonen otti pienen sinisen paperinkappaleen. Kalpea, hiljainen poika oli ihmeen herkästi leikkannut väsyneen enkelin — oman kuvansa.

Kyyneleet nousivat nuoren lääkärin silmiin ja hän rupesi nopeasti puhumaan, salatakseen tätä.

— Pyydän anteeksi, että tulini tällä tavalla. Taunolle oikein paljon kiitoksia.

Istuen tuolilla vaatenaulakon alla Helmi ojensi käntensä osakuntatoverilleen. Hän ei jaksanut nousta. Vain haudan uni riittää tällaiseen väsymykseen. Oliko heidän kurjuutensa niin suuri?

Samassa hetkessä, jolloin Helmin osakuntatoveri painoi lakin päähänsä lähteäkseen, avautui ovi, johon talon naiset pitkin iltaa olivat varovasti viitanneet, ja korkea harmaahapsinen mies, silmälasit yl-

lään, astui kynnykselle.

— Isä, kiirehti Helmi sanomaan, — hän on lääkäri, meidän osakuntalaisemme, tohtori Ahonen. Voin vähän pahoin, siksi hän tuli minua saattamaan.

Nyt selitti jo mummokin. Ja Antti Ahonen selitti itse. Vailla kaikkea epäröintiä hän pyysi saada puhua pari sanaa herra kamreerin kanssa, jollei tänään, niin toiste, mutta joka tapauksessa piakkoin.

Oli mahdotonta saada selville, oliko Helmin isä hyvillään vaiko pahoillaan hänen ehdotuksestaan. Hän tuntui yhä viipyvän omassa maailmassaan, työssäänkö vaiko ajatuksissaan, sitä ei voinut tietää. Joka tapauksessa hän nähtävästi ei huomannut tyttärensä osakuntatoverin oloa täällä tällä hetkellä sopimattomaksi, mutta tuskin liioin käsitti, mitä hän hänelle puhui. Ja niin joutui Ahonen selittämistään selittämään, mistä oli kysymys. Antti Ahonen suorastaan ei saattanut kestää, että Helmin isä voisi syyttää häntä jostakin huonosta, tai edes tahdittomasta.

Vihdoin lausui valkohapsinen herra:

— Mistä olisi kysymys?

Antti toisti, minkä jo oli sanonut moneen kertaan: että hän pyytäisi hetken saada puhella kahdenkesken

kamreerin kanssa.

Helmin isän suuret, valkoiset kulmakarvat tuntuivat vakavuudessaan pelottavilta. Antti ei koskaan ollut nähnyt kenelläkään näin täysin lumivalkoisia hiuksia. Silmien väriä ei voinut nähdä, niiden edessä kiilsivät pyöreät lasit.

He tulivat pieneen huoneeseen, missä ei tuntunut olevan mitään muuta kuin kirjoja ja papereita. Asiapapereita. Asetuskokoelmia. Ei yhtään keventävää runoteosta tai edes elämäkertaa. Pitkälle nahkasohvalle, joka täytti toisen huoneen seinistä, oli tehty vuode ja vanha herra siirsi syrjään sänkyvaatteita, jotta hän ja hänen vieraansa mahtuisivat istumaan.

Ei ikinä Antti Ahonen ollut voinut kuvitella nuoren kauniin Helmi Hirvisen isää tällaiseksi. Ei hän myöskään voinut yhdistää häntä isän ominaisuudessa noihin vielä niin pieniin lapsiin. Tai miksikä ei? Jos tällä harmaahapsisella herralla todella oli lapsia, niin eivät suinkaan ne nauraneet eivätkä leikkineet. Mikä onni, ettei hän, Antti Ahonen, nyt istunut tässä kysyäkseen, saisiko hän Helmin käden. Ja kuitenkin oli tämäkin asia vaikea. Noiden ankarien kulmakarvojen omistaja saattoi yht'äkkiä uudistaa sanansa: mis-

tä olisi kysymys? joka merkitsee samaa kuin: mahdollisimman lyhyesti — minä en käsitä, millä tavalla tämä kaikki kuuluu minuun.

Antti Ahonen koetti kertoa, mitä neiti Hirviselle oli tapahtunut osakunnan iltamassa ja että hän vasten Helmin — neiti Hirvisen tahtoa oli tullut tänne, koska piti kohtausta vakavana. Nyt hän, vanhan rouvan pyynnöstä, pikipäin oli hiukkasen tarkastellut talon nuorempiakin lapsia. Ja tuntui siltä kuin täytyisi kääntyä kokeneen lääkärin puoleen sekä Helmin — neiti Hirvisen — että noiden muidenkin tähden.

Syntyi hiljaisuus. Jospa vanha herra olisi sanonut, mitä ajatteli, suuttunut, vaikkapa ajanut ulos kutsu-mattoman vieraansa. Mutta tämä äänettömyys tässä huoneessa ja tällä hetkellä oli tukala, suorastaan kauhea.

Lääketieteen kandidaatti nousi, pyysi anteeksi, toivotti hyvää yötä ja etsi ovea. Hän ei heti voinut sitä löytää. Sen edessä oli paksu, tumma vaate.

Helmin isä tuijotti eteensä eikä liikahtanut.

Vieras odotti.

Talon isäntä alkoi nyökyttää päätään — ei vieraalleen, vaan jollekin ihmiselle tai ehkä tapahtumal-

le kaukaisessa menneisydessä. Kenties vainajalle. Kenties noille monille vainajille, pienille ja suurille, äideille ja lapsille, jotka viime vuosina oli kannettu kodista.

Täällä oli totisesti tukalaa. Isäntä katseli kai pariaikaa vainajiaan silmästä silmään.

— Hm, sanoi vanha herra vihdoin ja nyökkäsi jälleen. — Hm.

Kun ei hän nytkään puhunut enempää, kumarsi vieras vielä kerran, työnsi syrjään oviverhon ja läksi.

Tuntui helpotukselta päästä eteiseen, missä Helmi istui äskeisellä tuolillaan, nyt hirvittävän kalpeana ja verhoutuneena päällystakkiinsa, jonka avauksesta tanssipuku pilkoitti.

— Antti, virkkoi hän hiljaa ja kuivasti ikäänkuin joku olisi kuristanut häntä kurkusta. — Tule vähän lähemmä. Minua väsyttää. Älä tuo tänne lääkäriä. Minä kutsun eno Wiljamin. Tohtori Aniahan on minun ja Marjan eno. Hänen täytyy nyt tulla. Minä kirjoitan hänelle. No niin, oletko nyt tyytyväinen? Hoida sinä minua, kunnes eno tulee. Anna jotakin, joka nostaa minut pystyyn. Kai löytyy jotakin väsymystä vastaan. Minun täytyy saada pois tenttini, sitten lähden maal-

le. Antti!

Antti otti Helmin käden.

— Niin, Helmi?

— Olet kovin hyvä.

— Pidätkö sitten minusta hiukkasen? Anna anteeksi, se ei nyt ole sopiva teksti. Sinun pitää tulla terveeksi. Ja tuletkin, kun oikein tahdot.

— Väsyttää.

— Hyvää yötä, Helmi.

Helmi Hirvinen olisi mieluummin nukkunut siihen paikkaan istualleen. Maksoi vaivaa liikuttaa kättä, saatikka sitten nousta ja lähteä liikkeelle. Mummo talutti hänet vuoteelle, auttoi hameen hänen pänsä yli ja riisui sukat ja kengät hänen jalastaan. Hän pyysi pyytämällä, ettei häneltä vaadittaisi enempää ja kehoitti mummoa lähtemään levolle.

Vihdoin viimein oli hän vuoteessa. Se oli maksanut suuren ponnistuksen. Rannerengas oli jäänyt käteen.

Mummo sammutti sähkön. Toivotti hyvää yötä. Aikoi lähteä ja oli jo ovella. Mutta kääntyi siitä takaisin, seisahtui pöydän ääreen ja luki lujaa Herran siunauksen. Senjälkeen ei enää sanonut mitään, vaan painoi

kiinni oven.

Katulyhty loi lattialle tutut valot ja varjot. Vaa-
lea puku jäi tuolin selustalle, kummitellen siinä kuin
muisto kaukaisilta ajoilta. Helmin olisi pitänyt irroit-
taa rannerengas kädestään, mutta hän ei jaksanut.
Maa veti häntä puoleensa. Hän ei jaksanut sitä sur-
ra. Häntä väsytti.

— Helmi!

Uudelleen mainitsi Marja sisarensa nimen.

— Etkö sinä jo nuku, oma rakas?

— En. Minä ajattelen jotain hauskaa.

— Hauskaa?

— Sinä olit vähän epäkohtelias sille Antille. Etkö
sinä pidä hänestä? Mutta hän pitää sinusta. Mieluum-
min minä hänet ottaisin kuin Heikin.

— Sinä saat hänet!

— Hulluttelet. En minä häntä tahdo eikä hän mi-
nua. Ota hänet. Te tulette onnellisiksi.

— Oma rakas, minunhan täytyy huomenna lukea.

— Suo anteeksi. Sinä olet niin kaunis tuossa vaa-
leassa puvussasi. Minä niin rakastan sinua.

— Hyvää yötä, pieni Marja kulta.

Tytöt olivat jo unessa, kun heidän isänsä huoneen

ovi avautui ja valoviiva kiilana piirtyi permannolle.

Isä kuunteli ensin ovella, astui sitten hiljaa vuoteiden ääreen ja kuunteli uudelleen.

Kun ei mitään kuulunut, astui hän varovasti takaisin, veti kiinni ovensa ja järjesteli hetken papereitaan.

Vihdoin hän alkoi riisuutua. Laski silmälasit pöydälle ja tuijotti eteensä kirjahyllyyn.

Tuberkuloosiko taas?

Ja hän huokasi syvään, olemuksensa uumenista asti.

Tuberkuloosi. Olisihan minun pitänyt se ymmärtää.

Keskellä papereita, hautautuneena pinkkojen alle, oli hänen vaimonsa valokuva, Helmin ja Marjan äidin. Hän oli sitä paljon katsellut, se oli haaltunut kuva kihlausajalta. Hän tunsi joka piirteen näkemättäkin.

Mutta hän ikävöi kuvaa käteensä.

Ja hän nousi vuoteensa laidalta, vaikka jo oli valmis paneutumaan levolle, astui kirjoituspöydän luo, otti valokuvan ja painoi lasin kuumaa otsaansa vastaan.

YLÖS, ALAS JA YMPÄRI.

Sen tiesi nyt Töölön lääni ja sen tiesi pian koko Helsinki, että kamreeri Hirviselle tulee vieraita.

Mummo sen kertoi, missä liikkui. Ja olihan hänellä asiaa maitopuotiin ja lihakauppaan, ja kun hän kertoi uutisensa myyjättärelle, niin kuulivat sen kaikki ostajatkin. Kun hän heidän kyökinparvekkeellaan hakasi mattoja, huusi hän sen julki kaikille muille parvekkeille, missä niinikään puhdistettiin mattoja, sekä ylempiin kerroksiin että alempaan, ja toiselle puolelle pihaa:

Tohtori-eno saapuu, vanhempien tyttöjen, Helmin ja Marjan eno, kuuluisa keuhkotautilääkäri, jolla on parantola, missä käy nuoria tohtoreja oppimassa ja sairassisaria harjoittelemassa. Hän ei ole käynyt meillä pitkiin aikoihin, ulkomailla kun on matkustellut, missä lieneekin, mutta nyt saapuu tervehtimään sukulaisiaan. Sähkösanoman lähetti, missä oli että: tulen tiistaina iltajunassa — eno Wiljam. Ja sähkösanoma oli Helmille osoitettu. Ja se olikin luonnollista, koska Helmi oli ollut enonsa kanssa kirjeenvaihdossa.

»Tulen tiistaina iltajunassa — eno Wiljam.»

Sähkösanomassa oli ollut vielä hiukkasen muuta-kin, mutta siitäpä ei lasten isänäiti hiiskunut. Se viittasi siihen, mikä vuosikausiksi oli erottanut enon Hirvisten perheestä. Mutta siitähän ei kenenkään tarvinnut tietää. Lause kuului: »Entisistä ei sanaakaan.» Ja tämä lause oli sähkösanomassa kaikkein ensimmäisenä. Kun Helmi malttamattomasti oli reväissyt auki telegrammin, luki hän sen ensin yksinään, sitten hän vei sen isälleen ja isä tuli ruokasaliin ja luki sen hiljaa yksikseen. Sitten otti Helmi sähkösanoman ja luki sen ääneen: Entisistä ei sanaakaan. Tulen tiistaina iltajunassa — eno Wiljam.

Isä ja tytär katsoivat vaieten toisiinsa, mielessään punniten, mitä tuo ensimmäinen lause mahtoi tarkoittaa. Mummo tuli sitten hänkin siihen ja sanoi: hän ei tahdo, että muistetaan ikäviä asioita — onpa hyvä että tulee eikä tahdo niitä penkoa.

Kamreeri ja Helmikin sitten kyllä ymmärsivät, että eno tahtoi pyyhkiä pois kaksoissisarensa kuoleman jälkeen sattuneen erimielisyyden ja taasen tulla taloon niinkuin hyvän sukulaisen sopii. Se oli oikein ajateltu, mitäpä niistä sellaisista muisteli. Niin hullua

sellainen eripuraisuus oli, ettei mummo koskaan ollut sitä ymmärtänytkään.

Mutta sen hän kyllä ymmärsi, että kun hyvä sopu nyt jälleen oli palannut ja kuuluisa eno pitkien aikojen perästä tuli sukuloimaan, niin olisi pitänyt olla juhlavarustuksia. Olisi pitänyt valmistaa kunnollinen illallinen, aamiainen ja ehkä päivällinenkin.

Tuskin tohtorilla sentään oli aikaa viipyä kauan.

Tai ehkä kuitenkin oli varannut aikaa, kun ei niin moniin vuosiin ollut käynyt.

Mukavaahan tämä olisi ollut kaikinpuolin. Mutta oli kuukauden loppupuolta ja talouskassa tyhjänä. Helmin sairauden vuoksi oli täytynyt panna rahaa menemään vähän liikaa. Mummon oli jo pitkin viime viikkoa pitänyt miettiä, miten nyt päästäisiin kuukauden päähän, ja kun enon sähkösanoma luettiin, kävi kysymys vieläkin polttavammaksi. Mummo ei ajatellut edes kuukauden loppua, hän ajatteli vain, miten vieras kunnialla saataisiin vastaanotetuksi.

Heillä ei koskaan pyydetty puodista mitään velaksi: pitiköhän tällä kertaa turvautua tuohon outoon keinoon? Se on kuin onkin nyt tehtävä, muuta neuvoa ei ole. Hän maksaa sitten ensi kuussa velan aivan

heti.

Ja tämän päätöksen tehtyään mummo iloisesti tommutti mattoja ja pesi pyykkiä, aina tuontuostakin lohduttaen itseään muistamalla, että ensi työkseen hän maksaa velan, heti kun kamreerilta saa talousrahaa.

Varmaan missä puodissa tahansa hänelle annetaan.

Mutta hän ei sittenkään ymmärtänyt, miten asianomaisessa paikassa saisi sanat suustaan, jos aikoi ruveta selittämään, että haluaa tavaraa velaksi.

Hän varmaan ei osaa toimittaa sitä asiaa.

Kasööri, hänen poikansa, oli ankarasti kieltänyt kaiken velanteon.

Olisikohan talossa jotakin, jonka voisi myydä?

Helmillä oli äitinsä rannerengas.

Mutta se oli muistoesine. Ja Helmi piti sitä nykyään ranteessaan. Se oli ollut hänellä tuona kohtalokkaana iltana eikä hän enää päästänyt sitä läheisyydestään.

Joka kerta, kun mummo iloisesti heläytti ilmoille sanat: »meille tulee vieraita, vanhempien tyttären eno, kuuluisa keuhkotautilääkäri», niin hän ahdistuksessa ajatteli, mistä hän ottaisi illallisen, aamia-

sen ja ehkä vielä päivällisenkin.

Kamreerilta ei voinut pyytää. Eivätkö liene tässä kuussa olleet koronmaksutkin — niitä oli yhtämittaa, hän arvasi ne poikansa kasvoista enemmän kuin hänen sanoistaan. Ei kamreeri niistä puhunut, mutta hänen työpäivänsä olivat silloin tavallista pitemmät ja rypyt otsalla syvemmät. Mummo piteli tällaisina aikoina tavallista säästävämmin kahvia. Kahvi oli hänen suurin herkkunsa, mutta tulihan sitä vailakin toimeen, kun oikein päätti. Mutta tähän hätään ei kahvilakkokaan paljoo toimittanut.

Jopa nyt tulikin murhe. Hän olisi kovin mielellään valmistanut tyttöjen enolle hyvän vastaanoton, sen tapaisen kuin entisinä aikoina, silloin kun oli talo ja tavaraa.

Kerran hän jo meni makkarapuotiin siinä tarkoituksessa, että puhuu myyjättärelle valmiiksi asiansa. Kun se on puhuttu, niin tiistaina sitten voi tulla hakemaan illallistarpeet niinkuin omasta kellarista vain.

Puodissa oli vanha vaimo koppa käsivarrella.

Kamreeri Hirvisen äiti tervehti iloisesti myyjätärtä ja jäi katselemaan hyllyjä, jotka olivat täynnä kylmiä ruokia. Jospa tietäisi, mistä tohtori Ania pitää.

Oliko siitä tosiaan kulunut niin pitkä aika, ettei hän enää muistanut, mitä tohtorille oli tarjottu, kun hän ennen aikaan tuli vieraisiin?

Tuttu myyjätär kiirehti rouva Hirvisen luo.

— Antakaa vaan ensin tälle toiselle, ehdotti mummo ja tunsi veren nousevan kasvoilleen.

— Minulla on aikaa odottaa, selitti vaimo ja vetäytyi nöyrästi ovensuuhun.

— Ei, ei, kiirehti mummo puhumaan, — se ensin jauhattaa, joka myllyyn ensin ennättää. Minä vaan . . . minä vaan olisin kysynyt tältä neidiltä . . . Mutta puhun sitten jahka tämä toinen on toimittanut asiansa.

»Toinen» ei tahtonut toimittaa asiaansa ja kamreeri Hirvisen äiti käsitti äkkiä, että hän oli pyytelijä, joka halusi jäädä yksin myyjäneidin kanssa. Aivan niinkuin hän itsekin. Ja mummo rupesi nopeasti puhumaan:

— Minä vaan sitä, että meille tulee vieraita, kuuluisa keuhkotautilääkäri, joka on meidän vanhempien tyttöjen eno — pitäisi saada jotakin hyvää teepöytänsä. Mitähän nyt sellainen tohtori mielellään söisi?

Myyjäneidin näyttäessä kukkuraisia vatejaan lausui

hän yhteen kyytiin:

— Ei suinkaan kenessäkään vaan keuhkotautia ole?

— Ei, eihän toki, vastasi kamreeri Hirvisen äiti ja nauroi. — Terveinä ollaan, Jumalan kiitos. Marjalle kasvattaa selkään paisetta, mutta ne menee pian menojaan. Ja ylioppilas-tytärkin pääsee lepäämään, kunhan suorittaa pois maisterintutkintonsa. Niin, minä vaan sitä, että ehkä saa kaikki tuoreempana, jos ostaa huomenna. Huomennahan hän vasta tuleekin, tohtori Ania. Hän vaan tervehtimään tulee, ei ole ollutkaan pitkiin aikoihin. Hyvästi vaan, hyvä neiti.

Kun mummo tuli kadulle, käsitti hän, että hänen asiansa oli jäänyt toimittamatta. Hänen silmiensä edessä pyöri yht'äkkiä kultainen rannerengas. Se asettui hennon käsivarren ympärille. Ja samassa oli hänen silmiensä edessä Helmi, hänen poikansa tytär.

Helmi on hyvä tyttö. Kukaties hän suostuisi myymään rannerenkaansa. Varmaan siitä saisi paljon rahaa. Voisi maksaa osan velkojakin. Hän, lasten isänäiti, oli vähitellen myynyt kaikki muistoesineensä, sekä ne, mitä oli saanut äidiltään että ne, mitä isäntävainaja oli antanut: rintaneulan, kellon, sormukset,

kaulakäädyt. Nämä jälkimmäiset olivatkin olleet ko-
meat, kolmeen kertaan menivät kaulan ympäri. Isän-
tä osti ne silloin, kun oli myyty Takaliston metsä. Tuk-
kiyhtiö maksoi hyvin. Mutta se olikin metsä, jom-
moista eivät yhtiön miehet olleet koskaan nähneet.
Ei milloinkaan siihen oltu koskettu. Käädyt painoivat
kädessä. Kamreerin ensimmäisen vaimon sairauden
aikana hän ne möi. Oli tuntunut vaikealta, kun Ta-
kaliston metsä pantiin puhtaaksi ja tuntui vaikealta,
kun hän vanhasta kirstustaan otti käädyt. Sitä ei ku-
kaan nähnyt ja vasta monen vuoden perästä Helmi
kysyi, missä hänen käätynsä olivat. Hän vastasi että
hän oli ne myynyt. Helmi kysyi miksi, ja hänen sil-
mänsä olivat säikähtyneet ja surulliset. Silloin mum-
mo nauroi ja sanoi: eihän niitä hautaan viedä. Kihla-
ja vihkisormus olivat jäljellä. Hän oli kultasepältä ky-
synyt, mitä niistä saisi. Kullan painon! Mutta ne oli-
vat kuluneet ja köykäiset. Helmin äidin rannerengas
oli harvoin ollut käytännössä.

Tulipa tästä tohtori Anian odottamisesta nyt mur-
he! Ja kuitenkin se oli iloista odottamista, josta kan-
natti kertoa ja josta riitti puheenaihetta koko siinä
pienessä maailmassa, missä kamreeri Hirvisen äiti

liikkui. Hänen pistäytyessään mankeloimaan pöytäliinaa syntyi tämänkaltainen keskustelu:

— Antaisitteko, hyvät naapurit, minun tässä välissä panna tukille tämän pöytäliinan? Meille kun tulee vieraita, eli oikeammin sukulaisia, nimittäin meidän vanhempien tyttärien eno, kuuluisa keuhkotautilääkäri. Hän on tohtorina Kukkarannan parantolassa eikä hän voi sieltä usein lähteä, kun siellä on paljon potilaita.

— Pankaa vaan tukille liinanne. Minun tuttavani poika oli siellä, juuri Kukkarannassa, ja tulikin paljon paremmaksi. Mutta nyt on hätä siitä, ettei hän saa työtä mistään, kun kaikki pelkäävät.

— Vai niin, vai niin. Niin aina, niin aina. Sanovat sen tarttuvan, vaan en minä siihen usko. Mikä on tulakseen se tulee.

— Kovin kehui poika sitä tohtoria. Kukkasia kuuluu siellä joutotöikseen hoitelevan, kun ei perhettäkään ole.

— Niin aina, perhettä ei ole. Ei kuulu menneen naimisiin, kun hänelläkin joskus on ollut tämä sama keuhkotauti. Vaikka hän kyllä on ihan parantunut. Mutta tohtorit uskovat tartuntaan — minä en sellai-

siin perusta.

— Teidän tyttäret kai sitten saavat hänet periä. Tuuleekin heistä rikkaita tyttöjä, jollei ole muita perillisiä.

Hirvisen mummo kuuli uuden asian. Hän ei milloinkaan ollut ajatellut tätä puolta. Tietenkin Helmi ja Marja tulivat perimään enonsa. Sitä tärkeämpää oli, että eno otettiin hyvin vastaan, kun hän pitkän ajan perästä saapui. »Ei sanaakaan entisistä.» Se sisälsi oikean rauhansanoman.

Hirvisten koko talossa vallitsi odotuksen jännitys. Elämän entinen meno oli pysähtynyt. Oli tultu tienhaaraan, mutta ei tiedetty mille tielle käännyttäisiin. Isä valvoi yöt umpeensa saadakseen pois käsistään ne ylimääräiset työt, joiden avulla hän piti tasapainossa taloutensa. Lyhyiden aterioiden aikana ei puhunut kukaan muu kuin mummo.

Pitää syödä, pitää syödä, eno säikähtää, kun tapaa tällaisia sääskiä. Mikä vaivaa tätäkin puuroa? Helmi, ne ovat samoja kaurahiutaleita, joista sinä aina olet pitänyt. Ei nyt satu olemaan paistia ja lihalientä, mutta onpahan puuroa ja maitoa ja voita ja leipää. Kuinka monella lapsella on tällaiset herkkupäivät. Enon

parantolassa kuuluu olevan paljon kukkasia, eno itse niitä välitöikseen hoitaa. Hyvää hänestä puhutaan. No, olen kuullut sellaisilta, jotka ovat olleet siellä hänen parantolassaan. Nyt mummo panee lapsille vähän lisää, ja kaikki on syötävä loppuun. Muuten ottaa Jumala ruoan pois.

Lapset vaikenivat isän istuessa pöydässä, mutta hänen mentyään kävivät he aivan mahdottomiksi. Jokainen odotti enon tuovan lahjoja ja koetti arvailla, mitä hän toisi. Nämä lahjat vaihtelivat koossa ja arvossa auton ja maalilaatikon välillä. Oli kysymys kirjoista, kultapaperista, sakseista, leivoksista, radioista, purjelaivasta, kelkasta, luistimista, tietosanakirjasta ja taivaankaaresta.

Helmi ei ottanut osaa keskusteluun. Häntä väsytti ja tympäisi. Puuroa ja puuroa — kuka sitä jaksoi syödä. Jos enolta olisi voinut saada lainan ulkomaanmatkaa varten, niin se olisi ollut suuri asia. Hän voisi lahjoittaaakin ulkomaanmatkan, johtui Helmin mieleen. Mutta varmaan ei hän tuo mitään. Ja parasta onkin sillä tavalla.

Helmi oli lepäillyt jonkin päivän ja ajoittain tuntui siltä, että hän voi paljon paremmin. Hän päätti reip-

paana ja iloisena ottaa vastaan äitivainajansa veljen. Älköönkä eno ajatelkokaan, että häneltä täällä aiotaan kerjätä jotakin. Kiusaus oli ollut hetkellinen — se oli jo onnellisesti voitettu. Ainoastaan sitä he enolta pyytävät, että hän neuvoo, miten Marjan vaiva on parannettava, jos siinä sattuisi olemaan jotakin vaarallista. Ja mahdollisesti eno voi Helmillekin kirjoittaa vahvistavaa lääkettä, jotta hän pääsisi väsymyksestään ja saisi lukunsa loppuun.

Täytyi päästä pystyyn ja lähteä liikkeelle! Jota enemmän lepäsi, sitä pahemmin väsytti. Kun yhteen kyytiin luki ja ponnisti, niin kuitenkin sai taakseen määrätyt sivunsa päivää kohden, ja nimet ja vuosiluvut palautuivat myöhemmin mieleen, vaikkei niitä joka hetki jaksanut muistaakaan. Pää pysyi raskaana luettua tekstiä niinkuin täyteen ahdettu varastopaikka, mihin järjestyskin aikaansaadaan, kunhan siihen puoleen ryhdytään. Mutta toisaalta saattoi lepääminen vaikuttaa silläkin lailla, että kurssikirjojen sisältö väljähtyi, haihtumistaan haihtuen, samassa määrin kuin pää keventyi. Tämä oikeastaan olikin pahinta. Sillä mikä vaiva syntyisikään, kun uudelleen piti käydä kurssikirjojen kimppuun.

Siivoamisinnossaan tarttui mummo kirjaröykkiöön ja sanoi iloisella äänellään:

— Pannaan pois nuo tuosta kiusaamasta, pannaan kaapin pohjalle!

— Älkää koskeko niihin! huusi Helmi ikäänkuin häneen olisi isketty veitsenterä. — Antakaa olla.

— No annetaan, annetaan, mutta sinä aina vaan murehdit, kun niitä katselet.

Helmi nousi ja aikoi, tuskastuneena niellen pahoja sanoja, paeta isänsä huoneeseen.

— Kuule! huusi Marja hänet silloin kiinni, — saat nähdä, että sinulle tänään tulee vieraita.

Helmi vaipui tuoliinsa ja jo katui kiihkoaan. Marjalla oli aina aavistuksia ja enteitä. Jospa he olisivat aavistaneet, miten Helmiä väsytti.

— En tahdo tänne ketään. Olkoot. Minä olen tullut niin ikäväksi ihmiseksi, että jokainen tekee viisaammin, kun ei tule.

Mummo nauroi ääneensä.

— Mikä Helmin olisi tehnyt ikäväksi. Meidän lapset ovat kaikki hauskoja, iloisia lapsia. Ja kun maiserintutkinto on ohitse, niin täällä viserretään kuin kottaraisen pöntössä.

— Mummo ei nyt puhuisi sellaisia. Ties suoritanko minä koskaan enää mitään tutkintoa. Tämä on juuri kaunis kottaraisenpönttö — oi voi! Olette hyvä ihminen, mutta puhutte niin paljon. Hirvittävän paljon.

Marja kiirehti sanomaan:

— Mutta entä jos eno viekin meidät parantolaansa.

Helmin poskille valahti suuri valkoinen läikkä.

— Mitä me parantolassa tekisimme? Ei meissä nyt toki keuhkotautia ole.

— Ei, mutta onhan parantolassa kai terveitäkin ihmisiä. Me asuisimme tietysti enon luona.

Vahingossa oli Helmin huulilta luiskahtanut se aavistus, mitä hän peittelemistään peitti syvälle kaikkien pelkojensa ja huoliensa taakse. Hän oli sanonut: eihän meissä nyt kuitenkaan keuhkotautia ole. Juuri se, juuri se! tunki esiin hänen sisimmästään. Hän ei ole tunnustanut sitä itselleenkaan, saatikka sitten muille. Ja tämä kammottava uutinen pääsee irti hänen omasta suustaan, hän itse avaa salvan, jonka takana se on ollut teljettynä. Ja nyt hän jo uskoo siihen. Hän on varma, että hänessä on keuhkotauti! Se tietää koko tähänastisen elämän katkeamista, eroa kodista,

kirjoista, tovereista, kaikesta, mikä on täyttänyt hänen päivänsä ja yönsä. Hän on tähän asti ollut hauska ja miellyttävä — peili on kyllä hänelle väittänyt, että hän on kauniskin. Niin, eikä pieni sisko tuossa vieressä, hänkään ole sitä koskaan salannut. Helmi on tietänyt, että hänet mielellään otetaan toverien joukkoon. Mutta nyt tämä kaikki loppuu. Jos on koskettu hänen käteensä, niin kiirehditään huuhtelemaan pois tartunta. Kukaan ei enää uskalla kietoa käsiään hänen ympärilleen eikä istua häntä likellä. Hänellä täytyy olla erikoiset ruoka-astiat. Hän on vaarallinen. Hänessä on rutto. Hän kuuluu niihin, jotka täytyy lähettää erilleen elämään. Lapsia ei hän enää saa ottaa polvelleen. Iljettävä kylmä hiki pusertuu hänen käsistään ja kasvoistaan. Tämä hänen pieni nenäliinansa on ehkä nyt niin myrkyllinen, että se voi tappaa ihmisen.

Helmi taistelee jonkin sanomattoman ahdistuksen vallassa. Kaikki ovat hänet jättäneet. Eikö enää ole ketään elävää ihmistä talossa? Miksei kukaan puhu? Ovatko kaikki kuolleet? Vihdoin viimein hän erottaa pienen ystävällisen äänen, jonka hän kyllä ennen on kuullut. Heidän seinäkellonsa! Kello tikut-

taa ja tuo hänen mieleensä kodin ja elämän. Auto ajaa ohitse. Antti voi tulla! Kunhan Antti tulisikin.

Hän saa auki silmänsä ja näkee Marjan vuoteessa istumassa ja hänen pelästyneen katseensa tähdättyinä itseensä.

— Kuule, en minä mitään tarkoittanut, kun puhuin enon parantolasta. Sitä vain tarkoitin, että olisi hauskaa nähdä hänen kukkansa ja . . .

Helmi tunsi hänen katseensa kasvoillaan ja miltei parahti:

— Puhu! Miksi sinä lakkaat? Puhu, puhukaa kaikki!

Marja painui vuoteeseensa. Kello tikitti ja yläkerasta kuului askeleita.

Äänettömyys otti valtoihinsa hetken. Helmi ei enää vastustanut sitä. Hän oli liian väsynyt. Ja nyt alkoi hänen sydämensä vasaroida. Sen lyönnit suhisivat ohimoissa, välittäen korvaan hirveitä asioita.

Vielä ei kukaan sitä tiedä. Vielä kuulut terveiden lukuun. Vielä pitävät sinua vaarattomana. Voit ottaa polvellesi Taunon ja Aimon, pienet veljesi. Vielä saat syödä samassa pöydässä kuin muut. Vielä voit mennä kadulle, teatteriin, elokuviin, osakuntaan, raitio-

vaunuun, junaan — ei kukaan tiedä! Voit ilmoittautua tenttiin — ei kukaan tiedä!

— Helmi, voitko huonosti? keskeyttää Marja.

— En! huutaa Helmi, peläten että salaisuus tulisi ilmi. — Hyvin minä voin. Mutta mikä teitä muita vai-vaa? No, kun ette mitään puhu.

Marja näyttää vanhalta ihmiseltä alkaessaan puhua, hiljaa ja opettavaisesti. Helmiä ärsyttää hänen lempeä iloinen äänensä. Ikäänkuin ei Helmi tietäisi, mitä tämän komedian takana on! Eikö hän todella-kaan nyt keksi mitään uutta puhuttavaa kuin kuk-kaset ja keuhkotautiparantolat! Hän on nähnyt ku-via, jotka olivat hyvin kauniit. Helmi tietää hänen ha-luavan valmistaa heitä kaikkia kuulemaan, että hä-nen, Helmin, on mentävä parantolaan! Jospa saisi An-tin tänne. Täytyykö tuollaisen pienen veriläikän, joka tanssiessa tulee nenäliinaan, välttämättömästi tietää tätä pahinta? Kai Antti voisi sanoa hänelle senverran. Hän tarvitsisi nyt Anttia. Pitäisi pyytää, että joku soit-taisi osakuntaan. Mutta eipä täällä kotona ole ketään, jota voisi pyytää mihinkään. Hän itse on ainoa. Ja nyt hänet taasen valtaa väsymys, sellainen pohjaan as-ti ulottuva väsymys, ettei hän enää tunne minkään-

laisten toivojen tai pyyntöjen kerrostumaa sen päällä, vaan viipyy liikkumattomana, tietämättä onko hän kaatunut kadulle eikä pääse ylös, vai onko hän katon alla. Eikä sitäkään hän muista, missä hän on, tuttujen vaiko tuntemattomien ihmisten luona. Ehkäpä parantolassa. Kaikki on yhdentekevää, koska ilkeä hiiki tuntuu yli koko ruumiin. Mutta hän ei nosta kättäkään. Ykskaikki.

Hän tietää sen nyt: hän tulee kuolemaan.

Ehkäpä tämä jo onkin kuolemaa.

Hän herää siihen, että mummo visertelee hänen edessään, ihailien hänen rannerengastaan.

— Kaunis, sanoo mummo ja päästää hänen kätensä. — Eikö se paina? hymyilee hän samassa. — Sinun täytyy nyt pikkuisen syödä. Eno on pian täällä. Jo huomenna.

Helmi tarttuu maitolasiin ja tyhjentää sen urhoolisesti. Hänen onkin nälkä. Hänet valtaa suunnaton halu elää, parantua, mennä kihloihin. Enon täytyy hänet parantaa! Hänhän onkin jo paljon parempi. Ruoka tekee hyvää. Ei syyttä sanota: nälkä, että näköä haittaa. Nyt pojat laulavat jotakin iloista laulua. Se kuuluu kyökistä tänne. Kuinka ihanaa, että hän

vielä on elossa!

— Kuule, alkaa Marja tarmokkaasti ja unohtaen kaiken varovaisuuden, — naimisiin sinä menet. Älä sure sitä kandidaattitutkintoa. Sinä menet joka tapauksessa naimisiin. Etkö sinä pidä siitä Antista?

On varomattominta, mitä Marja saattaa tehdä, nyt puhua Helmille naimisiinmenosta. Haava, joka ei lainkaan ole mennyt umpeen, aukeaa polttamaan ja vuotamaan verta. Keuhkotautiset eivät mene naimisiin — sen verran hänkin tietää. Ja Helmi näkee silmissään sekä Antin että Heikin ja heidän takanaan Jyrkin ja monta, monta muuta, rakkaan osakunnan pojat ja tytöt, joiden kanssa on tanssittu, leikitty, hurmaannuttu ja unelmoitu. Kerran! Eikä koskaan enää.

— Sinä kiusaat minua! kuiskaa hän kiivaasti Marjalle, tietäen että Marja on tarkoittanut paljasta hyvää ja myöskin, ettei Marja voi aavistaa hänen kauheaa pelkoaan tällä hetkellä.

Tai kukaties Marja sittenkin aavistaa ja puhuu naimisesta vain johdattaakseen hänen ajatuksiaan muualle?

Mutta kaiken lopuksi tämä saattaa olla vain kuvittelua hänen omissa väsyneissä aivoissaan. Kevät-

väsytys — sehän on muodostunut termiksi. Nykyai-
ka sairastaa epälukuisia tauteja. Suurin osa on sukua
syksylle ja degeneroinnille — on pitänyt saada yksi,
joka sijoitetaan yhteyteen kevään kanssa. Se menee
ohi, kun kevätkin menee, eikä ole vaarallinen.

Mitä pötyä minä ajattelen! keskeyttää hän itsensä.
Minä söisin mielelläni jotakin. Minun on nälkä. Mutta
minäpä pelkään, ettei mummolla ole mitään talossa.

— Kadun, että kirjoitin enolle, sanoo Helmi ää-
neen. — Mitä hän oikeastaan täällä tekee? Näkee mei-
dän köyhyystemme, toteaa, että olemme terveet ja läh-
tee.

— Jospa hän voisi antaa lääkettä minun selkääni
varten! sanoo Marja.

Helmi huomaa itsekkäästi ajatelleensa, katuu ja
kiiruhtaa puhumaan:

— Hänen pitää parantaa sinut! Tulkoon hän vaan.
Ajattelin jo hetkisen, että sähkötän vastaan: kirjettä-
ni ei otettava lukuun, tapaaminen tarpeeton. Sisaren-
tytär Helmi. Mitähän eno olisi ajatellut saadessaan
tämän vastauksen sähkösanomaansa. Olisi hän voi-
nut ystävällisemminkin sähköttää. »Entisistä ei sa-
naakaan. Tulen tiistaina iltajunassa — eno Wiljam».

Pikkupojat olivat sietämättömiä, hekin. Toinen puhui lakkaamatta autoista. Toinen odotti, että eno toisi hänelle taivaankaaren.

— Kuinka eno voisi tuoda taivaankaaren? Johan Tauno-poju puhuu oikein lapsellisesta

— Suuressa kirjakaupassa Aleksanterilla Tauno näki taivaankaaren ikkunassa. Oli lampaita laitumella. Satoi suuresta mustasta pilvestä. Tauno-poju näki siinä taivaankaaren. Se oli kuva. Tauno-poju tahtoi sen kuvan.

Helmi huomaa, ettei hän voisikaan ottaa pikkuveljeä polvelleen, vaikka kukaan ei ole häntä vielä kieltänyt. Häntä kauhistaa ajatellessa, että hän tartuttaisi lapset! Hän vetäytyy syvemmä tuoliinsa. Hänen on vaikea puhua. Itkeä hän tahtoi.

— Tauno-poju, mene kyökkiin leikkelemään kauniita enkelinkuvia. Kun sinä tulet suureksi, niin itse maalaat taivaankaaren. Ei, älä tule tänne. Ei Helmi nyt jaksaa ottaa sinua polvelleen. Mene kauniisti, mene. Tiedätkö, missä mummo on? Varmaan eno tuo pojulle silkkipaperia, monenväristä.

— Ja kultapaperia! Ja hopeapaperia!

— Molempia, molempia. Mene pian.

Aimo tulee meluten, niinkuin yleensä viime päivinä, tuuppaa kiikkuhevostaan ja huutaa:

— Eno tuo paremman hevosen. Pollen saa myydä. Minä taidankin ottaa auton. Ei kukaan enää aja hevosella.

— Mene kyökkiin mummon luo! huutavat molemmat sisarukset yhdestä suusta.

— Ei mummo siellä ole! saavat he vastaukseksi. — Mummo pesee rappusia.

— Eipä! sanoo toinen pojista, — mummo otti kultasormuksensa piironginlaatikosta ja meni kaupungille.

— Joutavia! hymähtää Helmi, — mitä varten hän olisi ottanut sormuksiaan. Eihän mummo niitä käytä.

— Mummo otti ne! sanoo Tauno, kiikutellen leikkihevosen selässä.

— Pollen saa myydä markkinoilla. Eno tuo Aimolle auton. Aimo matkustaa Petsamoon.

— Matkusta nyt ensin kyökkiin, pyytää Helmi, malttamattomasti odottaen monien pienten toivomustensa täyttymistä. Sitä, että mummo tulisi sisään ja panisi pöytään ruokaa; että huomina päivä, nimittäin Wiljam-enon vierailupäivä, olisi ohi; että Antti

vielä tänä iltana kävisi täällä osoittamassa lääkäripätevyyttään ja sitä, että Heikki tulisi häntä katsomaan — sellaistaako se ystävyys olikin ollut, ettei yhtä kertaa kukaan tovereista ollut tullut tänne, vaikka he nimenomaan olivat luvanneet! Tällä hetkellä tuntui siltä, ettei häntä vaivaa mikään. Kunhan saa pois väsymyksen, niin voi alkaa lukea ja vielä suorittaa tentitkin. Varmaan löytyi jokin pieni hyvä pilleri, joka auttaisi irti väsymyksestä. Omituista hänen olonsa näinä viime päivinä; aallon harjalla — aallon pohjalla! Kesäretkellä viime vuonna he olivat kiikkuneet Harjulan talon keinussa ylös, alas ja ympäri, niin että siihen paikkaan oli pyörtyä. Tällä hetkellä hänen elämänsä keinu huimaa vauhtia meni ylös, alas ja ympäri, niin ettei tietänyt elikö vai oliko jo kuollut.

Isä tuli kotiin eikä ruokaa vielä ollut pöydässä.

Mitä tämä tiesi? Minne mummo oli joutunut?

Helmi ja isä katselivat toisiaan pitkään. Helmi koetti estää poikia toistamasta, mitä he olivat sanoneet mummon sormuksista.

— Hän kai valmistaa enon tuloa varten, sanoi Helmi. — Kadun jo, että kirjoitin enolle. Voin nyt niin hyvin. Panen heti pöytään päivällistä. Vieläkö lähдете

virastoon, isä?

— On vielä vähän töitä.

Helmi hävisi keittiöön. Isä seisoi Marjan vuoteen luona ja katseli ulos. Marja pani kirjan tyynynsä alle, luoden isään suuret, siniset silmänsä.

— Ei särje, isä. Olen vain niin kankea. Eno parantaa minut. Me ansaitsemme Helmin kanssa paljon rahaa ja maksamme velat.

Isä laski kätensä hänen päälaelleen ja meni huoneeseensa.

Marja makasi hiljaa, tuijottaen eteensä. Helmin askeleet kuuluivat käytävästä. Hän tuli sisarensa luo ja kuiskasi:

— Täällä ei ole paljon mitään. Mummo on mennyt myymään sormuksiaan. Ne eivät ole laatikossa. Mitä me huomenna tarjoamme enolle? Siksi mummo on ollut niin surullinen.

— Älä vaan puhu isälle, kuiskasi Marja takaisin. — Ollaan iloisia. Anna minun mennä kutsumaan isää.

Helmi ajatteli: keinu on taas alhaalla, köyhyyden ja kurjuuden kuilussa. Hei, hei! he olivat huutaneet, kun viime kesänä Harjulan pihamaalla keinuivat. Heikki antoi mennä ympäri. Aina päästiin kuitenkin

taas ylös. Jokohan tästä pitäisi myydä tämä viimeinen muisto paremmilta ajoilta, tämä äiti-vainajan ranne- rengas? Panttiin! Ilkeä nauru rinnassaan ja kylmä hi- ki otsallaan Helmi katseli koruaan. Mutta Marja ot- ti ylleen vanhan päällystakin, hiipi sukkasillaan isän huoneeseen ja sirkutti siellä, selitellen, että mummo varmaan on viipynyt ostoksilla, hän kun tahtoo ot- taa enon vastaan samalla tavalla kuin ennen, silloin kun mummo vielä oli talonemäntä. Helmi on katta- nut keittiöön: isä on hyvä ja tulee päivälliselle.

Marja niiasi kauniisti ovella, samaan tapaan kuin hän oli lukenut tapahtuneen vanhoissa saksalaisis- sa romaaneissa, jommoisia heillä oli ollut vinnillä äi- din ajoilta. Paisuma näkyi jo vaatteidenkin alta. Hel- mi pudotti rannerenkaansa pöydälle niin että kolahti. Sen kohtalo oli nyt hänelle selvinnyt.

He astelivat keittiöön, perä perään, ensin Helmi, siten isä ja vihdoin Marja. Taunoa ei tahtonut saada irtaantumaan silkkipaperiensa seurasta. Isä otti vih- doin sakset hänen käsistään. Ja niin perhe asettui pie- nen pöydän ympärille, jota peitti kirjava vahakangas.

Kuinka peloittavan hiljaista täällä olikaan, kun mummo puuttui!

— Eikö tule muuta? sanoi vihdoin Aimo, pukien sanoiksi, mitä jokainen ajatteli.

— Ei, vastasi Helmi hiukan kiihtyen, — mutta huomenna saatte juhlaillallisen.

Isä nosti yht’äkkiä päänsä ja katsoi pitkään tyttärensä. Sitten hän otti esiin vanhan kuluneen lompakkonsa ja tutki sen sisältöä.

Lapset tuskittelivat, viskelivät leipäpalasiaan ja yrittivät nousta pöydästä. Marja kertoi heille tarinan köyhästä tytöstä, jolla ei ollut kuin kappale leipää ja joka kuitenkin oli iloinen ja pani kädet ristiin kiittääkseen Jumalaa.

Yht’äkkiä kaikki olivat hiljaa. Joku tuli alaovesta. Askeleet olivat mummon. Kaikkien kysyvät katseet ottivat hänet vastaan ovelta. Hänen päässään oli väriäinen, pitkä huivi ja hartioilla sinikirjava villaliina, jonka kamreeri oli antanut hänelle hänen täyttäessään jonkin merkkivuoden.

Kaikkien tuli keveämpi olla.

— Aijajai, kuinka olen viipynyt. Tässä on maitoa, hyvät lapset. Ja puuro on uunissa. Huomenna sitten juodaan iltatee yhdessä enon kanssa. Se on sitä hyvää hiutalepuuroa. Siitähän isäkin pitää. Sehän on niin

terveellistä. Ja minä ole tavannut kadulla Helmin tovereja — heidän tähtensä oikeastaan niin viivyyinkin. Ja he lähettivät oikein paljon terveisiä. Se nuori tohtori, joka täällä kävi silloin yöllä, kyseli tarkkaan Helmin vointia ja enon tuloa. Se maisteri, jota he kaikki sanovat Heikiksi, on ollut kipeä. Muuten hän olisi käynytkin täällä. Se nuori tohtori sanoi, ettei ole uskaltanut tulla häiritsemään. Mutta huomenna he tulevat. Minä käskin tulemaan. Eihän meillä mitään tarjottavaa ole, sanoin, mutta hyvän sanan aina voi puhua — se on monta kertaa parempi kuin lihapulla. He nauroivat kaikki, sekä neidit että nuoret herrat ja käskivät sanoa terveisiä. Ja huomenna he vain käymäsilteään käyvät. Puuroon täytyy panna suola. Ei, haen huomiset illallistarpeet vasta huomenna. On se sentään mukavaa, että enolle jotakin voi tarjotakin. Kun pitkästä ajasta tulee käymään ja kun. . .

Mummo puraisi äkkiä poikki lauseensa ja puneh-tui. Hän oli ollut sanomaisillaan . . .: kun meidän tytöt saavat hänet periä. Mutta sitä ei voinut sanoa, kam-reeri olisi ollut pahoillaan ja tytöt myöskin.

Hän on myynyt sormuksensa, ajatteli Helmi. Nyt hän sormusten hinnalla voi kestittää vierasta ja kaik-

kia muita. Hän on siitä noin iloissaan. Ehkei minun rannerengastani enää tarvita tähän tarkoitukseen. Hänen teki mieli kysyä, keitä tovereja mummo oli kohdannut ja oliko Heikki pahastikin kipeä. Mutta se täytyi tehdä hyvin välinpitämättömästi.

Kamreeri nousi ja asetti äitinsä eteen setelin.

Mummon silmät suurenivat.

— Mitä minä tällä? Olenhan minä saanut ruokarahat. En tarvitse. Minulla on. Aina minä keinot keksin. Ota pois, isä kulta. Eivätkö ne koronmaksut taas ole tässä kuussa? No, voivoi, kiitoksia paljon sitten. Mutta kuinka sinä nyt voit tämän antaa. Joko sinä menet? Ja tulet vasta myöhään. Minä panen sinulle voileipää huoneeseesi, että tytöt pääsevät nukkumaan. Minä — minä kyllä olen ylhäällä. Niin, eno Wiljamin tuloon on nyt vain yksi yö ja yksi päivä. »Entisistä ei sanaakaan.» Ei eno autoa eikä taivaankaarta — kuka nyt taivaankaaren voisi ottaa alas taivaalta! Eikä hän tuo suuria kirjoja. Makeisia ehkä tuo. Ja jos terveyden tuo, niin onkin tuonut paljon. Eihän meillä mitään varsinaista sairautta ole, mutta jotakin vikaa kuitenkin on Marjan selässä. Menkää nyt sänkyyn vaan. Ei ole enää kuin vähän iltaa, yö ja sitten seuraava päivä.

— Me odotamme eno Wiljamin tuloa kuin joulua, sanoi Helmi ja yritti hiukkasen hymyillä. — Varmaan se tuottaa meille suuren pettymyksen.

— Eikä tuotakaan, pani mummo vastaan. — Ihmiset puhuvat hänestä hyvää. Hän on auttanut monta. Mutta eihän tarvitse odottaa mitään, niin ei voi mitään menettää.

Kaikki kuitenkin odottivat, ja joulupukkia muistutti se vieras, joka tänä yönä sekaantui kamreeri Hirvisen lasten uniin.

Heikki!

Helmi luuli kirjeenkantajan tulevan, kun avasi oven, mutta hänen edessään seisoikin Heikki.

Hänellä oli kädessään kukkakimppu. Helmi ei ollut sitä näkevinään, vaikka varmasti tiesi sen tarkoitetuksi itselleen. Se lepäsi papereihinsa suljettuna eteisen ainoalla tuolilla, Heikin riisuessa päällystakkia ja puhellessa. Helmi oli häntä niin odottanut ja ikävöinyt, mutta hänen käynnistään ei nyt tuntunut tulevan mitään sellaista lämmintä ja lohduttavaa, mitä Helmi tarvitsi. Kun hän aamulla pukeutui, niin oli hän enemmän ajatellut Heikkiä ja Anttia kuin eno Wiljamia. Mutta Heikki ei nyt näyttänyt kiinnostävän

häneen mitään huomiota. Hänen katseensa seurasi seiniä ja ääni sisälsi yliolkaista leikinlaskua. Ties mitä Heikki tarkoitti. Tahtoiko hän peittää jotakin? Vai katsoiko hän Helmin sairautta niin vähäpätöiseksi. Ehkäpä hänen kukkansakin olivat aiotut jollekin toiselle — ties kenelle.

Helmi seiso i arkihuoneen ovella, taistellen kyyne lten ja kiukun vaiheilla, kun Heikki, hampaillaan purren poikki niinirihman, avasi kukkakääröä.

Ruusuja hän oli tuonut! Kyyneleet nousivat jälleen Helmin rintaan eikä kiukusta tuntunut jälkeäkään. Yöntummi a ruusuja!

— Voi Heikki, mitä sinä ajatteletkaan!

Helmistä tuntui onnelliselta, että Marja tällä hetkellä oli poissa ja hänen vuoteensa siististi peitettynä. Heikin syliin hän olisi tahtonut painua, tuntea hänen väkevät käsivartensa ympärillään, hänen rintaansa vastaan nojaten parantua ja unohtaa koko maailman. Ottaessaan vastaan ruusut, hän upotti viileitä, tuoksuvia terälehtiä vastaan onnelliset kasvonsa.

— Voi Heikki!

He olivat kahden huoneessa, mutta Heikki särki kaikki mahdollisuudet ja toisti äskeisen tervehdyk-

sensä, siitä jatkaen suoraan asiaansa.

— Morjens, morjens. Sinäpä näytät hyvältä tänään. Arvasinhan minä, ettei se mitään vaarallista ole. Olet taitanut siirtää väsymykseksi minulle. Se se onkin tauti, väsymys! Olen ollut riivatun väsynyt, saamaton, mahdoton kaikkeen paitsi pahaan tuuleen. Jahah, sinun kirjapinkkasi on vielä esillä. Aiotko jaksaa?

— Tietysti! sanoi Helmi, yhä viipyen kukkastensa lumoissa. — Enoni tohtori Ania tulee tänään. Hän saa antaa minulle jotakin, joka auttaa minut pystyyn. Minä ennätän vielä.

— Kuulin, että enosi tulee. Ja juuri sentähden olen minäkin täällä.

— Senkötähden? sanoi Helmi. — Senkötähden vain? Tarkoitan: kai te osakuntalaiset sentään vielä hiukkasen minuakin muistatte. Tai: ehkä minä vain kuuluisaa enoani saan kiittää käynnistäsi. . .

Heikki kääntyi korollaan, tarttui Helmiä rajusti olkapäihin ja katsoi häntä silmiin.

Helmi vaikenä tahdottomana, onnellisena. Mutta kun ei Heikki enää puhunut, nosti hän silmänsä ja huomasi Heikin katseessa jotain oudosti vierovaa. Si-

tä kesti vain hyvin lyhyen hetken, sillä samassa ojensi hän kätensä ottamaan Heikin kädestä jotakin, jonka hän vielä hänelle ojensi.

Kirje!

Helmi aikoi jotakin kysyä, mutta tunsi samassa kylmän hien valahtavan yli koko ruumiinsa, tuon kaamean kylmän hien, joka äkkiä palautti hänen mieleensä viimeisten päivien pelon. Etsiessään nenäliinaa laukustaan, tunki hän sinne kirjeensä ja istuutui.

Heikki astui ikkunan ääreen ja puhui, seisoen selinpäin Helmiin.

— Niin, mennäkseni sinun kuuluisaan enoosi, Ahonen, sinun henkilääkärisi, on nyt aamusta iltaan saarnannut, että minun on annettava tutkia itseni. Ja koko osakunnassa hän aikoo panna toimeen tarkastuksen, joukkotarkastuksen, niinkuin missäkin kirjassa.

— Minä puhun enolle! keskeytti Helmi äkkiä, toimeliaana ja suojelevasti.

— Herran tähden, en minä aio alistua sinun henkilääkärisi holhottavaksi.

— Mutta Heikki. . .

— Ei kai nyt väsymys ole samaa kuin keuhkotauti. Tämä koskee myöskin sinua, huomaa se.

Kun Heikki nyt lähestyi, huomasi Helmi ensi kerran, että hänen tummakulmaisilla kasvoillaan oli sama hehku kuin hänen omillaankin. Hyvä Jumala: oliko heillä molemmilla sama vaiva? Helmi päästi kukkaset käsistään ja astui Heikin eteen.

Heikin silmissä oli loisto, jommoista Helmi ei koskaan ennen ollut niissä nähnyt. Heikki tarttui hänen molempiin käsiinsä. Helmi tiesi, että hänen omatkin silmänsä loistivat! Hetki, jonka aikana nämä molemmat loistavat silmäparit tutkien katsoivat toisiinsa, tuntui iäisyydeltä. Vihdoin lausui Helmi hiljaa, päättään nyökyttäen:

— Sinäkö olet antanut tartunnan minulle vaiko minä sinulle?

Ja Heikki vastasi hiljaa, samaten nyökyttäen päättään:

— Sinä minulle, uskoisin — kiitos.

— Älä laske noin veristä leikkiä! pyysi Helmi ja irroitti kätensä. — Salli nyt, että enoni tutkii sinut. Itse hän juuri sanoit tullessi tänne enon tähden. . .

— Hahaa! Voisihan muutenkin pistää päähäni tu-

tustua tuollaiseen kuuluisuuteen.

— Heikki, jos minä pyydän. . .

— Helmi, lähdetään maalle. Vähäksi aikaa vaan. Että menisi tuo väsymys. Kuule, lähdetään maailman ääriin. . . jahah, Marja! No, morjens. Sinäpä tulet rehellisesti, narskuvin kengin, niin että rakastavaisilla pareilla on aikaa syökyä kukin haaralleen. . .

— Ne ovat niin uudet. Eivätkö olekin kauniit? Minä sain ne kummi-tädiltäni joululahjaksi. Niissä on vain niin korkeat korot.

— Kauniit, kauniit! pani Heikki, vaistomaisesti luoden katseensa nuoren tytön selkään. — Parane sinä vaan pian, niin tulen kosimaan sinua! No, morjens sitten ja muista nyt märehtiä kaikkea, mitä olen sinulle sanonut.

Heikki ei kuitenkaan ennättänyt lähteä ennenkuin ovesta tölmäsi sisään joukko osakuntalaisia. He eivät riisuneet päällysvaatteita, sillä tiesiväthän he kaikki, että taloon odotettiin vieraita. Mutta toiset hävisivät kyökkiin, toiset leiriytyivät Helmin ympärille. Kukaan ei puhunut taudista. Helmi itsekin sen unohiti. Osakunnan viimeiset uutiset täyttivät huoneen. Ruusut saivat vettä ja joutuivat keskelle pöytää. Ei,

ei, he eivät ennättäneet juoda kahvia, olivat sitäpaitsi juuri olleet kahvilla. Mutta Antillahan oli asiaa. Oli-ko se sellaista laatua, että muutkin saivat sen kuulla, vai pitikö lähteä pois? Antti seiso i käännellen hattuaan. Helkkarissa, aikoiko hän tunnustaa rakkautensa? Hän nähtävästi sittenkin halusi jäädä kahden Helmin kanssa!

— En mitenkään, sai hän vihdo i suustaan. — Minulla olisi sinulle vaan sellainen pyyntö, Helmi, et-
tä . . .

— Jahah, jahah, pyyntö . . . !

— Niin, jatkoi Antti, pyyntö kyllä. — Nimittäin nyt kun tohtori Ania tulee tänne, niin voisitko, Helmi, kysyä häneltä ottaisiko hän minut sinne parantolaansa oppipojaksi. Minä olen päättänyt ruveta tuberkuloosilääkäriksi.

— *Vai niin!*

Kaikkien hämmästellessä uutista, huomautti Heikki, että päätös oli varsin viisas ja käytännöllinen. Keuhkotautitohtorilta eivät lopu potilaat! Ja hän nau-roi tavalla, jonka vain Helmi ymmärsi.

— Aivan niin! huudettiin ympärillä.

— No, ei ole hullumpaa.

Ja jonkun hetken ihmeteltyään puoleen ja toiseen Helmi suojelevasti lupasi toimittaa Antin asian. Oli mukavaa näin tärkeänä järjestellä poikain puolesta, sekä Heikin että Antin. Mielessään hän mielti: aikooko Antti Kukkarantaan harjoittelemaan toivossa, että minäkin tulen sinne? Mutta entä jollei minulla nyt ole koko keuhkotautia! Ääneen hän sanoi:

— Pidetäänkö enoa niin hyvänä lääkärinä?

— Kyllä, vastasi Antti korostaen molempia tavuja.

Tytöt tulivat kyökistä iloisesti puhellen ja nauraen. Ja mummo heti heidän kintereillään selittäen, että he ovat tuoneet tänne sellaisia herkkuja, ettei unissakaan ihminen voi parempia nähdä: kaikkea hyvää, mitä maalta voi saada. Leipää, lihaa, kalaa, nimittäin lohta, kaikkea mistä Helmi pitää. Ja hän, mummo, kun oli ollut niin levoton siitä mitä vieraalle saadaan pöytään. Ja nyt on kaikkea. Ruusujakin, — kuka ne on tuonut? Kuinka ne ovat kauniit!

Kyyneleet olivat hyvän mummon silmissä, kun hän vei kasvonsa kukkien läheisyyteen, aivan niinkuin äsken hänen pojantyttärensä.

— Sanokaa nyt, alkoi Antti Ahonen yht'äkkiä puheliaana ja käyttäen hyväkseen hetken hiljaisuutta,

— eikö olekin viisasta, että rupean tuberkuloosilääkäriksi? Se on yhtäkaikki hyvin vakava asia koko maalle, että täällä neljäkymmentäviisi tuhatta ihmistä sairastaa keuhkotautia.

Ainoastaan kello tikutti huoneessa.

— Plus minä! sanoi Helmi, koettaen pienellä naurahduksella keventää mielialan painostavuutta.

— Plus minä! yhtyi häneen Heikki, hänkin nauraen. — Siis meitä on neljäkymmentäviisi tuhatta ja kaksi.

Annikki ja Gröeta nousivat vastakynteen. Ehkä hiukan vasten parempaa tietoaan. Kuka sen oli sanonut, että Helmin väsymys oli keuhkotautia? Kyllä vaan jokainen tenttiluvuissa väsyi. He melusivat ylenmääräisesti, aivan niinkuin äsken tullessaan, tietysti juuri sentähden, että he tiesivät toverinsa tilan vakavuuden, mutta tahtoivat peittää alakuloisuuttaan. Valheella oli kuitenkin lyhyet jäljet. Taasen syntyi hiljaisuus.

— Hyvät ihmiset, sanoi mummo, säikähtyneenä katsoen Ahoseen, — neljäkymmentäviisi tuhatta! Sanoiko tohtori niin? Mutta eihän ennen maailmassa sellaisesta taudistakaan mitään tiedetty. Se on uuden

ajan keksintö, niinkuin sekin umpisuoli, jota aina pitää leikata.

— Miksi me puhumme juuri näistä taudeista? heiläytti kaunis tumma Greeta yht'äkkiä nauraen. — Jokainenhan tunnemme väsymyksen. Mutta eikö meidän pitäisi lähteä? Taloonhan tulee vieraita.

— Helmi, sanoi Annikki, — lausuthan sitten tyttöjen illanvietossa? Sinne on vielä kaksi viikkoa. Kyllä sinä siksi paranet.

Uskoiko Annikki todella hänen paranevan, vai sanoiko hän sen vaan? Helmi ravisti päätään ja nieli kyyneliä.

Kukaan ei taaskaan puhunut.

Heikki ensinnä keskeytti hiljaisuuden. Tarttuen Anttia olkapäihin hän ilkeästi sanoi:

— Sinä käytännöllisyyden nero, et sinä nälkään kuole, sinä! Mutta mitä tilasto sanoo: kuinka moni meistä neljästäkymmenestäviidestä tuhannesta ja kahdesta kuoleekaan vuosittain? Sinä specialistina tietenkin tämän voit sanoa. Meitä tietysti erikoisesti kiinnostaa näiden kahden viimeisen, nimittäin meidän molempien vastakeksittyjen, Helmin ja minun, kohtalo.

— Älkää, hyvät ihmiset, laskeko niin kauheaa leikkiä! keskeytti mummo, vihdoinkin saaden äänensä kuulumaan. — Teissä ei sitä ole eikä meissä kenessäkään. Täällä poltettiin ja käryytettiin silloin viimein niin, että melkein itsekin paistuimme.

— Antti, sanoi Helmi, — vastaappa siihen mitä Heikki kysyi.

Antti sanoi yksinkertaisesti:

— Yhdeksäntuhatta kuolee vuodessa.

— Ohhoh! pani Helmi.

— Menemme suuressa saatossa, nauroi Heikki, — onhan sekin lohdutus!

Tytöt yrittivät yrittämistään sekoittaa tuskallista keskustelua ja tekivät nopeaa lähtöä. He löivät kaikki leikiksi ja virittivät laulunkin. Aina kuitenkin palattiin äskeiseen. Vihdoin eivät he enää yrittäneetkään.

— Entä minä? sanoi Helmi ja katsoi Anttiin.

Antti vältti hänen silmiään ikäänkuin niiden loisto olisi polttanut.

— Ja minä? pani Heikki. — Niinkuin näette, seison minä uskollisena ritarina Helmin rinnalla.

— Ei keuhkotautiin kuole enempää kuin muihin-kaan tauteihin, kun vain saa ajoissa apua.

— Niin! riemastui mummo. — Paranee, kun saa ajoissa apua. Mutta meidänpä talossa ei nyt ole keuhkotautia, eikä tulekaan Jumalan avulla. Niin paljon tohtori tietää vaikka vasta on nuori.

— Nämä ovat niin tunnettuja asioita, ettei niihin erikoista tietoviisautta tarvita. Ihmettä vaan, etteivät ne ole kaikkien tiedossa.

— Minultakin on kuollut veli keuhkotautiin, sanoi Greta. — Ei meillä ole sitä suvussa, mutta tartunta.

— Tartunta, vilkastui mummo. — Voiko joku siihen tosissaan uskoa? En minä vaan voisi. Mikä on tulakseen, se tulee.

Keskustelu oli Antin johtamana käynyt levolliseksi ja asialliseksi. Helmi ja Heikki olivat jääneet sen ulkopuolelle ja seurasivat sitä kuuntelijoina.

— Niin, opetti jälleen Antti, — me olemme toiselta puolen niin uskomattoman kevytmieliset tartuntaan nähden ja toiselta puolen luulemme basillien lentämällä lentävän suuhumme. Kun nyt potilas tulee parantolasta oireettomana, niin emme uskalla ottaa häntä huoneeseemme. Mutta mitä minä ajattelenkaan — tännehän juuri tulee kuuluisa spesialisti. Minä olen vasta-alkaja, minä. Niin, jää hyvästi nyt, Hel-

mi. Jos sitten soveltuu, niin kysy, pääsenkö minä sinne Kukkarantaan oppipojaksi.

Heikki taputti Ahosta olalle.

— Sinä menet vielä pitkälle, nuori mies. — Lähde sinä vain sinne Kukkarantaan kuuluisuuden oppiin. Kyllä minä täällä parantelen sekä Helmiä että itseäni. Morjens vaan, Helmi, me emme antaudu, me!

Huolimatta ylimielisistä sanoistaan, ei Heikki saanut äänensä sävyä vakuuttavaksi. Pitääkö hän minun tilaani näin vaarallisena? ajatteli Helmi. Eteisessä ei kukaan puhunut. Vihdoin sanoi Antti opettavalla äänellään jotakin varovaisuudesta.

Yht'äkkiä Heikki palasi, hattu kädessä. Hän oli nähtävästi unohtanut tänne jotakin. Mutta hän ei etsinyt mitään, ainoastaan otti Helmin käden ja katsoi häneen pitkään, vastausta odottaen.

— Väsyttää, sanoi Helmi.

Heikki päästi hänen kätensä ja hävisi portaisiin, heittäen oven perässään kiinni.

Hirvisten kotona alkoi viimeinen kiire, mummon hermostuttavan iloinen puhelu ja lasten loputtomat kysymykset. Ikkunoita avattiin ja suljettiin. Pölyliinaa huiskutettiin. Voileipää pyydettiin ja saatiin. Ke-

huttiin maalaisruokaa ja Helmin hyviä tovereja, jotka olivat sitä tuoneet.

Oudon ahdistuksen vallassa ja turhaan yritettyään auttaa enon vastaanoton viimeistelyissä, Helmi tuli isänsä huoneeseen. Heikin katse oli pyytänyt vastausta, mutta Helmi ei ollut keksinyt mitään. Varmaan hän oli loukannut Heikkiä. Mutta tekihän tämä epävarma terveydentila jokaisen varman vastauksen mahdottomaksi. Heikkihän tuntui läheisemmältä kuin koskaan ennen, huolimatta siitä, että hän oli laskenut hirtehisleikkiään. Pitikö Heikin kysyä — pitihän hänen tietää kaikki, ymmärtää kaikki, ilman vastausta! Aivan niinkuin Helmi tiesi tämän kirjeen sisällyksen, tiesi vaikkei koskaan olisi sitä avannutkaan.

Heikki, Heikki, ihana poika, nyt hän pyytää vastausta, vaikka tietää Helmin sairauden. Hän on valmis yhdistämään kohtalonsa keuhkotautiseen. Mutta onko Helmillä oikeutta panna häntä vaaranalaiseksi? Onko hän ehkä sittenkin jo antanut tartunnan Heikille? Ja ehkä muillekin?

Onnettomuus on nyt kerta kaikkiaan iskenyt häneen kyntensä. Hän on pieni avuton lapsi hirviön

edessä. Tekisi mieli vieläkin kuvitella, että tutkimus tulee selittämään hänet terveeksi. Tekisi mieli vyöryttää jokin syy jonkun toisen ihmisen niskalle. Antin, joka kylvi häneen koko tämän kauhean epäilyksen — syyttä suotta, sillä eihän kukaan vielä ole todennut mitään! Hän on suuttunut Antille ja haluaisi hänelle purkaa suuttumustaan. Ja kuitenkin hän hyvin tietää kuinka mielettömiä hän nyt ajattelee. Hän kiukuttelee niinkuin huonosti kasvatettu lapsi, sensijaan että katsoisi todellisuutta silmiin, todellisuutta, nimittäin kuolemaa.

Hänen mieleensä tuli hirvittävän syvä hauta, sellainen jommoiseen hänen äiti-vainajansa, äitipuolensa ja pienet veljet ja sisaret olivat lasketut. Sinne meni ihmisraukka ulkonaiseen pimeyteen. Kuka jaksa sellaisesta syvyydestä nousta ylösnousemukseksakaan? Kammotti sitä ajatella. Valkoinen ruumisarkku oli joskus tuntunut hänestä hyvin kauniilta. Isän toinen vaimo haudattiin sellaisessa. Nyt tuntui kuolema kaikkineen mitä siihen kuului, ainoastaan pakolliselta.

Ihminen kuolee koska täytyy.

Oi hyvä Jumala, anna minun elää! Enon täytyy mi-

nut parantaa.

Mitä varten hän tahtoo elää? Opettaakseenko saksaa jossakin maaseudun yhteiskoulussa? Ei. Saadaksen miehen, kodin ja lapsia? Jospa tietäisi. Hän tahtoo elää sentähden, ettei tahdo kuolla ja sentähden, että elämä on ihanaa. Ja isää hän tahtoo auttaa, ei ole ketään, jota hän niin ihailee kuin isää, ei koskaan isä lausu valhetta, ei pahaa sanaa kenestäkään, työtä tekee katketakseen. Ja Marjaa, ainoaa omaa sisartaan, hän tahtoo auttaa! Enon täytyy parantaa Marja.

Mutta kirje, Heikin kirje — minkätähden hän pelkää sitä avata?

Hänhän tietää sen sisällön. Kuinka monet kerrat hän onkaan jo lukenut tämän sisällön Heikin silmistä. Nyt on kaikki myöhäistä. Ei koskaan hän tule menemään naimisiin, ei koskaan hänellä tule olemaan lapsia. Sanovat, että tästä taudista paranee, jos ajoissa saa apua. Oi Heikki, Heikki!

Helmi vei kirjeen huuliaan vastaan ja piteli sitä sydämelleen painaen.

Kirjoituspöydältä paperien keskeltä näki hän äitivainajansa kuvan. Isä oli ehkä viime päivinä etsinyt siitä turvaa ja Helmikin ajatteli nyt äitiään.

Hän heräsi ajatuksistaan siihen, että hänen nimeään huudettiin. »Helmi, Helmi, missä sinä olet?»

Tänne isän huoneeseen ei oikeastaan ollut lupaa mennä. Nyt hän nopeasti poistui. Kello oli kovin paljon. Minne mummo oli hävinnyt?

Marja näki, että hän oli itkenyt, — tältä pieneltä detektiiviltä ei voinut mitään salata. Hän virkkoi hiukan hätääntyneenä:

— Juna on tullut. Eno Wiljam voi pian olla täällä.

Eno tuli. Mutta tämä odotettu saapuminen ei tapahtunut ensinkään sillä tavalla kuin oli luultu. Eikä eno Wiljam ollut sellainen, jommoisena sisarentyt-täret hänet muistivat. Helmi avasi hänelle oven eikä tuntenut häntä.

— Isäni ei ole kotona vielä. Hänet voi ehkä tavata virastossa tai sitten huomenaamulla. Me odotamme vieraita.

— Vai niin. Olen sähköttänyt tulostani.

— Eno? Mutta eno, rakas eno! Täällä eteisessä on hirveän pimeä. Tervetuloa. Olemme kovin iloisia.

— No, ja sinä olet Helmi? Oletpa sinä jo iso tyttö.

— Olemme kovin kiitolliset, että eno tuli.

— No niin. Jaha. Ja sinä siellä olet Marja — aivan

kuin äitisi, aivan. No mitä sinä siellä vuoteessa teet? Selkä — onko selässä jotakin? Jaha. No niin. Missä kaikki muut ovat?

— Isä ei vielä ole tullut virastosta, mummo meni hakemaan kermaa, pikkulapset ovat kyökissä, he nukkuvatkin siellä.

— No niin. Hyvä on. Teitä sisaruksia jäi siis vaan kaksi, muut kuolivat. No niin. Ja toista väsyttää, ja toisella on kipeä selkä. No niin.

Eno seiso ja katseli kaksoissisarensa tyttäriä. Hänen silmänsä liukui toisesta toiseen, mutta hän ei liikahtanut. Helmi taisteli kyyneliä vastaan. Tuntui ihmeelliseltä, että tässä seiso heidän oman äitinsä velli, vieläpä kaksoisveli. Hän ei enää jaksanut, hän pani kätensä enon kaulaan ja itki. Eno pysyi jäykkänä ikäänkuin olisi niellyt seipään. Sitten hän hiljaa irroitti tytön kädet, käänsi ruokapöydän äärestä tuolin Marjan vuoteeseen päin ja istuutui. Helmi kertoi luvuistaan, jotka olivat kohtalokkaassa vaiheessa. Hänen pitäisi saada jotain väsymystä vastaan. Sitten hän kyllä menee maalle lepäämään. Enon ei tarvinnut paljoa kysyä — muutamasta sanasta saattoi helposti käsittää perheen nykyisen tilan. Oltiin ääneti.

Marja näytti kaunista runokirjaa, se oli aina hänen päänsä alla, hän kovin piti näistä runoista. Helmi milloin kosketti enon kättä, milloin hänen päätään. Enon hiukset olivat jo valkoiset. Oliko hänelläkin ollut suruja. Kello löi. Autot jyristelivät ohitse. Hämärsi.

Enon laukussa ei ollut makeisia, se oli kovin pieni laukku ja eno antoi tietää, että hänen täytyy matkustaa yöjunalla.

— Tänä iltana.

— Mutta juurihan eno tuli!

— Emme anna enon lähteä. Me olemme niin odottaneet. Ja ikävöineet. Mummo on valmistanut illallisen.

— Oletteko te ikävöineet? kysyi vanha herra hiljaa ja venytellen, samalla kun hän laukustaan otti esiin kojeitaan.

— Olemmehan me jo monta vuotta.

Pikkupojat sipsuttivat kuin tontut käytävässä, uskaltamatta tulla esiin. Vasta kun mummo palasi, astuivat he hänen turvissaan tervehtimään. Mummo oli hiukan sanaton ja neuvoton. Hän ennätti tuskin lausua pahoittelunsa sen johdosta, että oli sattunut olemaan ulkona, kun vieras tuli. Sitten seurasi äänet-

tömyys. Kun tohtorin kanssa ei päässyt puheisiin, alkoi mummo kattaa pöytää ja komennella poikia olemaan hiljaa.

Isäkin kuului tulevan, juuri kun eno Wiljam kuunteli Helmin keuhkoja. Ja kun isä tuli huoneeseen, ojensi eno hänelle kätensä sillä tavalla kuin jos he eilen olisivat nähneet toisensa. Helmi oli kuvitellut enon tulon aivan toisenlaiseksi, sellaiseksi että itkettäisiin, naurettaisiin, pyydetäisiin anteeksi ja kovasti kyseltäisiin. Ei kukaan itkenyt, nauranut, pyytänyt anteeksi tai kysellyt. Helmi ajatteli: kaikki hän muistaa, muistaa liiankin hyvin. Kaksoissisartaan hän muistelee. Eno katseli sisar-vainajansa kotiväkeä suurten mustasankaisten silmälasiansa takaa ja ikäänkuin sattumalta loi hän katseensa tyttöjen isäänkin, ja kerran katsahdettuaan, katsoi hän uudelleen: hänen edessään seisoivat kumartunut valkohapsinen mies.

Ateria oli valmis. Vieras ei kuitenkaan tahtonut taipua syömään, piti vain tarkasti kiinni siitä, että yöjunalla lähtee takaisin: siellä on pari potilasta, joiden tilaa täytyy seurata.

Kukaan ei puhunut. Tohtori vain tutki ja tarkkasi,

sanaa lausumatta.

Mummo, joka moneen kertaan oli yrittänyt alkaa kertoa ja kysellä, vaikenä aina kesken lauseensa.

— Eikö tohtori nyt sentään ennättäisi tulla syömään jo? Tohtori on niin hyvä. Meidänkin väen on kaikkien nälkä. Emme tahtoneet alkaa ennenkuin vieras tuli.

Ania keskeytti hänet.

— Kiitoksia paljon, hyvä emäntä, kaikki on kovin herkullisen näköistä, mutta huomaan, että aika rientää. Koputtelen vielä vähän näitä pienempiä. Tulehan tänne, poju. Jaha. Kas niin. Vai on toinen kyökissä. Mennään sitten sinne.

Mummo, joka pariin otteeseen oli yrittänyt kertoa talon erinomaisesta terveydentilasta ja siitä, ettei ennenvanhaan tunnettu tartuntaa eikä kaikenlaisia sellaisia tauteja niinkuin sekin umpisuoli ja minkä nimellisiä ne olivat, mummo sai vihdoinkin suupelinsä käyntiin, kertoen vielä hierovansa terveeksi Marjan selän. Tutkiessaan pientä Taunoa, tohtori Ania viittasi mummoa vaikenemaan. Kukaan ei senjälkeen puhunutkaan, mutta kaikki näkivät, että nenäliina, jolla hän pyyhki silmälasejaan, oli silkkinen ja samoin su-

katkin.

Mutta nytpä nousikin hämmästys, kun hän pyysi mummoa riisumaan röijynsä ja istuutumaan.

— Jaa minäkö koputettavaksi? Tohtori tekee pilkkaa! En minä siihen rupea. Eikä minulla nyt ole aivan puhdasta paitaakaan. Ja minä olen koko ikäni ollut niin terve, etten yhtä tuntia ole ollut sängyssä, paitasi silloin kun lapset syntyivät, enkä minä silloinkaan makaamaan ennättänyt, talo oli suuri — silloin oli talo ja tavarat. Eivät vanhankansan ihmiset ehtineet sairastella, toista on nyt. Sairasteleminen on muoti, sukukunta on käynyt heikoksi. Tohtori koputtaisi tuota minun poikaani, tuota kamreeria — hän voi olla sairas, hänellä ei ole ollut aikaa syödä eikä maata, hän maksaa korkoja ja lyhennyksiä. Puhun minä niinkuin asia on. Velkaa on vielä ensimmäisen rouvankin, sisarenne, sairauden ajalta. Hän makasi kauan.

Yht’äkkiä laski tohtori raskaasti nyrkkinsä pöydälle.

Mummo vaikeni. Tohtori sai mielin määrin kolku-tella ja kuunnella.

Ja sitten mummon täytyi ryhtyä työhön, jota terveyssisar oli harjoittanut silloin, kun heillä aikaisem-

min sairasteltiin: etsiä esiin lasipurkkeja ja ottaa yksösnäytteet. Hyvä mummo teki tämän niin vastenmielisesti, jopa suorastaan pahantuulisena, ettei olisi uskonut mummon kykenevänsäkään näin suorastaan häijyyn leikinlaskuun.

Tohtori selitti yht'äkkiä, että hän nyt jääkin kaupunkiin yöksi. Hän tahtoo tämän asian selväksi yksintein. Täytyy vain saada yösija ja soittaa kotiin.

Eno Wiljam istui ruokapöydän ääressä, edessään teekuppi ja voileipä. Pääasiassa hän katseli lapsia, antaen silmänsä solua kasvoilta kasvoille.

— Täällä ei siis moniin vuosiin ole käynyt lääkäriä — tai täältä käyty lääkärissä? Vaikka on väsyttänyt ja ollut yskää? Hm. Eikö kukaan ole tullut ajatelleeksi, että jotain vakavaa voisi olla kysymyksessä?

— Eno, keskeytti Helmi vihdoin tuskallisen äänettömyyden, — meidän koko tilamme on ollut niin vakava — ainaista taistelua jokapäiväisestä leivästä —, ettei todella ole ollut aikaa kiinnittää huomiota pieniin väsymyksiin. Me olemme sairastelleet ja aina taas parantuneet.

— Hm.

Mummo nauroi katketakseen niille purkeille, joita

hän tässä sai suostutella pakettiin ja joissa kaikki ne pikku itikat olivat, mitä tohtori keräsi. Ikäänkuin ei hänellä olisi parempaa tekemistä.

— Jaa'a, nämä nyt sitten tutkitaan! puheli hän.
— Ja näistä sitten näkyy, onko ihminen terve vaiko kipeä. Sinne parantolaanko tohtori ne vie? Vai tääl-
läkö tohtori tutkituttaa? Tuliko niihin nyt sitten sel-
vät merkit ja kirjoitukset, että tietää kenen syöttiläi-
tä mitkäkin ovat? Minun karsinassani on terve karja,
sen vaan tiedän ja takaan, en yhtä päivää ole vuotees-
sa ollut, ihan turhaan tohtori minusta vaivaa näki.

Isä ja Wiljam-eno eivät katsoneet toisiaan silmiin.
He eivät myöskään poistuneet lasten luota, ikäänkuin
he olisivat pelänneet jäädä kahdenkesken.

— Enohan siis tulee huomenna? sanoi Helmi.

— Tulen.

— Ja on koko päivän!

— Sitä en tiedä. Kaikki riippuu siitä, mitä labora-
toriossa käy selville.

— Mutta minulla olisi niin paljon kysymistä.

— Kysy.

— Ei sitä voi näin yht'äkkiä.

— Minulla on sairaita siellä kotona ja yhtä tois-

ta toimitettavaa täällä kaupungissakin. En käy täällä usein.

— Eno kertoisi vähän Kukkarannasta, pyyteli Marja. — Sillä on sitten kaunis nimi.

— Onko siellä paljon kukkia, kysyi Aimo?

— Tulkaa katsomaan.

Helmin oli hiukan vaikea esittää asioitaan.

— Eno — enollahan on harjoittelijoita. Eikö eno ottaisi sinne yhtä minun toveriani. Hän on nuori lääkäri.

— Ihailija?

— Eno! Ei sinnepäinkään. Ei edes oikein ystäväkään, mutta hyvä poika. Hän ihailee kovasti minun enoani.

— Vai niin.

— Ottaako eno?

— Riippuu siitä, mikä hän on. Otan — enkä ota. Oikeastaan etsin tällä hetkellä jotakin pystyvää nuorta miestä. Mutta meillä on siellä Kukkarannassa erikoinen henki, johon eivät kaikki sovellu.

Oli hetken hiljaista.

— Minkämoinen henki? sanoi Marja, silmät suuriina.

— Ehkäpä sanon sen toiste. Nyt mennään nukku-
maan ja ollaan aivan rauhallisia. Basillit ovat karsi-
noissaan ja saavat huomenna tuomionsa. Tuletteko
te, tytöt, Kukkarantaan, jos basillit niin vaativat?

— Eno! pääsi Helmiltä.

— Rakas eno! sanoi Marja.

— Niin, miettikää sitä nyt. Hyvää yötä.

Heikin asia oli vielä paljon vaikeampi esittää kuin
Antin. Helmi kitui ja tuskaili, löytämättä sanoja.

— Sallisiko eno tuon nuoren miehen — hänen ni-
mensä on Antti Ahonen — käydä puheillaan? —

— Miksei.

— Rakas eno, hän on varmaan hyvin kiitollinen.
Mutta sitten — — sitten on vielä toinenkin osakunta-
toverini, jota on väsyttänyt, niinkuin minua ja minä
kovin toivoisin, että eno tutkisi hänet. Hänkin on oi-
kein hyvä poika. Äitinsä ainoa lapsi.

— Ihailija? sanoi eno ja hänen silmänsä tunki Hel-
min katseen läpi.

Helakka puna kasvoilla Helmi huudahti:

— Voi rakas eno, mitä eno aina sitä kysyy. Eno ei
saa olla minulle paha.

— No niin. Tuo nuori mies tahtoo siis, tai äitikö

tahtoo, tai sinäkö tahdot — mitä?

— Minä tahdon, että eno tutkisi Heikin... tuon nuoren miehen...

— Lapsellisuuksia, sanoi eno. — Kyllä Helsingissä on lääkärejä. Oivallisia. Yllinkyllin. Hyvää yötä.

Helmin isä auttoi turkin tohtori Anian ylle. Sitten hän kysyi, olisiko tällä jotakin sitä vastaan että hän lähtisi saattamaan.

Ei suinkaan, tietenkään ei.

Ja molemmat herrat läksivät.

Mutta perheen jäsenet, vapautuneina epämielittävstä jännityksestä, kokoontuivat ruokapöydän ympärille, joka muodostui juhlapöydäksi. Puheensorina täytti huoneen.

— Se oli sitten kumma herra! puheli mummo, syöttäessään ja juottaessaan pikkupoikia. — Eivät meidän ruuat hänelle kelvanneet, lasin teetä hörppäsi. Ja kaikki oli hänellä silkkiä, sukat ja nenäliinat. Vaan vanhaksi oli tullut, kai on hänelläkin surunsa ollut. Kuka minulle puhui, että hän on sellainen, että ottaa kannettavakseen toisten ihmisten surut, aivan niinkuin ne olisivat taakka, jonka voi siirtää hartioilta hartioille. Niin, mikseikäs hän hyväkin ole, mut-

ta turhien sanojen syntiä ei hän tee. Ei monta sanaa hänestä lähde. Mitähän ne nyt puhuvat meidän isän kanssa.

Samaa ajattelivat molemmat vanhemmat työt, vaikkeivät sitä lausuneet. Pikkupojat halusivat kiihkeästi päästä enon parantolaan. Helmi ja Marja päätelivät, etteivät missään tapauksessa lähde.

— Ei mitään tuliaisia eno tuonut, valitti Aimo.

— Mitenkä hän olisi tuonut, hänhän tuli suoraan junasta.

— Olisi voinut tuoda kotoaan.

— Eno oli kovin miellyttävä. Kun minä tulen terveeksi, niin rupean hoitajattareksi Kukkarantaan.

Tämä oli Marjan mielipide.

Siunatut työt, Annikki ja Greetahan toivat tänne tällaiset määrät herkkuja. Mutta kyllä niistä nautittiinkin. Oli nähty pikkusen puutetta ja nyt oli ruokahuu sitä suurempi.

Kello löi kymmenen. Talo alkoi hiljetä.

Isää ei vielä kuulunut. Saattoihan käsittää, että langoksilla oli paljon puhumista. Istuivatko he jossain hotellihuoneessa, vai mittelivätkö he katuja? Nyt selviävät kaikki väärinkäsitykset.

Vähitellen pääsi Hirvisten koti siihen arkiasuun, missä se aina näin iltasin oli, kun pukkisängyt haaluneine vuodevaatteilleen täyttivät lattian ja mummo korjaili kaappiin viimeisiä porsliineja, tyttöjen jo riisuutuessa. Mainingit päivän monista vaiheista tuntuivat vielä keskustelussa, jota jokainen osaltaan, vaikka jo väsyneenä ylläpiti.

— Miksei eno tahtonut tutkia Heikkiä? kysyi Marja.

— Ties, sanoi Helmi. — Se ei ollut ensinkään kauriisti tehty.

Asia oli Helmille joka suhteessa kipeä, mutta eihän ollut sanottu, että Heikki olisi mennyt tutkittavaksi, vaikka eno olisi luvannutkin ottaa hänet vastaan.

— Mutta Antin pääsyä ei hän ehdottomasti kieltänyt, jatkoi Marja.

— Ei kai. Ehkä Antissa onkin sitä henkeä, mitä hän tarkoitti.

— Sanoiko hän sitten minkäkaltainen se henki on?

— Kai sen voi arvatakin. Kai hän tarkoitti sellaista palvelevaa.

— Kun minä tulen terveeksi, niin minä rupean hoitajattareksi Kukkarantaan!

— Eno katseli meitä oikein ankarasti, kun emme ole kääntyneet lääkärin puoleen sellaisesta taudista kuin väsymys.

Mummo nauroi sydämellisesti.

— Mitähän hän nyt huomenna niistä itikoista sanoo! Sellaisista vaivaisista, jotka eivät ole edes näkyväisiä!

Hän toivotti hyvää yötä ja sammutti sähkön.

Katulyhty valaisi niinkuin monina iltoina ennen. Helmi makasi silmät suunnattuina ruusukimppuun. Hän ei voinut irroittaa katsettaan siitä. Hän puheli sille. »Helmi, me rakastamme toisiamme, lähtekäämme maailman ääriin. Kuulumaan toisillemme. Kaikki muu ei ole minkään arvoista.» Kun Heikki palasi eteisestä, ei hän ollut vastannut hänelle muuta kuin: väsyttää.

Ettei hän vain olisi loukannut Heikkiä.

Pitihän Heikin tietää, ettei kannattanut olla mustankipeä Antin tähden. Pitihän Heikin ymmärtää kaikki.

Täytyy odottaa, mitä huominen päivä tuo tullessaan. Kunhan voisi päästä uneen.

Hän ei ollut vielä nukkunut, kun kuuli avainta

pantavan alaoven lukkoon. Askeleet nousivat portaita. Pysähtyivät heidän ovelle ja taasen kierrettiin lukkoa. Isä riisui päällysvaatteet tulta ottamatta ja jäi ovelle kuuntelemaan.

— Isä, sanoi Helmi. — En minä nuku.

Isä tuli huoneeseen. Olivatko hänen askeleensa nopeammat?

— Hän tarkoittaa meidän parastamme, teidän enonne. Olisi aikaisemmin pitänyt kirjoittaa hänelle. Hän on itse ollut sairas ja ulkomailla ja hänellä on ollut paljon työtä. Hän tarkoittaa kaikkein parasta, teidän enonne. Huomenna hän jälleen on täällä. Minäkin tulen aamiaistunnille ja minä aion tämän yön nukkua. Nukathan sinäkin.

Hän kosketti kädellään molempien tyttäriensä päätä, ensin vanhemman, sitten nuoremman. Helmistä tuntui siltä kuin hän olisi siunannut heidät. Varmasti olivat hänen askeleensa keveämmät kuin ennen.

Aamulla saapui suuri käärö sekatavarakaupasta. Siinä oli makeisia ja hedelmiä ja jotakin muutakin, jonka mummo kantoi keittiöön. Tuskin oli tästä ilosta toinnuttu, kun tuli lähetys lelukaupasta. Siinä oli ju-

na, torvi, värilaatikko, kuvakirja — oli enemmän kuin joulu! Lähettäjistä ei voinut olla epäilystä. Mitähän tämä ennusti?

— Sitä vaan se tietää, selitti mummo hikipäin hantatessaan ja siistiessään, — että isä ja eno eilen illalla ovat puhuneet suunsa puhtaaksi ja että eno tahtoo osoittaa hyvyttään. Ja ehkä sitäkin, että siitä paikasta, missä niitä itikoita piti tutkittaman ja tarkastettaman, on huomattu, ettei ysköksissä ollut mitään. Sellainen hyvä eno, sellainen jalo ihminen!

— Ei, sanoi Marja, valkeilla käsillään pidellen suurta kirjaa, jonka hän oli ottanut tavarakääröistä haltuunsa, — vaan sitä, että itikat ovat päässeet pahaan mittaan ja eno tahtoo meitä lohduttaa ennenkuin hän kertoo, kuinka huonosti asiat ovat.

— Vaikka niinkin olisi, päätteli Helmi, — niin minä aion totella enoa. Jos hän sanoo, ettei saa lukea, niin minä en lue. Ja tiedänhän minä itsekin, että kun ei jaksa, niin ei jaksa.

— Olisi pitänyt kirjoittaa paljon aikaisemmin, haitteli mummo, ilon ja kyynelten vaiheilla.

Aamiaisen ajoissa eno tuli. Kaikkiin kysyviin katseihin hän ainoastaan hymyili, puhellen kasvihuo-

neensa atsaleoista, jotka jo puhkesivat ja joita kannatti käydä katsomassa.

Vihdoin hän sanoi:

— Saatte pian kuulla uutiset laboratoriosta. Odotamme nyt vain isää. Niin, sen voin sanoa, että ne ovat vakavat. Ei, ei, en tahdo pelästyttää teitä, emäntä. Olisi pitänyt aikaisemmin kysyä lääkäriltä. Nyt on kaikki taistelun takana. Toistan vieläkin, ettei tarkoitus ole pelästyttää teitä. Mutta . . . mikä sen nuoren miehen nimi olikaan, joka pyrki meille harjoittelijaksi? Voinhan puhua hänen kanssaan. Tarvitsen, kuten sanottu, nuorta miestä, jossa olisi sitä henkeä, mitä laitos vaatii.

Helmi katseli enoonsa suurin silmin, posket hohotavan punan vallassa.

— Sitä henkeä? sanoi hän, tuskin tietäen mitä sanoi.

— Sitä henkeä, vastasi eno, niinikään ajatellen jotakin muuta. — Ja se sinun toinen toverisi, joka halusi tulla tutkittavaksi, tai sinäkö halusit — voinhan minä nyt hänet tutkiakin, jos tuotan sillä jotakin iloa. Niin, niin, tytöt, mitenkä olisi, jos te jo tänään lähtisitte kanssani katsomaan atsaleojani?

— Tänään! lausuiivat tytöt yhdestä suusta. — Onko tämä niin vaarallista?

— Malttakaa nyt hiukan — luulenpa, että isänne jo on täällä.

Isä tuli. Ja mitä ei oltu nähty vuosiin, se nähtiin nyt: hän hymyili ja sanoi olevansa nälkäinen. Mieliä-
la oli kokonaan toinen kuin eilen, keventynyt ja ystä-
vällinen.

Ruokapöydässä eno Wiljam sitten puhui:

— No niin. Tämä pieni koti tarjoaa havainto-
opetusta monessa tuberkuloosin muodossa. Tapaus,
mikä on verraten harvinainen. Sillä useassa teistä
perheen jäsenistä on tuberkuloosi, edustettuna eri ta-
valla. Me voimme näiden sairastapausten nojalla mil-
teipä saada katsauksen tautiin kokonaisuudessaan.
Jos nyt kärsivällisesti kuuntelette, niin juttelen teille.

Eno puhui leppoisasti ikäänkuin hän todella oli-
si aikonut käydä kertomaan jotakin varsin mukavaa.
Helmi vaistosi, että hän hyväntuulisella hymyllään
tahtoi lieventää karvasta totuutta ja aikoi pyytää, et-
tei eno ensinkään kaunistelisi asioita.

Silloin mummo, joka useamman kerran oli yrittä-
nyt saada äänensä kuuluville, lausui luonnottoman

lujaan:

— Tohtori sanoi, että kaikissa perheen jäsenissä oli noita . . . noita itikoita. Ainakaan minussa ei ole!

Eno Wiljam loi häneen katseen silmälasiansa takaa. Suuttuiko eno mummolle?

— Te, emäntä, te ehkä olette — tuskin siinä erehdyn — kaiken alku ja juuri. Teissä on ollut tuberkuloosi ennenkuin se tuli muihin. Te luultavasti tartutitte sisareni. Pyydän, ettette tästä pahastu. Olen velvollinen sanomaan asiat sellaisina kuin ne ovat.

Helmi pyysi nyt kiihkeästi, että eno vain puhuisi.

Mutta lasten isänäiti oli käynyt liidunvalkoiseksi. Loukattu äidintunne väänsi hänen kauniit, valoisat piirteensä miltei tuntemattomiksi ja hän valmistui nousemaan pöydästä sanaa sanomatta.

Tohtori jatkoi nyt äskeiseen ystävälliseen tapaansa, joskin yksikantaan, jottei mikään jäisi painumatta kuulijoiden mieleen.

— Tuossa sylissäanne te olette omasta lasistanne juottanut ja omalla lusikallanne syöttänyt kaikki lastenlapsenne ja ehkä välittänyt basillinne jokikiselle. Tietämättömyyttänne. Sillä minun sisareni kuoltua täällä tapahtui perinpohjainen puhdistus. Teitä mi-

nä en osannut epäillä. Minun olisi pitänyt tutkia teidät samalla kun tutkin lapset. Mutta te olitte työkykyinen ja komea katsella kuin itse terveys. Niinkuin olette vieläkin. Teissä oli silloin yskä — sen muistatte itse. Niinkuin vieläkin. Tällaista sattuu silloin tällöin. Tässä eräänäkin päivänä tutkin sata kiloa painavan emännän ja: keuhkoissa basilleja, jotka ovat pesiytyneet sinne, elävät, lisääntyvät ja siirtyvät ympäristöön. Kukaan tietenkään ei pelkää komeaa, yskivää emäntää, niinkuin pelätään jotakin kuihtunutta keuhkotautista.

Nyt mummo nousi. Pää maata kohden painuneena ja kyyneleettömänä hän alkoi astua kyökkiä kohden. Ei kukaan estänyt häntä, kaikki olivat kuin kivettyneet. Vihdoin hänen oma poikansa heitti ruokaliinan käsistään, kiirehti häntä kohden ja tarttui hänen käsivarteensa.

— Minä menen, sanoi vanhus ja vasta tällä hetkellä hän tuntui vanhalta — menen maan alle. Minä olen rakastanut näitä lapsia enemmän kuin itseäni. Ja ensimmäisen miniäni minä hoidin hänen kuolinhetkeensä asti.

— Sitten kun olitte ensin hänet tartuttanut — to-

dennäköisesti, sanoi tohtori ikäänkuin hän määrätietoisesti olisi tehnyt leikkausta.

Lasten isä piteli äitiään hartioista, estäen häntä lähtemästä.

— Minun äitini, puhui hän, — on rakastanut meitä ja raatanut hyväksemme. Hän on kieltäytynyt kaikista nautinnoista, jotta lapsille jäisi vaatetta ja ravintoa. Hän on nauranut, kun me muut painuimme kuormamme alla. Nostakaa päänne pystyyn, äiti. Parempaa äitiä kuin te, ei ole maailmassa.

— Minä, lausui mummo tukahtumaisillaan sanoi-hinsa, — joka olen kaiken pahan alku. Jumala minua armahtakoon!

— Vielä pieni hetki, pyysi vieras, katsellen eteensä loistavilla likinäköisillä silmillään. — Tällaista tapahtuu maassamme kovin paljon, on tapahtunut ja tapahtuu edelleen, kaikesta valistustyöstä huolimatta. Senvuoksi on tauti päässytkin tähän mittaan. Meillä on neljäkymmentäviisi tuhatta sairasta ja yksi näistä sairaista kuolee joka tunti. Mutta hyvät ystävät, jos me nyt antaudumme masennuksen valtaan, niin lisääntyy taudin valta lakkaamatta. Olen teille, hyvä emäntä, paljastanut asiantilan näin julmasti ja raa'as-

ti sitä varten, että nyt, kun te ymmärrätte mitä tartunta on, voitte ryhtyä tarmokkaaseen vastataisteluun. Juuri te. Neuvon teitä siihen. Me tarvitsemme teitä aivan erikoisesti, juuri teidän kaltaistanne alttiiksipanevaa, uhrautuvaa naista. Odotan teistä nyt, tämän päivän jälkeen aivan erikoista ystävää ja liittolaista. Ensin taistelu täällä kodissa ja sitten niin kauas kuin vaikutuspiirinne ulottuu.

— Ei minusta ole mihinkään!

Lasten isä johdatti äitinsä pöydän päähän, omalle paikalleen ja jäi seisomaan hänen taakseen.

— Wiljam, sanoi hän, kalpeat posket kuumina, — minun täytyy pian lähteä. Olet pistänyt veitsen syvälle hyvän äitini rintaan. Varmaan on sinun se täytynyt tehdä ja nyt varmaan lääkitset haavan ja potilas tulee entistä terveemmäksi. Mutta anna minun nyt kuulla lasteni kohtalo ennenkuin lähden virastoon. Sano asiat niinkuin ne ovat.

Eno Wiljam muistutti nyt kaksoissisarensa kotiväelle, miten hän tyttöjen äidin sairastuessa oli tutkinut heidät ja samoin hänen kuoltuaan. Vasta tuberkuliinikokeella hän oli todennut heidän saaneen tartunnan — varmaan tytöt vielä muistivat, miten he pelkä-

sivät, kun eno teki heidän käsivarteensa kolme pientä naarmua, ja sitten nauroivat, kun ei ottanut yhtään kipeää. Vielä jälkeensäkin eno tutki työt. Sen jälkeenhän heidän tilaansa ei ole seurattu ja nyt on tartunnasta kehittynyt sairaus. Helmin oikean keuhkon kärkiosa on sairastunut — Kukkarannassa voidaan sitten verikokein ja röntgensätein tarkemmin perehtyä tautitilaan. Marja pääsee lastenosastolle — siellä ei tule ikävä, sillä 120 eri-ikäistä potilasta siellä on seuranpitäjänä. Tälle osastolle tulevat ne potilaat, jotka ovat saaneet tuberkuloosin muualle kuin keuhkoihin — selkärankaan, polveen, kaularauhasiin tai lonkkaan. Ei, ei Marjan kyttyrää paranneta leikkaamalla — sellainen menetelmä voi tulla kysymykseen, kun selkänikamatuberkuloosi on vasta alulla. No, silloin upotetaan selkärankaan kappale sääriluuta! Se kasvaa siellä kauniisti kiinni, muodostaen luonnollisen tuen eikä kyttyrää synny ensinkään. Mutta nyt — niin, nyt on sairas selkä vain saatettava lepoon. Olipa tuberkuloosi yleensä missä elimessä tahansa, niin ensimmäisiä ehtoja parantumiselle on lepo. Koko sairas ihminen saatetaan lepoon ja sairas ruumiinosa, mikäli mahdollista, asetetaan erikoisen tarkasti le-

poon. Selkärangalle on pitkällään makaaminen paras lepo ja niinpä Marja nyt joutuu pitkäksi aikaa makaamaan aurinkoparvella — vain yöt huoneessa talvella, kesällä nekin lasikatoksen alla. On nyt niin onnellista, että Marjalla on paljon kärsivällisyyttä, sen näkee selvään noista silmistä! Kestääkö se vuosia? Kyllä. Mutta ei suinkaan siitä tarvitse ruveta onnettomaksi! Kukkarannassa on opettaja ja kirjasto. No niin, joko taivas selkeni! Helmi, niin. Jos on ryhdyttävä ilmarintahoitoon ja se onnistuu, niin Helmi voi päästä parantolasta jo ensi kesänä — tosin samaista hoitoa vielä sitten on jatkettava täällä pari vuotta. Pikkupojille on vastaiseksi saatava hyvä täysihoito hausassa maalaistalossa, kunnes mummo saa keuhkonsa puhtaiksi. Pojat eivät kuulu koskaan olleenkaan oikein maalla, niin että jo on heidänkin aika oppia tietämään, kasvavatko nauriit puussa vaiko maassa.

Kamreeri oli jo lähtenyt, mutta yhä jatkoi eno opastustaan. Sitäkään eivät Hirviset olleet tietäneet että Helsingissä oli hieno suuri laitos, tuberkuloosi-huoltotoimisto, jossa maksuttomasti tutkitaan sekä sairaat että heidän omaisensa. Laki määrää jokaisen tuberkuloositapauksen ilmoitettavaksi huoltolääkä-

rille. Enonkin oli nyt tehtävä seuraava ilmoitus: leskirouva — mikä mummon ristinimi olikaan? Amalia, vai. . . ? Vilhelmiina, aivan oikein. Siis: leskirouva Vilhelmiina Hirvinen 63 vuotta Tuberculosis pulmonum; ylioppilas neiti Helmi Hirvinen 20 v. Tuberculosis pulmonis dextri; neiti Marja Hirvinen 15 v., spondylitis tuberculosa — siis hienot latinalaiset nimet, mummo kulta! Ja ylihuomenna saapuu huoltosisar katsomaan ja auttamaan mummoa puhdistuksessa.

Tiedonanto, että tohtori aikoi toimittaa pojatkin kotoa, oli saanut mummon unohtamaan äskeisen verisen loukkauksen. Hän veti heidät helmaansa ja vakuutti tohtorille, että heitä ei hän kumminkaan anna, ikävöivät itsensä kuoliaaksi vieraassa paikassa eivätkä vieraat katso, että he syövät, vaan päästävät laihdumaan. Mutta nytpä Ania kertoi väärästä rakkaudesta, jota tavataan hyvissäkin äideissä: eivät raaski luopua pienistä lapsistaan, vaan tartuttavat heidät. Näitä puhuessaan hän taputteli mummoa ja vakuutti tietävänsä, että tämä Vilhelmiina Hirvinen jaksaa rakastaa poikiaan niin paljon, että jaksaa luopua heistä, kunnes voi tarjota heille puhtaan kodin ja vaaratto-

man sylin — eikös niin?

— Mutta se vieras sisar — se löytää täältä niin paljon vikoja, se tahtoo polttaa vaatteet ja . . . !

Eno kävi kovin vakavaksi, kun hän nyt puhui huoltosisarten työstä. Kunnia heille, näille alttiiksipaneville naisille, jotka aina liikkuvat tulilinjilla, jotka sairassa, onnettomissa kodeissa taistelevat tautia vastaan, suojellen sairastuneita ja uhattuja. Urhoollisia he ovat ja suuri määrä rakkautta heiltä vaaditaan, jotteivät lannistuisi. Sillä ihmiset eivät suinkaan aina ymmärrä heidän merkitystään.

Enon puhuessa Helmi oli näkevinhän silmissään enkelimäisen valkopukuisen sisaren ja kehoitti kiihkeästi mummoa ymmärtämään, että hänelle täytyi olla kiitollinen. Marjakin yhtyi häneen. Vuoroin itkettyään, vuoroin suutahdeltuaan mummo vihdoinkin sanoi, että tulkoon, tulkoon sisar lamppuineen ja käryytysvehkeineen, tulkoon kaikinmokomin. Ja samassa hän kysyi, pitikö noihin itikoihin todella ruveta uskomaan? Lensivätkö ne niinkuin sudenkorennot hänenkin suustaan, milloin hän vain henkeään veti? Ja tähän purkaukseen loppuikin hänen pahin masennuksensa ja hän kuunteli jo tosissaan puhetta siitä,

että syödessä ja yskiessä täytyy vangita tuholaiset, etteivät naapuria vahingoita. Ei, ei tuo Kukkarannan tohtori ollut ensikertaa pappia kyydissä. Kyllä hän nyt oikein arvasi, mitä mummo sillä hetkellä ajatteli, koska rupesi puhumaan siihen suuntaan, että täytyy antaa mummon keittää ja paistaa kamreerille, vaikkei yleensä voi uskoa sellaista työtä keuhkotautiselle. Mutta mummosta kun nyt tuleekin korpraali sodassa basillia vastaan, niin mummo varmaan osaa olla varovainen. Vai korpraaliksi sodassa itikoita vastaan! Ja nyt tohtori rupesi puhumaan mummosta itsestään, jota täytyi ruveta hoitamaan ja hellimään.

No, johan nyt! Sellaista ei oltu kuultu eikä nähty!

Mutta nyt se nähtäisiin ja kuultaisiin. Lepoa, virkistystä! Torimatka aamulla on sovelias kävely keuhkojen tuulettamiseksi. Aamuaskarten jälkeen avataan ikkunat ja mummo peittäytyy sohvalle pariksi tunniksi — se tekee ihmeen hyvää. Päivällisen jälkeen levollinen kävely ulkoilmassa — kamreeri mukaan, se on hänelle erittäin terveellistä. Ja illalla varhain vuoteeseen, huoneessa yön aikana raikas ilma. Näin eläen basillit pian häviävät, taudinpesäke arpeutuu ja »itikat», niinkuin mummon on tapana sanoa, kote-

loituvat vaarattomiksi vankikoppeihinsa.

— Mutta jos kuitenkin särkevät kopit! huudahti mummo yht’äkkiä, silmissään jo nähden liudan mustia pieniä sarvipäitä, kintut ojolla juoksemassa pahantekoon.

— Ei pidä rehkiä niin että koppi särkyi! huusi Aimo, joka oli kuunnellut enon kuvausta kuin seikkailusatua.

Aivan oikein. Kukkarannan tohtori tuntui vasta tällä hetkellä näkevän, miten reipas ja viisas poika Aimo oli.

Mummo, punehtuneena kuin tyttönen, torui ja nauroi sitä, että hänet nyt pannaan makuulle keskelä päivää — mitä hänen äiti vainajansa sanoisikaan, jos sen kuulisi! Kohta kai tohtori määrää hänet päiväkaupalla istumaan sohvannurkassa, niinkuin ennenvanhaan Kankaantaustan ryökkinöiden nukke istui, puettuna ja pyntättynä. He olivat saaneet sen mumoltaan ja sanoivat sitä sadan vuoden vanhaksi.

Istunto, joka näin kokonaan muutti Hirvisten perheen elämän juoksun, päättyi helppoituksen nauruun. Kaiken lopuksi eno painoi mummon käteen jotakin eikä sallinut hänen avata kättään katsoakseen mitä

se oli ihan täynnä. Paperia se vain oli!

Kaikki tapahtui tämän jälkeen epätodellisen pian, ikäänkuin jokainen olisi tajunnut kovan välttämättömyyden, jonka edessä ei nurina auta. Urhoollinen vanha mummo puheli yksikseen, etsiessään koolle Helmin ja Marjan vaatteita.

— Minä, minä tyhmä, minä kehno. Nyt alan käsittää ne itikat. Ne ovat niin pieniä, etteivät näy. Ja sellaisia tuhontekijöitä! Ja näitä kulkee ysköksissä ja karpästen jaloissa ja hengityksessä ja nenäliinoissa ja vaatteissa. Eikä kymmenittäin, vaan tuhansittain. Ja tätä eivät ihmiset tiedä ja niin on monta kymmentä tuhatta sairasta. Ja niin paljon kuolee vuodessa kuin koko suuren pitäjän väkiluku. Kyllä minä muistan, kun minä sitä Iitaa, sitä rippikoulutoveria kävin katsomassa. Häntäkin aina väsytti. Ja minuakin väsytti juuri silloinkin, kun olin Iitan hautajaisissa. Mutta se meni ohi sitten. Ja minä olen voinut saada tartunnan jo Iita-raukalta. Ja kuinka moni muukin! Mitä me oppimattomat siitä tiesimme. Mutta tohtori kun tänään oikein kaikki selitti. Ja sen nimi on Basilli. Sitä nimeä ei ole allakassa. Mutta sen pitäisi olla joka ihmisen päässä, niinkuin on Pelsepuupi, itse se pääruh-

tinat. Eikä sellaisista tiedetty kuin sylkyastia. Mutta siihen kun ne panee menemään ja sitten kaikki polttaa, niin eivät, roistot, pääse tuhoa tekemään. Minussa basilli! En olisi uskonut, en ikimailmassa. Mutta kyllä se nyt kuranssataan. Ja kuranssataan niin, että loppuu. Voi, voi, siunatkoon ja varjelkoon — antoi se tohtori minulle tuollaiset suuret rahat ja käski ostaa tarkastettua maitoa ja ravitsevaa ruokaa. Missä minä tällaiset rahat osaan säilyttääkään! Kyllähän minä ostan, kun on millä ostaa. Ja kielsi kamreerille sanomasta, että antoi. Enkä minä sano, rupeaisi taas sitä suremaan, että vieraan armoilla eletään. Ja Kukkarantaan käski kesällä koko joukon . . . Sitä tietämättömyyttä ja sokeutta! Kyllä minä nyt vaan selitän ja uhoan joka paikassa minne tulen, mikä on tartunta ja mikä on Basilli. Vain suurennuslasilla sen näkee. Täällä meillä alkaakin sota. Ja voiton päivä on se, jolloin ei meissä kenessäkään enää ole sitä. Kuinka olikaan: basillin ympärille tulee kotelo ja se on niin luja, että tuo paholainen siinä pysyy kuin vankeudessa. Minäpä ne koteloin ja kammitsoin omassa lihassani. Kuka nyt rupeaisi veressään elättämään sellaisia haaskoja, ja meidän rakkaitten lastemme pitää tulla

terveiksi!

Kaikki kävi nyt niin nopeasti, ettei kukaan ennätännyt surra eroa. Eno oli itsepintaisesti määrännyt, että tyttöjen heti oli lähdettävä hänen mukaansa. Mitä ei ehditty saada kuntoon nyt, saattoi tulla jälkeensä. Uhkaavan todellisuuden edessä mykistyi Helminkin vastustus ja se lyhyt aika, mikä oli jäljellä junanlähtöön, käytettiin kiireelliseen matkavalmistukseen.

Toisen luokan makuuvaunun edustalla seisoivat siten pieni ryhmä Helmin tovereita kukkakimppuineen, sekä isä, joka saapui myöhään, suoraan virastosta. Eno Wiljam vei hänet heti sivulle, jääden puhumaan hänen kanssaan. Helmin katse kiintyi Anttiin ja kun Antti oli päässyt likemmä, sanoi Helmi:

— Heikki ei mennytkään enon tutkittavaksi, vaikka eno odotti häntä. Se oli pahasti tehty. Pidä sinä huoli siitä, että hän joutuu lääkärille. Ja te kaikki muut. Minä olen niin kauhean levoton.

— Koko osakunta tarkastetaan, vakuutti Antti. — Toivotaan nyt parasta.

Helmi, lähetellen terveisiä tovereille, antoi tuon-tuostakin katseensa liukua yli ihmisjoukon, toivoen

että Heikki vielä ilmaantuisi näkyviin. Häntä ei kuulunut.

Ehkä kuitenkin näin oli parasta.

Oikeastaan tuntui jonkun verran hauskaltakin.

Eno painoi lankonsa kättä, puhui sitten pari sanaa Antti Ahoselle ja nousi vaunuun. Senjälkeen heitettiin sanoja laiturilta vaunuun ja päinvastoin: terveisiä, pyyntöjä, lupauksia ja hyviä toivotuksia.

Juna läksi liikkeelle. Hetkisen saattoi vielä nähdä kättähuiskuttavat saattoryhmät ja jonkun yksityisen, joka seurasi kulkevan junan vierellä. Greeta, Annikki ja Antti juoksivat pienen matkaa mukana. Sitten he pysähtyivät, nenäliina vilahti vielä, asemasillan sähköliekit jäivät jäljelle, toinen toisen perästä. Sitten alkoivat Helsingin talot painua näkymättömiin. Tuli luminen, loputon maisema, siellä täällä välkkeitä yksinäisistä ihmisasunnoista ja huvilayhteiskunnista.

Sisarukset istuivat vaunuosastossaan, taistellen kyyneliä vastaan. He läksivät ensi kertaa kotoa näin pitkäksi aikaa. Palaisivatko he koskaan? Kävikö matka terveyttä vaiko kuolemaa kohden?

Eno tuli.

— No? sanoi hän, ojentaen tytöille omenapussia.

— Minä asun tässä viereisessä osastossa ja kuulen kaiken mitä täällä tapahtuu: sekä yskän että itkun. Lupasin sitten ottaa meille sen nuoren miehen. Mutta se toinen ei tullut. Niin, johan taisin sen kertoakin.

Helmi etsi tuskastuneena syitä Heikin poisjäämiseen.

— Hän on hiukan omituinen. Ehkä oikullinen. Mutta oikein viisas ja hyvä. Minä olen kovin pahoillani, että eno sai odottaa. Hän on niin toisenlainen kuin kaikki muut.

— Hm.

Ei kuulunut muuta kuin junan jyskytys ja oven käynti pitkän vaunun toisessa päässä.

— Eno, virkkoi nyt Marja, — jos minä paranen, niin tahdon ruveta hoitajattareksi Kukkarantaan. Ottaako eno minut?

— Vai niin, vai niin. Kun te paranette, niin te ajattelette toisin. Te rakastutte ja menette naimisiin. Hoitajattaren koulu onkin kova koulu. Ensin ammattitaito, sitten taito unohtaa itsensä ja panna itsensä alttiiksi. Mutta nyt te nopeasti riisuudutte. Älkääkä itkekö, muistakaa se. Hyvää yötä.

Eno kurottautui kattoa kohden ja veti verhot lam-

pun eteen.

Pian lepäsivät sisarukset vuoteissaan, Helmi ylhäällä ja Marja alhaalla.

— On oikeastaan hauskaa! sanoi Helmi kuiskaten. — Emme ikinä ole nukkuneet tällaisilla keinuvilla patjoilla.

— Niin, vastasi Marja, — mutta ajattele, jollei eno olisi tullut, niin miten olisikaan meidän käynyt? Niin, eikä kaikilla ole tällaista enoa. Harvalla on.

— Eno käski meidän nukkua. Kuvittele nyt, että ollaan huvimatalla. Ulkomaille, kauas pois!

Helmi koetti rohkaista itseään ja sisartaan. Kuitenkin hän tunsu kyynelien jälleen olevan likellä. Marjan jo nukkuessa valvoi vanhempi sisar, seuraten naulakossa riippuvien vaatteidensa heilahduksia ja vaunun ryskettä, joka pyrki sekoittamaan ajatukset.

Huvimatalla — todella! Ylös, alas ja ympäri. Kohdi parantumista vaiko kuolemaa?

KUKKARANNASSA.

Helmi Hirvinen oli ollut muutamia päiviä Kukkarannan parantolassa ja nämä päivät viettänyt pääasiassa itkemällä, kun hänen pienen huoneensa oveen koputettiin ja tanakka punaposkinen tyttö, vaaleat hiukset tuuhealla sängellä, astui hänen vuoteensa ääreen.

— Tervehdys Atsalean tasavallasta, virkkoi tyttö äänellä, jonka Helmi luuli joskus kuulleen. — Minä olen Atsalean tasavallan presidentti ja kuultuani, että täällä ollaan pahalla päällä, päätin lähteä tervehdyskäynnille.

Helmi ei ennättänyt vastata ennenkuin Atsalean tasavallan presidentti jälleen paljasti terveet hammasrivinsä ja nauraa helisti:

— Etkö sinä tunne minua, Helmi Hirvinen, etkö tosiaan? Minähän olen se sama Leena-Maija Lehtonen, joka alaluokilla istuin sinun kanssasi samassa pulpetissa. No niin, muistatko nyt! Minä joka pistin kielesi esiin, kun »Faffa» minulta kysyi, kuka oli piirtänyt taululle aasinkorvilla varustetun äijänpään ja sen alle kirjoituksen »Faffa». Niin, sain silloin alennus-

ta käytöksessä ynnämuuta, ynnämuuta. Mutta nyt olen ylennetty Atsalean tasavallan presidentiksi täällä Kukkarannassa. Sinä tulet meidän halliin. Ja se on hauskaa. Terve vaan Ja tuohon käteen. Atsalea on paras halli koko Kukkarannassa — vaikka niinhän sanotaan Joka hallissa. Me olemme diplomaattisissa suhteissa erikoisesti Jukolaan, jonka presidentti Manne Sisto viime karkauspäivänä sai kolme tusinaa kosi-makirjeitä. Jukola on mieshalli, niinkuin voit arvata, ja Sisto, Jukolan presidentti, nauttii suurta suosiota koko Kukkarannassa Ja erikoisesti sen naismaailmas-sa, niinkuin voit päätellä jo karkauspäivän sadosta — minä kyllä en kuulu rakastuneiden lukuun, vaikka lumpustelenkin mielelläni Mannen kanssa. Näytänkö ehkä siltä, että minuun rakastutaan? Pyh! Mannea ja minua yhdistävät asi at. Me toimitamme KURIIRIA, nimittäin »Kukkarannan Kuriiria», lehteä, joka ilmestyy tarpeen vaatiessa. Älä ihmettele, etten kysy sinulta mitään voinnistasi. Säännöt kieltävät sen ja sääntöjä täytyy noudattaa. Me laulamme täällä: »ei meitä surulla ruokita, se on ilo joka elättelee» ja se laulu si-nunkin on opittava ja käytännössä toteutettava. Älä sinä yhtään itke, se on tyhmää ja epäkäytännöllistä.

Mutta tuotapikaa minun täytyykin lähteä halliin. Ei, älä viitsi vetistellä.

Tämän reippaan sanatulvan jälkeen seurasi pieni yksinpuhelu:

— Taitaa tämä minun kelloni käydä edellä. Miten ihmeessä se on voinut mennä näin edelle? Kunhan ei tämä olisi Suolarakeen tekoa!

Atsalean presidentin puhelu kohdistui vähitellen taas uuteen tulevaan hallikansalaiseen:

— Meillä on Atsaleassa pikkuinen musta tyttö, jota kutsumme Suolarakeeksi — pidämme hänestä erikoisesti. Hän valuttaa pirteyttä kaikkiin mieliin — sinäkin lakkaat itkemästä kun näet hänet. Hän on ollut kolme kertaa leikkauspöydällä, sillä häneltä on nypity pois kaikki mitä voidaan nyppiä. Mutta hän on iloisin meistä kaikista. Sitten meillä on Pippurimarja — nimittäin me kutsumme häntä Pippurimarjaksi. Pidämme mausteista, niinkuin näet! Ylipappahan kuuluu olevan enosi. Mikä sinulla on hätänä, kun on sellainen eno. Me kunnioitamme häntä ja hänen kanarialintuaan ja kukkiaan. Meidän halli kantaa hänen lempikukkansa nimeä. Me pidämme hänestä erikoisesti. Hän tahtoo meille hyvää, sen tiedämme. Mut-

ta nyt loppuu aika sittenkin. Pieni Suolarae on kääntänyt kelloani taaksepäin — sellainen vekkuli! Otan häntä korvasta kiinni ja nipistän! Katso, tässä tuon sinulle KURIIRIN. Saat siitä käsityksen elämästämme. Jos luet tarkkaan, niin tiedät paljon. Luultavasti sinä ajattelet, että koko tämä hallielämä on pelkkää hölynpölyä ja meidän iloisuutemme itsepetosta. »Terveet» katsovat usein asioita siltä kannalta. Mutta mitä on heidän elämänsä, kiireensä, kuumeinen metsästyksensä lihavimpien virkojen perään — joutuvat odottamattomana hetkenä auton alle, tai muuten kupsahtavat! He joka tapauksessa kutsuvat itseään terveiksi, emmekä me enää oikein ymmärrä toisiamme sen jälkeen kun olemme astuneet sisään Kukkarannan portista . . . Tässä näet Atsalean säännöt ja myöskin sen hallin säännöt, jonka kanssa olemme entente cordiallessa, nimittäin Jukolan . . . Ynnä-muuta, ynnä-muuta.

Atsalean presidentti vaikenä ja sekä hän että Helmi Hirvinen suuntasivat katseensa oveen.

Hoitajatar, neiti Alho, ilmaantui kynnykselle ja lausui tyynellä ystävällisellä, äänellään:

— Puhukaa vähän hiljempää.

Leena-Maija Lehtonen tuijotti häneen.

— Onko minun puheeni kuulunut?

— Pikkuisen.

— Onko tuolla naapurissa, asiat huonosti?

— Ei mitenkään. Mutta neiti Hirvisenkin tähden on parempi.

Atsalean presidentti loi hoitajattareen katseen, joka sisälsi sen, että sääntöjä tietysti on noudatettava, vaikka aavistettaisiinkin mustan hämähäkin ahkerasti kehräävän rihmojaan tuolla seinän takana.

Helmi kuunteli heitä jännittyneenä, kohoutui istumaan ja sanoi:

— Mutta siellähän on hurjasti soitettu gramofonia. Vielä eilenkin.

Ja hoitajatar vastasi:

— Muutamilla potilailla on gramofoni. Tällä täällä on oikein hyvä. Onko se häirinnyt neiti Hirvistä?

— On, vastasi Helmi lyhyeen. — Tietysti. En voi käsittää, että enoni sallii sitä.

Hoitajatar hymyili. Atsalean presidentti hymyili hänkin ja kysyi entiseltä luokkatoveriltaan häiritsisikö, jos hän taas huomenna tulisi katsomaan. Helmi sai alati kohoavien kyyneltensä keskeltä lausutuksi sanan: tervetuloa, aikoi pyytää, että Leena-Maija yk-

sintein veisi pois nuo hullutukset tuosta, mutta hillitsi viime hetkessä mielensä ja painui pitkäkseen.

Hän itki taasen. Hän oli epätoivoissaan. Että hän tulikin tänne! Parempi olisi ollut kuolla kotona yksintein. Olisipahan isällä ollut yksi sairas vähemmän painamassa köyhää kukkaroa. Ja vielä lisäksi tulee tuo luokkatoveri ivaamaan häntä puhumalla hänen enostaan, josta muka hänellä, Helmillä, olisi ollut jotakin iloa. Kyllä kai! Jos hän tullessaan kuvitteli ylilääkärin sukulaisena pääsevänsä jonkinlaiseen etuoikeutettuun asemaan, niin se oli silkkaa itsepetosta. Ei mitään hellää enoa täällä ollut. Hän ei ollut tavannut edes sisartaan, Marjaa. Kumpikin pantiin maata omalle haaralleen. Ja varmaan kumpikin haarallaan itki — ei sentään: Marja ei itkenyt! Ja tuo tyhmä hoitajatar, huulillaan iankaikkinen hymy, kysyy vielä, häiritseekö gramofoni, kun se soittaa samaa jatsia, jota osakunnassa soitettiin. Ei, tämä on sietämätöntä! Ja jos tuolla seinän takana on heikko sairas, niin luulisi hänellä olevan muutakin tekemistä kuin kuunnella jatsia. Ei, hän, Helmi ei rupea olemaan täällä! Kotoakaan ei ole tullut yhtään riviä. Tämä on kurjaa!

Helmi kivahti istualleen ja haki nenäliinojaan —

niitä oli hänellä yht'aikaa käytännössä useita. Niinhyvin kyynelten kuin hikoilemisen vuoksi, tuon kauhian hikoilemisen, joka ei suinkaan näyttänyt aikovan lakata.

Neiti Alhon iänikuinen hymy näkyi jälleen ovenraosta. Mutta hänen silmänsä olivat tällä hetkellä kovin kauniit. Helmiä suututti, ettei hän voinut tätä kieltää.

— Teidän sisarenne lasten puolella lähettää terveisiä ja kääkee sanoa, että hän voi hyvin.

Helmi ei luottanut hänen sanoihinsa, ei vähääkään. Mitenkä Marja saattaisi voida hyvin, täällä, keskellä tätä surkeutta?

— Sanokaa minulle vaan totuus, puhui hän, huonosti verhoten alakuloisuuttaan. — Hän voi tietenkin samalla lailla kuin minä. Ja varmaan monet muut tässä kuuluisassa parantolassa.

Neiti Alhon mielenrauhaa ei mikään näyttänyt sekoittavan. Hänen hyvät silmänsä hymyilivät oikutelevalle Helmille ja ääni lausui:

— Marja pyytää sanoa, että hän on saanut jo monta ystävää ja on kovin kiitollinen, että pääsi tänne.

— Puhukaa vaan totta! pyysi Helmi, häveten pa-

hantuulisuuttaan. — Miksen sitten saa häntä nähdä?

— Kyllä te saatte hänet nähdä, heti, kun vaan pääsette siihen kuntoon. Jos te tietäisitte, neiti Hirvinen, miten moni olisi kiitollinen teidän paikallanne.

— Eikö täällä sitten ennen minua koskaan ole nähty kenenkään itkevän?

— On kyllä. Joku on lähtenyt poisikin.

— No niin!

— Mutta satoja tulijoita olisi ollut jokaisen paikalle. Eikä noita ymmärtämättömiä ole ollut monta. No niin, tarkoitan vain, että pääsette pikemmin pois, jos mukaudutte oloihin.

— »Mukaudutte oloihin!» kuiskasi Helmi, mahduttaen sanoihinsa sen lievän halveksinnan, mitä hän oli tuntenut koko sitä hullutusta kohtaan, mistä entinen koulutoveri täydellä todella ja täydessä innostuksessa oli puhunut.

— Minun pitäisi kai siis kuvitella, että vielä voin leikitellä nukeilla ja tinasotamiehillä ja kiihkeästi äänestää uutta presidenttiä Atsalean tasavallalle, tai ruveta veistämään artikkelia tuohon Kuriiriin, tai. . .

Neiti Alho seisoi ovella ja kuunteli nähtävästi toisella korvallaan ääntä viereisessä huoneessa. Sieltä

kuului todella jotakin, mutta se oli mieluummin huokausta kuin sanoiksi kehittynyttä puhelua.

Helmi kuunteli hänkin, tuntien sydämensä kiiwaasti lyövän ja hien pusertuvan otsalleen.

Toiselta puolen nämä lapselliset hullutukset tässä — toiselta puolen ehkä järkyttävät kuolinkamppailut tuolla!

Neiti Alho puheli tyynesti:

— Me elämme täällä omaa elämäämme, tiedämme ulkomaailmasta vain vähän. Täällä on vakavasti sairaita ihmisiä, mutta viaton leikki auttaa meitä pysymään virkeinä ja unohtamaan kärsimyksiämme. Mitä hyötyä niiden alituisesta muistelemisesta olisi. Meillä on täällä parantolassa hauskaa.

— Mutta kuinka usein täällä kuollaan? pääsi Helmiltä ja hänen korvansa terästyi kuuntelemaan, erottaisiko ehkä viereisestä huoneesta jotakin varmempaa.

— Tuskin useammin kuin terveiden maailmassa.

— Neiti Alho, kuinka sairas tässä seinän takana voi?

— Hän on vakavasti sairas. Niinkuin tekin. Jollette hoida itseänne, niin ette parane.

— Olenko minä yhtä sairas kuin hän tuolla?

— Minun täytyy nyt lähteä. Sisarene, kuten sanottu voi hyvin ja lähettää terveisiä.

Lukko kiertyi äänettömästi ja hoitajattaan hintelä, ryhdikäs olemus hävisi siihen pieneen välikköön, mikä sijaitsi kahden käytävään johtavan oven välissä. Hänen valkoinen kenkensä korko oli viimeinen, mikä näkyi ja Helmi ajatteli tässä yhteydessä varsin arkista asiaa: miten he saavat valkoiset kenkensä ja pukunsa aina näyttämään vastapestyiltä?

Neiti Alho avasi viereisen huoneen oven. Kuului puhetta. Sanoja ei saattanut kuulla. Olikohan se ihminen hyvin sairas? Valittiko hän noin? Vai oliko se naurua?

Marja voi hyvin! Hän on kiitollinen siitä, että pääsi tänne. Hän on jo saanut monta ystävää.

Helmin sydän alkoi sulaa ja hän ihmetteli itsekin, minkä vuoksi oli ollut niin kiukustunut ja tyytymätön. Minkä vuoksi todella? Kaikki olivat olleet hänelle ystävälliset. Eno ja toisetkin lääkärit. Neiti Alhon kärsivällisyys oli suorastaan ihmeellinen. Ja nyt tämä Leena-Maija! Hän oli tullut reippaana — miltei olisi tehnyt mieli sanoa »terveyttä uhkuen», niinkuin on

tapana sanoa terveiden mailla. Tämä oli toista maailmaa. . . Täällä vallitsivat toiset lait. Leena-Maija oli herttaisesti tullut johdattamaan entistä koulutoveriaan siihen uuteen maailmaan, mihin hän nyt yht’äkkiä oli joutunut, ties mistä syystä. Helmi oli yhä edelleen sitä mieltä, että hän vailla omaa syytään oli pantu tähän kadotukseen. Mutta jos oli totta, että Marja täällä voi hyvin, niin oli kai yritettävä mukautua.

Helmiä rupesi yht’äkkiä naurattamaan.

Kukaties hänkin vielä joskus pääsee presidentiksi johonkin halliin ja touhuaa, niinkuin nyt Leena-Maija, uskoen maailman menevän nurin, jollei kaikki tapahdu hänen tahtonsa mukaisesti. Kukaties hän, Helmi Hirvinen, joskus jännityksellä odottaa vaalin tulosta, aivan niinkuin silloin, kun häntä ensi kerran osakunnassa oli ehdotettu iltamatoimikuntaan ja asia meni äänestykseen. Ah pyhä yksinkertaisuus, mitä lastenkamarikomentoa koko elämä on! Mukautua oloihin — aivan oikein: se nerokas laki piti paikansa kautta linjan. Jokohan pitäisi ruveta tutkimaan »Kukkarannan Kuriiria»? Tämä on tosiaan huvittavaa. Ehkäpä hänestä aikaa voittain tulee Atsalean tasavallan hyödyllinen kansalainen. Eikä pian maail-

man kartalla enää ole hänellekään olemassa muuta kuin nuo hallit, joista läpi avonaisen ikkunan silloin tällöin on kuulunut hei-huutoja ja eläköön-huutoja.

Kyynel pisarteleo Helmin kädelle. Heikki — miten Heikki voi? Onko hän antanut tarkastaa itsensä? Eikö Antti tulekaan tänne? Jospa tuo sairas rouva taas panisi gramofoonin soimaan! Ehkä se olisi mukavaakin. Heikki olisi voinut kirjoittaa! Nyt kuuluu askelia käytävässä — menevät ohi.

Helmi makaa selällään ja tuijottaa mäntyjen latvoihin. Ne ovat tänään tavallista harmaammat, on ollut yhtämittaa pilvistä säätä, valjenneeko siitä milloinkaan. Tuntuu mahdottomalta ajatella Heikkiä tällaisessa ahdistavasti säännöstellyssä laitoksessa, jossa täytyy kieltäytyä niin paljosta. Mutta varmaan Heikki on havaittu terveeksi.

Viereisestä huoneesta kuuluu itkua. Selvästi. Onkohan se potilas nyt kuollut?

Posket valkoisina — Helmi saattaa itse tuntea veren paenneen kasvoiltaan — hän seuraa ääniä seinän takana.

Nyyhkytys siirtyy käytävään, jatkuu hetkisen siellä ja lakkaa sitten. Tuo itkijä on kai samanlainen ihmi-

nen kuin minä, päättelee Helmi, tulokas, joka ei tahdo mukautua oloihin. Mutta häntä hiukkasen hävettää, sekä tuon toisen että itsensä puolesta ja hän tempaa pöydänkulmalta KURIIRIN, alkaen sitä selailla, ikäänkuin siunatuksi aluksi mukautumisensa tiellä.

Ohoh! Tämähän kuuluu juhlalliselta.

Atsalean perustuslaki.

1 §.

Hallivaltion nimi on Atsalea ja sen valtiomuoto on tasavalta.

2 §.

Halliin tultuaan esitetään uusi tulokas kansalle, minkä jälkeen hänen kunniakseen esitetään kolminkertainen »terve»-toivotus sekä Atsalean kansallislaulu ja hallin järjestyssäännöt luetaan hänelle ääneen. Kun hän on palvellut kuukauden nahkapoikana, tehdään hänet kolminkertaisella hei-huudolla täysivaltaiseksi tasavallan kansalaiseksi. Jos nahkapoika tulee valituksi johonkin virkaan, pääsee hän samalla kansalaiseksi, vaikkei olisi vielä kuukautta ollutkaan nahkapoikana.

3 §.

Valtion päänaaisena on määräämättömäksi ajaksi valittu presidentti, jolla on määräämisvalta valtion sisäistä järjestystä ja suhteita ulkovaltioihin koskevis-
sa asioissa. Presidentin tulee valvoa, että virkamiehet hyvin suorittavat tehtävänsä ja että perustuslakia ja järjestyssääntöjä noudatetaan.

4 §.

Presidentin vaali, johon jokainen kansalainen, sänkypotilaanakin oleva, saa ottaa osaa, suoritetaan suljetuin lipuin. Ensimmäisessä äänestyksessä saa jokainen äänestää vapaasti ketä haluaa, jos tällöin joku ehdotus saa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, katsotaan hänet valituksi. Jollei näin käy, suoritetaan uusi äänestys kolmen eniten ääniä saaneen välillä. Jos joku näistä saa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hänet katsottava valituksi. Muussa tapauksessa suoritetaan vielä kolmas äänestys kahden eniten ääniä saaneen välillä. Jos äänet jakaantuvat tasan, ratkaiskoon arpa vaalin. Yleensä vältettävään antamasta vaaleissa tyhjiä lippuja.

5 §.

Tasavallassa toimivat seuraavat ministerit: ulko-ministeri, joka hoitaa ulkomaisen kirjeenvaihdon ja toimii presidentin poissa ollessa tämän sijaisena, opetusministeri, joka huolehtii kansan sivistyksestä, sisäministeri, joka pitää huolta liputuksesta, hallipukkien ja hallikopin järjestyksestä sekä siisteydestä hallissa, raha ministeri, joka hoitaa valtakunnan raha-asiat sekä lumpustusministeri, joka huolehtii kansalaisten sydämen asioista. Presidentti muodostaa yhdessä ministerien kanssa valtioneuvoston, joka tarpeen vaatiessa kokoontuu neuvottelemaan tärkeistä valtakunnan asioista.

6 §.

Lisäksi toimivat tasavallassa seuraavat virkanaiset: esittelijäsihteeri, joka tutustuttaa tulokkaan kansalaisiin, pastori tai rovasti, joka huolehtii valtakunnan hengellisistä asioista, poliisi tai poliisimestari, joka toimii järjestysvalvojana hallissa, radionhoitaja, joka huolehtii radion kuljetuksesta ja ja kunnossapysymisestä, postimestari, joka noutaa postin, sekä vanhempi ja nuorempi adjutantti, jotka huolehtivat tahdin lyömisestä, kirjeiden kuljetuksesta y. m. sekä toimivat presidentin käskyläisinä.

7 §.

Ministerit ja muut virkailijat valitaan huutoäänessä, paitsi adjutantit, jotka presidentillä on oikeus valita.

8 §.

Uudelle presidentille kohotetaan kolminkertainen eläköönhuuto ja muille uusille virkailijoille heti vaalin jälkeen kolminkertainen hei-huuto. Lähteviä kansalaisia kunnioitetaan kolminkertaisella eläköön-huudolla ja lähtöpäivänä halli liputetaan. Kestityksestä huudetaan kolminkertainen kiitos.

9 §.

Hyvien suhteiden ylläpitämiseksi muiden valtioiden kanssa voidaan näihin valita konsuleita, joiden tehtävänä on kaikin tavoin valvoa edustamansa maan etuja. Vastavalitulle oman maan konsulille kohotetaan kolminkertainen eläköön-huuto.

10 §.

Uusia virkoja voidaan perustaa tarpeen vaatiessa.

11 §.

Kuukausittain kannetaan valtioveroa yksi mk, josta kuitenkin myönnetään helpotusta hallikunnan harkinnan mukaan. Vapaaehtoisina veroina pidettävään kestävyksiä, joilla kansalaisten toivotaan merkkipäivittään muistavan kanssasisariaan.

Atsaleassa maaliskuun 6 p:nä 1930.

Perustuslakia laatimaan valtuutettu hallitus:

Leena-Maija Lehtonen

presidentti

Alli Sten

ulkoministeri

Anna Laine

opetusministeri

Rauha Mäkinen

lumpustusministeri

Marjaana Tuomisto

sisäministeri

Terttu Nurmi

rahaministeri

Jaa-ah — Helmi Hirvinen, Atsalean tasavallan kansalainen oli lukenut perustuslain pykälät alusta loppuun asti. Juuri kun hän eksi ajattelemaan, että oli kysymys jostakin varsin vakavasta yhdyskunnasta, pujahti esiin »halli», »sänkypotilas», »lumpustus» ja muut sellaiset, jotka nopeasti toivat mieleen leikkivaltion, missä vanhat täysijärkiset ihmiset näyttelivät korkeita virkamiehiä. Lumpustus — merkillinen sana. Kuinka eno saattoi suvaita sellaisen? Pitikö sen ehkä vastata flirttaamista? No niin, oliko »lumpustaminen» parempaa?

Atsalean tasavallan järjestyssäännöt.

1 §.

Halliin on tultava *hyvissä ajoin*, eikä sieltä ilman pätevää syytä saa poistua ennen hallikellon soittoa.

2 §.

Halliajat ovat tarkoitettut lepoajoiksi, ja jotta jokainen saisi niistä mahdollisimman suuren hyödyn, on pukilla aina maattava siivosti ja rauhallisesti. Pukien kolistaminen, aiheeton istuminen tai pään koholla pitäminen pukista, meluaminen ja huutaminen

sekä yleensä kaikenlainen toisia häiritsevä esiintyminen on kielletty.

3 §.

Hiljaisen hallin aikana on keskustelu, lukeminen, käsitöiden tekeminen ja levoton liikehtiminen kielletty, ja tulee täydellisen hiljaisuuden vallita hallikellon soittoon asti.

4 §.

Radiojumalanpalveluksen aikana ja lääkärin ollessa hallissa on kaikkien oltava hiljaa.

5 §.

Roskia ei saa heittää hallin lattialle eikä kaiteen yli.

6 §.

Riitoja ja kiihoittavia keskusteluja sekä taudeista puhumista on vältettävä. Jokainen tehkään parhaansa iloisen, tyynen ja tasaisen mielialan säilymiseksi hallissa.

7 §.

Jokainen olkoon kohtelias ja huomaavainen tovereitaan kohtaan ja valmis auttamaan ja neuvomaan heitä.

8 §.

Valtiosalaisuuksia ja hallikeskusteluja kielletään saattamasta sivullisten tietoon.

9 §.

Jokaisen kansalaisen kunnia-asia on tarkoin noudattaa näitä sääntöjä sekä oman etunsa vuoksi että hallin hyvän maineen säilymiseksi.

10 §.

Esiintymisessään hallin ulkopuolellakin on jokaisen pidettävä tarkoin huolta, ettei koskaan saata hallin mainetta vaaranalaiseksi.

11 §.

Järjestyssääntöjen rikkomisesta seuraa kahden varoituksen jälkeen rangaistus, jonka presidentti määrää.

12 §.

Nahkajojan on halliin tultuaan esitettävä ensi lempensä, laulettava laulu tai jaettava hallikannalle pompommit.

Tämäpä ei ollut hullumpaa. Yksinkertaista, käytännöllistä elämänviisautta. Ja nyt tuli runo.

Tervehdys uudelle nahkajojalle.

Ole, nahkajoikamme,
tervetullut halliimme!
Nämä säännöt mielees' paina,
niiden mukaan elä aina.
Silloin täällä olosi
koituu sulle onneksi.

Sovinto ja järjestys,
hyvä yhteisymmärrys
sekä ilo seuranamme
olkoon meillä hallissamme!
Yhteisvoimin aina vaan
vaikeudet voitetaan.

Oikein hyvää konventtirunoutta! Tällä nerontuotteella hänetkin siis kerran toivotetaan tervetulleeksi Atsalean tasavaltaan.

Mitä kummaa — täällähän on kirje. Hänelle! »Rakas Helmi.» Näillä sanoilla se alkaa. Ja sitten seuraa: »Terve, sanoi keuhkotautinen keuhkotautiselle. Uskon varmasti, että tulet täällä viihtymään ja virkistymään, kun vain ensin totut tähän taloon ja tietoisuuteen, että olet sairas. Juuri se ensi aika onkin tavallisesti vaikein, kun kiireisen työn keskeltä ihminen temmataa viettämään invaliidielämää. Työn, elämän tärkeimmän sisällyksen puute painostaa niin ja tuohon painostukseen liittyy lisäksi pelko, että elämä on ainiaaksi hiipinyt käsistämme, rikas, kaunis, ihana elämä. Mutta vähitellen ihminen tottuu kaikkeen, vieläpä sairaana-oloonkin.»

Helmi päästi käsistään sepustuksen, jota tuskin saattoi sanoa kirjeeksi — niin paksun pinkan se muodosti. »Terve sanoi keuhkotautinen keuhkotautiselle.» Tämä koko määritelmä parantolakunnan toveruuden perustasta alkoi syöpymällä syöpyä hänen korvakalvoonsa. Se tiesi jotakin elämästä, joka tämän lauseen oli pannut paperille.

»Teen tässä vähän selvää päiväjärjestyksestäme. Nousemme kl. 1/2 8, otamme kylmät pyyhkeet ja valmistamme vuoteet. Kl. 8 aamupuuro ruokasalissa. Huoneeseen palatessa pölyjen pyyhkiminen (huoneen asukkaat suorittavat sen vuoroviikoilla sopimuksen mukaan). Kävelyjä, mikäli on määrätty tai työtä 1/2 9—1/2 10 puutarhassa tai ompelutuvala. 1/2 10—11 aamuhalli, jolloin lääkäri käy hallissa tarkastamassa listat. Aamuposti tuodaan halliin. Kl. 11,15 aamiainen; senjälkeen hiljainen halli, joka kestää puolitoista tuntia; kl. 13,45 kupillinen kahvia; sitten kävelyjä, yleensä vapaata aikaa, jonka voi käyttää seurusteluun, käsitöiden tekoon, koronapeliin j. n. e. Kl. 16,45 päivällinen. Senjälkeen kävelyjä ja vapaata aikaa. Kl. 18,15—19,15 iltahalli, jonka aikana saamme radiosta iltautiset, säätiedoitukset y. m. Kl. 19,15 iltatee. Sitten vapaata aikaa, seurustelua, vierailuja, lumpustusta y. m. aina kl. 21 asti, jolloin jokaisen on oltava huoneessaan. Valot sammutettava kl. 21,30. Nyt emme enää ole osastohoitajattaremmen turvissa, vaan on tilalle astunut »yötäti». Yötädin täytyy joskus kovistaa meitä, kun emme maltaisi mennä sänkyyn. — Ihmettelet sanaa »lumpustus». Ehkä nyrpistät sil-

le nenäasikin. Mutta lue vain kärsivällisesti »Kuriiri», niin selviää sinulle lumpustuskin, sekä se, ettei sen ensinkään tarvitse merkitä mitään sopimatonta.

Kahvi tuottaa meille suuria virkistuksen hetkiä. Kokoonnumme ystävyksittäin silloin tällöin sitä nauttimaan, milloin missäkin huoneessa — eri maksusta voimme nimittäin tilata kahvia. Lähtevät toverit sitä tarjoavat, joku kutsuu kokoon lähimmät ystävänsä viettämään nimi- tai syntymäpäiväänsä ja joskus joku uhraa kahvikupin ohella tovereille herkkupaloja »paketistaan». Pakettien saapuminen on täällä erikoisen ilahuttava ja odotettu seikka. Mikä saa kotoa piirakoita, mikä saa pikkuleipiä, mikä suklaata, mikä jonkin tarpeellisen vaatekappaleen. Voipa joku joskus saada niin epäkäytännöllisen lahjan, ettei hän lainkaan saata sitä käyttää, niinkuin esimerkiksi ranskalaisen kureliivin — mutta enimmäkseen on pakettien sisältö asiallista ja tervetullutta.

Tahdotko tietää miten nämä päivät ovat kuluneet? Minun henkiystävättäreni Anna Laine alkoi heti aamusta — tämä tapahtui eilen — valmistautua leikkaukselle. Laskimme molemmat leikkiä. Hän hillitsi itsensä hyvin, samoin minä. Otin haltuuni hänen

myrttinsä, jonka hän oli saanut joululahjaksi joltakin vanhalta vaimolta kotipuolellaan. Anna nimittäin palaa leikkauksesta toinnuttuaan takaisin huoneoverikseni. — Myöhemmin seisoessamme typetysonossa odottamassa vuoroamme, keskustelimme siitä, mitä antaisimme häälahjaksi tohtori Pekkollalle, joka pian tuo taloon nuoren rouvan — kuuluu olevan hyvin herttainen ja sellaisen hän kyllä ansaitsee, tohtori nimittäin. Me naisväki puolustimme jotakin taloustavaraa, miesväki jotakin koruteosta ja Manne Sisto herätyskelloa, jotta tohtori muistaisi herätä onnestaan ajattelemaan meitäkin. Kun meidän toiveleihimme, jommoisia täällä käytämme, tahtoo kokoontua tomua, hankasimme niitä puhtaiksi, vuoronperään menemällä ulko-ovelle. Pohjat nimittäin näkyvät, maatessa typetyssohvalla. Se typetytys, niin. Sitä monet pelkäävät, jopa huutavatkin neulan työntyessä sisään. Mutta ei se minuun ole koskenut paitsi ensi kerralla vähäisen eikä senjälkeen yhtään. — Meidän väki odottaa suurella uteliaisuudella ylöspääsyäsi — olethan ylipapan sisarentytär. Ja lisäksi tulee meillä erinäisiä ministerisalkkuja vapaaksi. Kansaa pääsee pois. Joskus on nahkapoikakin tullut kysymykseen.

Älä uskokaan, että muuten kirjoittaisin sinulle näin pitkältä, mutta toivossa, että syvennyt kaikkeen, mitä tässä panen paperille ja voit saada kokemusta jo sänkytilaana, sen teen. Ehkä tulet kysymykseen!

Illalla laitoimme vielä valmiiksi lumiukon, jota aikaisemmin olimme alkaneet muovata. Hän on hyvin humoristinen, hampaissaan piippu, jonka joku neljännen osaston nahkapoika oli tuonut kotoa, uskoen, että täällä saisi polttaa.

Sunnuntain aamupäivällä olet varmaan meidän hallistamme kuullut hengellisiä lauluja. Meillä on kauniita ääniä, vaikka itse sanon, ja kun me veisaamme esimerkiksi »Joka aamu on armo uus», niin saatatpa heltyä. Sinullahan kuuluu olevan kaunis ääni, iloitsemme siitä etukäteen. Mutta kuuntelehan kärsivällisesti edelleen. Lähimpien seurakuntien papit käyvät täällä vuorotellen. Se on enimmäkseen suuri virkistys. Vahinko vain, että he joskus ottavat asian siltä kannalta, että läheinen kuolemamme on pidettävä silmiemme edessä. Olemmehan täällä parantumassa ja sitä varten on meidän mahdollisimman paljon unohdettava tautimme. Hienotunteista kyllä, monet eivät ensinkään siihen kajoakaan, vaan antavat

meidän todella tuntea kristinuskon lohtua ja valoisuutta. Niin tänäänkin. Se oli oikein vanha elämän koulussa kokenut rovasti, joka meille puhui. Kuulin hänen käyvän yhdeksännettäkymmেন্টään. Muunmuassa hän sanoi: »Kun minä olin kaksikymmenvuotias, niin minussa todettiin olevan keuhkotaudin ja katsottiin minun olevan tuomitun pian kuolemaan. Kuitenkin olen Jumalan armosta saanut elää näin vanhaksi. Sitä samaa Jumalan armoa toivotan Teille.» Me olimme haltioissamme. Se oli saarna, jota kannatti kuulla! Iisakki Timilä oli seisonut käytävässä, koska hän milloinkaan halua jumalanpalveluksen ajaksi tulla sisään ja Iisakki sanoi: »tuon mustatakin valitsemme sielunpaimeneksemme, kun meidät keuhkotautiset täältä terveiden mailta siirretään helvetinsaarellemme.» Iisakki Timilä on Kukkarannan synkin asujain. Hän on kiertänyt kaikki parantolat, menettänyt kaikki varansa ja omaisensa, ei usko mihinkään muuhun kuin kuolemaan, ivaa kaikkea eikä ystävysty kehenkään. Hän nauroi nyt ivallista pientä nauruaan ja kysyi, oliko tuo pappi satavuotias, koska oli niin viisas. Typetettäväksi hän ei ole antautunut, vaikka me kaikki, ylipappaa myöten olemme häntä

siihen kehoittaneet. Hän on saanut päähänsä, että jos hänen kylkiluidensa väliin pistetään neula, niin hän kuolee. — Illalla usein vielä ilmestyy jonnekin parantolan läheisyyteen meidän kaikkien yhteinen ystävä, Riikalan Peti, yllään kaikki helynsä. Tänäänkin hän tuli Kukkarannan tiehaaraan, juuri kun me palasimme kävelyiltä. Hän väittää olleensa Turkin sodassa ja siellä saaneensa kunniamerkinsä. Asiallisesti lienevät ne hänen omien käsiensä tuotetta, leikatut säilykepurkeista. Peti on kovin kohtelias meille naisille ja kutsuu meitä aina vierailulle somaan mökkiinsä. Oikeastaan ei meillä ole lupa mennä, mutta kun Peti tavallaan kuuluu taloon, ollen sen alkuasukas, joskus menemme. Hänen tuvassaan on kuusi keinutuolia ja saat uskoa, että se on hauskan näköistä, kun jokaisen keinutuolin helmassa kiikuttelee joku Atsallean naisista ja Peti-ukkeli keittää kahvia lieden ääressä, kahvia, jota emme jää juomaan. Peti tietää sen, mutta keittämisestä ei saa häntä luopumaan. Peti on luonnollisesti vanhapoika ja jo ikämies, mutta kuuluu kehuun, että vielä voi naimaankin mennä. Ja siitä syystä hän viime kesänä maalasi mökkinsäkin punaiseksi. Me kukkarantalaiset vain odotamme, ke-

tä meistä naisista hän kunnioittaa naimatarjouksellaan.

No niin, siihen loppui se päivä. Ja niin menevät päivät toinen toistaan nopeammin ja toinen toistaan rikkaampina. En tahdo meitä ihannoida enempää kuin ihmisiä yleensä. Meissä on parempia ja huonompia. Jonkin kerran täällä on ollut joku, joka otti tautinsa siltä kannalta, että hänen piti sen kautta jalostua. Kun hänellä oli kymmenen lasta — en sentään varmaan muista lukua —, niin hänellä vasta nyt, sairaana oli aika ajatella sieluaan. Se tapahtui ennen minun tuloani. Vielä siitä kuitenkin kerrotaan. Tämän kymmenen lapsen äidin teoriassa — että taudin tarkoitus on jalostaa ihmistä — piilee suuri lohdutus. Kunhan jaksaisi sen muistaa. Yleensä elämä parantolassa on niin monivivahteista, niin erikoista, niin pohjattoman vakavaa ja samalla niin täynnä hetken iloa ja riemua, etteivät mitkään sanat pysty sitä kuvaamaan. Ja mikä joukko ihmiskohtaloja täällä syökseekin ohitsemme, tehden meidät sisaruspiiriksi. Terve, sanoi keuhkotautinen keuhkotautiselle. Sitä se on.

Terve, sanon minäkin nyt sinulle. Et vielä tunne minua, mutta olen tulevan hallisi jäsen. Ihmettelet,

että sinuttelen sinua noin ilman muuta. Kaikki Atsallean kansalaiset ovat keskenään lähemmin tutut. Siis terve.

Käskystä:
Mirja Sola,
presidentin vanhempi adjutantti.

Monisanainen vuodatus loppui ja Helmi Hirvinen katseli jälleen männynlatvoja, jotka hämärä nyt oli verhonnut. Silmiin koski, hän oli lukenut puolipiimeässä. Mutta hän ei ollut voinut päästää paperia kästistään, hän oli joutunut jännityksen valtaan, hän oli kun olikin nyt päässyt luomaan katseensa tähän uuteen maailmaan, jossa toinen keuhkotautinen sanoi toiselle »terve». Koko parantola oli yht'äkkiä käynyt hänelle eläväksi. Mirja Sola — kuka hän oli? Minkä näköinen hän oli? Koska hän tulee tänne? Timilä, parantolan synkin suojatti — eikö häntä sittenkin saisi alistumaan tuohon typetykseen, jos se nyt todella on niin hyvä parannuskeino? Helmissä heräsi outo helä tunne tuota synkkää miestä kohtaan, kaikkia noita monenlaisia ihmisiä, jotka täällä pyrkivät terveyteen, niinkuin nyt hän itsekin. Vasta kun kuume on ohi, hän pääsee heidän joukkoonsa. Hänen kuumeen-

sa kyllä on hiukan pahanluontoinen, sanoo eno. Ei mikään korkea, mutta itsepintainen. Hän tuskin vielä käsitti, että samassa määrin kun parantola tuli häntä likemmä, loittoni hänestä koti, osakunta, Jyrki, Heikki, Antti, Annikki, Greeta, kaikki. Häntä ei enää vaivannut, että oli kirjoittanut kotiin vain lyhyesti. Eilen vielä hänellä oli ollut paha omatunto sen asian vuoksi. Hänen teki nyt vain mieli läpikäydä nuo muutkin paperit, jotka Atsalean presidentti oli hänelle tuonut. Hän ennättää sen vielä tehdä, ennenkuin päivällistarjotin tulee. Tosin nyt väsyttää. Se on se kuume. Varmaan ei olisi lupa nyt lukea.

Onneksi seinän takanakin oli aivan rauhallista. Helmi sytytti sähkön ja luki edelleen. Jukolan järjestyssäännöt, lähteneinä mieshallista, olivat vastaavassa määrin »miehekkäästi» laaditut. Atsalean ystävähallin verotuslaki sisälsi erikoisia määräyksiä »lumpustuksen» varalta. Niistä päättäen tämä lumpustus täällä oli vakava ja arka asia. Ja mitäpä se muuallakaan oli, myönsi Helmi itselleen. Kaikkialla keskeisin, nimitti sitä millä nimellä tahansa. Jukolan asiakirjat olivat laaditut leikilliseen, ehkäpä pikkuisen liiaksikin leikilliseen muotoon.

Täytyi purskahtaa nauruun, väsynytkin joutui alakynteeseen tämän merkillisen kirjallisuuden rinnalla. Jahka hän nyt vielä on lukenut läpi nuo Kuriirin numerot, niin hän varmaan todella tietää kaikki, mitä etukäteen saattaa tietää ja ehkä vähitellen kypsyy ministerisalkkua varten.

Mitä ihmettä! Keittiöpalvelijatar seisoi hänen edessään tarjottimisineen ja kysyi hymyillen, kenen kanssa hän puhui. Oliko hän puhunut? Onko hän alkanut puhua itsekseen? Olipa hauskaa, että neiti vihdoin alkoi nauraakin — itkua oli jo kestänyt liian kauan. Nyt täytyi syödä kaikki, mitä tässä oli. Täällä talossa oli sellainen tapa, ettei saanut jättää mitään.

— Tuleeko siitäkin sakko? sanoi Helmi huvitettuna. — Täällähän niin paljon kuuluu sakotettavan.

— Niin, huvikseen keksivät milloin mitäkin. Kilpasyöntejä suoritetaan pöytäkunnittain ja niihin on tehty jokseenkin sellaiset säännöt kuin nyrkkeilyssä kuuluu olevan.

— Kunhan pääsen tuosta kuumeesta, niin sitten kyllä otan osaa syöntikilpailuun.

— Neiti on tänään jo toisen näköinen kuin edellisinä päivinä.

— Oikeinko totta?

Helmin teki mieli katsoa peiliin. Jos tytön puheessa oli perää, niin hänen lääkkeenään oli ollut tuo hallikirjallisuus.

Ei vailla jännitystä tarttui hän heti ateriansa jälkeen »Kukkarannan Kuriiriin». Sen otsikkoon oli piirretty kuuden hevosen vetämät, vanhanaikaiset posti-vaunut, kuskilla piiska pystyssä.

Mahtoivat numerot olla valikoidut »nahkapoikia» varten, koska henkilöiden esittely alkoi heti ensi lehdelä.

Kukkarannan väkeä.

Antaaksemme nykyisille ja varsinkin tuleville Kukkarannan asukkaille jonkinlaisen kuvan meidän päiviemme Kukkarannasta, tahdomme esittää heille joukon tunnettuja Rantamme asukkaita. Useimmista on mainittu joku luonteenomainen piirre, mutta silti ei esittelymme pyri olemaan mikään perinpohjainen eikä edes asiallinen. Olettakaamme siis, että seuraavat henkilöt astuvat pitkässä kulkueessa eteemme ja kukin heistä vuorostaan pysähtyy, antaen meille tilaisuuden tutustumiseen. Rivin tietysti aloittaa sy-

vämietteisenä ja ryhdikkäänä tunnettu isäntämme, suosittu ylipappamme, tohtori Ania. Mukana hänellä on kanarilintunsa Lilli ja kaunis vaaleanpunainen atsalea. Mahtavalla talollamme on arvokas isäntä. Väsymättömällä innolla ja tarmolla hän työskentelee asukkaitten hyväksi, uhraten miehuutensa parhaat voimat taisteluun niitä vihollisia vastaan, jotka alituisesti taloamme piirittävät. Talomme isäntä on järkähtämätön oikeuden ja järjestyksen puolustaja, ankarakin tarpeen vaatiessa, mutta myöskin lempeä ja hyväntahtoinen, suosien huumoria ja viatonta ilonpitoa. Kunnioitamme ylipappaamme ja lahjoitamme hänelle kaiken luottamuksemme. Tiedämme, ettei ylilääkärillä ole enempää perhettä kuin mitä hänellä nyt on mukanaan, mutta meille tämä lienee vain eduksi, sillä sitä enemmän harrastusta riittää varmaan meidän osaksemme. Ja onhan siinä kai yhdelle miehelle perhettä tarpeeksi, kun on tällainen joukko ympärillä hoivattavana ja vaalittavana. Saa alituisen vastata kysymyksiin: saanko mennä sinne tai sinne, saanko tehdä sitä tai tätä j.n.e. Ja saa varmasti aivan riittävästi järjestellä ja komennella, ehkäpä kyllästymiseen asti. Vähentääksemme ylipapan

vaivoja me koetamme olla oikein kilttejä ja ansaita kaiken sen huolenpidon, joka hänen taholtaan tulee osaksemme. — Kulkueessa seuraa sitten tohtori Pekkola, jonka pian tiedämme tuovan kotiin mielitietynsä. Tohtori Pekkola nauttii hänkin suurta suosiota ja kunnioitusta Kukkarannan asukkaiden keskuudessa. Hänen tyyini, hillitty olemuksensa on omansa herättämään luottamusta, hänen kykynsä lääkärinä on tunnettu ja tunnustettu, ja ihmisenä hän on täynnä hyvää tahtoa ja avuliaisuutta. — Seuraa sitten kolmas tohtorimme, Risto Kari, jota pidämme erittäin luotettavana lääkärinä, ja jolle lisäksi olemme kiitolliset niistä monista tilaisuuksista, joissa hän on antanut meidän nauttia musikaalisista lahjoistaan. — Kulkueessa astuu nyt esiin laitoksemme tarmokas taloudenhoitaja, herra Mäkelä, tilikirja kainalossa. Tehkäämme kunniaa, sillä tämä tarkka ja kyvykäs mies pitää huolen siitä, että talomme taloudellinen puoli pysyy kunnossa. — Sitten seuraa järjestyksessä neiti tohtori Varila. Herrat ovat kovasti kehoittaneet häntä asettumaan likemmä kulkueen alkupäätä, mutta hän on tahtonut pysytellä lähempänä naisia. Reippaalle, hilpeälle tohtori Varilalle toivomme parasta

onnea ja menestystä sillä laajalla työvainiolla, jonka hän on innostuksella ja antaumuksella omakseen valinnut. — Nyt astuu eteemme päivänpaisteinen, hymyilevä neiti Malinen, röntgenkuvaa kädessään kantauen, hän, joka meille kaikille tänne tullessamme valmistaa ystävällisen vastaanoton ja joka aina on valmis sekä sanoin että teoin meitä auttamaan. Neiti Malinen se on, joka valokuvaa kehkojamme, tutkii kaiken maailman yskös- y. m. kokeet, työskentelee apteekissamme j. n. e. — Nyt seuraa kulkuueessa uusi yötätimme, neiti Koskinen, kädessään taskulamppu. Toivomme uuden, herttaisen yöhoitajattaren hyvin viihtyvän ja lupaamme olla tottelevaisia. Jos kuultaisiin varkaita olevan liikkeellä, niin ehdotamme, että otettaisiin Riikilän Peti hänelle avuksi ja turvaksi virantoimituksessa. Varmuuden vuoksi mainitsemme, että Peti ensi syksynä täyttää 70 vuotta. — Nyt astuu esiin lasten oma kultainen ja taitava täti Linnala. Hän vaalii hellästi lapsilaumaansa, joka on häneen kovin kiintynyt, eikä puutu häneltä ystäviä aikuistenkaan joukosta. Hänen huoneensa on mitä miellyttävintä kahvinjuontipaikka, jonka viihtyisyydestä tämän lehden toimittajatkin ovat saaneet nauttia. (Eivätkä he pane

pahakseen, vaikka joskus vieläkin saisivat sinne ystävällisen kutsun.) Sitten seuraavat sarjassa muut suosittut ja etevät hoitajattaremmme, mikä kuuluisa ystävällisestä, tyynen arvokkaasta käytöstavastaan, mikä ahkeruudestaan ja alttiiksipanevasta mielenlaadustaan, mikä mistäkin. Heidän kintereillään seuraavat tärkeän ja juhlallisen näköisinä meidän viisi »planttuamme», tarkemmin sanoen harjoittelijamme, jotka tekevät parhaansa auttaakseen meitä ja oppiakseen sairashoidon aakkosia. Pidämme paljon kelpo planttuistamme ja toivotamme heille parasta tulevaisuuden varalta. Kulkuetta yhä jatkuu. Esille astuu reipas, iloinen, vilkasluontoinen konttoripoikamme, nti Heleä, jonka apua ja palveluksia lakkaamatta kysymme. Häntä seuraa puutarhurimme, jonka aikaansaannoksista joka päivä täällä pöydässä nautimme. Sitten tulee keittiöstä päin aika joukko väkeä. Edellä astelee arvokkaana itse touhukas pääkeittäjämmme. On siinä emännällä työtä ja huolta, kun tämmöisenkin talon nälkäisistä suista joutuu huolta pitämään! Emännän jäljessä astelevat riipeät ja reilut tarjoilijattaremmme ja keittiöapulaisia seuraa sitten aika liuta. Mitenkään emme saa unohtaa muki-Emmaa, joka alati hy-

väntuulisena ja tyytyväisenä ahertelee meidän mukiemme kimpussa. Jo tulee siivoojienkin vuoro päästä esiin. Nämä reippaat neitokaiset kuljettavat myös ruoan sänkypotilaille. Mitenkään ei ole unohdettava tiskaajia, jotka aamusta iltaan hääraävät lipeäpatojen ääressä. Miljoonittain tuholaisia joutuu heidän toimestaan pois päiviltä. Kyllä tässä talossa olisi vieläkin mainitsemisen arvoisia toimihenkilöitä, mutta tahdomme tällä kertaa supistaa esityksemme tähän sekä kohottaa mainittujen ja mainitsematta jääneiden kunniaksi kolminkertaisen raikuvan eläköönhuudon.

Jokainen tietäköön, että meidän vilpittön kiitollisuutemme ja kiintymyksemme seuraa häntä, meidän täältä lähdettyämmekin.

Halli-mamma.

»Kukkarannan Kuriirin» sivuilta välähteli lukijan silmiin parantolan elämä arkena ja pyhänä, aurinkoisella säällä ja sadeilmalla, läpi vuosien. Pitkässä saatossa kulkivat vastatulleen ohitse ne vieraat ihmiset, jotka varhemmin olivat rientäneet tänne eri oloista ja eri haaroilta, mutta saman murheen ajamina ja siis oudon tuttuina. Mikään murheenlaakso ei

tämä parantola ollut — kaukana siitä. Leikki ja ilonpito kasvattivat orjantappuroihin heleät kukinnot. Erikoisaiheiset sattumat, pikkuruikkuiset vieraille, merkitsevät kotiväille, antoivat aiheen runoon, novelliin tai puheenparteen. Kuriiri lennätti uskollisesti jokaiselle vastatulleelle — mikäli hän halusi niitä vastaanottaa — lievästi stilisoidut tiedot ihmisten suhteista toisiinsa ja tapahtumista tässä pienoismaailmassa, sellaisina, jommoisina asianhaarat olivat kutsuneet ne esiin vuodenaikojen ja kirkollisten juhlain vaihdellessa monien auringonkierrosten kuluessa. Kuriiri talletti parantolan historiaa. Tarkkaavainen lukija todella tiesi paljon, kun päästi Kuriirin käsistään. Hän, Helmikin, uskoi jo olevansa täysin perehtynyt siihen maailmaan, mihin olojen pakosta oli joutunut.

Edellä muiden jäi mieleen se nainen, kymmenen lapsen äiti, joka täällä oli tunkenut tilansa ytimiin ja saanut selville sairauden tarkoituksen: ihmisen jalostuminen. Oi, kuinka pitkä matka hänellä, Helmillä, oli sinne! Koko hänen ikänsä ei riittäisi viemään tällaiseen tulokseen. Kaikki luonnossa tosin oli järjestetty tarkoituksenmukaiseksi ja kaikella elämässä täytyi olla myönteinenkin tehtävänsä. Mutta tämä vai-

kea tauti? Juuri tämä tarttuva, hävittävä keuhkotauti?

Atsalean hallivirkailijoiden kautta oppi hän, jo maatessaan sänkypotilaana, tuntemaan suuren osan Kukkarannan hoidokkeja. Siellä oli hienotunteisia epäitsekkäitä ihmisiä, joilla oli halu palvella ja tuottaa toisille iloa. Kun esimerkiksi rouva X. sai paketin, niin hän jakoi sen sisällön niin, ettei hänelle itselleen jäänyt kuin pieni osa. Helmillekin, joka oli hänelle tui-ki vieras, siitä riitti joku herkkupala. Hänen, rouva X:n huonetoveri, kaunis nuori rouva Y. käytti ajattel-lemattomasti hyväkseen avuliasta rouva X:ää. »Viitsi-sitkö antaa kuumemittarin — pelkään, että taas olen saanut kuumetta . . . Unohdin huivini seurusteluhuoneeseen, ole hyvä ja tuo se . . . Nyt ovat varmaan pudottaneet postini jonnekin — etkö menisi konttoriin katsomaan, minun ukkoni tapaa aina kirjoittaa lauantaina . . . Älä jätä minua yksin, on niin ikävä maata täällä ilman seuraa. Järjestä niin, että joku toinen menee peli- ja huvitoimikuntaan, ajattele vähän minuakin, et yhtään välitä minusta! . . . Etkö tänään minun puolestani hoitaisi hallivaatteita, olen niin väsynyt, en jaksa enkä viitsi.»

Täällä on raskaan ruumiillisen työn väkeä, miehiä, jotka ovat raivanneet peltonsa korpeen ja jotka tuntevat, etteivät ikinä enää jaksa kyntää, kylvää ja elättää perhettään, tai kantaneet tiiliä kaupungin kivimuurien ylimpiin kerrosriveihin asti, ja naisia, jotka ovat hoitaneet suurta lapsijoukkoaan tai muuten katsoneet itseään välttämättömiksi elämäntehtävänsä ääressä. Täällä on ylioppilaita, joiden on täytynyt jättää tenttilukunsa kesken, konttoriapulaisia, palvelijattaria, kirjeenkantajia, joku seppä, joku kirjailija, joku näyttelijä — tauti on yllättänyt heidät ja täällä he kaikki tottelevat kellonsoittoja ja sääntöjen pykäliä. Varakkaita täällä ei ole, mutta varattomien joukossa tapaa kaikkein varattomimpia, sellaisia, joiden vaatteet asujaimineen ovat poltettavat ja heille koottava se, millä he itsensä verhoaisivat. Monella ei ole kotia, minne mennä parantolahoidon jälkeen. Mutta *toivontähti* hohtaa yleensä ystävällisenä miltei kaikkien näiden monivivahteisten ihmiskohtalojen yllä.

Muutamia toivorikkaita kirjeitä kulki töölöläisen kodin ja Kukkarannan välillä.

»Rakas isä ja mummo!

Ajatukseni ovat usein viipyneet luonanne, mutta kirjoittamisesta ei ole tahtonut tulla mitään. Jahka minä pääsen ylös, niin kirjoitan oikein pitkän kirjeen ja teen seikkaperäisesti selkoa koko elämästä täällä. Se on aivan erikoista elämää, senverran olen nyt jo oppinut ymmärtämään. Makaan vielä. Ensin näytti siltä kuin minun tapaukseni olisi ilkeäluontoinen, mutta viime päivät ovat taas olleet paremmat. Ehkä siihen vaikutti sekin, että minun oli kovin ikävä. Nyt alan tottua — täytyy tottua! Kaikki ovat olleet minulle hyviä. Marjaa en ole vielä saanut nähdä, hän makaa lastenpaviljongissa ja lähettää terveisiä. Marja kuuluu voivan hyvin ja saaneen monta ystävää. Minäkin olen tutustunut tuleviin hallitovereihini, he ovat käyneet minua tervehtimässä, pitäneet puheita, jopa tuoneet makeisiakin. Tämä on suuri laitos, olen sitä jonkin verran joutunut näkemään, käydessäni tarkastuksilla. Eno aikoo pian ruveta minua typettämään. Vaikeaa on muistaa, että on sairas. Se täytyisi aina pitää mielessä. Monasti hypähdän ylös ja vasta sitten käsitän, että täytyy maata hiljaa, jotta keuhkot saisivat lepoa ja raitista ilmaa. Ilma kuuluu sisältävän sellaisia terveeksitekeviä kemiallisia kokoonpanoja, joi-

ta ei vielä tunnetakaan.

Olisi kovin hauskaa, jos jaksaisitte kirjoittaa voinnistanne. Täällä kun pitkät päivät makaa, niin kirjeen saapuminen on suuri tapaus. Mummo ei ole levoton meidän vaatteistamme. Vuoteessa maaten tarvitsee vähän. Mitenkä lapset jaksavat? Miten isä, miten mummo?

Pian kirjoitan enemmän.

Sydämellisin terveisin Helmi.»

»Rakkaat tyttäreni Helmi ja Marja!

Mielihyvin olen vastaanottanut tiedot onnellisesta saapumisestanne parantolaan, jossa hyvä enonne on valmistanut teille hoidon. Koettakaa tottelevaisuudella ja kuuliaisuudella palkita hänen vaivojaan ja kustannuksiaan sekä myös hoitajien ja muiden lääkärin vaivannäköä.

Täällä kotona jaksamme asianhaarojen mukaan hyvin. Olimme sitten kaikki röntgentarkastuksessa: mummon vikaa sanottiin hyvälaatuiseksi, ei ollut kolmuodostumaa, vain ryhmä pieniä tuberkkelipesäkeitä, joissa oltiin havaittavinaan arpeutumisen alkua. Me muut olimme terveet, pojillahan tosin tuberkuliinikoe oli myönteinen. He ovat nyt Lohjalla toh-

tori Ahosen sukulaistalossa ja mummo ikävöi heitä. Mutta heillä on hyvä hoito. Tohtori Ahonen kertoo lähemmin. Hänen mukanaan lähettää mummo Teille vaatteita, joita ei ennätetty pikaiseen lähtöönne saada valmiiksi.

Toivottaen Teille molemmille yhä menestyksellistä parantumista, lähetän enollenne, tohtori Anialle parhaat terveiseni.

Mummo lähettää terveisiä ja lupaa kirjoittaa.

Isänne.»

Antti tulee siis, tulee ehkä piankin! totesi Helmi ja ilostui niin, että hänen tuli aivan kuuma.

Osakuntalaisilta saapui alussa kortteja. Teki oudon kipeää, kun luki: »Terveiset täältä; uusi jatsimelodia löydetty; vanha shakkimestari lyöty, uusi astunut näyttämölle. Morjens vaan ja tule pian kotiin.» Alla tuttuja nimiä päälläkkäin, niin, että niitä tuskin saattoi lukea. Tai: »Jyrki saanut kutsun laulamaan Mussolinille. Mitä uskot — tunteeko hän enää sen jälkeen vanhoja ystäviään?» Osakuntalaiset lähettivät noita mielettömiä ihania päänäpistöjaan, jotka tulivat esiin osakunnan alati kuohuvasta ja kukkivasta elämästä, tuosta ihanasta elämästä, jonka ulkopuolel-

le Helmi nyt oli joutunut. Alati uudella voimalla teki häneen kipeää, ettei hän enää ollut siellä, missä shakkimestareja lyötiin ja kruunattiin ja missä uuden jatsimelodian löytäminen oli tapaus. Hänen täytyi elää kellon mukaan kuin vanha, vaivainen mummo. Yksi ainoa varomattomuus riitti tekemään hänestä lopun. Täällä oli ollut nuori mies, ylioppilas hänkin, joka oireettomana pääsi pois parantolasta. Hän opiskeli sitten Helsingissä, tuskin muistaen, että oli ollut sairas. Jouluaattona hän meni hakemaan kuusta metsästä, ottaen ullakolta jalkaansa kylmät saappaat. Hän sai nuhan. Ja tämä pieni kylmetys vei hänet nopeasti hautaan.

Kurssikirjojen pino nousi sekin Helmin mieleen, muistellessa osakuntatovereja. Koska mahtoikaan tulla aika, jolloin hän jälleen saattoi tarttua niihin? Vai oliko menevä hukkaan koko se työ, joka oli pantu lukuihin, ponnistukset harjoituksia ja tenttejä varten kodin painostavassa ilmassa?

Heikiltä ei tullut riviäkään.

Mitä se tiesi?

On kuitenkin tulossa päivä, jota Heikki tuskin voi unohtaa: Helmin syntymäpäivä. Helmi on varma, et-

tä häneltä silloin tulee kirje, ehkä kukkalähetyskin. Hän oli viime vuonna tämän päivän iltayöstä herännyt lauluun. Kuinka pitkä aika siitä tuntuukaan olevan! Helmi odotti hartaasti, mutta varasi senkin mahdollisuuden, ettei tulisi mitään.

Hän ei aavistanut kenenkään täällä parantolassa tietävän syntymäpäivästään, mutta Atsalean sisäministeri, jonka virkaan kuului kaikkien kansalaistensa sisäiset asiat, oli ottanut tästäkin selvän, ja varhain merkkipäivän aamuna marssi Atsalean kansa läpi käytävän onnittelemaan uutta jäsentään, lahjoittaen hänelle »sulhasen».

He toivat sulhasen mukanaan, itse he olivat hänet rakentaneet ja puettaneet ja sipisten, sopisten, nauraa tirskuen ja kuiskutellen he työnsivät hänet sisään ovesta, Helmin pelästyksestä huudahtaessa ja hetken perästä purskahtaessa nauruun.

Mistä he olivatkaan tämän tavattoman suuren nukkepojan saaneet? Sillä oli mansikanväriset posket, kädessä tulipunaisia paperiruusuja ja se totteli nimeä Felix.

Felix asetettiin Helmin vuoteen ääreen istumaan ja Atsalean naiset parveilivat iloisena joukkona sul-

hasen ja morsiamen ympärillä, toivottaen onnea ja vakuutellen ystävyyttään. Kun viereisessä huoneessa oli heikko sairas, niin täytyi kaikkien onnitteluseremoniojen tapahtua mahdollisimman kuulumattomasti. Mutta tämä ei estänyt iloa kohoamasta korkealle sinä neljännestuntina, joka oli käytettävissä ennen virallista nousuaikaa. Jollei hymyilevä Felix husaariviiksineen olisi jäänyt tuolille istumaan, niin olisi Helmi uskonut nähneensä hauskan unen. Niin äänettömästi olivat atsalealaiset tulleet, niin äänettömästi kuiskailleet, hymyilleet ja menneet. Helmin typerä huuto vain oli pahasti kuulunut — typerä kyllä, sillä näkihän hän selvästi, kun sähkö syttyi, että presidentti ja lumpustusministeri kainaloista kantoivat Felixiä.

Kotoa tuli kuvakortti ja siinä mummon onnentoivotus. Heikiltä ei mitään. Aus den Augen, aus dem Sinn, ajatteli Helmi. Ja hän olisi varmaan ollut vieläkin surullisempi, jollei Felix olisi istunut siinä, tökerönä ja lystillisenä, iltaan asti.

Eräänä päivänä, kun seurusteluhuoneesta läpi avattujen terveystikkunoiden saattoi kuulla ilonpitoa leikki-illasta, astui neiti Alho huoneeseen, hymyillen

ystävällistä hymyään, mutta silmät erikoisen syvinä ja loistavina, ja ilmoitti, että neiti Hilla, jonka neiti Hirvinenkin jo tunsu, muuttaisi tänne täksi yöksi. Toivottavasti ei neiti Hirvisellä ollut mitään sitä vastaan. Niin, hänen huonetoverinsa, rouva Strömberg, oli hiukan levoton, oli parempi, etteivät he häirinneet toisiaan. Neiti Hilla ei tahtonut jättää ystävätärtään, mutta tohtori oli nyt näin määrännyt.

Helmi käsitti heti: rouva Strömberg on taas hyvin huonona! Hän oli ollut parempi välillä. Juuri hänellä oli se hyvä gramofoni, joka soitti samaa jatsia, minikä mukaan osakunnassa viime aikoina oli tanssittu — nythän oli keksitty uusi jatsimelodia, niinkuin viime kortti tiesi kertoa.

Neiti Hilla tuli, astuen vuoteensa jäljessä, jota hoitajatar työnsi, käsivarrellaan joitakin liinavaatteita ja kädessään kampa — harva pitkäpiikkinen kampa, jommainen oli tarpeellinen pitkiä, tuuheita hiuksia varten.

Helmi makasi, käsivarsi pään alla, ja seurasi jännityksessä kaikkea mitä tapahtui täällä, silti hetkeksikään jättämättä mielestään viereistä huonetta.

Hoitajatar, saatuaan vuoteen sijoitetuksi, hävisi

nopeasti, silmillään anottuaan: olkaa levolliset ja nukkukaa hyvin.

Neiti Hilla oli laskenut yöpaitansa vuoteelle ja seiso ikkunan ääressä, katsellen pihamaalle, jonka tasaista lumikenttää suuri sähkölamppu valaisi. Ylt'ympärillä vallitsi pimeys. Mäntyjen latvat tuntuivat päästävän huokauksia.

Vihdoin neiti Hilla jätti ikkunan ja tuli tuolille, joka oli Helmin jalkopäässä.

— Rukoilkaa tekin, sanoi hän hiljaa. — Luulen, että ystäväni saa kutsun tänä yönä. Kuinka mielelläni olisin hänen luonaan tämän vaikeimman yön. Mutta hän itsekin käski minun lähteä. Hän ei ole puhunut minulle sielunsa asioista, mutta hän on pyytänyt minua lukemaan Uutta Testamenttia. Herra, ole hänen luonaan, valaise häntä, lohduta häntä, armahda häntä, armahda meitä kaikkia.

Viereisessä huoneessa liikuttiin hiljaa. Miehen askeleet kiiruhtivat läpi käytävän. Helmi saattoi eroittaa eno Wiljamin äänen. Neiti Alhokin oli siellä ja vielä joku hoitajattarista.

Neiti Hilla alkoi kuiskaten kertoa sairaasta rouvasta. Hän oli nuori ja kaunis, oli konttorista päässyt

päällikkönsä rouvaksi. Mutta mies oli yhden ainoan kerran käynyt täällä häntä tervehtimässä, eikä hänelle kukaan kirjoittanut. Ainoastaan rahalähetykset tulivat säännöllisesti. Muutama päivä sitten oli rouva pyytänyt, että sähkötettäisiin miehelle. Se oli tehty, ja hän oli tuntunut odottavan tätä. Häntä ei kuitenkaan ollut kuulunut. Rouva piti paperinsa ankarassa järjestyksessä — kaikki laskut ja kuitit olivat niputetut. Hän laski joskus myrkyllistä pilaa ihmisistä ja laitoksista eikä hän milloinkaan itkenyt, ei silloin kun joku sukulainen hänelle kirjoitti hänen miehensä elävän toisen naisen kanssa, eikä silloinkaan, kun hänelle luettiin Utta Testamenttia. Vuorisaarnan hän halusi kuulla uudestaan ja uudestaan.

— Rukoilkaamme molemmat! kuiskasi neiti Hilla, painuen ajatuksiinsa.

Seinän takaa saattoi eroittaa yhä samat äänet ja askeleet, lääkärin ja hoitajattaren.

Puoliyön jälkeen hiljeni huone ja miltei äänettöminä johtivat askeleet läpi käytävän sinne, mistä olivat tulleet.

— Hän on kuollut! kuiskasi neiti Hilla. — Hänen miehensä ei tullut.

Ja hyvin hiljaa kuului pimeästä hänen äänensä, lukien Herransiunausta.

Kumpikaan tytöistä ei ummistanut silmiään. Mahdtoi olla aamuyötä, kun kahden miehen sipsuttavat askeleet jälleen likenivät ja viereisen huoneen ovi avautui.

Tytöt ymmärsivät, että kuollut nyt vietiin pois.

Mutta tämän yön jälkeen käsitti Helmi Hirvinen, että voi sattua tapahtumia, jotka minuuteissa muuttavat ihmisen.

Jo ylihuomisena päivänä saapui joku herra järjestämään vainajan asioita. Vaan ennenkuin neiti Hilla luovutti gramofoonin, kokosi hän hallikuntansa sen ympärille ja vielä kerran soitti se läpi ohjelmistonsa, sekä iloiset että surulliset sävelet, polkat, valssit ja marssit. Helmi Hirvinen kuuli tutun jatsinkin seinän takaa. Siinä oli nyt uusi, outo tuntu.

Tuli sitten eräs aamu. Helmi Hirvinen heräsi syvästä unesta ihmeen virkeänä, pelästyi, että oli nukkunut liian kauan ja aikoi heti syöstä vaatteisiinsa käydäkseen kiinni kurssikirjoihinsa. Mutta mitä tämä olikaan? Ikkunan takaa näkyi sininen taivas, punertavia männynkylkiä ja vihreitä puunlatvoja, rin-

ta otti vastaan pihkantuoksuista ilmaa ja ulkoa kuului laulua ja narskuvia askeleita lumella. Hän ei ollutkaan omassa pukkisängyssään kotona Töölössä, vaan tyhjässä, kylmässä huoneessa, missä seinät olivat vaalean siniset ja terveysikkuna avoinna, ikäänkuin päästämässä sisään tuota taivasta. Tuossa oli valkoinen pöytä, tuossa tuoli, tuossa yöpöytä, tuolla vesijohdon allas — kaikki oli valkoista ja kylmää. Kylä totisesti joskus saattaa nukkua makeasti.

Hänhän oli enon luona Kukkarannassa — kuinka kauan oikeastaan jo oli ollutkaan täällä? Hänen oli täytynyt pysyä vuoteessa ja aina kun hän oli kysynyt, milloin pääsee ylös, oli eno Wiljam sanonut: hm, saa nyt nähdä. Kun hän viimein hätääntyneenä huomautti, että hänen tenttiaikansa meni umpeen, niin sanoi eno siihenkin: hm, saa nähdä, saa nähdä!

Joka tapauksessa saa jotakin nyt nähdä; päivän, jolloin ei väsyttä! Ruumiissa on ihana tunne. Ei mihinkään maailmassa sitä voi verrata. Silmäluomia ei paina, tuskaa ei tunnu missään. Tekisi mieli leivona kohota ja kiiruhtaa työhön. Tälle hyvinvoinnille ei lainkaan osaa antaa arvoa ennenkuin on ollut sitä vaila. Ulos kevääseen hänen tekisi mieli lähteä, suorit-

tamaan jotakin hyödyllistä — hän hyvin tietää, ettei nyt ole kevät, ulkona on syystalven pimeä, mutta tämä ihana ruumiillinen ilo kuitenkin kuuluu kevääseen. Hän paranee, hän tietää sen nyt! Hän on ollut parantolassa, kanssakärsivien joukossa, hän on ollut sairas — pieni viiva vain ja hän olisi joutunut kuolevien puolelle, mutta hän joutui tänne ajoissa: hän tulee nyt terveeksi! Tällaista aamua ei hänellä koskaan ole ollut: ei väsyttä. Kiittäkäämme ja ylistäkäämme! sanoi neiti Hilla. Helmi vei kätensä ristiin ja muisti sen illan, jolloin neiti Hilla tuli hänen huoneeseensa. Mitähän kello jo mahtaakaan olla? Vieläköhän neiti Alho tänäänkin sanoo, ettei hän saa nousta? Ja mitähän eno Wiljam sanoo? Kuinka hyviä he kaikki ovatkaan olleet!

Helmi makaa hämärässä, onnellisena oikoen jäseniään ja odottaen ylösnousun merkkiä. Kukko laulaa tuolla jossakin rakennusten takana. Tenttiaika menee umpeen, auttamattomasti, mutta hän ei enää sure sitä. Hän ei enää kuulu yliopiston opiskelijain lukuun. Kummallista: nyt hän muistaa Freiligrathin syntymävuoden! Ja mieleen johtuu muutakin, mikä hänen väsyneissä aivoissaan oli aivan epäselvänä. Kukaties

tentti nyt menisikin hyvin. Mutta ei ole enää aikaa. Pois Freiligrathit ja multaa päälle! sanoi kerran Heikki. Täällä parantolan kylmissä, puhtaissa huoneissa käännetään monen ihmisen elämän juoksu toiselle suunnalle.

Minunkin! päätteli Helmi. Mutta minne? Neljäkymmentäviisi tuhatta ihmistä sairastaa. Kuinka moni heistä näkee tällaisen terveyden aamun? Yhdeksäntuhatta kuolee vuodessa, yksi vuorokauden jokaista tuntia kohden. Se, joka kokee tällaisen aamun, jää varmaan erikoiseen velkaan niille, joiden osalle ei tullut tuntoa väsyttämättömyyden iloa. Täällä on ollut puhdasta, viileää, hiljaista, Tämä on ollut elämän esikartano.

Hän viivytteli. Hän olisi tahtonut pidättää tätä ihmeellistä hetkeä menemästä ohitse. Pihamaalla syttyi sähkölamppu ja seinät huoneessa saivat kiiltävän, miltei kuutamon kaltaisen valkeutensa, niinkuin niin monasti ennen, näin aamuin ja illoin hänen sairautensa aikana.

Terveys oli tullut, tänään varmasti ei ole kuumetta!

Helmi Hirvinen tuskin malttoi odottaa hoitajatta-

ren tuloa. Neiti Alho hymyili heti vastaan ja alkoi, ennenkuin potilas oli ennättänyt suutaan avata;

— Me taidamme sitten tänään alkaa ilmarinnalla. Tohtori puhui siitä jo toissapäivänä. No, se on sitä, että keuhkopussi täytetään ilmalla, sairas keuhko menee kokoon eikä enää voi toimia. Levossa ollen saa se sitten rauhassa parantua. Kyllä kai typetyspotilaat ovat kertoneetkin. Ilmaa pumputaan keuhkopussiin. Ei se tee kipeää. Ensi kerralla ehkä vähän. Mutta ei sitten enää.

Helmi nauroi, peilin ääressä sukien sukiessaan hiuksiin.

— Täällähän kuuluu olevan mies, joka niin pelkää typettämistä, ettei häntä mitenkään saa siihen, sanoi hän huolestuneen näköisenä, vaikka ilo oman terveyden palaamisesta teki hänelle kaiken myötäsurremisen mahdottomaksi tällä hetkellä. — Rakas neiti Alho, miten me saisimme hänet narratuksi siihen leikkiin!

— Kyllä kai hän siitä tulee järkiinsä, kun ylilääkäri hänelle selittää asian, vastasi neiti Alho, askarrellessaan taulukon ääressä samoin ilmein ja liikkein kuin niin monasti ennen.

Helmi pääsi jalkeille. Yllään jonkin verran ahtaak-

si käynyt pyhäpukunsa, asteli hän Atsalean presidentin rinnalla läpi pitkän käytävän, jonka ikkunalaudoilla punaiset pelargoniat heloittivat. Kansa kiiruhti halleihin. Helmi tunsi nimeltä monet ja lisää hänelle selvitti Leena-Maija, samalla tehden selkoa joulunvieton valmistuksista, vaikkei hän itse tulisikaan olemaan täällä jouluna, ylipappa kun oli luvannut, että hän pääsisi kotiin. Portaissa tulivat lääkärit valkoisissa takeissaan. Eno Wiljam pysähdytti Helmin, nyökkäsi ystävällisesti ja sanoi: oikein hyvä, pian alamme ilmarinnalla, iltajunassa saapuu tohtori Ahonen!

Tuli melkein liian paljon hyvää päällekkäin. Helmi tunsi jonkinlaisen pyörryttävän ilontunteen käytävän läpi ruumiinsa. Siinä oli jotakin heikentävää, takaisinpäin vievää, ikäänkuin ei hän olisi jaksanut sitä kantaa. Hän tunsi, ettei sittenkään vielä ollut täysin terve. Ja kun Leena-Maija kirjastohuoneen oven kohdalla esitti hänet herra Sistolle ja jollekin toiselle Jukolan pojista, niin hän tunsi vanhan vastenmielisen hien pusertuvan otsalleen ja käsiinsä ja päätteli: ilo oli ennenaikainen, terveyteen on vielä matkaa, etteihän vain tulisi jotakin pahempaa! Tässä ei kuitenkaan ollut aikaa mietiskelyihin, sillä hän joutui

nyt siihen vastaanottoon, jommoisesta Kuriiri oli tietänyt kertoa, kuuli joukon nimiä, sai hallitamineensa, tervehdyshuutonsa ja paikkansa ulkoministerin ja lumpustusministerin välissä, sekä vaipui äänettömyyteen, kiitollisena siitä, että seremonia oli ohi. Niin ujoksi hän oli täällä käynyt, että vaikka osakuntaelämässä oli ollut pakotettu tottumaan esiintymiseen, sen nyt oli unohtanut.

Tästä näkyi avara luminen piha, jonka kukkamaat olivat peitetyt havuilla, keltaiset männynkyljet, vihreät latvastot ja korkea rantatöyräs. Tangossaan riippui Jukolan lippu Atsalean yläpuolella. Sieltä oli nähtävästi joku lähtemäisillään. Vaatteen pohjavärinä oli oranssinkelta ja siitä erottui mustia hahmoja, nähtävästi alkuperäisen Jukolan seitsemän poikaa. Tästä kuitenkin ei saanut täyttä selkoa.

Siinä nyt siis makasi useasti mainitun Atsalean hallikansa tuoleissaan ja pukkisängyissään, vahvoihin turkispusseihin käärittynä. Kauimpana seinää vastaan olivat Suolarae ja Pippurinmarja, molemmat luultavasti ylioppilaita, tai konttoristeja, toinen musta ja vilkas, toinen uneksiva ja hiljainen — minäkätähden viimeainittua nimitettiin »pippurinmar-

jaksi», oli käsittämätöntä. Mirja Sola, papintytär, joka terveydellisistä syistä oli lopettanut lukunsa ennen ylioppilastutkintoa ja sitten yrittänyt lastentarhaseminaariin, luki hartaasti jotakin paksua kirjaa — kaikesta päättäen se ei ollut romaani. Rauha Mäkisellä, lumpustusministerillä, oli hänelläkin kirja, nähtävästi jännittävä. Hänellä on kotona kolme lasta ja mies, joka toimii osuuskaupassa. Koko perhe elää vanhanaikaisen ymmärtämyksen ja kiintymyksen elämää, ja kun ei Rauha-rouva milloinkaan ole ajatellut uskotonta ajatusta, niin hän säälien järjestää koti-ikäväää poteville ja yksinäisille kukkarantalaisille ystävyysuhteita parhaimman järkensä mukaan. Hänen tehtäviinsä ei kuulu huolenpito parantolaväestä ulkopuolella Atsaleaa, mutta myötäsytynyt toimeliaisuus ja sääliväinen sydän ovat tehneet hänestä jonkinlaisen ylilumpustusministerin koko parantolassa. Muurarinleski Elsa nukkui miltei heti. Hänellä olikin paljon univelkaa. Senjälkeen kun hänen miehensä kolmetoista vuotta sitten putosi rakennuksen telineiltä katuun ja siinä paikassa heitti henkensä, on Elsa kantanut muurilaastia ja elättänyt lapsensa avustusta pyytämättä. Ne ovat nyt jo työssä, ai-

kaansaapia ja työhön opetettuja kun ovat. Ei niitä ole lellitely, niinkuin ei äitiäkään. Hän on kuullut raakoja puheita työmaalla eikä itsekään jää vastaustavaille, jos hänelle kirosana heitetään. Mutta mikään ei häntä lannista, tai vie hänen hyvää tuultaan. Ja paranemisestaan hän on yhtä varma kuin siitä, että aamiainen tänään maittaa. Hän nukkui heti halliin päästyään ja Lelle, nuori ompelijatar, jonka oli tapana peitellä ja hoivata kaikkia hallissa, sai ravistaa häntä voimiensa takaa, jottei hän kuorsaisi niin kauheasti. Alli Sten, ulkoministeri, jossa oli taiteilijan vikaa — hän se kuului maalanneen Felixin kasvot — ja joka hienon käytöksensä vuoksi erittäin hyvin sopi edustamaan hallia ulospäin, kirjoitti kirjettä — nähtävästi sulhaselleen. Hän oli jo hyvissä voimissa ja toivoi jouluksi pääsevänsä kotiin. Häitten piti olla kesällä.

— Uusi tohtori tuli, virkkoi Suolarae iloisella, virkeällä äänellään. — Näin kun hän astui autosta. Hänellä oli vain käsilaukku — eikö hän jääkään pitemmäksi aikaa?

— Koffertti tulee jäljessä, sanoi heti Pippurinmarja. — Oliko hän kaunis?

— Makuasia. Hän ei ole ruma.

— Minäkin näin hänet, puuttui nyt puheeseen itse presidentti. — Hän teki kovin hyvän vaikutuksen. Mutta muistakaamme levätä ja parantua.

— Onko hän helsinkiläinen?

— Onko naimisissa?

— Lapset, huomautti presidentti uudestaan, — muistakaamme säännöt ja määräykset ynnä-muut, ynnä-muut. Tämä tosin ei ole hiljainen halli, mutta se ei myöskään saa olla mikään remuhalli.

Saattoi kuulla, että Jukolassa puhuttiin kananhoi-dosta. Joku selitti hautomakonetta. Se oli se savolainen pankintirehtööri. Hän oli paitaressuna torpan-poikana alkanut uransa, myyden äitinsä kymmenen kanan tuotannon kesävieraille ja siten saaden koon ensimmäiset koulurahansa. Siitä oli sitten latu lähtenyt, ja nyt sitä ollaan kirkonkylän haarakonttorin tirehtöörejä.

— Ja taianpa täältä ottoo mukkaani emännän. Sin'silmäsen — en minä niistä ruskeista! ja sitten myö ostetaa satanen kannoo ja hautomakone.

— Kukahan se »sin'silmänen» on? kuiskasi Suolarae, nauruaan pidätellen.

— Se taitaa olla kyökkidepartmentista, sanoi

presidentti hiljaa, ja selvästi katsoen, että keskustelu saisi katketa tähän.

Jukolassa naurettiin.

— Onko se uusi tohtori tumma vaiko vaalea? kysyi lumpustusministeri, taittaen kokoon kirjeen ja pistäen sen kirjansa väliin.

— Eikö tuo mahda olla vaalea, sirkutti Suolarae, — koska minä heti tunsin niin voimakasta sympatiaa.

— Hän on varmaan jo kihloissa, varoitti lumpustusministeri. — Ahonenhan hänen nimensä on?

— Antti Ahonen, sanoi Pippurinmarja nyt vuorostaan. — Näin nimikortin matkalaukun kyljessä. Antti Ahonen.

Helmi pelkäsi, että häneltä kysyttäisiin jotakin. Mutta kukaan ei vedonnut häneen.

— Tirehtööri perustaisi kettufarmin, kuului ylhäältä käheä, vaivattu ääni.

— Se on nyt Timilä tuo, kuikasi entinen luokkatoveri Helmille. — No se katkera mies, joka ei ole lähtenyt typetykselle.

Parantolan synkin asukas, ajatteli Helmi.

— Mie jätän ne ketut teitille, vastasi tirehtööri. — Varmaan työ menestyksellisesti viljelette niitä. Mie

taas tykkään niist' kukkoloist' ja kanoist'. Ja se sin'silmä kanss'.

Nyt kuului Siston ääni:

— Kun meidän lumpustusministerimme, tirehtööri Hakkarinen nyt tervehtyneenä jättää meidät, niin minä Jukolan tasavallan presidenttinä saan kiittää hyvästä toveruudesta ja menestyksellisestä toiminnasta.

— Ja mie kanss' kiitän, korotti tirehtööri Hakkarinen leveän hyväntahtoisen äänensä, — ja toivotan hyvvee lumpustuslykkyä sekä sin'silmäsille että mustasilmäsille.

Eläköön-huuto kajahti. Sitten seurasi laulu, johon Atsaleasta käsin yhdyttiin:

Sun lähtöpäiväs on koittanut,
elä-elä-elä-eläköön!
Sun intosi älköön laimetko,
se kestä-kestä-kestäköön.
Suta sunfati rallallei,
elä terveenä, terveenä, hei, hei, hei!
Pidä kurssisi aina kunnossa,
onni potkikoon sinua.

Hallipukkeja siirrettiin kolisten syrjään, ensin Jukolassa, sitten Tuttulassa ja kaikissa muissakin hal-leissa kautta Kukkarannan. Turkiksiaan kantaen läk-sivät Atsalean naiset liikkeelle. Ainoastaan Elsa istui vuoteensa laidalla, silmiään hieroen ja mutisten: piru vie, kuinka lyhykäinen se tunti on! Perhana, kuinka nukuttaa!

Koko päivä kului vaeltaessa läpi pitkien kiiltävien käytävien, missä punaiset pelargoniat helottivat, mil-loin asuinhuoneeseen, milloin halliin, milloin ruo-kasaliin. Sen pöydän päässä, missä neiti Alho toimi emäntänä, tuli vastaan joukko uusia nimiä ja uusia ihmiskohtaloita. Muuan mies, jolla ei ollut yllään kau-lusta eikä kravattia, sanoi useampaan otteeseen: tääl-lä on hauskaa! Ja sitten hän muisteli aikaa, jolloin oli yövahtina, alati nukkuen päivisin ja valvoen yöt: ei koskaan joutunut syömään pöydässä ja ihmisten seu-rassa. Tätä oli kestänyt kolmekymmentä vuotta. Tääl-lä on hauskaa! Oli mukavaa jutella ja katsella ympär-illeen. Tulee ikävä, kun täytyy lähteä pois. Eräs nei-ti, joka monen vuoden aikana oli kierrellyt paranto-loissa, esitti vertailevan kertomuksen kaikista laitok-sista, missä hän oli ollut, niiden lääkäreistä, hoita-

jattarista ja keittäjättäristä. Hänellä oli tänään tyytetyys, hän ei ensinkään enää pelännyt ja ilma hänellä meni aina hyvin sisään. Hänen sisarentyttärensä oli nyt saanut keuhkovian ja hänen täytyi yrittää saada tyttö tänne. Tietäen uuden tulokkaan, nimittäin Helmi Hirvisen ylilääkärin sukulaiseksi, alkoi hän katsoa häneen tutkistelevin ja toivorikkain katsein, kuitenkin pian tukehuttaen halun pyytää hänen myötävaiikutustaan. Heillä ei suvussa ollut tautia — tartunta siinä täytyi olla. Tyttö oli alle kahdenkymmenen. Puheltiin Tuomistosta, joka eilen oli syönyt kolmetoista lihapullaa, ja Riikka Rauhalasta, joka viime vapunpäivänä oli voittanut kilpasyönnissä urheilukentällä. Riikka oli täälläoloaikanaan lihonut yhdeksän kiloa. Kilpailu oli tapahtunut teelusikan avulla ja syötävänä oli ollut mustikkasoppa.

Nyt kääntyivät kaikkien katseet ovea kohden. Sieltä tuli ylilääkäri ja hänen mukanaan se uusi, nuori tohtori, jonka auto illalla oli tuonut asemalta, Ahonen.

Hyvin oli kansallisen näköinen mies.

Tasaiselta tuntui.

Kuuma puna valahti Helmin kasvoille ja outo, ki-

peä pettymys kouristi hänen rintaansa. Antti joutui tuonne ylilääkärin pöytään — hän, Helmi istui täällä sairaiden joukossa. Ties koska hän saisi tavata Anttin. Olkoon missä haluaa, koko Antti, koska nyt on näin olevinaan. Ja Helmi iski tarmokkaasti haarukansa perunaan, joka oli jäähtynyt hänen lautaseliaan, neiti Alhon ystävällisen äänen kehoittaessa häntä syömään. Helmi teki työtä käskettyä eikä katsonut sivulleen, vaikka vaistomaisesti tunsu uuden lääkärin useampaan kertaan koettavan hänelle kumartaa.

Kun heidän pöytäkuntansa nousi ja Helmi muiden joukossa yritti jättää huoneen, tuli Antti vihdoinkin käyttävän poikki tervehtimään.

Helmin ei tarvinnut nähdä kuin yksi ainoa silmäys, käsittääkseen miten onnellinen Antti oli hänet tavatessaan. Ja kaunistunutkin hän oli, Antti. Helmi seiso i hymyillen hänen edessään. Jos tämä kohta us olisi sattunut viikko sitten, niin hän, Helmi, olisi seisonut siinä taistellen kyyneliä vastaan. Nyt ei häntä enää väsyttänyt eikä pian tapahtuva typettäminen-kään häntä hermostuttanut.

Kuka hyvänsä olisi saattanut kuulla heidän keskustelunsa.

— Terveisiä kotoa. Ja osakunnasta. No, kotiväke-
si jaksaa aika hyvin. Lapset pääsivät sitten maalle ja
palaavat pian herttaisen mummosi hoitoon. Kamree-
ri Hirvinen tuntuu mielestäni ehkä lihoneen. Panivat
mukaani kokonaisen matkalaukullisen tavaroita si-
nulle ja sisarellesi.

— Ja mitä osakuntaan kuuluu?

Helmi ajatteli vain Heikkiä, mutta tietenkään ei
voinut kysyä suoraan.

— Hyvää vaan. Olemme pitäneet siellä tarkastuk-
sen. Tulokset olivat paremmat kuin uskalsin toivoa.
Heikki Huhtamäki kyllä ei alistunut tarkastettavaksi.

— Eikö?

— Minä luultavasti iskin yli maalin komennelles-
sani häntä lääkärille. Hän ei ole käynyt osakunnas-
sa sinun lähdettyäsi. Kuuluu lukeneen kovasti ja ai-
koo korottaa kaikki arvosanansa. Häneltä siis valitet-
tavasti en voi tuoda terveisiääkään. Mutta te kai olette
olleet kirjevaihdossa.

— Emme, pääsi Helmiltä hiukan väkinäisesti. —
Hän siis voi hyvin?

— Kaikesta päättäen. Hänen äitinsä näin tässä ka-
dulla. Hänkin tuntui varsin tyytyväiseltä.

— Sepä hauskaa.

Eno Wiljamkin tuli nyt siihen, huomauttaen, että Helmi lähitulevaisuudessa lähtisi hänen luokseen, niin saisi rauhassa jutella toverinsa kanssa.

Antin mukana oli tänne Kukkarantaan tullut kappale Helmin nuoruutta, jo nyt niin kaukaista, sellaisena, jommoisena hän oli elänyt sen armaassa, ihanaassa osakunnassa, silloin, kun hän ei vielä tietänyt sairaudesta mitään.

Tuntui hyvältä, että Antti oli täällä.

Ja sekin tuntui hyvältä, että Heikki voi hyvin ja teki työtä — hän, onnellinen, joka sitä voi tehdä. Helmi päätti tavatessa kysellä Antilta juurta jaksain kaikki uutiset Helsingistä.

Typetettävien jonossa päiväkahvin jälkeen keskusteltiin Kuriirin joulunumerosta. Myöskin tiedusteltiin, oliko tohtori Ahonen jollakin lailla ylipapan sukulainen ja paljonko Helmi Hirvinen tunsi häntä. Oltiin erikoisen hyvällä tuulella, koska ulkona oli auringonpaiste. Käytiin vielä varmuuden vuoksi pudistelemassa tohveleita. Pikkuisen kinasteltiin tohtori Pekkolan häälahjasta — naiset olivat saaneet tahtonsa läpi ja poikain täytyi senjohdosta pistellä. Hal-

liväen rientäessä ohi, meni Timiläkin joukossa ja neiti Hilla huudahti hänelle, että näin hyvin hän nyt voi eikä kaipaa toista keuhkiaan ensinkään. Iisakki vaan nosti päätään ja naurahti. Hän oli komea, tumma mies, hiukset ohimoilla jo vahvasti harmaantuneina.

— Ei pidä säikähtää, kuiskasi neiti Hilla samassa takapäätä Helmille, — jos nuo Tuttulan tytöt typetetäessä huutavat.

Mutta Tuttulan tytöt sanoivat tehneensä sen vain ensi kerran, sellainenhan oli muoti Kukkarannassa!

Siitä »koskemisesta» tai »ei-koskemisesta» oli nyt niin paljon puhuttu, että Helmistä jo alkoi olla jännittävää. Ensi hetkessä tuntui aika pahalta: lääkärit ja hoitajatar valkoisissa tamineissaan, lääkkeiden haju ja instrumentit — tämä muistutti pahasti operationisalia. Mutta hävetti esiintyä raukkamaisesti, varsinkin, kun eno Wiljam neula kädessä hymyili aivan kuin hän olisi käynyt pistämään sitä johonkin kravattiin. Viimeinen, minkä Helmi heidän kasvoistaan näki painuessaan pöydälle, oli, että he yht’äkkiä kävivät totisiksi. Antti erikoisesti — hän mahtoi pelätä Helmin puolesta. Helmi muisti, miten hänen oli tapana

tehdä hammaslääkärillä: hän puri yhteen hampaansa, niin, että korvissa suhisi ja sydän jyskytti, lyödessään kovia lyöntejään. Nyt kosketettiin ihoa jollakin kylmällä. Nyt ne puhuivat jotakin, ja pieni ase särki paljaan pinnan ja työntyi ilkeästi lihan sisään. Helmi aavisti, että pahin oli ohitse ja pysytteli hiljaa.

— No, sillä lailla! sanoi eno Wiljam. — Vielä vähän kärsivällisyyttä. Kas noin. Tämähän meni erinomaisesti.

Helmi kiitteli iloisesti — hän oli todella iloissaan, että kaikki nyt oli ohi, tuli hymyillen ulos ja vakuutteli, ettei se ollut mitään.

— Kyllä meidän täytyy saada se Iisakki voittamaan pelkonsa! nauroi hän kiiruhtaessaan huoneeseensa.

Hän oli pienen aikaa ollut pitkänään, kun hänestä yht'äkkiä tuntui siltä, että hänen nyt täytyy lähteä tapaamaan sisartaan Marjaa. Hänet valtasi sellainen kaipaus, ettei hän enää muistanutkaan uupumustaan ja arkuutta haavassaan. Se, että hänen ainoa omassarensa oli näin lähellä, eikä hän vielä ollut saanut häntä nähdä, oli oudosti järkyttänyt häntä kaiken aikaa hänen ollessaan sänkypotilaana. Nythän hänellä

vielä oli asiaakin, kun kotoa oli lähetetty paketti heille molemmille.

Helmi soitti hoitajattaren huoneeseen. Mutta ei mitenkään käynyt päinsä, että potilas nyt lähtisi liikkeelle. Muutamia päiviä täytyi maata alallaan, ja lasten puolelle pääsi yleensä vasta, kun keuhkot olivat ihan puhtaat — lapset olivat tartunnalle erikoisen arat! Paketin lupasi neiti Alho kyllä toimittaa Marjalle.

Mikäpä siinä auttoi muu kuin purra hammasta ja mukautua. Kyllä tämä oli vihoviimeistä! Neiti Alho seiso siinä, hymyillen iänikuista hymyään, kaikesta päättäen käsittämättä, mitä Helmille maksoi luovuttaa käsistään mummon paketti, tai ei oikeastaan tämä, vaan se, ettei hän saanut lähteä tervehtimään sartaan.

Kyllä piti olla enkelin mieli käsittääkseen, että tauti — tämä tauti — annetaan ihmiselle hänen luonteensa jalostamiseksi.

Mutta siitä Helmi Hirvinen sitten vähitellen solui parantolaelämään, tullen nopeasti sen toimeliaaksi kansalaiseksi. Maattiin hallia, käytiin punnituksilla, typetyksillä ja valohoidossa. Syötiin kilpaa, tehtiin

joululahjoja — ja uusi lippukin tehtiin leikki-illoissa, toimitettiin Kuriiria, lumpustelttiin, asetettiin poliisitoimi tai poliisikoiran toimi, koska jokainen halli oli ankara arvostaan ja maineestaan, laulettiin kuorossa, huudettiin eläköötä ja hei-hei-heitä tulijoille ja menijöille. Aamuisin kuuluivat seurusteluhuoneesta virren sävelet ja pyhäisin veisattiin halleissa pyhään kuuluvia lauluja. Työtupaan päästiin määräyksestä ja kävelykin tapahtui reseptin mukaan. Jälkimmäistä määräystä toivottiin hartaasti ja työtupaankin pyrittiin innokkaasti. Kerran talvella piti ylipappa itse esitelmän tuberkuloosista ja sen hoidosta. Silloin saatiin kuvissa nähdä B asilli, tuo pääpeto, itse pahan alku ja juuri. Ylipappa lopetti joka esitelmän samalla tavalla; »Tuberkuloosi ei ole parantumaton tauti, se ei ole sen vaarallisempi kuin muutkaan vakavat taudit. Sitä on vain ryhdyttävä ajoissa hoitamaan. Hoitakaa itseänne, muistakaa, että kallein, minkä te omistatte, on terveys, älkää suhtautuko siihen kevytmielisesti, vaan taistelkaa terveytenne puolesta ja iloitkaa ja kiittäkää Jumalaa elämänne joka päivästä.»

Hyvä, kunnioitettu ylipappa — kun hän esitelmäänsä piti, vallitsi Kukkarannassa harras hiljaisuus.

Ovet osastoihin ja huoneisiin olivat auki, henkilökuntakin oli saapuvilla. Kaikki tiesivät ylilääkärin itsensä joskus olleen keuhkotautisen. Kun hän kuvassa näytti moninkertaisesti suurennetun basillin, tuon mitättömän sauvan näköisen olion, joka tavallisesti esiintyi kolmen-neljän samanlaisen seurassa, niin liikutus yritti ottaa vallan, varsinkin naisten mielissä. Eikä ihme, sillä näkihän jokainen tuossa perivihoiksensa ja verensä myrkyttäjän. Mutta kun ylipappa sitten kävi selittämään, miten vihollista on vastustettava, miten siltä on otettava pois valta ja se pantava kahleihin, niin kyyneleet kuivuivat ja tiukka tahtominen ja luja päätös leimasi kuulijoiden kasvot. Ylipappa ei puhunut suurella äänellä eikä ensinkään juhlallisesti, mutta hänen sanansa kuuluivat käytävien päähän, ja väliin hän osasi panna joukkoon leikkiäkin, niin, että sille täytyi nauraa, mutta hänen olemuksestaan henki ennen kaikkea juuri tuo voima, joka pani ponnistamaan ja tahtomaan. »Keuhkotauti paranee niinkuin muukin tauti, kun ajoissa saa apua», kuiskailivat ihmiset toisilleen. Ja lopussa virittivät Atsalean iloiset naiset taistelulaulun Basillia vastaan ja innostuneina yhtyivät siihen kaikki. Kerran oli tapahtunut, et-

tä muuan hauska poika esitelmän jälkeen astui esiin ja lausui: myö ollaa hyvinnii kiitollissii, että myö on suatu oikein alastomana nähä se pelsepuupi, ja kylä myö se nyt tiietää, vaikka se kuinka ihteää tahtois veren sissää peittee — ja myö kammitsoiaaki se jumalanvilijan voimalla ja tahton lujjuuvella. Eläköön meiän yl'leäkä, tohtor Wiljam Ania!»

Kukkarannassa valmistettiin joulunviettoa. Päivien hämärän yhä tiivistyessä, hiljeni toverielämäkin hiljenemistään, saaden sisäisemmän ja lämpimämmän sävyn. Naiset käyttivät seurustelulle varatut hetkensä käsitöihin ja miehetkin näpertelivät, salaperäisen naurun ja leikinlaskun säestäessä sormia. Joululahjat olivat tarkoitettut sekä kotiväille että kanssapotilaille, osittain henkilökunnallekin. Atsalean ulkoministeri piirteli malleja ja avusti värien valinnassa kuin paras käsityöliikkeen johtajatar, ja kun Jukolan presidentti eräänä päivänä osoittautui kutomataitoiseksi, valiten taidonnäytteekseen ylipapalle aiotun kahvipannumyssyn, niin saivat naiset pian joukkoonsa seurustelusalin lamppujen alle liudan opinhaluisia poikia. Opeteltiin myös joululauluja, jouluruoja ja joulusatuja. Jokainen lumisade toi mukanaan

lumituksen ja lumiukon muovailun. Ja taasen tartuttiin joululahjojen ja joulukuusenkoristeiden tekoon. Kullattiin kuusenkäpyjä ja joulukelloja. Hiljainen, kotoinen iloisuus, jemmaista ei koko vuoden mittaan olisi saatu — juuri nimenomaan tämänsävyisenä — syntymään, tuli itsestään, tuoden mukanaan suuren perheen yhteenkuuluvaisuuden tunteen.

Helmi Hirvisen laatikossa oli jo kaunis kokoelma villalangoista ja silkkitilkuista tehtyjä, osittain hyödyllisiä, osittain turhanaikaisia ja miellyttäviä pieniä esineitä. Hyvä eno, joka ennätti ajatella kaikkea, oli ajatellut sisarentyttäriensä jouluiloakin ja toimittanut heille rahaa tarpeiden oston. Marja varmaan näperteli omalla tahollaan, Helmi omallaan. He olivat nähneet toisensa lastenparantolan lasiruutujen takaa ja valmistivat nyt toisilleen yllätyksiä. Suurinta huolta oli Helmi pannut pienen rahapussin virkkaamiseen. Se oli oikeastaan nykyään vanhanaikainen, mutta sentapaisia antoivat morsiamet puoli vuosisataa sitten sulhasilleen. Hän oli siihen hankkinut vaaleanpunaista ja vaaleanvihreää paksua silkkilankaa ja kuvitteli tekevänsä sitä Heikille. Sellaisen oli Helmin äidinäiti vainajakin kerran tehnyt sulhasel-

leen, se oli heillä jäljellä, jossakin äidin kätkössä, kel-
lastuneiden kirjeiden joukossa. Alussa Helmi teki tätä
työtä salaa, väliaikoina, jolloin ei hänen huonetove-
rinsakaan ollut sisällä. Hän kuvitteli silloin lähettä-
vänsä työn Heikille, nimikortti kiinnitettynä kudon-
nan päähän. Päivästä päivään hän mietti, kirjoittai-
siko nimikorttiin jotakin, vai jättäisikö sen sellaisek-
seen. Myöskin hän ajatteli, kiinnittäisikö hän nimi-
kortin pienellä, vaaleanpunaisella nauharuusulla ja
käärisikö kaikkityyni vaaleanpunaiseen silkkipape-
riin. Mutta entä jos tuo vaaleanpunainen väri liian
paljaasti ilmaisisi Heikille hänen sydämensä, joka ei
ollut voinut unohtaa, niinkuin Heikki oli unohtanut.
Sillä mitäpä muutakaan tämä äänettömyys saattoi
tietää kuin ettei Heikki hänestä välittänyt. Päivästä
päivään palasivat ajatukset tähän vähäpätöiseen jou-
lulahjaan, ja kun se jo oli valmistumaisillaan, unohtui
se kerran pöydälle, tytöt näkivät sen ja nostivat suu-
ren ilon. Kuin konvehti! Ihan sen lelun niellä saattoi,
niin kaunis se oli — ketä varten se oli tehty? Varmaan
tohtori Ahosta varten! Koko parantola puhuu Helmi
Hirvisen pienestä silkkilelusta ja arvaili, kuka oli sen
saava. Useilla hallikuntien kansalaisilla oli samanta-

paisia salaisuuksia, ja ne, joilla ei ollut, potivat yksinäisyyttä ja mielen ankeutta. Tässä joulun odotuksessa tulivat niin moninaiset mieleen, iloiset muistot ja katkerat muistot. Ystävystyneet potilaat vierailivat mielellään toistensa luona näyttääkseen toisilleen aikaansaannoksiaan, ottaakseen toisiltaan oppia ja lainatakseen toisilleen esikuvia. Pitäisi panna toimeen joulunäyttely — niin paljon kaunista ja hauskaa oli saatu kokoon. Mutta silloinhan koko jouluaaton salaisuus olisi rikottu! Niin kyllä, salaisuus oli kuin olikin säilytettävä.

Timilä, se vanha herjaaja, lausui eräänä päivänä, noustessaan hallipukeiltaan:

— Eiköhän joulaatto oikeastaan olisikin vietettävä navetassa — no, navetassahan se ensimmäinen joulaattokin vietettiin, jos oikein muistan!

Oli se yhtäkaikki kamalaa, että tuollaisen miehen piti saada täällä pilata iloa ja juhlaodotusta! Eikä ollut edes mitään toivoa saada Timilää jouluaatoksi pois Kukkarannasta, koskei hänellä ollut omaisia eikä ystäviä. Varmaan hän vielä joulukuusten palaessa tulee ehdottamaan, että kuljetettaisiin sisään joku nelijalkainen, pukki tai sonni. Eikä hänelle kannattanut pu-

hua kaunista enempää kuin rumaakaan kieltä, sillä siitä hän vain vilkastui jatkamaan ikävää pilantekoaan. Parasta koettaa olla kuulematta. Kun Timilä kuitenkin kuului Jukolan hallikuntaan ja Atsalean naiset olivat päättäneet jokaiselle ystävähallinsa jäsenelle antaa lahjan, niin täytyi Timilänkin jotakin saada. Hänellehän sopi valmistaa pieni pukki, aasi tai sonni! Ei, parempi oli kasvattaa häntä valmistamalla hänelle kaunis enkeli. Varmaan hänellä sentään menneiden aikojen komeroissa täytyi olla jokin muisto kauniista ja onnellisesta jouluaatosta.

Laskettiin öitä ja laskettiin päiviä, niinkuin lapset laskevat.

Ja kuitenkin jokainen syvimmällä mielessään kantoi pientä pelkoa. Monet olivat ensimmäistä kertaa poissa kotoa. Miten he jaksaisivat täällä vieraissa oloissa, vieraiden ympäröiminä, sairaina ja surullisina katsella joulukyntteihin ja kuulla vanhan jouluvirren? Joku toivoi, ettei otettaisi sitä virttä, joka oli veisattu kotona — ja samassa kuitenkin toivoi, että se, eikä mikään muu, veisattaisiin.

Päivät kuluivat niinkuin olisi vedetty silmien ohitse harmaata, hämyistä vaatetta. Yöt kuluivat ja vaate

oli musta. Odotus suuntautui iltaan, jolloin kaikki valot sytytettäisiin.

Päivää ennen jouluaattoä seisoi Helmi Hirvinen huoneessaan vaihtamassa paperia pieneen joulukääröön, jonka hän oli viime hetkessä ennen postin lähtöä noutanut pois lähetettävien tavaroiden joukosta. Heikki Huhtamäen nimen asemasta kirjoitti hän nyt kääröön eno Wiljamin nimen. Tuntui kylmältä ja turvalliselta, kun tämä oli tehty.

Kukkaranta-koti tuoksui kaikilta joulun herkuilta, palveluskunnalla oli kiire, kiire niillä potilailla, jotka jouluksi pääsivät kotiin ja kiire niilläkin, jotka eivät päässeet. Hoitajattaret ottivat haltuunsa kaiken, minkä tuloposti toi — vasta jouluaattona jokainen oli saava saatavansa. Pestiin, kiilloitettiin ja hangattiin. Läpikäytiin koraaleja ja joululauluja. Kun iltateen jälkeen liikuttiin ulkosalla lumisateessa ja katsahdettiin ylös ikkunoihin, lausui joku lapsellisesti julki, mitä jokainen ajatteli: huomenna se sitten on joulu. Tätä niin sisältörikasta julkilausumaa ei kuitenkaan Iisakki Timilä ollut kuulemassa. Kaikki tiesivät, että hän tähän olisi löytänyt jonkin sellaisen vastauksen kuin: mikä se on »joulu»? Tai missä pajassa joulun tähti taottiin

— mahtoi olla nukkepaja.

Aatonaamuna ei kukaan yrittänytkään noutaa postiaan — hoitajattaret sen ottivat talteen iltaa varten. Hallimakuut, kävelyt ja ateriat tapahtuivat sen jännittävän ja haikean odotuksen tunnelmassa, että oli joulu ja koti jossakin kaukana. Ne, joilla ei ollut kotia, totesivat asiallisesti mutta tuskin vailla kaiho mieltä, miten paljon ne omistivat, joilla jossakin oli koti ja rakkaita poissaolevia. Parantolan tuttu ruuna toi kuormallisen pikkukuusia sänkypotilaiden huoneita varten. Ruokasalin suuri kuusi vaati oman eri matkansa. Iisakki Timilä veti suutaan nauruun ja neuvoi aamiaispöydässä, että jokainen säästäisi itseään aattoateriaa varten: kaikissa parantoloissa pitäivät emännät ja piit hyvän ruuan jouluaattona. Riisipuurossa on manteleja.

Nyt pystytetään pihamaalla lyhteitä linnuille. Jokainen halli asettaa pystyyn oman lyhteensä.

Joulukuusia kannetaan sisään.

Nyt katetaan juhlapöytiä. Joka pöytä saa tuoreet kukkaset kasvihuoneesta. Lääkärien pöytään tuodaan vaalean punainen loisto-atsalea. Haarakynttilätkin tulevat sisään. Juhlavalmistusten yhtyneeseen

lemuun sekaantuu samassa kynttilänsydämen suloinen jouluisa tuoksu.

Tohtori Ahonen astuu nyt ruokasalin ovelle, missä Atsalean naiset kuiskutellen kiinnittävät kultalankoja ja pieniä enkelinkuvia kuusen oksille. Helmi Hirvinen ajattelee paraikaa hiljaista veljeään, joka itsekin on kuin enkeli. Kunhan tämä ilta olisikin lopussa! Hän muistelee erikseen jokaista omaisistaan ja muistelee Heikkiä. Vahvat juuret pitelevät häntä kiinni heissä kaikissa ja tekee kipeää, kun näitä juuria runtelee. Marja on täällä — muutaman askeleen päässä. Rakas, hyvä eno on viittaillut siihen, että Helmi ehkä saisi tänään käväistä häntä katsomassa. Mutta Helmi ei tahdo, ei ennenkuin hän on »puhdas». Se on oleva hänen suuri palkintonsa, kun hän on taistellut itsensä terveeksi: päästä Marjan puheille. Hän on tottunut katsomaan häntä ruudun takaa. Ihmeellinen keksintö sekin lasinvalmistus. Niin paljon on elämässä sel-laista, jota saa nähdä kuin lasiruudun läpi. Muistot kuuluvat siihen. Jahka kuusi on koristettu, niin hän pukeutuu, ottaa pakettinsa ja lähtee tervehtimään si-sartaan. Samassa Antti Ahonen, ovelta tullen, pysäh-tyy katselemaan potilaiden kiirettä, lausuu ilmi ihai-

lunsa ja kysyy, voisiko Helmi hetkeksi tulla alas.

Helmi kääntää häneen säikähtyneet silmänsä. Mitä on tapahtunut? Varmaan on saapunut paha sana, niin paha, että lääkärin täytyy valmistaa Helmiä sitä kuulemaan!

Ei mitään pahaa, rauhoittaa Antti. Päinvastoin. Hän vain on menossa »lasten puolelle» ja tiedustellee, tahtooko Helmi tulla näkemään Marjaa. Helmi kysyy, onko varmaa, ettei mitään pahaa ole tapahtunut, noutaa käärönsä ja seuraa Anttia. He astuvat yli valkoisen aukean ja läpi metsikön.

Lasten paviljonki suurine ikkunoineen sädehtii jo täydessä jouluvalaistuksessa. Lumiset puut ja maan kamarakin näyttävät loistavan joidenkin allepäin kätkeytyneiden lamppujen voimasta. Lasten äänekin tuntuvat olevan kuin jotakin haurasta, lasista rihmaa, joka väristen ja kimmeltäen asettuu jättiläiskoivon oksille, tavoitellen tähteä, kultatähteä korkealla joulupuun latvassa. Nämä äänet eivät tunne kaipausta, vaan ainoastaan iloa. Helmin kyyneleet hiljentyvät väkisinkin. Hän ojentaa osakuntatoverille kääröt, jotka tämän on vietävä Marjalle! Helmi itse jää ulos valaistulle hangelle ja hetken perästä työnne-

tään salissa vuode ikkunaan. Antti, yllään valkoinen takkinsa, tukee Marjaa, joka iloisena viittaa sisarelleen ikkunan alla.

»Enkeli taivaan. . .»

Helmi kuulee vanhan virren kymmenien lastenäänten veisaamana. Marjan kasvot häviävät ikkunasta, koko vuode varmaan on siirretty keskelle valoa ja riemua. Tunne, joka on sekä surua että iloa, mutta ennenkaikkea kiitollisuutta, tahtoo antaa hänelle luvan langeta polvilleen. Hänellä on toivoa parantua ja tulla työkykyiseksi. Eikä kukaan muukaan heidän lapsistaan ole huonontunut. Mutta ei saa vilustaa, ei saa itkeä. Aikuisten parantolassa odottaa joulupuuro.

Joulun jälkeen sattui tapaus, joka vaikeasti järkytti varsinkin Atsalean tasavallan naisia. Heidän hallinssa iloinen tumma tyttö, Suolarakeeksi nimitetty, kaikkien pienten kepposten keksijä ja monen pojan toivoma neitonen alkoi riutua ja päivä päivältä menettää hyvää tuultaan. Tämä oli sitä ikävämpää, kun hänen juuri piti päästä parantolasta — oikeastaan hänen olisi pitänyt lähteä jo ennen joulua. Kaikki ahdistivat häntä kysymyksillä, mikä hänelle on tullut, eivätkä saaneet häneltä vastausta. Atsalean naiset huo-

masivat yht’äkkiä, etteivät he hänen kotioloistaan tietäneet mitään. Hän ei ollut koskaan niistä puhunut, eikä kukaan tullut ajatelleeksi muuta kuin että hän oli lähtenyt hyvästä kodista ja sinne jälleen palaisi — tosin ei täysin parantuneena, mutta silti voimistuneena, työkykyisenä. Niin, mitä työtä hän saattaisi suorittaa, jos hänen elääkseen heti täytyi siihen tarttua, siitä ei kukaan ollut tehnyt itselleen selkoa, tyttö itse kyllä, mutta pääsemättä ulos säkkipimeydestä.

Päivällä ennen lähtöään — uutta potilasta odotettiin tulevaksi samalla junalla, jolla Irja Silljanderin piti lähteä — ottivat Leena-Maija Lehtonen ja Helmi Hirvinen hänet kuulusteltavakseen. Suolarae oli lumpustellut monenkin pojan seurassa, mutta he eivät milloinkaan olleet huomanneet hänen olleen kiintyneen kehenkään erikoisesti. Leena-Maija oli tiedustellut sitä Jukolan presidentiltäkin.

— Irja kulta, rakas Suolarakeemme, lepytteli presidentti, — puhu meille, mikä sinua painaa. Onko joku täällä ollut sinulle paha?

Irja pudisti päätään.

— Onko joku, josta sinun on vaikea erota?

Sama vastaus.

— Puuttuuko sinulta jotakin ja emmekö voi auttaa sinua?

Suolarae aukaisi itkettyneet silmänsä ja naurahti sydäntäsärkevästi.

— Rahaa? kysyi Helmi. — Sinulla ei ole rahaa!

Nyt Irjan rinnasta vihdoin tyrskähti:

— Eikä muutakaan!

Ja tämän jälkeen he saivat käsiinsä kirjeen, jonka tyttö oli itkenyt miltei hajoamistilaan. Hän heitti sen lattialle ja polki sitä jalkansa alle.

»Paras neiti Silljander,

olen vastaanottanut kirjeenne ja pahoittelen, että vastauksenne on kieltävä. Olen odottanut Teitä koko vuoden ja maksanut laskunne toivossa, että pysyisitte sanassanne. Tautinne tuskin on muuta kuin veruke, sillä kyllä ihminen sentään vuodessa paranee. Ja jos kerran aikoo jaksaa kauppakouluun, niin kaiketi sitä sitten jaksaisi naimisiinkin mennä. Sanomattakin on selvää, etten enää rupea pulakautena hajoittelemaan pääomaani lainaamalla Teille opintorahoja. Ne saa kyllä se nuori herra lainata, jolle Te nyt annatte saman lupauksen kuin minulle. Ja siitä rahasta, jonka olen lähettänyt parantolaan, vaadin velkakirjan ja

takaajat. Ei sitten muuta kuin hyvää voimista

toivoo

kunnioituksella

Albin Rontikainen.»

Kuka oli Albin Rontikainen?

Irja Silljander, saatuaan huoltopiirin lääkäriltä tietää, että hänessä on keuhkotauti, ja omistamatta muita omaisia kuin puolisokean mummonsa, joka eli kunnalliskodissa, oli pannut sanomalehteen ilmoituksen »eikö olisi niin hyväsydämistä ihmistä, joka nuorelle, sairaalle tytölle lainaisi varat parantolaan menoa varten». Hän oli saanut kaksikin vastausta ja vuoronperään kohdannut molemmat herrat heidän kotonaan. Toinen oli ollut nuori ja toinen vanha. Kumpikin oli ystävällisesti tarjonnut hänelle viiniä. Siltä nuorelta ei hän ottanut, mutta siltä vanhalta hän otti, kun tämä niin kauniisti puhui, luvaten hänelle rahaa miten paljon tahansa, vaatteita ja kuvakirjojakin, ettei tulisi ikävä. Valokuvaajallekin hän vaati tytön ja lupasi ostaa kauniin kehyksen kuvan ympäri. Monta kertaa oli tuntunut kovin vaikealta ottaa näitä rahoja — ja ne tulivat säännöllisesti joka kuukausi. Mutta nyt lopulta hän oli joutunut sellaiseen umpiku-

jaan, ettei siitä ollut ulospääsyä minnekään. Ei ollut minne mennä, ei rahaa millä maksaa laskut täällä, ei rahaa matkaan. Hän oli ajatellut kauppakoulua, mutta ei suinkaan hän olisi sinnekään päässyt, oireettomaksi kun ei ollut tullut ja varojahan ei ollut. Pieni Suolarae itki suolaisia kyyneliä pohjattomassa orpouudessaan.

Mutta myöskin hänen ystävättärensä ja lääkärit, joille Leena-Maija uskoi tytön huolet, olivat avuttomia tämän ihmiskohtalon edessä, jota eivät he voineet järjestää kuin väliaikaisesti. Mitäpä Irjaa olisi turvannut se rahasumma, joka saatiin hänelle kootuksi! Parantolan lähtölaulu kajahti reippaana auton ympärillä harmaassa helmikuun ilmassa eikä mitään seremoniasta laiminlyöty, mutta vaunun perällä istui Atsalean tasavallan entinen iloinen Suolarae kokoonlyyskähtäneenä, matkaten outoja kohtaloja kohden.

Tällaista tietenkin tapahtuu joka parantolassa eikä se varmaankaan Kukkarannassa tapahtunut ensimmäistä eikä viimeistäkään kertaa, totesivat potilaat, surumielisinä hajaantuessaan huoneisiinsa.

Täytyisi löytyä jokin koti, minne varattomat voivat parantolasta lähtiessään päästä. Ja työtä!

Tämäkään huokaus ei ensimmäistä kertaa päässyt sairaan rinnan ahdistuksesta.

Pitäisi. Ja onhan sellaista suunniteltukin. Ajatus on vain vaikea toteuttaa. Rahakysymys ennen kaikkea.

Halleissa keskusteltiin Irja Silljanderista ja hänen kohtalostaan. Kaikki tiesivät, että hän lähtiessään oli onneton. Syy hänen onnettomuuteensa jäi hämärän peittoon. Köyhyyttä pidettiin syynä, mutta aavistettiin, ettei se ollut koko syy. Helmi ja Leena-Maija pitivät lupauksensa mukaisesti suunsa lukossa, mutta pohtivat sitä enemmän asiaa, kun kahden kävelivät metsässä. Lääkärienkin kesken pohdittiin kysymystä, mitä voitaisiin tämän tapaisten sattumien varalle keksiä. Vähitellen Atsalean pieni Suolarae hävisi niiden kirjavien kohtalojen joukoon, joita joka päivä täällä toi niin runsaasti — toi ja vei.

Aamu aamulta heräsi Helmi Hirvinen virkeämpänä ja voimakkaampana. Hänen tapauksensa oli vain hetkisen näyttänyt vakavalta — yleensä se oli ollut hyvänluontoinen ja oireettomuus näytti odottavan häntä. Oikeastaan hän omasta mielestään alkoi olla valmis lähtemään täältä. Saattoi ajatella lukujakin.

Tenttiaika tosin oli mennyt umpeen, vaan täytyi urhoollisesti alkaa alusta. Pahempi oli, että koko tämä uusi maailma, se maailma, jonka muodosti neljäkymmentäviisi tuhatta Suomen kansalaista, oli tullut lukujen ja koko entisen elämän väliin. Marja oli ratkaisu kysymyksen yksinkertaisesti: kun hän paranee, niin hän rupeaa tuberkuloosihoitajattareksi.

Keskustelut Antti Ahosen kanssa kiinnittivät nekin entistä osakuntatoveria yhä enemmän ja enemmän siihen työhön, minkä nuori lääkäri oli valinnut elämäntyökseen. Antti on täynnä intoa. Hän uskoo, että parissakymmenessä vuodessa keuhkotaudin valta voidaan murtaa, lukuunottaen nimittäin, että helittämättä tehdään työtä kaikilla linjoilla, huoltopiireissä ja parantoloissa, sairaaloissa ja kodeissa — varsinkin kodeissa. Manne Sisto, joka usein kävelee Helmin ja Leena-Maijan kanssa, vetää esiin hallikuntansa tällä hetkellä. Heillä ei nyt ole ainoaakaan, jolla olisi toivoa tulla täysin oireettomaksi. Tässä joku aika sitten oli Jukola kovin hyvä halli — melkein kaikki pääsivät pois terveinä ja voivat, mikäli on kuulunut, edelleen hyvin, ollen täydessä työssä. Jukolaiset ovat, niinkuin tiedetään, tällä hetkellä kirvesmiehiä, muu-

rareja, yksi seppä, pari ylioppilasta, yksi kansakoulunopettaja. Vanhemmilla miehillä on kotona vaimo ja lapsia, entisiin töihin ei voi palata, omaisuutta ei ole. Kansakoulunopettaja ei enää voi saada virkavapauttaan pidennetyksi. Ylioppilaat ovat köyhistä kodeista ja jo velkaantuneita. Seppä Iisakki Timilä sanoo: »parasta lastata meidät laivoihin ja kymmenen kilometrin päässä rannasta sytyttää laivat tuleen!»

— Niin, se onkin vasta kysymys tämä parantumattomien työkykyisten hoidon järjestäminen! tarttuu Helmi keskusteluun, lausuen sen, minkä hän Antilta on kuullut niinä harvoina kertoina, jolloin hän enon luona on ollut Antin seurassa. — Parantola ilman toipumakotia ja työkotia ei ole valmis. Täytyy saada sopivaa työtä, ansiomahdollisuutta, ja yleensä elämissältöä kaikille taudin eri asteilla oleville. Aina niihin asti, joilla täytyy olla oikeus kuolla rauhassa. Tämä on suuri kysymys ja se odottaa ratkaisua. Meiltä nuorilta se sitä odottaa!

Helmi selittää tätä pikkuvanhana, juhlallisesti käyttäen Antin sanoja. Yht'äkkiä keskeyttää Leena-Maija keskustelun — Atsalean tasavallan sääntöjen kuudennen pykälän mukaan, tällaiset asiat eivät kuulu

potilaiden aihepiiriin. »Ei meitä surulla ruokita, se on ilo, joka elättelee!»

Muutamina iltoina Helmi oli istunut eno Wiljamin ruokasalissa näitä asioita pohtien. Eno itse tuskin otti osaa keskusteluihin. Mennen tullen hän pysähtyi kuuntelemaan nuoria, lausuen jotakin sellaista kuin: »yrittäkää, yrittäkää», tai: »me teemme minkä voimme — vähänhän me voimme tehdä.» Tai: »yrittää täytyy.» Tai: »elämän epävarmuus on sama kaikkialla.» Kerran tällaisen keskustelun aikana hän asetti pöydälle lintuhäkin, avasi luukun ja otti sormellaan linnun, joka siihen hypähti kesynä ja luottavaisena. »Lilli, Lilli!» Tai: »Pieni kultakerä!»

Kun Helmi kysyi, mistä eno oli saanut Lillin, kertoi eno:

— Eräältä potilaalta. Tai hänen isältään oikeastaan. Hän pääsi aikoinaan parantolasta oireettomana. Puosu hän oli. Purjehti sen jälkeen pari vuotta ja kuoli kotimatalla kuumetautiin. Päivän matkan päässä kotisatamasta. Elämän epävarmuus on sama kaikkialla. Yleensä katsotaan korvaamattomaksi eduksi, että kuolema kohtaa ihmisen kesken hänen työtään. Mutta sairastaminen on työtä sekin. Ankaraa

työtä, vaikeaa työtä. Tämä työ on tehtävä voitollisesti, niinkuin kaikki työ.

Eno Wiljam askarteli tätä puhuessaan kaiken aikaa linnun kanssa, tarjoten sille vesiheinää.

— Lilli on pitkämatkainen vieras, puheli hän kau- niisti hymyillen. — Niinkuin me kaikki. Toinen viipyy pitemmältä, toinen lyhyemmältä. Kaikki me tulemme ja menemme. No, Lilli, laulappa nyt vähän. Pää-asia juuri on osata iloisesti laulaa sen ajan, jonka täällä vii- ppyy.

Eräänä maaliskuun päivänä, jolloin aurinko täyt- ti salit ja parvekkeet, taimilavoilla oltiin työssä ja halleissa keskusteltiin Kuriirin pääsiäisnumerosta ja mämmistä, ajoi vuokra-auto Kukkarannan portaitten eteen ja nuori, tumma herra astui vaunusta, jättäen kuljettajan odottamaan. Hän oli jo portailla ja avaa- maisillaan oven, kun yht'äkkiä pysähtyi, kääntyi ym- päri ja sekaantui niiden potilaitten joukkoon, jotka lähtivät kävelylle. Atslean presidentti, joka tällaisel- la ilmalla aina liikkui avopäin, loi häneen tarkkaa- van katseen, samoin jotkut muutkin — hän oli joka tapauksessa epätavallisen komea ilmestys —, mutta vieras ei seurannutkaan sitä joukkoa, joka suunta-

si askeleensa tutuille lumpustusteille. Hän asteli lääkärien jäljessä lasten puolelle. Siinä olivat Pekkola ja Ahonen, ja myöskin ylilääkärin sukulaisneiti asteli siinä, iloisesti heiluttaen pajuista kirjokeppiä, jonka yläpäähän oli sidottu sininen nauharuusuke. He puhelivat Timilästä, joka oli ruvennut salaa tupakoimaan, ja Helmi huomautti etsineensä hänen seuraansa voidakseen hänelle vakuuttaa, miten hyvää typettäminen oli hänelle tehnyt. Timilä oli tapansa mukaan pilkallisesti sanonut; »typettäkää toinenkin keuhkonne, eivät suinkaan naiset keuhkoja tarvitsekaan». Kummallinen mies! Lasten parantolan edustalla Helmi reippaasti nosti kättään ja erkani rannalle, jonka äyräälle potilaat kävelyillään olivat polkeneet tien. Täällä olikin ihmeellisen kaunista, nyt, kun pajujen kukkivat latvat kuvastuivat keväistä taivasta vastaan.

Hän käveli mitään ajattelematta — täällä saattoi joskus kulkea sillä lailla —, tai jos hän jotakin ajatteli, niin se koski vain kevättä, joka teki tuloaan. Yht’äkkiä hän tunsu ilmassa tupakansavua ja päätteli Timilän ehkä olevan likeisyydessä. Mies parka, hän ei saanut rikkaa parantolan järjestystä vastaan! »Poliisikoi-

ra» oli lähetettävä hänen kimppuunsa, ettei asian vielä tarvitsisi joutua lääkärien eteen. Helmin ei oikeastaan tehnyt mieli tavata Iisakia — hänhän ei kuitenkaan ottanut vastaan neuvoa keneltäkään! Jos Irja, pieni Suolarae, vielä olisi ollut täällä, niin olisi voinut ajatella hänen piiloilevan pensaissa, sytytellen jotakin savuketta, jonka hän oli Peti-ukolta leikillä pyytänyt ja johon hän ei milloinkaan kajonnut muuten kuin sormillaan. Missään tapauksessa ei Helmin tällä hetkellä levolliseen mieleen mahtunut mitään muuta kuin parantolan aihepiiriin kuuluvia asioita ja hän pysähtyi, omista voimistaan iloiten odottamaan, kuka täällä oikein oli tulossa. Kenties Peti itse, pukeutuneena kaikkiin Turkin sodan kunniamerkkeihin.

Askeleet pysähtyivät. Tuntui ilkeältä. Helmi päätti nopeasti palata ja oikaista hangen yli. Ei saanut kastella jalkoja, siitä saattoi seurata kylmetys. Mutta hän muuttaa heti.

Nyt hän hänet näki, pitkän solakan miehen, joka seiso paikallaan, häneen katsoen. Helmi muisti Ibsenin merimiehen, joka vuosien perästä palasi noustamaan nuoruutensa morsianta ja joka seiso tuolla lailla häneen tuijottaen. No, jopa nyt jotakin: olivat-

ko hänen jalkansa tarttuneet kiinni maahan? Nuori mies viskasi paperossin kädestään.

— Heikki!

— Sinä et enää tuntenutkaan minua? lausui keran niin tuttu, mutta nyt oudon soinnuton ääni. — Odotat kai jotakin?

Oli kestänyt hetken, ennenkuin Helmi siitä maailmasta, johon hän nyt kuului, pääsi siihen, joka ennen oli ollut hänen. Mutta nyt hän tuli likemmä, lämpimänä, muistojensa kannattamana ja jonkin verran ujostellen aineellisuutta, johon kuuden kilon painonlisäys oli hänet saattanut.

— Sinä olet täällä, Heikki! Kuinka sinä voit?

Helmi piteli molempia Heikin vastahakoisia käsiä.

— Olenhan minä täällä. Eikö jo olekin aika? Olen tullut saamaan vastausta kirjeeseeni. Sinulla ei ole ollut aikaa siihen vastata!

— Heikki! sanoi Helmi äänellä, joka oli kuin hyväily, eikä hän paljon muuta osannutkaan sanoa. Sillä tämä uusi maailma, jonka jäseneksi hän niin kokonaan uskoi tulleen, alkoi vaipua ja nuoruus hulluudessaan ja hurmassaan vaatia häntä takaisin etuoikeudella, joka on nuoruuden. — Heikki!

— Niinpä tule! sanoi Heikki soinnuttomalla äänellä, jota ei Helmi tuntenut, mutta joka häntä huumasi. — Mikset sinä tule? Mitä sinä pelkää?

— Tämä on kävelytie, sai Helmi vaivoin suustaan. — Mennään sisään. Minä esitän sinut enolleni.

— Minä viis enostasi. Mitä minulla on tekemistä hänen kanssaan? Sinua minä olen tullut hakemaan.

— Mutta täällä voi joku nähdä meidät. Me olemme parantolassa. Täällä on ankara kuri. Minun enoni on hyvä ihminen. Tule, Heikki! Hyvä Heikki, ymmärrä nyt minut.

— Minä olen ymmärtänyt ja ymmärtänyt kokonaisen iäisyyden ajan. Varo sinä, tyttö, etten enää opi ymmärtämään enempää. Sillä se ehkei tuottaisi iloa sinullekaan.

Helmi seiso i yhäti hymyillen. Hän oli tullut niin terveeksi, ettei Heikin hermostus lainkaan järkyttänyt häntä. Äskeinen huumakin oli mennyt ohitse ja hänellä oli tarve ainoastaan rauhoittaa Heikkiä.

— Et sinä nyt sittenkään ymmärrä. Enon asunnossa voimme jutella. Olet matkasta väsynyt. Älä nyt suutu, mutta minä tahtoisin toki osoittaa sinulle vähän vierasvaraisuutta.

Helmi koetti lepyttäen astua edellä. Hän tunsi, että hänen jalkansa olivat kosteat. Heikki ei liikahtanut paikalta. Sytyttäessään uutta paperossia, hän puhui:

— En aio viipyä. Sinun vastaustasi minä pyydän. Olen lukenut kuin hullu. Minulla on nyt pelkkiä laudatuureja. Syksyllä alan auskultoida. Jouluna viimeistään tahdon sinut omakseni.

Helmi seiso i kuolemanvakavana Heikin edessä, katsellen hänen kauniisiin ja armaihin kasvoihinsa, kädet anoen Heikin käsiä. Mutta Heikki ei ottanut hänen käsiään, tempasi vain syleilyynsä tytön ja suuteli häntä huulille, silmille, poskille ja taasen huulille, suuteli syvään, raueten riemuunsa, jolla ei ollut rajoja.

Helmi ensinnä heräsi tajuntaan ja riuhtaisi itsensä irti, säikähtyneenä ja onnettomana. Hän ei nyt muistanut kävelytietä eikä parantolan sääntöjä. Jotakin aivan toista hän oli muistanut kesken huumaavan onnensa.

— Minä en vielä ole terve, Heikki, ja silloin on liian paljon vastuussa — Jumalan tähden, lähtekäämme täältä.

Heikki seiso i uupuneena ja heräämässä unesta, jo-

hon kaikki vaistot vetivät takaisin.

Helmi väisti hänen käsivarsiaan, jotka hapuilivat häntä syleilyyn.

— Minä en jaksa olla ilman sinua! Rakastan sinua, tyttö!

— Tule, sanoi Helmi, hänkin vielä samalle lumolle alttiina, — jos sinulle nyt on tapahtunut jotain paha, niin en koskaan saa rauhaa.

— Hyvää on tapahtunut. . . Minun täytyy saada puhua kanssasi, tule tänne etemmä. Sinä et tiedä, miten olen sinua ikävöinyt.

Matka heidän välillään suureni, toinen pyrki rantaan päin, toinen likemmä asutusta.

— Jos sinä nyt olet saanut minulta tartunnan, niin voi minua onnetonta! puhui Helmi.

— Sekö sinulla on minulle sanottavana?

— Käsitä minua toki, Heikki — sinä et aavista mitä tämä tauti on.

— Hoh!

— Me voimme mennä enon luo ja siellä puhua.

— Oletko sinä kihloissa tuon toisen kanssa?

— Mutta Heikki, tiedäthän sinä kaikki!

— Tiedän vain sen, etten koskaan saa sinusta sel-

koa, mikä sinä olet . . . Tuo toinen tekee minut hulluksi . . .

— Jos minä nyt olen sinut tartuttanut — oi, näinkö piti käydä!

— Se on kai tapahtunut paljon aikaisemmin — jos on tapahtunut.

— Oi voi, voi, oletko käynyt lääkäriellä?

— Hoh!

Helmi loi salavihkaa silmäyksen kauniiseen mieheen, joka nyt asteli hänen rinnallaan. Kuinka hän häntä rakastikin!

— Minun sisareni makaa täällä, tuossa rakennuksessa, koetti hän suostutella Heikin ajatuksia toisaalle.

Mutta Heikki ei kuunnellut häntä.

— Olit hyvä, kun tulit, yritti Helmi taasen.

— Hoh! Mietin juuri, että kai lähden yksintein.

— Mutta ethän lähde tapaamatta minun enoani. Ja myöskin Anttia. Et saa lähteä vielä. Heikki!

— Jahaa — Anttia! On parempi, ettei hän nyt tule minun tielleni, sen vakuutan sinulle.

— Antti on minun ystäväni, niinkuin hän on sinunkin . . .

— Oooo, arvoisa neiti, hyvästi ja onnea vain.

— Mistä sinä nyt oikeastaan olet suuttunut? koetti Helmi lyödä leikiksi. — Käsitä minua, minähän en vielä ole terve.

Heikki kääntyi korollaan ja mittasi tyttöä kiireestä kantapähän asti. Häijyt sanat kieppuivat hänen kielellään.

— Kukoistathan — totisesti!

Helmi, silmänräpäyksessä muistaen, minkä vaiivan takana tämän kukoistuksen saavuttaminen — hänen kuusi kiloansa — oli ollut, tunsi, että jotakin arkaa hänessä oli kipeästi loukattu.

Paperosseja sytyttäen ja samassa viskellen ne tiepuoleen, Heikki ääneti asteli Helmin vierellä, kohti linnamaista rakennusta, jonka portailla lääkärit seisovivat. Antti näytti jo tunteneen Heikin, koska hän heitti jätti toverinsa ja kiirehti vastaan.

Heidän kohtaamisensa ei päässyt edes väkinäiseksi sentähden, että Antin sydämellisyys jo kaukaa sullatti Heikin mielen. He olivat kun olivatkin hyviä osakuntatovereja ylioppilasvuosilta, jotka nyt olivat jääneet taakse. Ja Antti puhui Helmin erinomaisista tuloksista niin luontevasti, että mielettömyyttä oli ollut

luulla heidän olevan rakkaussuhteissa. Sitten Antti johdatti puheen tuberkuloositarkastukseen osakunnassa ja kysyi, minne Heikki hävisi. Nythän sopi ottaa se täällä.

Helmi, kiirehtiessään huoneeseensa muuttamaan jalkineita, koetti selvitellä itselleen, mitä oli tapahtunut. Se oli tapahtunut, mikä niin monena iltana isän ikkunan alla, Heikin saattaessa kotiin Helmiä, oli ollut tapahtumaisillaan. Ihana, hullu, mahdoton poika — Helmi rakasti häntä! Yksin häntä!

Ja Helmi istui vuoteensa laidalla huojutellen ruumistaan, niinkuin vanhat vaimot tekevät, kun he ajattelevat nuoruuttaan tai kun he rukoilevat. Helmi ajatteli sitä kuvaamatonta huumaa, mistä tarttuvan sairauden muistaminen oli hänet karkoittanut. Vasta nyt hän alkoi käsittää, mitä oli tapahtunut. Hän rakasti Heikkiä, rakasti, rakasti!

Heikki ei lähtenytäkään illalla — hänen autonsa läksi tyhjänä — ja Helmi tiesi hänen siis viipyvän täällä hänen läheisyydessään. Kuinka kauan? Antti oli osannut, mitä Helmi ei ollut osannut: taltuttaa Heikin. Ehkä Heikki viipyi Antin vieraana. Tai tahtoiko Antti perinpohjaisuudessaan tutkia Heikin?

Täytyihän Heikin toki myöskin ennen lähtöään tavata Helmi. Onnettomuudekseen hän ei taaskaan ollut sanonut Heikille, mitä piti sanoa. Mutta Heikin hän täytyi tietää kaikki! Pitikö nyt aina puhua? Heikki oli niin viehättävä mustasukkaisuudessaan, mutta samalla oli tapahtunut jotakin loukkaavaa ja raakaa.

Eläen läpi, mitä oli kokenut ja miettien, mitä kaikkea Heikille sanoisi, Helmi vietti yönsä puoliunessa ja suuren elämyksensä huumassa. Aamulla hän näki Heikin liikkuvan lääkärrien seurassa ja menevän heidän huoneeseensa. Hän kulki ohi hallin, missä Helmi makasi. Niin kaunista ei ollut kuin Heikki! Ei kukaan ollut niinkuin hän!

Miksei hän tullut aamiaiselle? Eikä Anttikaan.

Päiväkahvin jälkeen Helmi neuvottomana ja levottomana kuljeskeli pihamailla. Hän oli etsivinään kirjokeppiään. Ties minne se oli jäänyt. Pajuinen keppi, yläpäässä sininen nauharuus. Ja hän puhui pitkältä tästä lelusta eikä muuta ajatellut kuin Heikkiä.

Vihdoin viimein he sitten tulivat Antin kanssa. Ja kun Antti erkani Heikistä, kuuli Helmi hänen sanovan, että lähtee soittamaan Heikille autoa. Hyvin ennättää junaan, ei tule kiirettä moniin aikoihin.

Heikin kasvot olivat nyt läpätunkemattomat. Helmi ei ymmärtänyt mitään. He astelivat ääneti. Vierekkäin, mutta niin loitolla toisistaan. Heikki turvautui jälleen tupakkaansa ja viskeli tulitikkuja, jotka eivät syttyneet tai menivät poikki.

— Aiotko matkustaa? alkoi Helmi, toivoen pääsevänsä johonkin alkuun.

— Aion. Mitäpä tässä muutakaan.

— Onko tapahtunut jotakin?

— Kuinka niin?

— Sano toki.

— Mitäpä minä sanoisin. On kaunis ilma.

— Puhutaan, rakas hyvä Heikki.

— Ei mitään ole tapahtunut.

Helmi etsi Heikin kättä.

— Helsinkiinkö menet?

— Niin.

Helmi puhui jotakin tyhjää, hän tunsu epätoivoisuuttaan, ettei saa mitään otetta Heikkiin. Nyt hän matkustaa ja heidän asiansa jää taasen epäselväksi. Ja taakka laahaa jälleen heidän mukanaan, jäytäen heidän mielensä rauhaa.

Yht'äkkiä Helmi pysähtyi ja katsoi suurin silmin

Heikin jälkeen, hänen edetessään polkua, jonka keskeltä hiekka jo alkoi auringossa paljastua.

— Onko sinut tarkastettu?

Heikki taittoi jonkin oksan ja paiskasi sen maahan. Sitten hän nauroi.

Tuntui kaamealta.

— Te olette nyt saaneet tahtonne läpi: minut on tarkastettu. Sinä paranet, sinä. Minä sairastan, minä. Meitähän on niin paljon. Kuinka se olikaan: neljäkymmentäviisi tuhatta. Me kuljemme suuressa saattossa, me.

— Sinä paranet — olet rasittunut ja käynyt vastustuskyvyttömäksi.

— »Plus minä — plus sinä», muistatko? Hahhah.

Helmi seisoj kuivin huulin. Hän olisi nyt mielellään lyyskähtänyt polvilleen. Hän olisi myöskin mielellään itkenyt, väännellyt käsiään ja huutanut maata ja taivasta todistamaan, että oli onneton, että halusi ottaa Heikin sairauden ja antaa terveytensä hänelle. Ennen kaikkea hän olisi halunnut painaa päänsä Heikin rintaa vastaan. Mutta näitä lievennyskeinoja ei enää ollut. Parantolaelämä oli tehnyt ne arvottomiksi. Se rautainen laki, minkä alaiseksi sairastui ihminen

joutui astuessaan omassa ruumiissaan taisteluun tuberkuloosia vastaan, sääsi yksinäisyyttä ja mieskoh- taista urhoollisuutta.

Yht’äkkiä Heikki lyyskähti kokoon, painui puun- kylkeä vastaan ja parkaisi. Nuoruus hänessä huusi il- moille hätänsä. Kun Helmi tuskissaan tarttui hänen käteensä, puseri hän tytön kättä vastaan molemmat kämmenensä, syvään huohottaen.

Mutta sitä kesti vain hetken.

Seuraavana hetkenä hän jälleen oli pystyssä, tem- pasi lakkinsa maasta ja kääntyi korollaan ympäri.

— Hoh. No niin, auto on varmaan tullut.

Mitäpä sanat enää olisivat lausuneet. Leikki ja lei- kin aika olivat menneet. Yksinäiset ihmiset hakivat nyt kukin vaivaloista tietään.

Kolmisiin seisoivat osakuntatoverit sitten auton ympärillä Heikin lähdön hetkellä. Antti näytti rönt- genkuvaa ja puhui jotakin sen johdosta. Hän oli myös- kin jo soittanut Kaukjärven parantolaan ja toimitta- nut Heikille paikan.

Hyvästijätö meni nopeaan. Ei kukkaa, ei kyynel- tä. Ne rohkaisevat toivotukset, jotka lausuttiin, tulivat Antin puolelta.

Myöhästyen hallista katseli Helmi auton jälkeen, kunnes se hävisi tienmutkaan. Mutta ei vilahdusta hän enää nähnyt Heikistä.

Kolme viikkoa myöhemmin tuli häneltä kortti Kaukjärven parantolasta. Se oli osoitettu tohtori Aho-selle ja antoi tietää, että hän voi hyvin, jopa viihtyikin.

Helmille ei tullut sanaakaan.

Kukkarannan parantolassa valmistettiin suurella touhulla ja innostuksella vapunviettoa, kun Helmi Hirvinen sai luvan lähteä tervehtimään sisartaan lasten puolelle.

Vappujuhla oli kaikista vuoden monista juhlista täällä odotetuin, jopa siinä määrin, että entiset potilaatkin saapuivat sitä viettämään parantolaan. Pääsiäisestä lähtien oli oltu työssä. Kuriirin piti ilmestyä »sisällysrikkaana kevätnumerona». Näytelmä — viisinäytöksinen — oli kirjoitettu ja harjoitettu. Kuoro oli tehnyt ahkeraa työtä. »Vaatimukset», joita miele-nosoituskulkukeen piti esittää ylilääkärille, olivat nekin osapuilleen valmiiksi kiteytetyt. Puurojohdot vie-tävä sänkyihin! Ohukaisia mansikkahillon kera vä-hintäin kerran viikossa! Sentapaisia ne olivat — ja

ainoastaan niiden maalaaminen puulevyille, joita oli kannettava halliryhmien etunenässä, puuttui. Manne Sisto, kaikkien keksintöjen ja alotteiden ehtymätön lähde, ohjasi ja ennätti. Atsalean tytöt auttoivat häntä voimiensa mukaan. Heidän hallussaan oli etupäässä musiikkipuoli. He olivat illanviettoaan varten harjoittaneet koomillisen oopperan — harjoittelemisen oli ollut erikoisen vaikeaa, kun he halusivat pitää oopperansa salaisuutena, jonka piti tulla yllätyksenä. Harjoitukset olivat olleet naapuritalossa, mutta vieläkin tuotti esittäjille suurta jännitystä, miten kohtaukset saataisiin pysymään koossa. Mirja Sola oli kirjoittanut libreton, presidentillä oli miespääosa ja Helmi Hirvisellä vastaava naisrooli. Kevätkin suosi odotettua juhlaa. Viime päivät olivat irroittaneet jäät ja metsien ylle oli tullut se hiirenkorvien vihertävä harso, jonka aavisteleva sulo kestää vain yön ja päivän, tuskin enempää.

Helmi saisi siis nyt vihdoinkin tavata sisarensa. Hän pääsisi siis nyt todella »lasten puolelle», missä Marja kuukausimääriä oli maannut ja todennäköisesti tulisi makaamaan vuosia. Helmi oli varannut sisartaan varten paketin — karamelleja vaan, jotta

Marja saisi jakaa ne ystävilleen. Ja niin hän, pussi kädessä, asteli tuttua tietä, samaa mitä niin monasti oli kulkenut yksin — häntä oli aina vetänyt tännepäin, luultavasti siitä syystä, että toivoi edes ikkunasta saavansa nähdä sisarensa —, ja sitten Heikin kanssa, silloin, kun onni oli niin likellä ja sitten niin kokonaan pakeni.

Lintujen ilonpito oli tavaton. Punarintaiset peipposet, västäräkit ja pääskysset lentelivät ja sujahtelivat käden ulottuvilla. Lasten äänet sekaantuivat lintujen riemuun. Parantolan suuriin ikkunaruutuihin taittuivat auringonsäteet, tehden rakennuksesta satulinnan. Helmi itse asteli tuskin tuntien maata jalkojensa alla. Tämä Marja oli hänelle kuitenkin kaikkein rakkain maailmassa — mitäpä niistä kaikista muista!

Hän sai auki oven ja tuli suureen valkoiseen porraskäytävään. Täällä oli vieläkin valkoisempaa kuin isojen puolella ja vieläkin iloisempaa. Voimakas kevätaurinko paistoi, laskiessaan, avariin saleihin, ja täälläkin säteet taittuivat moninaisia kiiltäviä pintoja vastaan, kymmenien lasten liikkuessa valkopukuisten hoitajattariensa kaitsemina. Marja — missä oli Marja?

Parvekkeilta tuotiin sisään vuoteita. Lapset tuntuivat jo uneliailta, mikä maaten siteissään, mikä hiekkapussi kiinnitettynä jäseneen.

Marja?

Joku hoitajattarista pysäytti hänet ja kehoitti häntä alhaalta ottamaan valkoisen takin — niitä oli tuolla ala-eteisessä. Helmiä hävetti, että oli sen unohtanut, hänhän aikoja sitten oli kuullut neiti Alholta, että täällä piti pukeutua valkoisiin. Hän kysyi, missä salissa Marja Hirvinen makasi, sai kysymykseensä ystävällisen vastauksen ja riensi hakemaan valkoista takkia. Ja tuntui melkein hyvältä, että hänen näin täytyi tyyntyä, ennenkuin joutui Marjaa näkemään. Kuka ties hän olisi purskahtanut itkuun, nähdessään sisarensa. Nyt hän rauhoittui ja kulki iloisena ja reippaana hoitajattaren osoittamaan suuntaan. Hän ei vielä voinut häntä nähdäkään ennenkuin kuuli hänen äänensä.

Marja puhui:

»Mutta paha peikko päätti anastaa kipeän, pienen tytön sydämen ja ruiskuttaa sinne myrkkyä. Mutta sen myrkyt nimi oli pahatuuli ja tyytymättömyys; ja peikko tuli hiljaa, kädessään ruisku ja ajat-

teli: en kärsi, että nuo kipeät lapset ovat iloisia. Tahdon, että ne kirkuvat ja tappelevat ja ovat tädeille tottelemattomat. Mutta juuri, kun hänen piti pistää Mattia käsivarteen, lensi auringonpaisteesta esiin hyvä haltia. Ja haltia sanoi: mene pois, paha peikko, täällä on vaan hyviä lapsia, he ottavat kalanmaksaöljyä, kun täti tuo, ja syövät hyvää puuroa, ja makaavat kauniisti selällään, kun tohtori káskee. Ja se kestää kyllä monta vuotta. Mutta mitä se tekee. Mene pois, sinä paha peikko, täällä on vaan hyviä lapsia. Me kiitämme ja laulamme.»

Ne tytöt, jotka ympäröivät kertojattaren vuodetta, virittivät laulun, ja vuoteessa lepäävä Marjakin lauloi mukana. Laulun ohella kuului pikkulasten huudahduksia, pallojen läiskettä, savikukon vihellystä ja suurempien tyttöjen puhelua nukeille, joita he kanniskelivat.

Uusi, outo tunne oli täyttänyt Helmi Hirvisen. Hänen rakkain pieni sisarensa, joka ei voinut liikkua, oli liikuttanut ja järkyttänyt hänet kokonaan. Ei milloinkaan hänelle ollut tapahtunut tällaista: halu saada panna itsensä alttiiksi säteili hänessä kuin kevät. Kaikki, mitä oli ollut tähän asti, tuntui mitättömäl-

tä. Marja oli valinnut hyvän osan. Hän lievensi nyt jo, itse kärsivänä, kärsimystä maan päällä, hän antoi kanssakärsijöilleen uskoa ja toivoa. Ulkona sammui vähitellen aurinko — Helmin sydämessä syttyi jotakin. Ruusuisessa hämyssä, joka paenneen auringon asemilta tuli sairassaleihin, tuntui tämä lapsijoukko onnelliselta unikuvalta, ja kertojatar, jota ei näkynyt, haltiattarelta, joka oli valittu antamaan äänen koko tämän lapsivaltakunnan toiveille.

Kesti hetken ennenkuin Helmi rauhoittui niin, että yli vuoteenlaidan saattoi ojentaa sisarelleen kätensä.

— Helmi! Minä kun olen sinua odottanut. Mikä ilo!

— Olen nyt vasta päässyt »puhtaaksi». Minua ei enää väsytäkään.

— Anna, kun katson sinua. Olet aivan toisen näköinen. Kaunis!

— Älä toki. Mutta kuinka sinun on? Olen niin ikävöinyt. . .

— Minulla on täällä oikein hyvä.

— Sinäpä oletkin lihonut! Otatko sinä tuota öljyä?

— Kyllä. Teen kaikki, mitä tädit käskevät. Ja kun tulen terveeksi, jään tänne opettajattareksi. Tai tietysti minun ensin täytyy oppia. Mutta sitten eno Wiljam

kyllä ottaa minut.

— Katso, tässä on sinulle jotakin.

— Oi!

Sähkö syttyi ja sisarusten huomio suuntautui nyt lapsiin, jotka tulivat vaatimaan osaansa paketin sisäl- löstä. Marja jakeli makeisia oikealle ja vasemmalle. Ne loppuivat pian, ja nyt hän kertoi sisarelleen pie- nistä ystävistään. Tuossa oli Eeva, joka oli tullut tän- ne täynnä syöpäläisiä, surkeana, pikkuriikkisenä ke- ränä. Kolme vuotta hän nyt oli ollut täällä, maannut kaksi ja kolmannen opetellut käyttämään jalkojaan. Nyt hän juoksi, huutaen ilosta ja elämänhalusta. Hän oli tullut terveeksi ja oppi jo lukemaan. Mutta ei ollut yhtään ihmistä, joka olisi iloinnut hänen parantumi- sestaan, hänellä ei ollut kotia eikä omaisia — niin tyy- ten köyhä voi ihmislapsi olla! Ei tiedetty, minne hänet lähetettäisiin. Hän piti tätä taloa kotonaan ja komen- teli vastasaapuneita talon tavoille, osoittaen ilmeistä taipumusta järjestykseen. Täytyy odottaa ja katsoa, oli eno Wiljam sanonut, kun hoitajatar valitteji, et- tei Eevan kotipaikalta tullut kirjeisiin mitään vastaus- ta. Tuossa makasi Olli, hiekkapussi jalkaan kiinnitet- tynä. Näin hän oli maannut puolen vuotta ja jalka

oli jo parempi. Tuon tytön tila tuolla — hänen, joka oli makuulla — kuului olevan huono. Tauti oli mennyt aivoihin, oli kirjoitettu kotiin, että tultaisiin häntä noutamaan. Hänen äitinsä oli käynyt joka viikko häntä katsomassa. Hän oli hyvin hellä lapselleen. Tässä olivat sitten »rovasti» ja »ruustinna». Molempien kaulassa oli vaikeita mätäpesäkkeitä. Hekään eivät näyttäneet siitä mitään tietävän. Käsi toisensa kaulalla nämä molemmat kolmevuotiaat lylleeröt marsivat edestakaisin, laulaen jotakin, jonka sisällyksen he yksin ymmärsivät. Olisi luullut heitä kaksoisiksi ja kuitenkin he olivat tulleet eri haaroilta maailmaa. Niin olivat kiintyneet toisiinsa, etteivät olisi tahtoneet illallakaan erota toisistaan. Täällä oli yli sata lasta, jokaisella luuvikansa ja tautipesänsä. Suurin osa ei vielä ymmärtänyt kohtaloaan. Eeva tuli tarmokkaasti vaatimaan lisää makeisia. Kun ei enää mitään ollut, heittäytyi hän Helmi-tädin syliin ja hyväili veikeästi hänen poskiaan, nähtävästi toivoen tämän auttavan makeisten ilmestymiseen.

Oliko mahdollista, että tällä lapsella, jonka terveyden vuoksi oli taisteltu kolme vuotta, ei ollut yhtä ainoaa hellijää?

Tuolla istui äiti, joka oli saapunut noutamaan parantunutta pienokaistaan. Hän oli, hänkin, jaellut ympärilleen jotakin syötävää ja lapsi oli nukkumaisillaan hänen polvelleen, pannukakunkappale kädessään.

Opettajatar!

Marja pyysi opettajatarta likemmä ja kertoi, että täällä on kovin kaunis koulusali ja opettajatar kovin hyvä. Täällä sai lainata kirjoja, mutta hän oli ne kaikki jo lukenut. Hän alkoi nyt vähitellen ruveta valmistamaan tenttilukuja, hänkin!

Helmi läksi opettajattaren kanssa katsomaan koulusalia ja se oli todella kaunis. Opettajatar selosti järjestelmää, jonka mukaan täällä tehtiin koulutyötä. Se oli tietenkin ollut sovellettava olosuhteiden mukaan.

Mistä eno olikaan mahtanut löytää kaikki nämä ihmeelliset ihmiset? Helmi tunsii olevansa aivan alamittainen näiden uhrautuvien ihmisten joukossa.

Maailma ei ole paha, ajatteli hän. Me elämme sitenkin Hyvän maailmassa.

Kesän tullen kulki muutamia iloisia kirjeitä kamreeri Hirvisen kodin ja Kukkarannan parantolan vä-

lillä.

»Rakas isä! Niin ihmeellisesti on käynyt, että minä oikeastaan nyt jo voisin jättää tämän ihanan paikan, jossa olen saanut terveyden ja oppia koko elämäni varalta. Mutta en tahtoisi lähteä ennenkuin te, isä, ja mummo olette nähneet tämän paikan. Ettekö kerrankin voisi ottaa lomaa? Minäkin kärsin, kun tiedän Teidän raatavan itsenne loppuun. Eno lupaa itse kirjoittaa. Marjakin ikävöi. Tulkaa! Sydämellisiä terveisiä häneltä ja

Helmiltä.»

»Molemmat rakkaat tyttöseni!

En voi vielä sanoa tulostani sitä enkä tätä. Hyviä uutisia on, Jumalan kiitos, tullut sekä Teiltä että molemmilta pojilta. Tämä luonnollisesti on vaikuttanut edullisesti minunkin terveyteeni, niinkuin myöskin velkojen ja samalla korkojen väheneminen. Mummo kirjoittaa omasta puolestaan. Hyvää vointia toivottaa, pyytäen lausua enollenne kiitolliset terveiset

isänne.»

»Hyvät lapset! Minäkin nyt taas tartun kynään ja hyvin täällä on menty eteenpäin. Että saa Jumalaa

vaan kiittää. Ja lähetän Teille sukkaa, kun olen parsinut ne hyvin. Minulla on nyt ollut aikaa. Täällä meidän kulmalla jo kaikki tietävät karpäset ja sylkiasiat ja tartunnan ja basillin. Mutta Stiinan poika kuoli tähän hirvittävään tautiin ja se oli aivotuberkkeleli ja hän oli tiedottomana lopulta. Syksyllä minä puhuin Stiinalle, että älä anna leikkiä Juhanssonin lasten kanssa, kun niillä yksi sairasti keuhkotautia, ja Stiina vaan nauroi ihan niinkuin minäkin, mutta nyt uskoo basilliin ja siellä on yskäkupit. Minä tahdon kaikesta sydämestäni taistella terveyden kalliin lahjan puolesta, että voin saada omat rakkaat lapset kotiin taas. Ja tohtori sanoo, että basilleja on vähemmän. Sitä samaa toivoo teille, rakkaat tytöt, teidän mummonne

Vilhelmiina Hirvinen.

Ja ne plyysiset huonekalut vietiin jo huutokauppaan, kun ei niitä jaksanut pitää puhtaana.

Toivoo

Vilhelmiina Hirvinen.»

»Hyvä lankomies! Me olemme täällä päättäneet, että otat lomaa ja tulet tänne. Tuo kunnon mummo

mukaasi. Emme ole tottuneet vastaansanomisiin. Tervehtien ja odottaen tietoa tulopäivästä

tuus
Ania.»

Kun tämä viime kirje nostettiin kamreeri Hirvisen kirjelaatikosta, oli puistikko Töölössä vihreänä ja aurinko tulvi sisään peittämättömistä ikkunoista. Kamreeri itse otti kirjeen ja tunsi heti lankonsa käsialan, mitä lisäksi varmensi Kukkarannan nimi kirjekotelon kulmassa. Auringon täytyi päästä sisään, se oli basillien ylitappaja, mutta karpäsiä tuntui syntyvän tyhjästä. Niitten kanssa oli saatuna. Mummolla oli käytännössä liimapapereja ja lasikupuja, kaksi haavia ja lisäksi myrkkypaperia. Ja nähdessään Stiinan, jolta juuri oli kuollut poika tähän samaan tuberkuloosiin, mummo avasi ikkunan ja varoitti häntä antamasta karpäsille rauhaa. Ne ne ovat mestareja tartunnan levittämisessä. Karvaisissa jaloissaan ne kuljettavat basilleja kuin pihdeissä. Ja niillähän on hirveän monta jalkaa, mikä niiden tietää määrääkään. Mummo huusi par'aikaa ikkunasta kadulle, kun kamreeri puhutteli häntä.

— Äiti. Se on käsky nyt Kukkarannasta. Miten minä voin pyytää virkavapautta? Minulla ei ole ollut sitä kymmeneen vuoteen. Olen hoitanut toisten työt heidän ollessaan lomalla. En ymmärrä mitä tehdä. Hän sanoo, ettei ole tottunut vastaansanomisiin.

Jos olisi ryhdytty kuljettamaan sitä kalliota, jonka laelle heidän kaunis töölöläinen puistikonsa oli rakennettu, niin tämä tuskin olisi ollut tukalampaa kuin kamreeri Hirvisen maallelähtö. Siinä oli kaikki mahdotonta: ei voinut pyytää lomaa, ei ollut matkara-
rahaa, ei ollut ehyitä alusvaatteita, ei voinut nukkua vieraassa vuoteessa, ei joutua vieraiden ihmisten luo, ei jäädä ihmisille kiitollisuudenvelkaan, ei. . .

Mutta kaikista mahdottominta oli kieltää, kun tohtori itse käski.

Minkä ristiriidan toikaan taloon tuon hyvän miehen kirje!

— Tulen sairaaksi enkä ikänä maksa velkojani! puheli kamreeri, tukkaansa repien. — Mitä minä maalla! En osaa kulkea kivittämättömällä maalla. En voi olla ilman virastoani. Lapset voivat hyvin, se riittää minulle. Minulle on rangaistus lähteä. Mikä Helsinkiä vaivaa? Menkää te, äiti, kun mielenne tekee.

Kyllä minä tulen toimeen, syön automaatisissa. Saan pois lyhennyksen säännölliseen aikaan. Minä en lähde.

— Mutta tohtori Ania!

— Niin hän! Hän tuli hyväntekijänä, mutta nytpä hänestä tulee rasitus. Te saatte mennä. Muistakaa, etette ota sieltä matkarahaa. Kyllä minä annan.

— Mutta sinua juuri hän tahtoo! Mitä hän minusta.

Seitsemän päivän vaikeiden sisällisten taistelujen jälkeen kamreeri Hirvinen ja hänen äitinsä olivat niin pitkällä, että heillä oli paikka kolmannen luokan makuuvaunussa, ainoastaan seinä välillä. Kamreeri luki iltalehteä, yllään uusi helletakki ja niinikään uusi kravatti, jonka hänen äitinsä oli hänelle ostanut. Hirvilän entinen emäntä katseli ikkunasta, käsisivarrellaan laukku, jossa oli voileipiä ja kaksi limonaadipullollista maitoa. Hänestä oli mukavaa, suorastaan hauskaa, ja ennenpitkää hän joutui keskusteluun rouvan kanssa, joka sai tietää, että he olivat menossa Kukkarannan parantolaan, missä oli sukulaisia. Niin: potilaina myöskin, mutta ylilääkäri oli hänen sukulainen, kuuluisa tuberkuloosilääkäri Ania.

Rouva kertoi tulleen nuorimman tyttärensä häihin, hyvän miehen tyttö sai, suuressa koulussa hän oli vahtimestarina. Yht'äkkiä mummolle tuli aihe puhjeta puhumaan:

— Älkää, hyvä ihminen, sylkekö lattialle. Senhän lukee tuolla seinässäkin. Tällainen pitää olla — ja hän veti erikoisesta taskusta esiin sylkykupin, joka oli erikoisessa kotelossa.

Ja nyt sai vieras rouva opetuksen tuberkuloosin vastustamistyössä. Ei auttanut vähääkään, että hän väitti olevansa terve — niin oli hänkin, Vilhelmiina Hirvinen luullut, kunnes huomattiin hänen tartuttaneen koko perheen, kaikki ne ihmiset, joita hän maailmassa rakasti. Ja kyllä oli parasta, että rouvakin antaisi tutkituttaa itsensä. Kun oli tuollainen yskä tällaisessa kesähelteessä, niin eivät ikinä asiat olleet oikein. Hänessä saattoi juuri olla vanha tuberkuloosi, sellainen iankaikkinen, jota ei tahdo saada paraneamaan. Ja nyt oli juuri tytär mennyt naimisiin ja jähka hänelle tulee pieniä lapsia, niin missä vaarassa he ovatkaan, kun isoäiti heitä hyväilee.

Kamreeri tuli hetkeksi ovelle, oli kiusaantuneen näköinen ja vei äitinsä syrjemmälle.

— Antakaa, äiti, ihmisten olla rauhassa.

— Vai syljeskellä basilleja pitkin vaunua! Ei, kyllä minä sen olen päättänyt, että missä minä liikun, niin siellä pitää valistettaman ihmiset tietämään, mikä on kärpänen ja tartunta ja basilli ja taistelu.

Muistakin vaununosastoista tuli ulos ihmisiä. He pysähtyivät aluksi ikkunaan, mutta käänsivät sitten katseensa mummoon, joka, ruusuinen puna poskilla, vaaleassa kesäpuvussaan teki varsin miellyttävän vaikutuksen. Mummo ujostui, ja kesti vähän aikaa ennenkuin hän jälleen pääsi alkuun, mutta esitys meni kuin itsestään, kun eräs kanssamatkustaja kertoi tuovansa keuhkotautista poikaansa kotiin tohtorin luota, joka oli sanonut taudin jo olevan hyvin pahana. Pian oli mummo Hirvinen voileipäpaketteineen sairaan pojan vierellä, ja kamreerin täytyi lopulla tulla huomauttamaan hänelle, että ihmiset jo tahtovat nukkua.

— Oi voi, huokasi mummo, — tässäkin vaunussa jo kaksi! Kuinka monta sitten koko junassa? Eivät tiedä, että ovat kipeitä, tartuntaa levittävät ja surkeutta. Ja tuossa heti kärpäset viemässä basilleja eteenpäin!

Helmi näki isänsä ja mummonsä vaunun sillalla ja

liekutti heille kättään, junan vielä kulkiessa. Kukkarannan autossa sitten suoritettiin jälleennäkemisestä johtuvat kysymykset ja huomionteot.

— Isä on nuortunut — ja uusi hattu! Ja uusi kravatti! Isästä on tullut keikari.

— Totta puhuen, minun ei ollut helppo lähteä.

— Hän oli lähettämäsillään minut yksinäni, nauroi mummo, — mutta en minä sellaisiin rupea.

— Ja tuo mummosi on koko matkan pitänyt tuberkuloosiesitelmää, kanteli isä.

— Sittenpä hän voit Helmin enolle todistaa, että pidän lupaukseni.

Helmin eno tuli vastaan kasvihuoneiden tienoilta ja molempien herrojen valkoisten kulmakarvojen alta katseli ystävällinen silmäpari toinen toistaan ja koko maailmaa.

Seurasi iloinen aurinkoinen viikko kahdelle ihmiselle, jotka pimeinä vuosina ovat käyneet valonaroiksi ja vähitellen taas ymmärtävät kuuluvansa yhteen valon kanssa.

Sillä viikolla nähtiin ylilääkärin ja hänen lankonsa, kamreerin, istuskelevan veneessä, tuntikaupalla onkien. Auringossa torkkuen vaihtoivat he silloin täl-

löin sanan keskeään, naurahtivat ja ihmettelivät, ettei kala syö. Mutta mato oli kyllä sillä tavalla kiinnitetty, ettei koukkuun sopinutkaan odottaa kalan käyvän. Ja taas herrat naurahtivat ja sanoivat, että mielellään suovat kaloillekin kesärauhan. Sitten he ikäänkuin viran puolesta muuttivat toiselle kaislikolle ja saattoipa sattua, että onkeen tarttui sellainen otus, ettei koukku saanutkaan ylös. Ponnistusten jälkeen lähti järven pohjasta liikkeelle jokin vanha kanttura, joka ties miten kauan oli maannut siellä häiriintymättä. Tämäpä tuotti herroille erikoisen suurta huvia. Ja uudella innolla viskasivat he siiman järveen.

Mutta sillä aikaa mummo Hirvinen, ensin istuttuaan Marjan vuoteen ääressä ja tutustuttuaan hänen uusiin ystäviinsä, niinhyvin hoitajattariin kuin lapsiin, ennätti kaikkialle talossa ihmettelemään, oppimaan ja opettamaan. Hänestä olisi keittiössä, varasto- ja tarjoiluhuoneessa muodostunut maanvaiva, jollei hän olisi osannut lausua kysymyksiään ja johtopäätöksiään niin herttaisesti, että tämä lievensi hänen perinpohjaisuuttaan. Patojen ja kattiloiden mittasuhteet, uudenaikaisten paistinuunien, lämmitys- ja jäähdytyslaitteiden käytännöllisyys, varastojen suu-

ruus — kaikki tämä oli toki ihmettelemisen arvoista. »Ennen meillä Hirvilässä» — sanoilla yritti mummo alussa saada itselleen jotakin vertailukohtaa, mutta pian Hirvilän muistot eivät enää riittäneet mihinkään. Erikoisesti mummo pysähtyi välikköön, missä astioidenpesu tapahtui suurissa, kiehuvista padoissa. Sanatonna hän katseli lipeäpataa, missä ruokapöydästä tulleita porsliineja keitettiin »kellon mukaan». Jos mummo olisi kuulunut siihen ihmislajiin, joka helposti kyyneltyy, niin hän mahdollisesti nyt olisi itkenyt julki kiitollisuuttaan sitä naista kohtaan, joka päivästä päivään seisoi näiden patojen ääressä, kärsivällisesti täyttäen tärkeää tehtävänsä.

— Kuinkahan monta pelsepuupia tuossakin menee päivittäin! sanoi mummo vihdoinkin, vakavana ja juhlallisena.

Sikalassa hän sai kuulla uuden hämmästyttävän asian. Sen, että sika voi kuolla, jos syö keittämättömänä parantolan ruoanjätteitä. Sentähden ovat nämä jätteet erittäin huolellisesti keitettävät ennenkuin ne tarjotaan sioille. Täällä tapahtui kerran, että keittäminen oli suoritettu hutiloiden ja kuoli viisi sikaa. Sellaista hävitystyötä tekevät basillit siassa. Se menee

hyvin nopeaan. Ihmiset kestävät paljon kauemmin.

Mummo kuunteli kalpeana eikä milloinkaan voinut tätä opetusta unohtaa.

Siitä tuli uusi vaikuttava todistuskappale niihin esityksiin, joita hän aina ja kaikkialla teki keuhkotaudin vastustamistyön puolesta.

Vihdoin tuli sitten sekkin hetki, jolloin hän pyytämällä pyysi, että tohtori Ania tutkisi hänet ja koputtaisi oikein aikalailla, jotta saataisiin selville oliko pelsepuupi hellittänyt kyntensä hänestä. Hän oli totisesti niin hoitanut itseään, että jo sen perivihollisen olisi pitänyt ymmärtää, ettei hänen kanssaan sovintoa tule. Mitäpä hän itsestäänkään, mutta lasten tähden oli tärkeää saada koti puhtaaksi niistä haaskoista — en paremmin sano! Ja muidenkin ihmisten tähden!

Tohtori totesi, että ihme oli tapahtunut mummosa. Harvoin sellainen vanha, sitkeä tuberkuloosi jättää uhrinsa, mutta mummon sisulla tämä oli saatu aikaan.

— Koska tohtori näyttää minulle sen pelsepuupin? kysyi mummo, napittaessaan vaatteitaan tarkastuksen jälkeen — tohtori tietenkään ei vielä silloin ollut saanut selostusta tutkimuksen tuloksista, mutta uskoi

vahvasti, että selvä täytyy jo olla.

— Tohtori on luvannut minulle sen näyttää. Enkä minä lähde täältä paratiisista ennenkuin olen nähnyt itse sen päävihollisen, sen vanhan madon. Että kuka senkin on luonut? Mitenkähän minä jaksankaan olla alallani, kun saan sen silmiäni eteen!

Hänelle luvattiin näyttää basilli.

Mutta saatuaan kuulla, että nyt itse oli vapaa väivästä, mummo kertoi onnellisesta tilastaan kaikille, jotka vaan tahtoivat kuunnella. Ennen pitkää ei Kukkarannassa ollut yhtään kansalaista, joka ei olisi tietänyt, minkä taistelun Helmi Hirvisen mummo oli voitollisesti käynyt. Jukolan presidentti pyysi häntä haastattelua ja lupasi panna kuvauksen Kukkarannan Kuriiriin. Mummo ei ollut koskaan ollut sanomalehdissä, paitsi silloin, kun hänen nimensä oli kuolinnilmoitusten alla, ja nyt hänen ilonsa nousi kukkuroiden, kun hän ymmärsi, että hänen ponnistuksensa ehkä, tietoon tullen, voisivat kannustaa toisiakin yrittämään.

Mummo sai täällä Kukkarannassa lumpustoverinkin. Rantapolulla hän tapasi Iisakki Timilän ja vaelteli hänen kanssaan pihkametsässä, kerran pää-

tyen Petin mökkiinkin, jossa vieraille tarjottiin kahvia. Halleissa kierteli jo lause: »Kerrankin tapasin ihmisen, sanoi Timilän Iisakki, kun lumpustamasta tuli.» Mutta eräänä päivänä pysähdytti mummo kasvihuoneessa itse ylilääkäriin ja sanoi hänelle: »Seppä tulee jo tyytetettäväksi, koska tohtori ottaa hänet vastaan?» Ania loi mummoon pitkän silmäyksen ja vastasi: »Vaikkapa heti — menkää vaan sanomaan sepälle». »Onnistuuhan se?» kysyi mummo nyt tiukasti, ja tohtori hymähti siihen: »Todennäköisesti». Tästä voitostaan ei mummo nyt eikä myöhemmin milloinkaan puhunut. Mutta joka päivä, niinkauan kuin Kukkarannassa-oloa kesti, nähtiin hänen Iisakki Timilän kanssa astelevan rantatöyräällä, missä villiruusupensaat kukkivat.

Viimeisenä iltana istui ylilääkäri vieraineen parvekkeella teelasin ääressä.

Oli tehty yhteenveto siitä onnellisesta ajasta, joka nyt loppui, ja keskusteltiin Helmin luvuista. Niin onnellisesti oli käynyt, että hän sai tarttua kiinni siihen, mihin oli syksyllä jättänyt. Jokaisen teki mieli lausua julki jotakin ylenpalttisesta kiitollisuuden tunteestaan, mutta kaikki sanat tuntuivat riittämättö-

miltä. Helmi, päivänpaahtamana ja tanakoituneena, yritti ensinnä.

— Tuntuu käsittämättömältä olla terve. Ja onnelliselta, niin onnelliselta. Jokaisen ihmisen pitäisi joksi-kin aikaa sairastua, muuten ei hän tiedä, mikä lahja terveys on. Minä olen niin kiitollinen enolle terveydestäni ja siitä hengestä, mikä täällä. . .

Eno Wiljam laski teelasin kädestään.

— Kiitä Häntä, joka antaa meille tällaisen illan. Se ei ole ihmistyötä.

Helmi tarttui uudelleen äskeiseen.

— En ole puhunut siitä vielä muille kuin enolle, mutta minusta on melkein vaikeaa ruveta lukemaan sitä saksan laudatuuria, jolla kiusasin itseäni niin kovin väsyneenä. Tuntuu siltä kuin pitäisi tehdä jotakin muuta. Jotenkuten päästä mukaan työhön niiden neljänkymmenenviiden tuhannen hyväksi, joihin minäkin olen kuulunut ja joiden kohtalon nyt tunnen.

Nuori Antti Ahonen siunasi tällä hetkellä hämää, joka varjeli näkemästä, miten hän punehtui.

— Kuinka? lausui hän, tapaellen sanoja. — Aiotko lääkäriksi?

— En, en, naurahti Helmi. — En aio käydä syö-

mään sinun leipääsi, vaan. . .

Silloin Antti, hämääntyen sanoihinsa, nopeasti lausui:

— Päinvastoin. Toivoisin kovin sinua yksiin leipiin kanssani. . .

— Olet hyvin ystävällinen. Mutta onhan välimuoto. Mitä te sanoisitte isä, jos yrittäisin hoitajattareksi. . . ? Mieleeni on jäänyt kuva niistä urhoollisista sisarista jotka työskentelevät tulilinjailla. Sanokaa jotakin, isä.

Vanhan herran kulmakarvat vavahtivat ja ulkoniivat, niinkuin aina tapahtui, kun liikutus valtasi hänet.

— Mitäpä minä. Sinulla on ikää itse päättää. Ja jos enosi katsoo sinut kelvolliseksi, niin. . .

Wiljam-eno hymähti.

— Se alttiiksipano, se käy niin monen koulun läpi. Helmi ei kai vielä ole ollut kihloissakaan.

Kaikki vaikenivat. Heikki Huhtamäen komea olemus kangasti jokaisen mielessä, ikäänkuin hän äänettömästi olisi astunut läpi huoneen. Helmi itse ajatteli niitä karuja kirjeitä, jotka olivat tulleet Heikin nykyisestä olinpaikasta, ja niitä, joita hän turhaan oli odottanut. Heikki parani paranemistaan. Helmin hän

oli unohtanut.

— No niin, sanoi Helmi, — pitääkö sekin läpikäydä ennenkuin kelpaa . . . ?

— Lasken leikkiä, vastasi eno Wiljam. — Kyllä sinusta tulee hyvä hoitajatarkin, mutta jahka syksyllä palaat Helsinkiin ja tapaat toverisi, niin mielelläsi käyt kiinni lukuihisi. Helsinki valtaa sinut. Ja sitten: sairaanhoitajattaren työ on hyvin raskasta. Sinun, Helmi, on muistettava, että olet edelleen ilmarintapotilas ja että hoito kestää vielä pari vuotta. Sinä aikana saat ja voit hyvin suorittaa tutkintosi yliopistossa; mutta sairaanhoitajatarkouluun tuskin pääset, ennenkuin hoito on lopetettu ja lopettamista seuraava kriitillinen aika onnellisesti ohi. Tai ehkä . . . No niin, terveys ennen kaikkea! Mutta jos nyt kuitenkin halusi antautua tuberkuloosityöhön kerran valtaa sinut uudelleen, ja *kutsumuksena*, niin seuraa oman tuntosi ääntä!

Ehtoorusko, käytyään läpi ensimmäiset heleät värivahahtelunsa, oli koonnut niiden summan punaan, joka oli kuin läjä sinitummiä ruusunlehtiä, putoamaisillaan vedenkalvoon. Keskellä ruusunlehtien hehkua välkkyivät syksyn ensimmäiset tähdet, niinhyvin

taivaalla kuin vedessäkin.

Vastarannalta, kylästä kuului hanuri.

Parantolassa paloi jo sähkö ja potilaat palasivat sisään.

Ruisrääkän tasainen ja keskeytymätön kaiherrus tuli tuleentuneilta pelloilta.

Eno Wiljam piirsi oikean kätensä etusormella ilmaan jotakin, joka vaikutti miltei salakirjoitukselta.

— Hm. Valitkaa vapaasti. Mutta muistakaa, että kun me vanhat kaadumme, täytyy teidän nuorten astua sijallemme.

Oliko hänen äänensä pohjalla pieni surunvoittoisuus? Tunsiko hän seisovansa syksynsä kynnyksellä, niinkuin tämä ihmeellinen kesä, joka ei ollut milloinkaan ollut niin kaunis ja niin täyteläinen kuin tänä iltana, syksynsä tullen?

TULILINJOILLA.

Ja taaskin pyrki Helmi Hirvinen nopein askelin Töölön katuverkosta Turuntielle, matkansa määränä osakunta.

Kuinka oikeassa eno Wiljam olikaan ollut, ennustaessaan, että Helsinki ottaisi hänet valtoihinsa niin pian kuin Kukkaranta on jäänyt hänen taakseen. Helsinki oli hänet jo ottanut. Kellastuvat puistot, virkeä ihmisvilinä, näyteikkunat, katukuvat, tämä kaikki viritti hänet elämänjanoon ja työnhaluun. Jollei Marja edelleen olisi ollut Kukkarannassa, niin eivät hänen ajatuksensa olisi sinne niin päivittäin rientäneetkään. Kotonakin oli nyt tilavampaa ja valoisampaa. Ja kun ylioppilaslakkien määrä kaduilla alkoi lisääntyä, alkoi hänkin jälleen käyttää omaansa ja tunsii jälleen kuuluvansa siihen opiskeilijain lukuun, joka polkee Aleksia ja painuu, Alma Materin vanhoja portaita nousten, opintosaleihin.

Osakuntakin alkoi jo kokoontua. Hän oli eräänä iltana tavannut tutun joukon, joka piiritti hänet huu-dahduksilla ja kysymyksillä: Kuinka sinä olet lihonut! No, oletko nyt ihan terve? Millaista oli parantolassa?

Eikö siellä ollut kauheaa? Eihän sinussa enää ole baskilleja? Kehuvat, että parantolaelämä on niin hauskaa — oliko sinusta? Eikö sentään jo mentäisi kahville? Kahville sitten mentiinkin.

Helmillä oli osakuntaan nähden hiukan paha omatunto: hän oli ajatellut, ettei enää ottaisi osaa osakuntaelämään. Kun siitä nyt kerran oli päässyt eroon, niin oli turhaa jälleen kiintyä ja taasen uudelleen kärsiä eron tuskat. Ja sehän vei paljon aikaa. Mutta toiselta puolen: miten paljon se antoi, mitä olisi hänenkään elämänsä ollut, jollei osakunta olisi antanut sille sisältöä, koko hänen nuoruutensa oli oikeastaan osakuntaelämän lahja. Eipä syyttä ollut osakunta käynyt hänelle niin rakkaaksi. Eikä syyttä hän nyt soimannut itseään uskottomuudesta: hän ei vielä ollut käynyt ennen niin rakkaassa huoneustossa ja hän ajatteli lujasti, että täytyi oikein olan takaa lukea.

Kuitenkin hän nyt oli matkalla osakuntaan. Hän jonkin verran pelkäsi. Hän oli jotenkin vieraantunut, tuntui siltä kuin siitä olisi ollut kovin kauan, kun hän täällä jatsasi ja ilakoi. Hän oli silloin niin nuori, niin humaltunut olemassaolostaan ja samalla melkein aineeton väsymyksessään ja huoltensa pai-

namana. Hän halusi olla kaunis, tavoiteltu ja ihailtu. Hän halusi tyttöjen ystävyyttä ja poikain rakkautta, samalla kun hänen sydämensä kipeä hellyys paloi työn ja sairauden näännyttämille kotiväille. Nämä keskenään sovittamattomat puolet hänen olemukseensa olivat tehneet hänet herkäksi ja hauraaksi.

Siitä oli kauan. Hän oli tullut vanhaksi. Hän ei tuntenut väsymystä eikä hän himoinnut ihailua. Koko Weltschmerz oli poissa — eikö ihminen silloin ole vanha? Silloin askartelivat murheellisen germanistin tenttihuolten ohella hänen ajatuksissaan erikoisesti Antti ja Heikki. Toisella heistä ei enää ollut hätää, Antilla — toisen tähden, Heikin, hän tänä iltana oli liikkeellä: Heikki oli pyytänyt saada häntä tavata ja kohtaamispaikaksi valinnut osakunnan.

Heidän suhteensa oli yhä epäselvä. Alussa Heikki oli kirjoittanut. Pari sovinnasta kirjettä. Sitten olivat vain niukat tiedot kulkupuheina saapuneet Kukkarannan parantolaan, sellaiset kuin: maisteri Huhtamäki hurmannut Kaukjärven parantolan naiset, ja myöhemmin: maisteri Huhtamäen terveys edistynyt odottamattoman hyvin. Tai: maisteri Huhtamäki valittu kauneuskuninkaaksi.

Tämä samainen Heikki, josta siis oli tullut pelkiä hyviä tietoja, oli vastoin kaikkea järkeä siirtynyt siihen hellyyden piiriin, mihin Helmin kotiväki aikaisemmin oli kuulunut. Jossakin syvällä Helmin olemuksessa nakersi aavistus: hän on saanut tarunnan minulta. Ja hän koetti selvittää itselleen, miten voisi hyvittää tätä. Saattoiko Heikki voida niin hyvin kuin huhu kertoi? Olisiko hän niin pian parantunut? Joka tapauksessa Heikki oli lähinnä siinä kärsivien piirissä, jota Helmi Helsingissäkin ajatteli. Siihen kuuluivat enon parantolan potilaat ja kärsijät yleensä, varsinkin ne neljäkymmentäviisi tuhatta, joihin hän vielä aivan hiljan itse oli kuulunut ja joihin hän saattoi palata pienenkin varomattomuuden sattuessa. Näiden neljänkymmenenviiden tuhannen kipeät elämänvaiheet olivat kirjailleet sen esiripun, joka oli laskeutunut Helmin terveydenaikaisen ja sairastamiskauden väliin. Pari kuukautta sitten hän vielä itsekin oli kirjailnut sitä — nyt hän oli päässyt katsojien puolelle. Mutta vaikka Helsinki nyt olikin ottanut hänet valtoihinsa, niin ei hänestä kai milloinkaan saattanut tulla tuberkuloosidraaman syrjästäkatsojaa. Oli yleensä kummallista, että niinsanotut

terveet ihmiset niin täysin välinpitämättöminä saattoivat suhtautua keuhkotautiin. Suhde sairauteen ja sairaihin muuttui vasta sillä hetkellä, jolloin tauti astui oman kynnyksen yli.

Nyt siis Heikki haluaa tavata häntä ja määrää kohtaamispaikaksi osakunnan! Kuvitteleeko hän ehkä, että he vielä voivat tanssia niinkuin ennen. He ovat nyt molemmat terveet — mitä ovat he toisilleen? Nyt, kun ei tauti enää ole heidän välillään — miten käy heidän nyt? Tunne, joka Helmissä liikkui Heikkiä lähestyessä, oli levottomuutta, kipeää levottomuutta. Jossakin suhteessa se kuitenkin muistutti sitä rakastuneen hurmaa, mikä häntä aikaisemmin oli kiidättänyt Heikkiä kohden. Kuvitteliko Heikki, että he osakunnassa löytäisivät kadonneen nuoruutensa? Eikö päinvastoin ollut luultavaa, että he täällä surmaisivat muistonsakin? Täällähän oli mahdotonta puhua pari sanaa kahdenkesken. Tai ehkei Heikki tahtonutkaan. Mitä hän siis tahtoi?

Parantola-aikana kirjaeltu esirippu tulee muutenkin oudosti kaiken välittömyyden tielle. Hänen mieleensä johtuu nyt, että tuberkuloositarkastus taas välttämättä olisi pidettävä täällä. Tällaista hänen elä-

mänsä nykyään on: niinkuin paha maallikkosaarnaaja, joka pysähdyttää joka vastaantulijan, kysyäkseen häneltä, miten hänen sielunsa laita on, niin hänkin haluaisi iskeä kätensä joka nuoren ihmisen käsivarteen kysyäkseen häneltä, miten hänen terveytensä laita on. Siunaa ja varjele, miten ikäväksi hän on tullut! Hänen täytyy toki tästä tätimäisyydestä päästä. Hänessä oli sitä jo Kukkarannassa niin yllinkyllin, silloin kun Heikki kävi siellä. On yleensä käsittämätöntä, että Heikki vielä häntä kysyy. Sillä tätimäisyys on viimeinen ominaisuus, minkä kanssa Heikki tekee sovinnon. Jos yrittäisikin tämän ainoan kerran vielä olla nuori ja huoleton, unohtaa kärsimyksen, nähdä illan kauneuden — lehdet jo varisevat ja syystähdet palavat Helsingin taivaalla!

Tähdet ovat kuin kultaisia läpiä taivaan sinisessä seulassa. Onko todella siellä, sinen ja tähtien takana, kärsimys laannut?

— Hyvää iltaa, Helmi, käytkö unissasi — olet juuri sen näköinen. Minä, sinun vanha ihailijasi odotan ja odotan, että suvaitsisit huomata minut, mutta turhaan.

Tullen oudon likelle, tarttui Heikki Huhtamäki

Helmin käsivarteen, solutti siitä kätensä hänen kätensä ympäri ja piteli sitä kaiken aikaa, jolloin Helmi tervehti ja jotakin selitteli syysillan kauneudesta. Kaikki tapahtui itsestään, kaikki tuntui selviävän ilman sanoja, onnen ja rauhan tunne rinnassaan Helmi asteli Heikin vieressä, turvallisesti antaen kätensä levätä hänen kädessään. He sivuuttavat lyhdyn toisensa jälkeen, autorivin autorivin jälkeen, ja ihminen toisensa jälkeen menee heidän ohitse. Sanaa lausumatta astuvat osakuntatoverit lehmuskujaa, missä puiden mustat käsivarret tuntuvat kannattavan sähkövalon täyttämiä, keltaisia lehtiliekkejä. Tuossa on ylioppilastalo. Tyttö muistaa, että heidän pitäisi mennä sinne, mutta silloin Heikki keveällä ponnistuksella johdattaa hänet kadun poikki ja jatkaa matkaa niin kauan kuin puita riittää. Ja alati eteenpäin, loivasti nousevaa katukivitystä, jonnekin, ties minne. Joka tapauksessa kauas, ulkopuolelle elämää ja ihmisiä. Kumpikaan ei puhu. Kadut käyvät pimeämmiksi ja hiljaisemmiksi. Saattaa kuulla omien askeltensa kummun kiviä vastaan. Sydämessäkin käy pimeämmäksi ja hiljaisemmaksi — saattaa kuulla valtimonlyöntien levottoman ja alati kiihtyvän tahdin. Yht’äkkiä Helmi

pysähtyy, vetää kätensä Heikin kädestä ja luo häneen silmänsä.

— Mutta Heikki, eikö meidän pitänyt mennä osakuntaan?

Helmin tarkoitus ei mitenkään ole sanojen mukainen. Päinvastoin hän haluaa kauas, aina vaan kauemmas, mutta kuitenkinhan hänen täytyy päästä puhumaan selväksi kaikki se vaikea, mikä heitä painaa. Taitamattomasti varmaan Helmi sentään on alkanut, koska Heikki tarttuu sanoihin eikä henkeen missä ne lausuttiin.

Heti paikalla hän kääntyy koroillaan ja kääntää Helminkin.

— Mennään. Jos välttämättä niin tahdot.

Nyt täytyi nauraa.

— Sinä olet niin aivan samanlainen kuin ennen! Itsehän pyysit minua tulemaan vanhaan, rakkaaseen osakuntaan. Minä en ole ollut siellä sitten sen illan, jolloin meidän tanssiessamme — muistathan — sain pienen verensyöksyn. Olen ollut Helsingissä jo pian kaksi viikkoa, mutta en ole uskaltanut sinne mennä. Ja nytkin pelkäsin.

— Hahhaa: pelkäsit — mitä?

— Ties mitä. Pettymyksiä kaiketi, niinkuin ihminen yleensä raukkamaisuudessaan. Olen käynyt niin vanhaksi, rumaksi, ikäväksi ja inhoittavaksi. Kuljen ja ajattelen sairautta ja kärsimystä. En pääse niistä eroon. En osaa heittäytyä pyörteeseen niinkuin ennen. Välillä on esirippu — ne neljäkymmentäviisi tuhatta ovat sen kirjailleet. Minä itse — ja sinäkin.

Helmi lausui viime sanat hiljaa, tyyneenä ja lämmentyneenä.

Heikki kiertyi jälleen ympäri ja otti entisen suunnan, kohti huonosti valaistuja syrjäkatuja.

Helmin mielen täytti yksi ainoa kysymys. Minkätähden hänen oikeastaan oli vaikea sitä lausua? Hän odotti Heikin itsensä alkavan. Kumpikaan sentään ei nyt puhunut ja tuo asia, josta olisi pitänyt luontevasti ja yksinkertaisesti voida puhua, alkoi kasvaa aaveeksi ja peloittaa heitä.

— Ajattelin vain, sanoi Heikki äänellä, jolla puhutaan toisarvoisista asioista, — että olisi mukavaa tavata, ennenkuin oikein joutuu kiinni työhön. Minä nyt auskultoin. Kuule, eikö siellä keuhkotautiparantolassa todella ollut tilaa minulle? Ihmettelen, ja muutkin ovat ihmetelleet, ettei niin suuressa laitoksessa

voitu järjestää. Pelkään suoraan sanoen, että sinun ystäväsi Antti on kiero mies.

Helmi sanoi ykskantaan:

— Antti ei puhunut minulle näistä asioista mitään.

— Vai ei. Siihen hänellä saattoi olla omat syynsä.

— Minä saatoin potilaana ainoastaan vähän seurustella lääkärien kanssa, mutta tunnemme molemmat Antin niin paljon, että tiedämme hänet rehelliseksi.

— Hoh, tiedätkö, mitä hän puhui minulle silloin, kun oli minut tutkinut. Hän kehoitti minua kaikin voimin ponnistamaan itseni terveeksi ja menemään sinun kanssasi naimisiin.

Helmi toisti ajatuksissaan Heikin viime sanat voidakseen ne käsittää. Hän tiesi Antin ensi ylioppilasvuodesta asti olleen kiintyneen häneen, Helmiin.

— Ahonenhan on siellä ihmetohtorilla juoksupoikana, jatkoi Heikki. — On nähty ennenkin, että juoksupoika on kohonnut prinsipaalinsa vävyksi, toisin sanoen: saanut prinsessan ja puolen valtakuntaa. Varmaan tämä lupaava nuorukainen on osannut pitää itsensä esillä, siitä huolimatta, että hän sairasta lohduttaa väikyttämällä hänen edessään ylilääkärin

sukulaistyttöä.

— Älä viitsi, Heikki. Tätä vartenko sinä halusit minua tavata?

Heikki ei kuullut, mitä hän sanoi, vaan jatkoi:

— Ahosesta kuuluu tulleen oikea ylipapan Benjamin.

— Vai niin!

— Ikäänkuin et sinä sitä tietäisi.

— Kuule, jätä nyt se Antti rauhaan.

— Minäpä haluan tietää, eikö Kukkarannassa silloin todella ollut tilaa minulle, kun minun tautini todettiin. Vai sinun tähtesikö minut lähetettiin pois?

Helmi tuijotti Heikkiin suurin silmin. Hänelle alkoi selvitä, että heidän välilleen taasen oli tullut väärinkäsitys. Eikö ollutkin kummallista, että juuri heidän suhteensa oli niin monimutkainen.

— Tästä minä en tiedä mitään, sanoi hän kylmästi.

— Sinun vuoksesi en saanut sinne jäädä ja minä odotin kauan aikaa, ennenkuin pääsin toiseen parantolaan, vaikka Antti väitti toimittaneensa, että pääsivät sin heti.

Helmiä suututti.

— Tiedät enemmän kuin minä. Mutta minulla ei

olekaan ollut aikaa kuunnella juoruja. Jos olisin tietänyt, ettei sinulla ole muuta sanottavaa, niin en olisi uhrannut tätä iltaa.

Helmi katui heti, että oli kiihtynyt. Tiesihän hän, että he molemmat vetivät esiin näitä tyhjiä asioita vain sentähden, etteivät voineet löytää tietä toistensa luo. Ja senkin hän tiesi, että jos nyt suoraan tekee sen kysymyksen, josta hänelle kaikki riippuu, niin on peli menetetty, sittenkin. Täytyi yhä alistua näihin loruihin, kunnes Heikki huomaisi hetken tulleen ja itse alkaisi avautua.

— Oliko uhri kovin suuri? jatkoi Heikki äskeiseen tapaan.

Helmi alkoi asiallisesti, itseään hilliten:

— Pieni veljeni on viime päivinä ollut sairas. Nuopea — en keksi muuta sanaa. Isoäitini oli levoton, minun olisi ehkä pitänyt jäädä kotiin. Kas, kun on niin vaikeat kokemukset kuin meidänkin talossa, niin tulee liiankin araksi. Toivottavasti ei se ole mitään vakavaa, ehkä pieni kylmetys vain. Vaikka tosin kylmetykset juuri saattavatkin olla erikoisen kohtalokkaat.

Heikki pysähtyi. He seisoivat kirkon edustalla. Sen kaarien keskeltä näkyivät, miltei paistaen, vaaleat

ovet, tiukasti sulkien pyhätön taakseen. Tällä hetkellä vanhat osakuntatoverit ehkä olisivat olleet kiitolliset, jos urkujen soitto olisi julistanut rauhaa heidän sieluilleen. Molempien mielissä liikkui ajatusten siekaileita, jotka eivät päässeet eheytymään. Ulkoapäin ei tullut mitään pelastusta. Eikä sisältäkään päin.

— Kiiruhtakaamme siis kotiin! sanoi Heikki kiihvasti.

Helmi oli sanomaisillaan: ei ennenkuin olemme puhuneet! Mutta sitä ei voinut sanoa. Eikö nyt löytynyt mitään langanpäättä, johon olisi voinut tarttua ja joka olisi johdattanut perille? He astelivat jo takaisin päin.

— No, alkoi Heikki yht'äkkiä, — sinä siis nyt taas alat opiskella.

Helmi vastasi ikäänkuin hän olisi puhunut jonkin yhdentekevän ihmisen kanssa:

— Niin kai.

Ja hän kehräsi tähän jatkoksi kokoon jonkin pitkän lauseen siitä, että sentään olisi vahinko jos kolmen vuoden opinnot menisivät hukkaan. Mutta aivan äkkiä hänelle tuli ajatus, että koettelee Heikkiä kuullakseen, mitä hän sanoo seuraavaan asiaan.

— Tosin minulla parantolasta lähtiessä oli voimakas tunne siitä, että olen jotakin velkaa kanssakärtsijöilleni. Eikö meitä sairaudesta palauteta elämään sen vuoksi, että jollakin lailla hyödyttäisimme niitä, jotka vielä sairauteen jäävät ja varoittaisimme niitä, joita se uhkaa? Tosin yksi ihminen voi kovin vähän. Ja on ehkä yhdentekevää, millä taholla työskentelen. Mutta, Heikki, miten sinä oikeastaan nyt jaksat?

Tämä kysymys tuli nyt oudon keveästi hänen huuliltaan ja kuitenkin se häntä oli vaivannut kaiken iltaa.

— Todella, sinä jaksat vielä muistaa minuakin.

— Jaksan enkä väsy, pääsi Helmiltä niin alttiisti, että hänen heti täytyi ruveta parantelemaan: — meidän sairautemmehan puhkesi melkein yht'aikaa. Kuinka en olisi sinua alituisesti muistanut? Olen kovin pahoillani, ettet heti päässyt parantolaan.

— Minulla ei ollut piispa enona.

— Mutta nythän olet aivan terve?

— Hoh. Terve? En tiedä — eivät olisi vielä parantolasta laskeneet, mutta lähdin, kun lukukausi alkoi. En saanut henkivakuutusta.

Helmi teki nopeasti johtopäätöksensä: Heikin ryh-

ti ei ollut yhtä hyvä kuin ennen eikä hän ollut lainkaan lihonut, pikemmin laihtunut. Kuinka komeita olivatkaan ne nuorukaiset, jotka lähtivät Kukkarannasta parantuneina! Heikki muistutti niitä, jotka Kukkarannasta lähtivät ennenaikojaan tai parantumattomina. Helmi rupesi heti puhumaan Kukkarannasta. Vain pari viikkoa lepoa! Jos hän kirjoittaa enolleen, niin Heikki varmasti pääsee heti. Ja hän johdatti Heikin mieleen, miten hänenkin oli täytynyt keskeyttää lukunsa juuri ratkaisevalla hetkellä.

— Ei siitä kannata puhua, sanoi Heikki malttamattomana. — Kyllä minä voin hyvin.

— Sinun on vilu!

— Minun on — usein — vilu.

— Ja me seisomme tässä!

Helmi yritti vieläkin pyytää, että Heikki varmuuden vuoksi menisi lääkärille. Eihän siitä nyt mitään haittaakaan olisi. Ja kun Heikki kävi yhä harvasanaisemmaksi, alkoi hän houkutella häntä heille kotiin. Voileipä, lasi maitoa — saataisiin puhella.

Helmi suunnitteli silmänräpäyksessä, että ryhtyy taistelemaan nuoruudenystävänsä puolesta. Hän tekee sen varovasti ja näkymättömästi, niin, että Heikki

tuskin aavistaa hänen läsnäoloaan. Antista tulee hyvä liittolainen. Nyt täytyy vaan viisaasti toimia. Heikki ei saanut henkivakuutusta, mutta eihän sen vielä tarvitse merkitä ehdotonta vaaraa. Täytyy taistella!

Helmi Hirvinen tunsi, siinä astellessaan osakuntatoverinsa rinnalla, miten voima kokoontui häneen. Jokin uusi tunne, suuri lämpö Heikkiä kohtaan, kärsiviä kohtaan yleensä, etenkin noita neljääkymmentäviittä tuhatta kohtaan, paloi hänen sydämessään. Hän ikävöi tekemään jotakin heidän hyväkseen ja ennen kaikkea Heikin! Heikin täytyy parantua. Hän paraneekin!

— Tulet meille, virkkoi hän iloisesti, — niin saamme puhella.

— Mistä me vielä puhelisimme!

— Otammeko raitiovaunun, niin pääsemme pikemmin.

— Mahdanko minä sentään tulla,

— Kuinka niin? Eihän vielä ole lainkaan myöhäistä. Isäni puhelee mielellään näin illalla jonkun vieraan kanssa, ja sitten näet meidän liikuttavan mummon, joka on ollut keuhkotautinen ja luultavasti tartuttanut meidät kaikki, sitten parantunut ja nyt nos-

taa kaikkea kansaa taisteluun basillia vastaan. Pikku veljeni oli hiukan sairas — etteihän vaan olisi tulossa mitään pahempaa. Mutta toivotaan, ettei.

He joutuivat raitiovaunun penkille ja kiitivät ohi Turuntien valokujan, jonka takaa vilahtelivat kellastuneet puistot, kivimuuririvit ja niiden valaistut ikkunat.

— Mitähän sinä nyt mietit? sanoi Helmi äskeiseen iloiseen tapansa, koettaen murtaa toverin äänettömyyttä.

Kun he olivat astuneet kadulle, pysäytti Heikki hänet.

— Hyvästi nyt, Helmi. — Sinä tulet huomenna näkemään kihlailmoitukseni lehdissä. Tahdoin vain kertoa sen sinulle.

Oli kuin jättiläisnyrkki olisi iskenyt Helmin sydämen tajuttomaksi. Kaikki lämpö ja voima, mikä siinä äsken oli ollut, jähmettyi. Hetken perästä hän kuuli Heikin sanovan jotakin. Ääni tuli kaukaa ja aikojen takaa. Mutta Helmi käveli vielä ja saattoi vielä liikuttaa käsiään, ja huuliaankin. Tämä katu on kova, ajatteli hän. Elämä on kovaa.

— Sinä et onnittele minua, lausui Heikki hänen

vierellään.

Helmi ei vastannut.

Hän totesi nyt yht'äkkiä, että Heikkiä hän oli rakastanut, ei koskaan ketään muuta. Eikä koskaan hän ketään muuta tulisi rakastamaan. Hän oli joskus haipuillut sinne tänne, suoraan ilmaisematta itseään. Nyt oli myöhäistä, nyt oli kaikki mennyttä. Mitä varten hän oli tullut Helsinkiin — Heikkiä tavatakseen. Mitä varten hän oli ponnistanut tullakseen terveeksi — ollakseen Heikin vaimo. Luvut, tutkinnot, kaikki oli pohjimmaltaan ollut ulkopuolista, sillä sisimmässään hän oli pyytänyt yhtä ainoaa: olla Heikin oma.

Lopussa!

Ohi.

— No? lausui ääni hänen viereltään.

Havahtuen ajatuksistaan Helmi käsitti, ettei elämä ollut loppunut, vaikka rakkaus oli tapettu.

— No, vastasi hän kuin kaiku ja koetti selvittää itselleen, miten nyt olisi meneteltävä. »Naura, Pa-jazzo!«

— Sinä et onnittele minua, sanoi Heikki vielä kerran, selvästi tutkistellen, minkä vaikutuksen uutinen Helmiin oli tehnyt.

Nyt Helmi käsitti, ettei Heikin pidä saada tietää, mitä hänessä liikkuu. Ja hän pysähtyi, hymyili ja puhui:

— Toki, toki minä onnittelen, mutta uutinenhan tuli vähän odottamatta. Toivotan sinulle onnea, sydämellisesti.

Hänelle ei enää ollut varsin vaikeaa tarttua Heikin käteen. Käsi oli jo vieraan ihmisen. Hän piteli kättä ja jatkoi tyhjää puhettaan. Yht’äkkiä hän huomasi, että tämä käsi oli kylmän kostea, kostea tutulla tavalla, keuhkotautisen tavalla.

Ja nyt hän oli näkevinään lapsenkasvot, jotka vääntyivät, itkua tehden. Lapsia oli useita, oli kymmeniä, kasvoja kasvojen vieressä. Helmin silmien eteen tuli parantolan aurinkoparveke, missä sairaat lapset makasivat jäykin jäsenen, ruttopaiseissaan.

Yhä painaen entisen nuoruusystävänsä kättä, Helmi lausui:

— Onko morsiamesi terve?

— Me tutustuimme parantolassa, sanoi Heikki. — Hänen pitäisi pian päästä sieltä. Jouluna menemme naimisiin.

Helmi muisti Heikin hänellekin, Helmille, mää-

ränneen joulun. Hän oli nähtävästi päättänyt, että jouluna ovat hänen häänsä.

»Kuka morsian olla saa», se ei ollut ehdottomasti paikkansapitävää. Mutta tuska, jonka tämä muisto tuotti, oli enää vain maininki. Veri kiersi jälleen voimakkaasti Helmin ruumiissa. Elämässä oli hänelle sentään jotakin muutakin, kuin rakkaus. Oli terveys ja työ. Hänen sydämensä kykeni jälleen tuntemaan ja hän tajusi, että Heikin kihlattukin nyt astui siihen hellyyden piiriin, joka käsitti nuo neljäkymmentäviihi tuhatta kärsijää.

— Heikki, sanoi Helmi, pysähdyttäen askeleensa, koska hänen nyt piti puhua tärkeästä asiasta — minä ajattelen tällä hetkellä, varsinkin teidän tulevia lapsianne. Tiedät, että kaikesta sydämestäni toivon teidän käyvän hyvin. Uskallatteko?

Heikin katse harhaili pitkin töölöläistä katukuvaa, pysähtymättä minnekään, eikä hän katsonut Helmiin, sanoessaan:

— Hän rakastaa minua, ties mistä syystä. Hoh! Oi tätä elämää.

He eivät olleet kaukana Helmin kotiovelta, mutta Heikki nähtävästi ei halunnut astua kauemmas. Suu-

ren kivimuurin pimennossa hän ojensi Helmille käntensä.

— No, morjens sitten!

Helmi jäi pitelemään hänen kättään.

— Tiedät, että minä aina olen ystäväsi, ja jos tarvitset minua ja jos minä kykenen johonkin, niin kutsuminua. Mistä minut löydät, sitä en tiedä. Enon parantolässä kai aina voidaan antaa osotteeni. Ei, en aio missään tapauksessa asettua sinne. Ja olen iloinen jos. . . jos morsiamesi tahtoo ottaa vastaan terveiseni ja onnentoivotukseni. Heikki, ystävä: hoida itseäsi!

Heikki painoi lyhyesti hänen kättään ja läksi, taakseen katsomatta. Helmi seisoj paikoillaan, liikahtamatta. Hän saattoi vielä erottaa Heikin askeleet kaikista muista. Askelten mukana loittoni hänestä loittonemistaan hänen nuoruutensa. Kun hän viimein kääntyi siihen suuntaan, mihin askeleet olivat hävinneet, ei Heikkiä enää näkynyt.

Niin olivat he nyt siis eronneet toisistaan. Helmi kiersi kulman, niinkuin niin monasti ennen Heikin seurassa. Kotioven tienoo, ennen niin kohtalokas ja täynnä salaperäistä mahdollisuutta, oli autiona. Toisessa kerroksessa asui vierasta väkeä ja kolmannes-

sa, missä he nyt asuivat, oli isän työhuone pimeänä. Helmi tuli juosten ylös portaita, tahallaan haluten omien askeltensa töminään hukuttaa sitä, mikä hänen mielessään vaikeroi. Vanhan, tutun nimikilven edessä hän pysähtyi ja soitti.

Mummo tuli. Hän oli seisonut lieden ääressä ja hänen valkoisella esiliinallaan näkyi läikkä marjahilloa. Mutta hän ei nyt ajatellut sitä työtä, jossa vuodenaika piteli häntä, vaan hän kuiskasi heti:

— Pitäisiköhän soittaa tohtorille, meidän pienen pojumme ei ole hyvä. Nyt hän kyllä nukkuu.

Isän luona oli vieras. He istuvat salissa teelasiensa ääressä, radiotorvet korvilla. Ikkunalla kukkivat Kukkarannasta tuodut pelargoniat ja kiehuvien hillojen ja säilykkeiden tuoksu täytti kotoisesti koko talon.

Se on poika se Paavo Nurmi, kuului isä sanovan, — juoksee taas uuden maailmanennätyksen.

Helmi kiirehti välihuoneeseen, joka vastasi heidän entistä ruokasaliaan kerrosta alempana ja pysähtyi pienten veljiensä vuoteiden ääreen. Molemmat olivat unessa, mutta toinen tuntui kuumeiselta. Hän liikutteli toista kättään, toinen makasi valkeana ja liikkumattomana peitolla. Olisikohan jääpussi pan-

tava otsalle?

Useita päiviä oli poikanen valittanut päänskipua ja antanut ylös.

— Mittasittehan te kuumeen? kysyi Helmi.

— En mitannut, kun se aika meni ohitse, vahtiesani noita kattiloita.

Mummo oli varannut Helmille voileipää keittiön pöydälle ja ajoi haavilla takaa kärpystä, joka turhaan haki piilopaikkaa valkoisilla seinäpapereilla. Mummo ei milloinkaan voinut kyllin iloita siitä, että heillä nyt oli niin kaunis ja tilava koti ja että he tulivat toimeen velkaa tekemättä.

Helmi myönteli, lausuen jonkun sanan mummon puheen lomaan, vanhuksen mieliksi. Mutta hänen ajatuksensa harhailivat poissaolevina ja pala takerui kurkkuun, kun hän tuttua kehoitusta noudattaen koetti syödä.

Kyllä, kyllä he saattoivat olla kiitolliset. Ei vielä ketään heidän perheestään ollut kuollut sen jälkeen kun he alkoivat taistelun tautia vastaan. Ja kuinka uhattu tämä koti silloin olikaan! Mutta joko onni nyt kääntyy?

Helmi koetti muistaa kurssikirjojansa. Ne olivat

asianmukaisesti puhdistettuina tuodut ullakolta ja asetetut pienelle kirjoituspöydälle, jonka isä oli ostanut huutokaupasta, vanhinta tytärtään varten. Eikö tänään ollutkin perjantai? Maanantaista lähtien täytyy vakavasti tarttua lukuihin. Mitään lääkettä ei voi verrata työhön.

— Unohdin sanoa teille, että täytyy mitata kuume, sanoi Helmi.

— Juo nyt tuo lasi pohjaan, maanitteli mummo kuin lapselle, — ettet laihtu. — Se oli niin tuskainen, poika parka, ja minä vielä ryhdyin näihin keitoksiin. Kun näitäkin pitäisi varata talveksi. Vaihteleva ravintohan on niin tärkeä.

Helmin olisi pitänyt nousta ja ryhtyä hoitelemaan pientä veljeä, mutta kaikki tuntui oudon turhalta.

— Mitenkä, alkoi mummo varovaisesti, — enosi kuvasikaan sen aivotuberkuloosin? »Lapsella on kova päänskipu, kuume nousee, lapsi hourailee, niska tulee jäykäksi. . .»

Helmi tuijotti isänäitiinsä.

— Onko Tauno houraillut?

— On hän vähän tainnut tehdä sitäkin.

— Kun ette ole puhunut minulle.

— On ollut vähän vaikea tietää, milloin he ovat puhuneet keskenään.

Kello alkoi lyödä. Mummo ja pojantytär laskivat kymmenen lyöntiä. Vanhus korjaili liedeltä kattiloita. Jokainen ääni teki Helmiin kipeää, ikäänkuin se olisi ollut pahan enne. Hän nousi, kysyi oliko talossa jäätä tarpeeksi ja suuntasi askeleensa ruokasäiliöön, tutkiakseen jääpussia.

Silloin kuului poikain huoneesta vihlova parahdus.

Kun molemmat naiset tulivat sairaan lapsen vuoteen ääreen, olivat hänen silmänsä selkosen selälään, suupielissä vaahtoa ja kädet nyrkissä. Jääpussi saatiin heti ja Helmi juoksi soittamaan lääkärille.

Lapsi oli jo tiedottomana.

Mitään ei voitu tehdä.

— Mummo, kuiskasi Helmi, — viekää Aimon vuode pois ja olkaa hänen kanssaan. Minä kutsun lääkärin.

Isä ja tytär seisoivat sitten sairaan luona, katsellen, miten tauti julmasti raateli häntä, kunnes yht'äkkiä kouristus lakkasi.

Lapsen kauniit piirteet silisivät vähitellen ja unen

rauha jäi valkoisille kasvoille. Saapuessaan saattoi lääkäri vain todeta sen, minkä omaiset jo tiesivät. Aivokalvotuberkuloosi. Vähäinen oli lääkärin lohdutus, että tämä tapaus meni harvinaisen nopeasti. Monasti olivat kouristukset sekä pitkät että kiduttavat.

Jälkeen jääneet koettivat voimiensa mukaan suojella kuolleen pientä veljeä. Mutta silti oli jokaisella aikaa ajatella omia ajatuksiaan. Mummo rukoili, polvistuneena vanhan tuolin ääreen, joka ennenkin oli ollut hänellä alttarina, näin vaikeissa ajankohdissa. Kamreeri kuunteli kunnioittaen äitinsä hajanaisia sanoja, äänettömänä katsellen lastaan, joka tuntui suolisesti nukkuvan.

Tuohon pitäisi minunkin päästä, ajatteli Helmi. Yhteyteen Jumalan kanssa. Järjen tie päättyy pian. Tunteen tie, vaistoamisen tie vie kauas — ja vie perille. Minun täytyy päästä Jumalan yhteyteen. Varsinkin, jos minä rupean sairaanhoitajattareksi. Sillä mitä annan sairaille ja heidän omaisilleen tällaisina hetkinä? Minun täytyy löytää Jumala.

Kuule minua, Isä! huusi hän äänettömässä hädässään. — Minä tiedän, että Sinä olet. Tässä tarkoituksenmukaisessa elämässä: Sinä olet! Kuule minua!

Sinä yönä selvisi Helmi Hirviselle lopullisesti, että hän jättää yliopistolliset lukunsa ja rupeaa tuberkuloosihoitajattareksi. Hänen kokemustensa jälkeen avautuu tässä työssä se sisältö, joka vielä antaa hänen elämälleen arvon. Niiden neljänkymmenenviiden tuhannen hyväksi on vielä vapaana laaja työmaa. Ja niiden yhdeksäntuhannen, jotka menevät niinkuin tuo pieni elämän matkamies tuossa. Ja niiden, joiden harmaa pää vaipuu surussa, niinkuin tuossa molempien vanhusten, mummon ja isän. Kahden kuoleman sinetti lukitsi Helmi Hirvisen päätöksen. Hän oli horjunut vaalissa. Oli tarvittu näin paljon, jotta hän tietäisi tiensä. Toinen vainaja oli vielä elävien joukossa, mutta saavuttamattomien etäisyyksien päässä hänen sydämeltään. Toinen eli hänen sydämessään, mutta kuoleman rajan takana. Heikki oli hänelle sittenkin kuolleempi kuin pikkuveli.

Ei koskaan hän enää kohtaa Heikkiä. Niin on varmaan paras.

Hän kohtasi hänet kuitenkin vielä kerran.

Saavuttamattoman etäisyyden ja vuosien takaa. Kokemusten takaa, jotka sisälsivät paljon kärsimyksiä. Ilonpilkkeiden takaa, jotka tähdittivät raskasta

elämää. Onnellisten silmänräpäysten takaa, jotka lievensivät nöyryytysten ja pettymysten päiviä. Vuosien takaa, jotka olivat kovettaneet hänen kätensä ja pehmentäneet hänen sydämensä. Saavuttamattomilta näyttävien etäisyyksien takana kohtasivat nuoruusystävät toisensa.

Vielä kerran.

Helmi Hirvinen oli silloin terveystisarena kaukana valtateiltä, syrjäisessä huoltopiirissään. Hän oli kerran hakenut tänne epätoivon hetkellä, juuri samoihin aikoihin, jolloin hänen ilmarintahoitonsa oli päättynyt ja hän kokonaisen kesän levättyään jälleen hengitti kahdella keuhkolla. Niin täydellisesti oli hänen ilmarintahoitonsa onnistunut, että hän neljän vuoden typetysajan jälkeen, jona aikana hän suoritti sairaanhoitajatarkoulutuksensa ja terveystisarikurssinsa, saattoi toimia tuberkuloosihuoltotoimiston hoitajattarena Helsingissä. Tuntuu käsittämättömältä, että ihminen juuri koettuaan parantumisen ihmeen, saattaa puhua epätoivon hetkestä. Sellainen ihminen kuitenkin kerta kaikkiaan on: kiittämätön ja typerä! Epätoivon hetken aiheuttaja oli Heikki, kuka pa muukaan.

Helmin tarkoitus oli ollut jäädä Helsinkiin. Eno Wiljamkin oli katsonut viisaammaksi ottaa helpompaa työtä: voisihan sitten, kun keuhko pitkän leponsa ja hoitonsa jälkeen taasen oli tottunut entiseen tehtäväänsä, yrittää raskaampaakin. Helmi kuitenkin ei ajatellut maaseutua, kaupunkilaisena hän ei tuntenut maaseudun luonnetta ja pelkäsi, ettei voisi saavuttaa maaseutulaisten luottamusta.

»Helpoksi» huoltosisaren työtä Helsingissäkään sentään tuskin saattoi nimittää. Mutta juuri sellaisena se täytti elämän — ei jäänyt aikaa turhiin ajatuksiin ja uni yöllä oli selvää ja yhtäjaksoista. Moninaiiseksi ja rikkaaksi muodostui jokainen päivä, yllättäväksi sekä vaikeuksiensa että myötä- tai vastoinkäymistensä puolesta.

Ensimmäisessä kodissa, mihin uusi kutsumus hänet johdatti, oli nuorella isännällä todettu olevan keuhkotaudin ja vaimo odotti ensimmäistä lastaan. Tässä hellahuonekodissa oli siistiä, ei liian paljon huonekaluja eikä mattoja, rääsymattojakaan. Vaimo, ymmärrettyään kovan välttämättömyyden, läksi vastaan sanomatta omaisten luo maalle ja mies pääsi tuberkuloosisairaalaan. Kolmen kuukauden kulut-

tua jälkimmäinen saattoi palata ja jatkaa räätälintyötään, hän oli oppinut hoitamaan itseään, käytti sylkykuppia ja nenäliinaa ja suostui yksinään nukkumaan verstaassa, terveysikkuna auki. Vaimo asui lapsen kanssa keittiössä, tarkasti noudattaen hoitajattaren neuvoja: hän puhdisti erikseen miehensä ruoka-astiat, eristi hänen vaatteensa, ei päästänyt lasta hänen välittömään yhteyteensä ja pesi huolellisesti käntensä. Koko perhe siunasi sekä lääkäriä että hoitajattarta. Niin toivorikkaasti alkoi Helmin työ. Nyt hän tuli leskivaimon luo, jonka mies edellisenä vuonna oli kalamatkalla humalapäissään hukkunut ja joka elätti perhettään hieromatyöllä, ollen poissa kaiken päivää. Kuusitoistavuotias Elsa oli saanut keuhkotaudin samasta paikasta kuin sulhasenkin, nimittäin jostakin tanssisalista. Sulhanen oli »parempaa väkeä» ja siinä määrin rakastunut, että hän vietti morsiamensa yhdenhuoneen kodissa koko päivän. Vasta illalla läksivät rakastuneet teatteriin tai iltamaan, jolleivät menneet elokuviin, eikä Elsa milloinkaan tullut kotiin ennen puoliyötä. Tavallisesti »supeerattiin» yhdessä ennenkuin erottiin. Elsa tupakoi ja sulhanen joi ja tupakoi. Äidin ansio ei enää tahtonut riittää, kos-

ka Elsalla piti olla niin hienoja ja ohuita vaatteita. Kuitenkin oli äiti siinä määrin onnellinen Elsan her-raskaisesta tyhjäntoimittajasta, että ponnisti äärim-milleen, tehdäkseen tyärtään sulhaselle mieluiseksi. Vuoden ajan perhe tiesi, että Elsassä oli keuhkotauti, mutta salasi sen visusti, aavistaen, että kaikki romah-taa, kun tämä saadaan tietää. Kaikki romahtikin eräänä päivänä ennen joulua, kun Elsa humalaisen sul-hasensa kanssa varomattomasti joutui sanakiistaan. Sulhanen tahtoi hänet viereensä sänkyyn »muuten vaan», mutta morsian puhui tällä kertaa suoraa kiel-tä, sanoen, että hän vaatii häntä virkaan ja tahtoo oman kodin. Silloin sulhanen suudelmilla yritti tukkia hänen huulensa ja Elsa sai siinä hirvittävän ve-rensyöksyn. Mies oli kauttaaltaan veressä, vuode oli veressä eikä tyttö enää omin voimin noussut. Kiertä-vä hoitajatar joutui saapumaan tähän hätään.

Helmi Hirvinen muisti ikänsä sen, hänen toimes-saan ensimmäisen puhdistuksen, jonka hän joutui te-kemään juuri tässä kodissa, kaikki tunkkaiset kätköt, minne rakastavaisten pullot ja alusvaatteet olivat sul-lotut, kaikki vuodetarpeet monenlaisine syöpäläisi-neen, joiden piti kulkea hänen käsiensä kautta, tul-

lakseen jälleen käyttökelpoisiksi. Leski oli kaupungin holhouksesta niin suuttunut, että hän kerrankin viskasi lattiaharjan hoitajattaren jälkeen: tulla hänen huoneeseensa siivoamaan, kun siellä oli puhdasta niinkuin lumihangella! Hän vaati vaatimalla, että Elsa päästettäisiin sairaalasta kotiin, koska sulhanen oli luvannut naida hänet ennen pääsiäistä. Kun koko perhe määrättiin tarkastukselle, tavattiin Elsan neljätoistavuotiaalla sisarella basilleja, samoin sulhasella. Leski yhä vaati nuoria menemään yhteen — mistä hän toisen kerran saa tyttärelleen sellaisen sulhasen, jolla on kartano ja saha! Elsa kuitenkin ei enää kauan ollut sulhasen puutteessa, kuolema kun hänet korjasi juuri samoihin aikoihin, jolloin äiti oli odottanut häiden tulevan.

Eräässä perheessä sitten oli isä, äiti ja neljä lasta. Äiti sai, hänkin, verensyöksyn ja pääsi heti sairaalaan — tämä oli Helsingin suuria etuja että heti pääsi sairaalaan. Neljävuotias poika oli jo saanut tartunnan ja hänet olisi kohta pitänyt eristää. Isä ei kuitenkaan suostunut luopumaan pojasta. »Jos se olisi joku noista toisista» — ne olivat tyttöjä. Mutta tätä ainoaa poikaansa hän ei anna. Heillä oli huone ja kyökki,

mutta kyökissä asui vuokralaisia. Lasta ei siis voinut eristää sinne. Ja isä piti häntä illoin vuoteessa vierellään. Hänen nukuttuaan nosti isä hänet vanhemman sisaren viereen. Tämä tarmokas ihmisalku, joka koulunkäynnin ohella piti emännyyttä äidin poissaollessa, oli kymmenen vuoden vanha. Heidän aterianaan oli kahvi ja voileipä. Rääsymatot peittivät permannon ja ne olivat vaimon kutomat, sinä kesänä, jolloin he kaikki olivat maalla. Niitä mattoja ei saanut viedä mihinkään, niillä nämä muutkin lapset olivat kontanneet ja siitä oppineet kävelemään. Ja se on tyhjää puhetta, että tauti tarttuu. »Jonkun noista kolmesta saatte viedä, mutta ette tätä poikaa.» Kerran isä pitkien selitysten ja pyyntöjen perästä jo antoi luvan, että poika viikoksi — yhdeksi viikoksi — saadaan viedä sukulaisiin maalle. Mutta kun Helmi tuli häntä hakemaan, seiso iä ovella vasara kädessä ja sanoi: »Jos on kuol lakseen, niin kuolkoon, mutta vieraiden ei ole tulemista tänne.» Tähänkin kotiin sitten kuitenkin »tultiin», tultiin kaupungin viranomaisten voimalla.

Kerrankin tapahtui näin: vanhempi leskivaimo Hanna Matikainen asui yhdessä tuberkuloosia sairastavan nuoren Iivari Kiven kanssa. Molemmat eli-

vät viinanmyynnillä ja molemmat olivat juovuksissa, kun hoitajatar tuli ensi käynnilleen. He eivät millään suostuneet eroamaan toisistaan. Vasta poliisin väliintulo teki lopun suhteesta, jota oli kestänyt pari vuotta. Miehellä, joka oli harvinaisen suurikokoinen ja riuska, saatiin järjestetyksi parantolapaikka. Lähdön hetkellä havaittiin, ettei hänen vaatevarastossaan kuitenkaan ollut muita käyttökelpoisia kappaleita kuin kaulahuivi, kengät ja lakki. Muuta hankittiin huolto-
toimistosta ja ystävällisiltä kanssaihmisiltä, ja joitakin miehen tavaroista voitiin myöskin lunastaa panttilainastosta. Köyhäinhoidolta hoitajatar vielä kerjäsi pomppatakin, ja niin saatiin kun saatiinkin mies vihdoinkin lähetetyksi matkaan. Kun hoitajatar muutamia päiviä myöhemmin saapui leskivaimo Matikaisen luo, niin tämä ilmeisesti pelästyi ja alkoi nopeaan korjata näkyvistä joitakin esineitä. Hämmästyen tote-
si hoitajatar esineet samoiksi, jotka hän suurella vai-
valla oli saanut kootuksi Iivarille, tämän lähtiessä pa-
rantolaan. Mutta Iivaripa ei enää ollutkaan paranto-
lassa, yhden ainoan päivän hän siellä oli pysynyt. Täl-
lä hetkellä hän humalaisena makasi Matikaisen sän-
gyssä, myytyään osan vaatteistaan ja siten saatuaan

rahoja viinaan.

Avuliaisuus ei aina ole paikallaan, totesi Helmi hämmästyneenä, kaikki ihmiset eivät näy kestävän sitä, pyytävät alati uutta apua ja menettävät kaiken halun itse yrittää. Niin moninaisia kokemuksia ihmisestä joutui tässä toimessa saamaan, ja niin odottamattomien tilanteiden näkijäksi ja selvittelijäksi, että se vähintään sanoen oli jännittävää!

Huoltotoimistoon tuotiin eräänä päivänä kyttyräselkäinen nuorukainen, jota vanha rouva johdatti, hartaasti anoen, että poika otettaisiin sairaalaan jo yöksi, koska hän »yski verta». Oli niin surullista, ettei hänellä ollut mitään suojaa — eivät enää ottaneet yömajaankaan, kun sielläkin oli huomattu tämä yskeminen. Nuorukainen istui kuolemanväsyneenä penkillä, vanhan rouvan puhuessa. Hänellä oli kaikesta päättäen korkea kuume.

Helmi Hirvisen mieleen johtui ilta monta vuotta sitten, jolloin hän itse näin kuolemanväsyneenä istui tanssipuvussa kotinsa pienessä eteisessä. Missä hän olikaan nähnyt tämän nuoren miehen?

Hän mietti sitä kaiken aikaa, vanhan, köyhästi puetun naisen puhuessa surullisia asioitaan. Tämä

poika oli hänen varhain kuolleen tyttärensä poika ja hän oli hänet kasvattanut. Kaikki meni hyvin niinkauan kun isoäiti jaksoi tehdä työtä — hän oli toiminut siivoojana suurissa virastoissa —, mutta nyt eivät enää pitäneet, tahtoivat nuorta eikä hän enää jaksanutkaan. Tämä poikakin oli soittanut tanssiorkeste-reissa, ensin viulua, sillä hänellä oli suuret soitannol-liset taipumukset, mutta sitten vaan rumpua. Hänellä oli tämä kyttyrä eikä hän jaksanut valvoa huonossa ilmassa. . . .

Poikanen osakunnan jatsiorkesterista! Nyt Helmi hänet muisti. Hän näki selvästi edessään osakunnan rakkaan salin ja itsensä Heikin käsivarsien varassa. Hän muisti, miten he olivat taputtaneet, kun orkes-teri lopetti valssin ja hän muisti kyttyräselkäisen po-jan, joka pyyhki hikeä otsaltaan, seisoen jatsirum-mun vieressä. Hän heltyi, ajatellessaan vanhaa iso-äitiä ja nuorukaista, ikäänkuin olisi ollut kysymys omaisesta, ja kiirehti soittamaan lääkärille. Tämän tapahtuman jälkeen hänen monena yönä näki unessa Heikin.

Eräänä iltana, kun hän puki ylleen, lähteäkseen tervehtimään kotiväkeä, tuli totinen, keski-ikäinen

mies häntä tapaamaan, esittäen itsensä konttoristi Lehtiseksi. Tutuilta tuntuivat nämäkin kasvot. Miten Helmi jälleen niin oli menettänytään muistinsa? Mutta konttoristi Lehtinen päästi hänet pälkäystä selittämällä, ettei neiti Hirvinen voinut tuntea häntä — hänen sisarensa Martta varmaan oli tuttu. Martta oli ollut potilaana Kukkarannassa ja paljon kertonut neiti Hirvisestä ja kaikesta muusta siellä.

Tietysti Helmi Martan muisti. Hän oli hyvä, avulias ja kiitollinen potilas, hänestä pitivät kaikki. Hän oli kuulunut Tuttulan hallikantaan. Kerran olivat Tuttulan tytöt hullutelleet, Martta ja Kerttu. He olivat vastanneet sanomalehti-ilmoitukseen. »Meitä olisi täällä kaksi totista poikaa vailla sydänystävää» — sentapaiseen ilmoitukseen olivat vastanneet ja Martan ja erään nuoren miehen välillä oli syntynyt kirjeenvaihto. Alussa oli Martta iloisesti näyttänyt saamansa kirjeet: todella kauniit ja miellyttävät — mutta ei enää myöhemmin. Tuntui siltä kuin kirjeenvaihdossa olevien nuorten kesken olisi syntynyt ystävyys-suhde, vaikkeivät he olleet koskaan nähneet toisiaan.

No, miten Martta nyt jaksoi?

Huonosti. Hän oli jo ollut oikein hyvissä voimissa,

mutta olisiko tullut oltua varomaton. Pieni kylmetys vei kun veikin yskään ja Martta oli nyt valmis jättämään tämän maailman. Hän tahtoi vielä mielellään tavata neiti Hirvistä lähettääkseen terveisensä ja kiitoksensa Kukkarantaan, missä hänen oli ollut niin hyvä.

Oliko Martta todella niin heikkona?

Sattui niin onnellisesti, että Helmillä huomenna oli vapaapäivänsä. Hän ilmoitti kotiin, ettei nyt voikaan tulla. Auto odotti kadulla.

Marttaa hoidettiin sisarensa luona Vihdissä. Satoi. Lokakuun rajuilma pieksi asfaltilla laskettua kätua, kimmoten siitä auton seiniä ja ikkunoita vastaan. Vain jokin sana vaihdettiin autossa. Kuljettaja ei tuntenut tietä ja Martan veljen piti yhä pimenevässä illassa opastaa häntä. Helsingin valot jäivät pian jäljelle, esikaupunkienkin lyhdyt sivuutettiin, auton liekit tuskin jaksoivat valaista harmaata pärskivää tietä, ja ikkunaa täytyi tuontuostakin pyyhkiä, vaikka kuminen puhdistaja kellonheilurin säännöllisyydellä kulki edestakaisin.

Siinä eräästä pahasta tienmutkasta ja samalla vastaan tulevasta autosta selviytyttyä, virkkoi autonkul-

jettaja:

— Minulla on täällä Vihdissä tuttavakin, vaikken ole. häntä koskaan nähnyt.

— Miten ette ole nähnyt? kysyi Lehtinen.

— En vaan ole.

Keskustelu katkesi. Sade pieksi ikkunoita, kattoa ja tietä, johon oli liimaantunut keltaisia lehtiä. Helmi ei ollut ennättänyt ottaa mukaansa mitään sairasta varten, ei yhtä kukkaa hänellä ollut, veli oli vain kiirehtinyt lähtemään.

Autonkuljettaja kysyi, mihin täällä ajetaan — eikö tämä jo ollut Vihtiä?

Martan veli lausui kylän nimen ja kuljettaja sanoi reippaalla äänellään:

— Siellähän se minun tuttavanikin asuu.

Nyt kysyivät hoitajatar ja Lehtinen yht'aikaa tuttavan nimeä ja kuljettaja vastasi:

— Martta Lehtinen.

— Mutta hänen luokseenhan juuri oltiin menossa!

Kuljettaja kysyi:

— Menemmekö me hänen luokseen? Onko hän sairas?

— Kuolemaisillaan.

Autossa ei enää puhuttu. Helmi muisti Tuttulan tyttöjen pilanteon, heidän vastatessaan noille totisille pojille, jotka olivat vailla sydänystävää. Toinen istui siis nyt tässä. Sattuma oli saattanut juuri hänen autonsa siihen kadunkulmaan, mistä Martan veli kii-reesti otti auton.

Sitäkään iltaa ei hoitajatar Helmi Hirvinen sittemmin milloinkaan unohtanut. Nuori mies astui Martta Lehtisen huoneeseen kuin kuolevalta morsiamel-tansa ottamaan jäähyväisiä. Saman mielialan vallas-sa hän palasi.

Mitenkään ei olisi voinut uskoa Marttaa kuole-mansairaaksi. Virkeänä hän tervehti Helmiä ja kyse-li Kukkarantaa, lääkäreitä ja potilaita. Vastaillessaan hänen kysymyksiinsä, Helmi kuitenkin pian huoma-si erään oudon tyyneyden ja kasvoista loistavan kirk-kauden jo kuuluvan toiseen maailmaan. Väsyessään Martta kuiskaten lähetti kaikille kiitokset ja terveiset. Vielä hetken Helmi piteli hänen kättään, hänen levä-tessään liikkumatta ja silmät ummessa. Kauniit kuu-meiset kasvot riutuivat riutumistaan. Oliko hän jo tä-nä yönä lähtevä? Mutta kun Helmi hiljaa nousi, ava-si sairas silmänsä ja lausui: minä olen jättänyt itseni

Jeesuksen Kristuksen turviin. Ja meni jälleen uneen.

Kuoleman uni ei kuitenkaan käsittänyt häntä siinä yönä. Muutaman päivän perästä tuli veli tuomaan kuolinsanomaa. Martta oli vielä viimeisenä yönään jaksanut toistaa samat sanat, jotka hän Helmille lausui jäähyväishetkellä.

Eräänä aamuna oli Helmi »Linjoilla» tekemässä puhdistusta kuolemantapauksen jälkeen. Ruokakaapissa siirrellessään astioita, näki hän kappaleen sanomalehteä, köytettynä kopan ympäri. Joukko kuolinnilmoituksia siinä oli ja hänen silmänsä pysähtyivät nimeen Irja Rontikainen, o. s. Silljander. Irja Silljander? Sehän oli Atsalean suloinen pieni Suolarae — oi voi, oliko hän sittenkin joutunut tuolle miehelle, joka oli hänelle vieras ja vastenmielinen! Köyhyydessään ja avuttomuudessaan hänen oli täytynyt mennä! Hän oli hyvässä kunnossa parantolasta lähtiessään, mutta olot kävivät hänelle ylivoimaisiksi. »Rakas puolisoni ja äitimme Irja Rontikainen, o. s. Silljander kuoli pitkän ja hivuttavan keuhkotaudin jälkeen, elettyään 23 v. 4 kk. ja 5 p. suureksi suruksi meille ja monille ystäville. Albin Rontikainen, Kaija, Marjanna ja Esko-Tapani.» Kolme lasta oli siis jäänyt.

Ne yhdeksäntuhatta, ne yhdeksäntuhatta! »Me kuljemme suuressa saatossa», sanoi Heikki kerran leikillä.

Usein tuntui tämä kaikki ylivoimaiselta. Hoitajatar oli tungetteliä, vaikka hänen raskas työnsä tarkoitti kärsimyksen lieventämistä. Kodin koskemattomuuden oikeus suojasi näitä koteja kaikkineen, mitä niihin kuului, vaikka ne ylläpitivät kaameaa tautitilaa maassa. »Ihminen tahtoo kotonaan tehdä mitä haluttaa, se ei liikuta ketään. Koettakaapa ottaa pois tupakka, koettakaapa ottaa pois viina, koettakaapa ottaa kahvi — me hankimme ne vaikka varastamalla!» sanoi tässä hiljan leskivaimo Mäntylä, mahtavana seisoen mökkinsä edessä, varsiluuta kädessä, kun hoitajatar pyrki hänen vuokralaistensa luo, missä oli ilmoitettu miehen olevan keuhkotaudissa. »En tulekaan hakemaan näitä», vastasi Helmi niin ystävällisesti kuin mahdollista, »tautia tulen parantamaan». »Niin, mutta mepä haluamme pitää paiseemme ja pahkammekin!», huusi leskivaimo Mäntylä, uhkaavasti nostaen luutaansa. Vuokralaisen lapset katselivat nauraen ikkunasta. Helmi muisti tämän kohtaauksen päivästä päivään ja varmaan oli sen aina muista-

va.

Tuli sitten taasen tuollainen masentunut ilta — oli huhtikuuta ja Helmi sattui muutenkin olemaan väsynyt. Koko päivä oli mennyt iänikuisessa puhdistamistyössä, hän ei ollut ennättänyt syödäkään ja nyt hän kimpsuineen kampsuineen kiirehti kotiin, ikävöiden lämmintä kylpyä, ruokaa ja vuodettaan. Tuntui siltä kuin hän olisi kylmettynyt. Eikö nyt vähitellen alkanut tottua siihen, että ihmiset närkästyivät, kun tuli heidän kotiinsa penkomaan. Olihan hän tehnyt itselleen teoriainkin ymmärtääkseen heitä, sen, että koti pahkoineen, paiseineenkin oli rauhoitettua aluetta, johon ei vieraalla ollut asiaa. Mutta kuitenkin teki kippeää, kun sai osakseen tyylyttä. Hän koetti muistuttaa mieleensä, että ihmiselle oli terveellistä kokea kiittämättömyyttä. Inhottavinta kaikesta oli itsehyväisyys ja luulo, että oli tärkeä tässä maailmassa. Väsytti. Tämä uupumus muistutti entistä aikaa ja sen hirvittävää väsymystä.

Tavaralaukut painoivat, Helmin kaksin käsin tarttuessa niihin, astuakseen raitiovaunusta kadun ja puistikon poikki autobussia odottamaan. Hänen täytyi ponnistaa, varoessaan, ettei jäisi raitiovaunujen,

autojen ja polkupyörien alle. Hän ei jaksanut täysin käsittää, mistäpäin mikin ääni tuli. Puistikon laidassa hän laski käsistään kantamuksensa ja levähti. Maa oli sulattavan päivän jälkeen vetäytynyt jääriitteeseen ja illan sammuva rusotus valui yli nuorten puiden, joiden paisuvien silmujen lomitse sähkölangat kulkivat. Kevät tuli. Ilmassa tuntui sulavien hankien ja maan tuoksu. Odottaen vaunuaan Helmi silmäili ohi rientävään ihmisvirtaan.

Tuli hitaasti liukuva kattamaton auto. Sen matkajat nähtävästi eivät ajaneet kiireistä päämäärää kohden. He varmaan etsivät hiljeneviä teitä ulkopuolella kaupungin, toistensa seurassa. Helmi muisti kaukaisesti, että rakas ja voimakas käsivarsi joskus oli tukenut häntäkin. Nuo molemmat omistivat vielä toisensa. Miehen käsivarsi tuki naista, turkisten puoleksi peittäessä hänen kasvojaan. Helmi seurasi silmillään autoa, joka tungoksessa pysähtyi hänen kohdalleen. Siron, hennon naisen takaa kohosi voimakas miehen pää. Helmi säpsähti ja naulitsi katseensa mieheen: Heikki! Heikki katsoi morsiamensa — tai ehkäpä he jo olivat naimisissa — ohitse suoraan Helmiin ja kuiskasi hymyillen jotakin. Hän oli niin tuttu, niin lä-

heinen ja armas, että Helmi ensi silmänräpäyksessä oli lausumaisillaan hänen nimensä. Samassa hänen kuitenkin teki mieli paeta, paeta näkemästä ja kuulemasta! Mutta hän muisti kantamuksensa ja tarttui niihin. Nyt kuitenkin autokin lähti liikkeelle. Hän ei enää voinut erottaa sitä muiden joukosta.

Tämän illan jälkeen Helmi haki kaukaiseen huoltopiiriinsä. Toimi oli hakijoiden puutteessa kahdesti ollut auki. Helmi sai sen ja jätti toukokuussa Helsingin.

Rautatien loputtua tehtiin matkaa laivalla, autolla, hevosella ja jalan — läpi rämeiden ja soiden, joiden hyllyvien pohjien siteeksi oli laskettu kapulasiltaja. Kevättulvien vuoksi oli otettu tämä kylätie. Vedet olivat rikkoneet maantien. Opas vaihtui majapaikoissa. Heikki oli kaukana, kaukana kulttuuri ja mukavuudet. Likaisuutta asumuksissa oli ollut mahdoton etukäteen kuvitella. Onneksi saattoi kaikkialla saada kananmunia. Niillä Helmi pääasiassa elikin. Myöskin yösiijoihin oli vaikea tottua. Ne litteät punaiset syöpäläiset, jotka likaisissa kodeissa asustavat vuoteissa ja seinissä, olivat niin ovelat, että pudottautuivat vieraan kimppuun katosta, kun hän oli sijoittanut

vuoteensa lattialle, luullen siellä olevansa suojatumpi kuin sängyssä. Mutta erämaan kevät paimentorvineen, lukemattomine suurine ja pienine lintuineen, karjoineen, jotka kokosivat suuhunsa ruohonkorsia ja taivuttivat päänsä suosilmää kohden, kyntäjäineen ja kylväjäineen — tämä kaikki antoi kaupunginlapselle ihmeellistä ja parantavaa voimaa.

Eräänä myöhäisenä iltana, keskellä käenkukuntaa saavuttiin rajavartioston tuvalle, missä jo oltiin makuulla. Opas lähti edellä sisälle. Ja vartiosotilaat nousivat ritarillisesti pystyyn, korjasivat pois vuoteensa, keittivät teetä ja luovuttivat sisarelle koko valtakuntansa. Seinällä oli Ukko-Pekan kuva, uunin syrjällä pieni siniristilippu ja koko tupa teki erittäin siistin vaikutuksen. Ja ikkunan saattoi avata.

Hoitajatar — Helmi oli miltei unohtanut nimensä, sillä häntä puhuteltiin vain hoitajattarena tai sisarena — tunsi olevansa prinsessa. Hänelle katettiin pöytä puhtaalla liinalla, hänen juodessaan teetä viritettiin laulu laulun jälkeen, joku pojista nouti joelta asti tuomenterttuja ja asetti ne veteen, tyhjään konservipurkkiin. Ikkunalle tuotiin koivunoksia, vaikka lehti vielä olikin pientä, niinkuin on tapana tehdä juhan-

nuksena. Pantiin uudelleen tulelle kattila, jotta hoitajatar saisi pestä jalkansa.

Alussa istuivat pojat vakavina, niinkuin aikoinaan Felix, Helmin sulhasnukke, parantolassa. Mutta vähitellen tuntui siltä kuin sisar olisi tullut veljesparveen. Lintujen laulu oli jo laannut, kun veljet jättivät tuvan, kasvoilla sama kirkas ja hiljainen ilo kuin se, jota hoitajatar tunsu sydämessään.

— Mutta missä te nyt vietätte yöne! sanoi Helmi, väsymykseltään tuskin jaksuen kättä liikuttaa.

— Kyllä me, kyllä me! vastasivat pojat reippaina.
— Sisar nukkuu hyvin vaan, ei mitään tarvitse pelätä!
Helmi oli sinä yönä todellinen prinsessa.

Senkin yön ja vastaanoton rajavartijoiden majassa hän läpi elämänsä muisti.

Ja muisti seuraavankin majapaikan. Edellinen majapaikka lienee häntä hemmotellut, sillä hän ei jäänyt niihin kurjiin tölleihin, joissa hän päivällä joutui käymään, vaan samosi »rikkaaseen taloon», josta puhuttiin paikkakunnan ensimmäisenä. Äärimmillen uupuneena hoitajatar oppaineen saapui tämän talon pihamaalle.

Siat röhkivät pitkän kaukalonsa ääressä kaivon

luona, missä ne olivat makuulla, yltympärillä näkyi vuosikausien jätteitä sekä perheen pukuvaraston, ajokalujen että ruokatavaroiden alalta, koiran kuljettamia luita ajelehti portaiden edessä ja kaiken tämän keskellä liikkui kitisten ja kiljuen suuret lapsenratat, joita niissä istuva ihminen, vääntämällä jotakin kampia, pani käymään. Hän ei ollut lapsi. Hän oli raajarikko. Ketään muuta ei näkynyt. Hämärtyvässä illassa keskellä lintujen laulua teki tämä pihamaa jonkin kirottun alueen vaikutuksen, missä tuo onneton olento ratsastaa paksujen, kirkuvien pyörien varassa. Hoitajatar seisahtui eikä enää muistanut väsymystään. Opas vastasi, että tämä oli rajapaikkakunnan rikkain talo ja seuraavalle asumukselle oli pitkä matka, sitä ei ollut koskaan mitattukaan.

Samassa astui aitasta esiin nuori mies, hitaasti lähestyen, Oikaisten kätensä ja hymyillen toivottaen vieraan tervetulleeksi taloon.

Helmi Hirvinen päätti yrittää seuraavalle asumukselle. Tämä kävelevä oli vastenmielisempi kuin tuo rampa. Mutta tässä miehessä oli samalla jotakin, joka pidätti häntä: outo helakkuus kasvoissa, kostea käsi ja sisäänpainunut rinta.

Nyt tuli näkyviin emäntä ja tytär, edellinen verevä ja voimakas, toinen hento niinkuin velikin. Oli jäätävä yöksi: veli ja sisar olivat tarkastettavat — heissä saattoi olla tuberkuloosi.

Hoitajatar sai yötä varten melkein tyhjän tuvan, jota ei voitu lukita. Hänelle ei sanottu, minkä vuoksi se oli jätetty kylmille — hän saattoi vapaasti tehdä arvelujaan puolelle ja toiselle. Ehkäpä joku keuhkotautinen oli kuollut täällä. Odottaessaan ruokaa hän puhdisteli sänkyä ja tuntui saavan siitä, omia vaatteitaan käyttäen apunaan, siedettävän makuusijan. Yht’äkkiä ilmaantui äskeinen hintelä mies, nähtävästi talon nuori isäntä, hänen eteensä, jääden katsomaan. Hän meni kuitenkin saman tien, kun hoitajatar säikähtäen häneen tuijotti.

Puoliyön aikaan toi talon tytär kivivadissa riisiryynejä ja kuivatettua kalaa sekä kädessään leivänpuolikkaan, jolle oli pantu voita. Nuori isäntä seisoi ovelta, katseli ja hymyili.

Hoitajatar kysyi, eikö ovea mitenkään voisi lukita, mutta tyttö selitti, ettei tänne ketään tule.

Nuori isäntä kuitenkin tuli heti sisarensa lähdettyä, kun hoitajatar istui leipää haukaton, eikä yrittä-

nytkään poistua. Viimeisen kerran tuli hän alusvaateisillaan, Helmi Hirvisen jo nukkuessa. Silloin Helmi suuttumuksen vallassa, jommoista ei hän ollut ikinä tuntenut, aseinaan linkkuveitsi ja toinen kenkänsä, työnsi miehen pihamaalle, missä äiti otti haltuunsa poikansa, selittäen tälle, että siinä sai, eikös hän jo varoittanutkin häntä ryhtymästä tuollaisiin »liikeneiteihin». Tämä oli samaa lajia kuin Mattoisen nuorikko, jonka Maitoinen Viipurin sairashuoneessa näki ja sitten kävi naimassa. Mattoisen nuorikko nuolee kielellään lattiatkin, eikä siellä vieras saa minnekään sylkeä — Maitoinen sylkee omaan taskuunsa! Mutta hoitajattarelle äiti, hänellekin, antoi nuhteet, poikansa käytöstä puolustaen: eikö neiti nyt sellaista ymmärtänyt, sehän oli aivan tavallista täällä.

Aamulla hoitajatar, tutkiessaan nuorta isäntää ja hänen sisartaan, yhä vahvistui uskossaan, että molemmissa oli keuhkotauti.

Seuraava yösija antoi runsaan korvauksen siitä masennuksesta, minkä edellinen oli tuottanut. Hoitajatar vietti seuraavan yön Mattoisen nuorikon kodissa. Paljon voi yksi ihminen! Paljon oli tämä muualta tullut ihminen voinut, tämä nuorikko, jonka palstati-

lallinen Mattoinen oli Viipurin sairashuoneessa nähnyt ja käynyt naimassa. Emäntä kertoi olleensa siivojattarena, eikähän hänen sopinut potilaiden kanssa antautua pitkiin puheisiin. Mutta tämän Johanneksen jo lähdettyä, tuli häneltä kirje. Ja häätkin vietettiin sairashuoneella, ja oikein kauniit häät, hän kun oli palvellut siellä niin kauan. Ja kyllähän tässä on täytynyt tehdä työtä. Johanneskin kun oli alussa niin heikko. Mutta hän on nyt jo kolmatta kesää ollut aivan oireeton eikä vauvassa ole minkäänlaista vikaa — tutkittuhan se toki on! Nythän isä jo itse tekee kynöt ja kylvöt. Hän, vaimo, teki alussa miehen työt, apua ei kannattanut ottaa. Mökki on nyt punaiseksi maalattu ja ympärillä samoja kukkia kuin ennenvanhaan kotona. Ja aita on samanlainen, ja porttikin, ja samat ovat nimet kissalla, koiralla, lehmillä ja hevosella kuin oli hänen kodissaan. Kaikki huoneet olivat alussa harmaat. Tässä oli silloin vain pikkuinen peltoilkku — tuo kaikki on kuokittu!

Voimakkaan äidin silmään tulee kyynel, kun hän näitä kertoo niin harvinaiselle vieraalle kuin hoitajatar on näillä mailla.

Paljon voi yksi ihminen! lausuu Helmi Hirvinen,

hiljaa painaen hänen kättään, joka on kuin miehen.

Mutta tämä onnellinen ja kaunis koti salolla antoi hänelle paljon rohkeutta ja hän muisteli sitä usein, kun oli uupumaisillaan. Oliko hänen oma osansa oleva tämä kiertäminen onnettomimmissa ihmisasunnoissa? Eikö koskaan omaa kotia?

Heikillä varmaan jo oli.

Tuntui siltä kuin se haava nyt olisi alkanut arpeutua. Helmi kuvitteli, miten vaikuttaisi, jos Heikki kauniin rouvansa kanssa nyt tulisi vastaan tuossa tiellä. Kiertävä tuberkuloosihoidattar kovettuu, kauniimmalla sanalla lausuttuna: »terästyy». Sen tekee se työ. Hyvä on näin.

Kuinka nopeasti onkaan aika mennyt! Puolitoista vuotta hän jo on ollut täällä. Hän tuntee jo tätä kansaa ja ymmärtääkin sitä. Kun täältä köyhän sydämaan pitäjästä ajattelee oppivuotia Helsingissä, niin täytyy hymyillä. Olihan sielläkin tietämättömyyttä ja kurjuutta, mutta kaikki järjestyi kuitenkin niin vaiattomasti, sairaan sai miltei heti eristykseen tai sairaalaan, vaaranalaisille perheille oli asuntoja ja tovereissa tapasi ymmärtäjiä ja ystäviä. Jotain hempeää oli kaikesta huolimatta, tähän verrattuna, tuossa

elämässä, joka saattoi sairastuoteiden äärestä johdattaa teattereihin, tanssiaisiin ja henkevään seurusteluun iltakutsuissa. Hoitajattaren keskusteluaiheet täällä kaukaisissa hoitopiireissä eivät ole taide, kirjallisuus, muodit, tai kaakut ja pikkuleivät. Hän puhuu sylkykupeista, basillien, syöpäläisten ja likaisuuden hävittämisestä, avattavien ikkunoiden tarpeellisuudesta, puurosta, porkkanoista ja muusta sentapaisesta. Hän puhuu samoista asioista uudelleen ja uudelleen. Hän toistaa ne joka kerta, kun tulee taloon. Joku vierasmaalainen matkalainen kuuluu joskus virittäneen ylistyksen Suomen harmaille askeettisille tölleille, jommoisia — varsinkin köyhemmissä osissa maata — näkee kohoavan maanteiden varsilla, sekä niiden pienille ikkunoille, joista kymmenen pienokaisen silmäparit tuijottavat kiitävän automobiilin perään. Kiertävä hoitajatar, terveyssisar, katselee asiaa runottomammin. Kukaties hänkin kerran, valmistautuessaan tehtäväänsä, unissaan näki enkelin astuvan vierellään noihin sairaisiin koteihin, joihin hän halusi lähteä levittämään terveyttä ja ihmisonnea. Mutta nyt hän armotta tahtoi hävittää ikkunat, joista ei saa valoa eikä ilmaa. Nyt hän kovakouraisesti tah-

toisi nyhtää ihmisistä kiintymyksen omiin pahnoihin, paiseihin ja hajuihin. Ja hän tekee sen hämmästyttävän johtopäätöksen, että jos vain epäsiisteys saataisiin lakkaamaan, niin tuberkuloosikin lakkaisi. Mutta ihmisetpä eivät haluakaan päästää pesäänsä persoonatonta ja yhteistä raikasta ilmaa. Ja niin täytyy kulkea ja kulkea näillä tulilinjoilla, sodassa tautia ja tartuntaa vastaan. Hän on jo juurtunut tänne. Kiintynyt tähän omaan huoltopiiriinsä. Ei mihinkään hän sitä vaihtaisi. Täällä on hänen paikkansa, totisesti hänen, sillä kukaan muu ei ollut siitä huolinut. Hän tuntee täällä olevansa tarpeellinen. Hänen hoidossaan on sata ja kaksikymmentä tuberkuloottista perhettä ja lähes tuhat koululasta. Usein hän täällä tuntee olevansa tervetullut koteihin. Ja sitten täällä on Tuorian koulu ja siellä Aliina ystävätär Atsalean hallista.

Ollaan lokakuussa. Helmi on kolmatta viikkoa ollut kierroksella kuntansa korpikylissä ja iloitsee Tuorian koulusta, jonne hän koettaa ennättää lauantaiksi, viipyäkseen sunnuntain Alinan luona ja maanantaina tarkastaakseen lapset. Hänen mielessään liikkuvat nämä kotoiset asiat, hänen siinä astellessaan pitkiä taipaleita asumusten välillä. Nyt olisi Korpelan

isäntä valmis lähtemään parantolaan. »Antakaa minulle parantola tai rahaa tai ruokaa, älkääkä aina niitä samoja saarnoja vedelkö!» Ja kuinka he olivat yrittäneet, tohtori ja Helmi, kaikkensa, saadakseen hänet lähtemään heti joukkotarkastuksen jälkeen, jolloin hänessä todettiin olevan keuhkotauti. Vaivoin oli parantolapaikka saatu, mutta silloinpa Korpela kirosi lääkärit, terveystisaret ja muut herrasväet ja lähti suolle ojankaivuuseen. Tartunta oli tietenkin tohtorien keksimä ja kun pikkuvauva parin kuukauden vanhana kuoli, niin ei se ollut kenenkään syy — se oli niin sallittu. Ketään lapsista ei annettu pois kotoa isän tartunnan tieltä. Niitä kuolikin sitten toisen toisen jälkeen, kunnes isä keväällä, kesken työtään, pelolla sai verensyöksyn. Nyt ei häntä enää oteta parantolaan.

Ja miten Helmi lopultakin selviytyisi Ritvalassa. Tyttärellä on basilleja, jotta vilisee, mutta rikkaana perijättärenä haluaa hän liehua mukana kaikissa kirkonkylän iloissa eikä mikään saa häntä luopumaan sellaisista askareista kuin lypsy. Äitipuoli ei suostu kustantamaan vielä alaikäistä tyttöä parantolaan eikä kunta tietenkään puutu asiaan, kun talo on vara-

kas. Kuinka monet kerrat Helmi onkaan käynyt Ritvalassa selittämässä sekä äitipuolelle että tyttarelle, ettei perinnöillä ole mitään merkitystä, kun terveys menee. Ritvalassa kuunnellaan aina kärsivällisesti ja kiitollisesti, otetaan vastaan opettavaisia lentokirjoja ja luvataan tyttären huoneesta poistaa rääsymatot. Mutta kun Helmi seuraavalla kerralla tulee, on sylkyastia kaapissa samassa läjässä kahvikuppien kanssa, lentolehtiset liimattuina seinäpaperin paikaksi ja tomuiset matot lattialla. Puhutaan Annalle tulevan sulhasia. Karttusen isäntä kuuluu häntä katselevan.

Tämän Karttusen kodissa koki Helmi ainutlaatuisen tapauksen. Hän oli silloin vasta pitäjään tullut ja saapui ensi kerran katsomaan emäntää, joka kuuleman mukaan makasi keuhkotaudin viimeisellä asteella. Syyskuuta taisi olla, aurinko paistoi. Hän muisti selvästi pihakoivun, jossa oli keltaisia lehtiä. Isäntä tuli vastaan tuvan ovesta. Se oli kaunis ja siisti pieni tupa, saattoi heti tehdä johtopäätöksensä sen asujaimista. Omituisesti värähteli isännän ääni, kun hän hoitajattaren tervehdittyä ja esitettyä kuka hän oli, puhui: tervetuloa, sisar, kyllä teitä näillä kulmilla kativataan, vaikka meidän kohdaltamme tulettekin liian

myöhään: vaimoni kuoli aamuyöstä. Keuhkotautiin. Kamari oli tyhjennetty ja kuollut jo laskettu arkkuun. Kolme lasta seisoivat ovensuussa — neljäs, kaikista pienin, makasi arkussa äitinsä rinnalla, virkeänä liikutellen pientä nyrkkiään ja aavistamatta mihin outoon kehtoon oli pantu. Helmi, joka ei saattanut käsittää, mistä tilanne johtui, kiirehti vaistomaisesti arkun luo ja otti lapsen käsivarsilleen. Hän sai heti selityksen: äiti ei ollut lapsen syntymähetkestä asti kertaakaan koskenut pienokaiseensa. Kukaan lapsista ei päässyt äidin luo. Hän oli matalalla aitauksella eristytty huoneensa ja näki lapset vain tämän aitauksen takaa, urhoollisesti kestäen yksinäisyytensä, mummon hoidaessa perhettä tuvassa. Ainoastaan sitä hän oli pyytänyt, että kuoltuaan ja huolellisten puhdistusten tapahtuttua, pieneksi hetkeksi saisi vierelleen sen lapsensa, jota ei hän milloinkaan ollut kädellään kosketanut.

Ja nuo lapset kun olivat hänelle kaikki kaikessa, sanoi isäntä hiljaa, kyynelen vierieessä poskelle.

Sellainen äidinrakkauden sankarisatu oli eletty siellä kaukaisessa salomökissä. Mutta nyt puhuttiin, että leski-isäntä, tämä Karttunen, suruvuoden päätyt-

tyä katseli Ritvalan Annaa. Helmi tunsu, että hänen Karttuselle täytyi lausua varoittava sana. Ei voinut sallia hänen tuoda keuhkotautista äitipuolta siihen kotiin, missä oma äiti suurin uhrauksin oli pelastanut lapsensa tartunnalta. Vaan miten käydä asiaan käsiksi? Saattoiko vieras yleensä puuttua tällaiseen arkaan kysymykseen? Sittenkin se oli tehtävä. Kaiken uhalla Helmi päätti puhua Karttusen kanssa. Hän oli kiintynyt vaimo-vainajaansa ja lapsiinsa. Varmaan hän ottaa varteen hoitajattaren neuvon.

Nytpä noustaan ihanalle vaaralle, missä ilma on niin raikasta ja kevyttä, että Helmi aina alkaa kuvitella tänne kerran kohoavan parantolan. Ja sitten tarvittaisiin kunnalliskodin likeisyyteen sairaala niitä varten, joita ei enää oteta parantolaan. Sinne runsaasti kukkia, radio ja . . . ja . . . Kuinka paljon olisikaan työtä! Mutta tässäpä onkin jo se harmaa asumus, mihin hänellä on asiaa. Mökissä asuu ukko, joka pahanpäiväisesti suuttui, kun häntä viimein turhaan vaivattiin tarkastukselle, mummo, jolla on todettu olevan taudinsiemeniä, Mari, vanhusten tyttärentytär, sekä kaksi koulupoikaa, jotka mummo ansion vuoksi on ottanut hoitoonsa. Mutta kun mummo nyt onkin tart-

tuvassa taudissa, niin pitäisi hänelle saada eristetty hoito ja koulupojille toinen kortteeri. Mummo nostaa kovan metelin, sen Helmi tietää. Tarvitaan valtiioviosautta, jos tahtoo saada aikaan jotakin. Helmin mieleen johtuu urhoollinen hyvä mummo siellä kotona isän luona. Tämä täällä ei ole sitä maata.

Hän astuu siankaukalon, turpoamaan asetetun saavin, rikkinäisen kissankupin ja muun sälön ohitse, avaa tuvan oven ja tuntee heti sieraimissaan saman ahtaan, tunkkaisen ilman, jonka turmiollisuutta hän joka kerta täällä käydessään on koettanut selittää. Turhaan, kuten tuntuu. Mummo seisoo lieteen puhaltaen, mustunut kahvipannu arinalla, ja vastaa sisaren tervehdykseen silmännähtävällä tyytymättömyydellä. Nostettuaan hameenhelmaa ja pyyhittyhän käntensä paitaan, hän ojentaa käden tulijalle ja kysyy kuulumisia.

— Ikävää kuuluu. Ei ole hauskaa tuoda sanomaa taudinsiemenistä, vaan mitäpä sille mahtaa, kun niitä nyt tavattiin teidän ysköksistänne. Piti rientää kertomaan ja teitä auttamaan.

— Mikäs meillä olisi hätänä, ei täällä sinun apuasi tarvita, vaan istu nyt tuohon penkille, olet taas taita-

nut koko päivän vaeltaa. Mikä sinuakin ajaa tuollaista turhaa vaellusta pitämään? Armoksi lienet tehty etkä kulkijaksi.

Hoitajatar istuutui, selkä hirsiseinään nojaten ja oikaisi jalkojaan lieden lämmintä kohden.

— Niin, sano se, jatkoi mummo, kääntäen tulenteossa kuumenneet kasvonsa vieraaseen. — Minkä vuoksi silmiäsi kiinni pidät? Noinko väsyttää? Sano kerrankin, mikä sinut kulkemaan panee?

Sisar avasi silmänsä.

— Mikäkö panee? Omatunto. Olin keuhkotautinen ja paranin. Omalta hyvältä mummoltani sain tartunnan. Äitini kuoli tähän tautiin ja vielä muitakin omaisia. Joko nyt ymmärrät, mikä panee minut kulkemaan? Monet kuolevat, minä sain terveyden. Siksi kuljen ja varoitan, ja siksi olen täällä.

— Niin panet kuin pappi — et taida olla Herrasta kaukana.

— Tavallinen ihminenhän minä vaan olen, mutta kiukkuinen niille basilleille. Eikö nyt päätetä, että annetaan niille teidänkin itikoillenne kyytiä? Niin teki minun mummoni ja on nyt terve.

— Mikäs ettei niille kyytiäkin, mutta entä jos siinä

minultakin henki menee?

— Ei mene. Ei mennyt minunkaan mummoltani, hän itse ne puhtaalla ilmalla, auringonpaisteella, sopivalla ruokajärjestyksellä ja levolla ajoi ruumiistaan. Kaikki ne näkymättömät itikat tulessa ja auringonpaisteessa tuhosi. Kas, ne eivät kuole kuivuudessa eivätkä kylmyydessä, mutta raikasta ilmaa ja aurinkoa eivät kestä ja tulessa varmasti kuolevat. Minä sitten, kun kirjoitan mummolleni Helsinkiin, niin kerro sinustakin. Saanko ehkä terveisiäkin lähettää?

Mummo nauroi, suurustellessaan kahviaan ja maiskellessaan sitä.

— Lähetä, lähetä. Kyllä sinä liverrellä osaat! Ja jos se sinun mummosi kirjan tulemaan panee ja sanoo, että oikeaa asiaa puhut, niin kukaties uskon.

— Kyllä minun hyvä mummoni senkin tekee. Mutta siihen mennessä sinun nyt sopii kuunnella minuaakin. Minun mummoni on Vilhelmiina, etkö sinä ole Marjaana? No niin.

Marjaana kuunteli ja nauroi, ja jo lupasi ajatella sitä, että Mari emännöisi täällä tuvassa ja hän, Marjaana, ukon kanssa asuisi kamarissa. Mutta siihen, että ikkuna revittäisiin kehyksestään ja tähän avattava

luukku tehtäisiin, ei kuuna päivänä luvannut suostua. Ja koulupojat sitten? Sisar koetti esittää, että heistä oli mummolle liian paljon vaivaa. Mutta raha! Kuntahan maksoi heistä nätit rahat! Vaan asetuspa oli sellainen, ettei kunnan hoidokkeja saanut sijoittaa kotiin, missä oli tarttuva tauti.

Nyt oli aika lopettaa. Marjaana istui suu supussa eikä kahviinkaan koskenut. Hoitajatar päätti jatkaa seuraavalla kerralla ja pyysi Maria saattamaan, saadaakseen matkalla juurta jaksain selittää hänelle, millä kannalla asiat olivat ja miten elämä oli järjestettävä. Sisaren aikoessa ottaa jäähyväiset, Marjaana kuitenkin sulii ja kutsui kahville. Ja siinä kahvikupin ääressä puheltiin taasen helsinkiläisestä mummosta ja kirjeestä, jota Marjaana lupasi odottaa. Sisaren täytyi juoda toinenkin kuppi. Pajulaanhan oli matkaa. Olipa tuo hyvä takki, sateenkin kesti.

— Vaan pojistapa älä Pajulassa mitään virka, se muistakin!

Hoitajatar näki mummon kasvot sekä uhkaavina että säikähtyneinä ovesa, samalla hetkellä, jolloin koulupojat märkinä saapuivat kotiin. Sateeksi sittenkin näkyi muuttuneen. Hoitajatar painui Marin kans-

sa märkyyttään kiiltävälle polulle, pimeään jo lange-
tessa maille. Molempien naisten askelia seurasi tau-
koamatta sateen rapina ja hoitajattaren ääni, hänen
antaessaan neuvoja nuorelle tytölle. Vain silloin täl-
löin keskeytti puheen kysymys: Ymmärtääkö Mari?
Kuuleeko Mari? Luuleeko Mari mummon suostuvan?
Hänen täytyy tulla järkiinsä.

Melkein samoihin aikoihin, jolloin valo Pajulan ik-
kunoista alkoi kumottaa paljaiden puiden lomitse, tu-
li vastaan tuoksu jostakin paistetusta ruuasta, suloi-
nen tuoksu sille, jonka oli nälkä. Pajulassa oli kuu-
mia piirakoita! Helmi päätti vasta huomenna puhua
isännälle molemmista Marjaanan haltuun uskotuista
koulupojista, Pajulahan oli köyhäinhoidon piirimies.
Tällä hetkellä hän vain tunsi nälkää.

Hoitajatar sai maitoa ja piirakoita, emäntä teki
vieraskamariin tulen. Täällä oli niitä syöpäläisiäkin
sitten viime käynnin koetettu hävittää, vaan saa näh-
dä olisiko joku sittenkin jäänyt. Täytyy panna kengät
tuvan uunille, että kuivuvat, ja aamulla rasvata.

Olivatpa nämä piirakat erinomaisia!

Ja Helmin siinä nauttiessa talon vieraanvaraisuut-
ta, rupesi isäntä omasta alotteestaan puhumaan Mar-

jaanasta ja pojista. Hän oli jo katunut, että oli tullut sijoitettua kunnan hoidokit niin likaiseen paikkaan. Toisten suosituksiin hän oli uskonut. Ja nyt kun tuli keuhkotautitartunta lisäksi, niin täytyi lapsille välttämättä hankkia toinen asunto. Yksissä neuvoin päättivät hoitajat ja isäntä sitten toimia niin, ettei Marjaanan kunnia saisi liian kovaa kolahdusta.

Niin oli siis taasen yksi päivä päättynyt. Helmi pääsi huoneeseensa, veti varmuuden vuoksi auki pellin, tutki vuoteen, ei uskaltanut riisuutua ja painui, kylmiin, kosteihin vuodevaatteisiin. Hän tuskin ennätti iloita siitä, että pääsi pitkäkseen, kun jo nukkui syvään, makeaan uneen.

Hän heräsi vasta kukonlauluun. Sade oli tauonnut ja räystäästä putoilevat pisarat kimmelsivät auringonpaisteessa. Myllykuorma oli juuri lähdössä talosta ja sen päällä hän pääsi hyvän matkaa eteenpäin. Täytyi poiketa Valjuksella likellä pitäjän rajaa, katsomassa miten siellä voitiin. Keuhkotauti oli siellä kahdenkymmenen vuoden aikana ollut vitsauksena ja alituisena uhkana. Isäntä oli kaatunut sen ensimmäisenä uhrina ja leski piti taloa. Kyllä tämä äiti oli raatanut ja rukoillut, koettaessaan elättää ja kasvat-

taa lapsensa, sekä pelastaa heidät taudista. Näyttikin jo siltä kuin kaikki menisi hyvin, kun yht’äkkiä vanhin tytär ensimmäisen lapsensa syntymisen jälkeen sairastui ja sekä äiti että pienokainen pian peitettiin samaan hautaan. Viime tuberkuloositarkastuksessa todettiin tauti nuoremmassa sisaressa, joka sentään onneksi heti pääsi parantolaan. Helmi muisteli sitä siivousta, mikä siellä kaikkien talon naisten yhteisillä voimilla pantiin toimeen. Nuori Vienan Karjalasta tuotu miniä oli väsymätön tarmossaan ja innossaan. Käytettiin sekä vettä ja saipuaa että formaliinia, tulta ja lipeää. Keitettiin, poltettiin, tuuletettiin, hierottiin, hangattiin ja harjattiin. Tätä oli kestänyt kolme vuorokautta. Neljäntenä oli lämmitetty sauna, kylvetty ja aloitettu uutta elämää. Nuori miniä määritteli, silmät loistaen, puhdistuksen jälkeen alkavan elämän uudeksi ja käänteentekeväksi. Eikä ihmekään: hän odotti ensimmäistä perillistään.

Hevonen pysäytettiin, hoitajatar kiitti kyydistä ja hyppäsi alas kuormalta. Tuossahan Valjuksen punaiset rakennukset jo pilkoittivatkin peltojen ja hakamaan takaa. Täällä pihassa oli kesäisin niin reheviä ruusuja ja keisarikruunuja. Nyt ei keisarikruunuista

näkyntä muuta kuin sänkeä, mutta ruusupensaissa riippuivat hehkuvan punaiset kiulukat. Ihmisiä ei ollut missään. Ovet olivat lukossa. Minne he nyt kaikki olivat menneetkään? Helmi kohoutui varpailleen ja katsoi sisään tuvan ikkunasta. Muuri oli valkaistu ja seinäin vedetty paperit. Lattiakin oli vastapesty. Kamarissa — kas vaan! oli terveysikkuna auki.

Eivät nämä hyvät ihmiset mitenkään voi olla kaukana. Kuppi kahvia maistuisi hyvältä. Mutta odottamiseen ei nyt ole aikaa. Huomenna on perjantai ja lauantaiksi hän tahtoo päästä Alinan luo, oli miten oli. Nyt hänen täytyy käydä Ronkaisella, siellä ei tähän asti ole ollut tuberkuloosia, mutta siellä on alipainoa ja pienimmällä lapsella paha riisi. Ja aina tämä saamaton ja epäsiisti perhe pitää hoitajatarta jännityksessä. Eihän ole ihme, että Ronkaisella vallitsee ainainen puute ja välinpitämättömyys: joka vuosi tulee uusi lapsi tai uusia lapsia. Äidin asema on käynyt ylivoimaiseksi. Siellä ei lapsilla viime talvena ollut kenkiä eivätkä he niinmuodoin koko talvena päässeet ulos. Nyt pitäisi koettaa tehdä jotakin heidän hyväkseen.

Helmi ottaa laukustaan paperipalasen ja kynän,

kirjoittaa pari sanaa, työntää kirjelijun avaimenreikään ja suuntaa kulkunsa Ronkaisten asunnolle päin. Ensin on hyvää tietä, mutta sitten tulee kalliopolkuja, jotka usein hukkuvat alankoihin, niin että niistä on vaikea saada selkoa, kun ne jälleen tulevat näkyviin. Hän on kerran puolen päivää kävellyt täällä eksyksissä eikä nyt tahtoisi eksyä, koska hänen vielä ennen yötä pitää soudattaa itsensä Juolasaareen. Tämä Juolasaari vaatisi oikeastaan useita päiviä, taitaapa käydä niin, että hänen Alinan luota täytyy palata sinne. Järkevintä olisi tietenkin viipyä siellä yhteen kyytiin, kunnes kaikki kodit ovat käydyt. Mutta hän on kun onkin nyt saanut päähänsä, että hänen täytyy saada viettää lauantai-ilta ja sunnuntaipäivä Tuorian kansakoululla.

Onkohan se Ronkaisen vaimo kesällä kasvattanut porkkanaa ja pinaattia? muistuu Helmin mieleen. Ja sitten hän ajattelee: mitenkähän se mies raukka jaksaa tehdä raskasta työtä, kun ei vaimo milloinkaan anna hänelle muuta ruokaa kuin kahvia ja voileipää? Lapset, niin monta kuin niitä on, riippuvat kiinni äitinsä rinnoissa — ei ole yhtään ihme, että hän näännyy ja että lapset ovat alipainoisia. Mutta mitä olisi

tehtävä?

Porkkanansiemenet olivat kun olivatkin kylvetyt hyvään maahan humaliston syrjälle. Reheviä naatteja kohosi vieläkin maasta. Tämän näki Helmi heti pihaan tullessaan. Ja tässä oli todennäköisesti ollut pinaattipenkki. Tuvassa istui Ronkaisen vaimo kahvipannun ääressä, sylissään pikkulapsi, joka imi toista rintaa, suuren pojan imiessä toista. Lattialla ryömi kalpea, lihava tyttö, pitkä porkkana kädessä. Äiti ei noussut hoitajattaren toivottaessa hyvää päivää, ainoastaan hääti suuren pojan luotaan, veti röijynsä rinnan yli ja ojensi tulijalle kätensä. Kysyttiin kuuluiset. Hoitajatar nosti polvelleen sen lapsen, joka oli ryöminyt lattialla. Se oli nyt paljon voimakkaampi kuin keväällä. No, joko oli tytöllä hampaita? Nyt oli, tuli toissapäivänä, tahtoiko sisar koettaa, miten terävä piikki siellä oli.

— Kesä on tehnyt hyvää, on, on. Ottaako jo jaloilleen?

— Ei vielä ota. Niin on veltto ja arka, jos vaan yritätte pystyyn nostaa.

— No, ja tämä pikkuinen? Sehän on pulska pieni ihmisen alku. Tyttökö on vai poika? No, mikä sen pik-

kumiehen nimeksi pannaan? Nyt pitäisi vaan äidin saada levätä — täytyy vakavasti sanoa isännälle.

Hoitajatar kertoi sitten osuuskaupan rouvan luvanneen jalkineet kaikille lapsille, jotta saattavat syksyllä ja talvellakin olla ulkona. Ja tässä olisi tätä kalkki-kalanmaksaöljyä. Sitä pitäisi antaa noille kahdelle tuossa. Tämän verran näin.

Emäntä hymyili valjua tylsää hymyä, lausumatta kiitoksen sanaa, tai edes hyvästi.

— Oli hyvä, että kylvitte ne minun siemeneni, sanoi hoitajatar ovelta. — Lähetän sitten kirkkomiesten mukana ne kengät. Hyvää voimista vaan.

Hänen tekisi mieli luvata jotakin muutakin kuin kengät. Mutta täällä kaivataan kaikkea. Mistä ottaa tällekin perheelle apu?

Helmi Hirvinen oli ollut Juolasaarella tarkastuksella ja ponnisti Tuorian kansakoulua kohden, missä hänen ystävättärensä, entinen Kukkarannan pöytäopettaja oli opettajana. Kuka olisi tuntenut tätä ahavoitunutta hoitajatarta kerran niin siroksi ylioppilasneitoseksi, kun hän saappaat jalassa, tiukkaan napitettu sarkatakki yllä ja säkinkokoinen reppu selässä astui veneestä, iloiten siitä, että saisi tämän yön nuk-

kua puhtaassa vuoteessa, syödä katetussa pöydässä ja nähdä sanomalehdet, niin, jopa kuulla radionkin. Oli toki hyvä, että oli tullut käytyä täällä syrjäkulmalla ennen pahimman kelirikon tuloa. Ja nyt täytyi välttämättä saada hoito ainakin kolmelle sairaalle, Ahveniston, Ruokolan ja Liukkaan, niitä ei mitenkään voinut jättää kotiin tartuttamaan muita. Täällä Juolasaaressa kulmalla vallitsi erinomainen lapsirikkaus ja sehän se täällä ainoa rikkaus olikin. Ruokolassa esimerkiksi tusina, ja vanhin, äidin apu: keuhkotautinen! Kunpa sekin lapsiliuta säästyisi tartunnalta ja taudilta, niin tuntisi jotakin hyötyä tehneensä.

Jälleen oli tullut kuljettua tiettämiä taipaleita kaukasiin asumuksiin, missä kymmenkunta henkeä, terveet ja sairaat sekaisin, elävät samassa tuvassa, kurjuudessa ja saamattomuudessa.

Tällä matkalla oli sentään ollut monta onnellista hetkeä. Eilenkin, kun hoitajatar lähti Ruokolasta, tuli äiti lapsineen rantaan saattamaan. Hän kiitti kyynelet silmissä. Sellaista siivousta, minkä hoitajatar toimitti, ei ikinä ollut heillä toimitettu, lapset olivat puhtaiksi pestyt ja sairaalle tyttäreille oli tuotu oma vuode vaatteineen päivineen ja järjestetty yliselle valoi-

sa, sievä huone yksinomaan sairasta varten! »Jumala vaan siunatkoon ja varjelkoon sisarta.» Ja ukko oli saanut varoituksen, ettei vaan salmessa soutaisi kiville. Niitä oli niin paljon. Heidän veneensä oli vähän tällainen huono, kun ei tässä ollut parempaakaan tullut hankituksi, mutta kyllä sillä sentään pääsee, menkään tuo Malakia-poika mättämään vettä, ettei kas tu sisaren jalat. Ruokola itse ja Malakia-poika häntä nyt soutavat. Ja istutaan ääneti vanhassa, harmaassa veneessä, torpan jäädessä yhä kauemmas, keltaisten rantojen soluessa ohitse ja syyspilvien kuvastuessa kylmään, levottomaan veteen, jonka pohjaa aallot sekoittavat. Ja ympärillä on loputon yksinäisyys ja autuus.

Kun Tuorian kansakoulu tällaisen sydänmaan retken perästä punaisine, juhlallisine julkisivuineen ja suurine ikkunoineen alkaa näkyä Juolajärven selälle, niin kiertävästä hoitajattaresta tuntuu siltä kuin hän lähestyisi sivistyskeskusta, niin vaateliasta ja hienostunutta, että tuskin tietää, miten siihen suhtautua. Hänelle, Helmille, on tämä Tuorian koulu keidas erämaassa. Siellä on opettajattarena Alina Järvelä, »Pippurinmarjaksi» kutsuttu, hallitoveri Atsaleasta. Hel-

mi tietää, että hän Alinan luona saa mennä ja tulla miten tahtoo, heti riisua saappaansa, hoitaa paisuneita jalkojaan ja lääkitä haavoja kantapäissä.

Alina on tunnilla, Helmi tietää, ettei nyt voi odottaa hänen näkevän vieraan tuloa ja rientävän rantaan. Alina on tunnollinen ja uskollinen kutsumuksessaan, oikea sydänmaan-koulun opettaja, joka ei ole hellittänyt, ennenkuin on oppilailleen saanut varat puuroateriaan ja köyhimmille vaatteisiinkin. Niin, ja tuberkuloosin vastustamistyössä on Alina, siinäkin, esikuvallinen. Hänen nuori kotiapulaisensa on entinen keuhkotautinen ja hän hellittelee tyttöä yhtä paljon kuin kissaansa. Kun he kaksi, Helmi ja Alina, joutuvat yhteen, niin siinä läpikäydään sekä muistot Kukkarannan ajoilta että nämä nykyiset, yhteiset pyrkimykset. On totisesti hauskaa. Helmi, tuntiessaan selkänsä jo olevan märän pintaa myöden, lupaa iloisuutta kahvia Malakia-pojalle ja soutajalle, ja panee merkille, että sauna rannalla lämpiää — olisiko Alina sittenkin huomannut hänen tulonsa? Joku huuhtelee vaatteita laiturilla . . .

Sataa tihuttaa.

Hämärtääkin jo.

On vilu, nälkä ja halu riisua painavat, märät vaatteet yltään. Tällainen lokakuun päivä putoaa äkisti pimeyteen, vaikkei vielä ole iltakaan.

Tyttö rannalla kohoaa pystyyn. Helmi tuntee hänet opettajan suojatiksi ja huutaa hänelle jo matkan päästä hyvän päivän.

Opettaja on kotona, kahvi pantuna tulelle ja sauna lämpiää! Jo kaukaa näkyi vene ja opettaja arvasi neidin tulevan. Tyttönen ottaa hoitajattaren tavaralaukut, soutaja poikineen lähtee tupaan ja vieras ehdottaa, että heti mentäisiin saunaan, siellähän vaatteet parhaiten kuivuvat.

Ohhoh kuinka suloista! Märkä takki ja märät saappaat pääsevät soveliaan matkan päähän lieskasta. Helmi avaa laukkunsa ja valmistautuu hoitamaan jalkojaan, kun Alina juosten tulee alas mäkeä, tempaisee auki oven ja nauraen ja ilakoiden karkaa ystävättären kaulaan.

— Kyllä minä arvasin sinun tänään tulevan! Näin unta sinusta — en oikein muista mitä — mutta olit vaan tässä ja pakkasit suurta matkalaukkuja.

— Olet erinomainen, Alina. Kun minä tuolta peräkulmalta lähestyn tätä sinun valtakuntaasi, niin on

kuin tulisin paratiisiin.

— Tuli kalojakin.

— Mutta keksi nyt minne taas saisin sijoitetuksi kolme sairasta lasta.

— Täytyy miettiä. Mitenkä sinä ihmisraukka olet päässyt liikkumaan noilla kantapäillä!

— Sidevarastoni loppui niin tyyten, ettei enää jäänyt mitään omia jalkojani varten. Kai sinulla on joitakin riepuija?

— Älä hätäile, menen hakemaan. Ja kirjekin on tullut sinulle.

— Mistä? Etteihän vain liene mitään pahaa. Minun tuttavillani ei koskaan ole aikaa kirjoittaa kuin ikävisistä asioista.

— Se on vallan tutusta paikasta. No, Kukkarannasta. Mutta vanha se on. Ties missä on käynytään.

— Hyvä, ettei ole kotoa. Eihän suinkaan Marjalle ole mitään tapahtunut.

Omituista: Helmi ei osaa olla levoton Marjasta, hänellä on se taikauskoinen tunne, että suojelevat hengen aina ympäröivät Marjaa. Ystävättären lähtiessä hakemaan kirjettä, istuu Helmi penkillä, nauttien hyvästä olostaan, ja katsoo ikkunasta polkua, laituria,

saavia, joka on tuotu rantaan turpoamaan, ja veneitä. Tuli palaa hiukan tihrutellen tässä kosteudessa, ristetien, räiskyen ja silloin tällöin työntäen sisään savua. Täälläpä otetaan illalla Alinan kanssa makeat löylyt! ajattelee Helmi. Olisipa noissa mökeissä näin suuret ikkunat kuin tässä saunassa, ajattelee hän sitten. Se Liukkaan äiti on kaikein onnettomin, kun hänellä kaikki lapset ovat niin kovin pieniä. Siellähän oli kahdet kaksosetkin. Jumala antaa köyhille lapsirikkautta, jollei muuta. Alinan täytyy keksiä keino.

Helmi huusi sen Alinalle heti hänen avatessaan oven:

— Sinun täytyy keksiä keino!

— No, mihin sitten? kysyi ystävätär, pudottaen kirjeen hänen helmaansa.

— Liukkaalla on tila kiireellisin. Sairas kymmenvuotias täytyisi heti saada pois. Hän on tähän asti hoi-
tanut pienempiä. En kuitenkaan uskoisi heissä kaikissa vielä olevan tartuntaa. . . . Tämähän on Ahosen käsialaa. Miksei Marja itse kirjoita? Hänhän nyt on apulaisopettajana Kukkarannassa. Jokohan minun pitää ruveta levottomaksi?

— Tule nyt ensin juomaan kahvia. Älä viitsi avata-

kaan aikaisemmin. Katsos, tässä ovat vanhat kenkäni, joissa pääset sisään.

Ja todella antoi Helmi ystävättären ottaa kirjeen, veti kengät jalkaansa ja asteli hänen perässään ylös mäkeä ystävälliselle kansakoululle, missä heti ovelta tulvi vastaan nälkäiselle niin mielusa haju keittiön lieden äärestä. Seisoen ikkunan luona Helmi avasi kirjeen.

»Hyvä Helmi,

pyytäisimme Sinua ensi tilassa saapumaan tänne Kukkarantaan, mikäli suinkin on mahdollista. Yhteinen ystävämme Heikki Huhtamäki makaa täällä huonona ja tahtoisi Sinua tavata. Hän kirjoitti minulle kuukausi sitten ja pyysi heti päästä sisään. Saimmekin järjestetyksi hänelle paikan, mutta emme aavistaneet hänen olevan näin heikon. Olemme koettaneet Sinulle soittaa, vaan emme ole onnistuneet saamaan Sinua langan päähän. Muuten täällä voidaan hyvin. Marjan parantuminen on edistynyt suurenmoisesti. Hänen hyvä mielensä edistää parantumista yleensä. Toivossa, että saavut niin pian kuin mahdollista, lähettää Heikki terveisiä ja myöskin me kaikki muut:

ystävällisesti

Antti Ahonen.»

Helmi ojensi kirjeen Alinalle.

Se oli kolmen viikon vanha.

Oli lokakuuta.

Oli satanut tuontuostakin ja tiet olivat jo huonoina. Tällä hetkellä ei satanut, mutta pilvet riippuivat matalalla, hämärän yhä käydessä tiheämmäksi.

Helmi oikaisi itsensä suoraksi. Silvakastike, minkä haju herkullisesti oli hiponut sieraimia, tuotiin juuri pöytään. Se oli lakannut kuulumasta hänelle. Ei hänen myöskään ollut nälkä. Hän laski, että ennen varsinaisen pimeän tuloa ennättäisi kävellä oikeitsee kylään, mistä aamulla pääsisi linja-autoon. Mikä koulu tämä oli, jonne ei vielä ollut puhelinjohtoa! Niin, radio oli, mutta se ei auttanut tähän hätään.

Alina ei yrittänytkään pidättää ystävätärtään. Helmi valmistautui matkakuntoon sille aikaa kun opettajatar lähetti hakemaan hänelle opasta. Täytyi toki tällaisella matkalla olla luotettava mies. Eikö sittenkin olisi parempi ajaa hevosella parikymmentä kilometriä kuin kävellä seitsemän? Mutta ennenkuin hevosella ajoi tämän uuden tien, niin oli jalankin perillä.

Alina lupasi toimittaa lääkärille tiedon Juolasaa-

ren sairaista lapsista ja muutenkin hoivata niitä.

Olihan mahdollista, että maisteri Huhtamäki jo oli kuollutkin ja että koko matka oli turha. Joka tapauksessa täytyi nyt yrittää rientää.

Takki ja saappaat tuotiin saunasta. Hoitajatar puki ne ylleen, pujotti repun selkäänsä, antoi laukut oppaalle, kiitti ja läksi. Sinne jäi puhdas vuode kamarin nurkkaan.

Ystävätär seurasi kappaleen matkaa ja kuuli opastajalta, että suopaikalle tietä viime keväänä tehtäessä oli laskettu poikkipuita.

— Ota minun taskulamppuni, pyysi Alina, alaveräjällä pysähtyen.

Helmi otti lampun. Hänen oma lamppunsa olikin palanut loppuun. Ja niin he laukkuja kantavan miehen kanssa hävisivät tihrusateeseen.

Maisteri Heikki Huhtamäen kuolinvuode oli samantapainen kuin yleensä niiden onnellisten keuhkotautisten, joiden viimeisiä hetkiä koti tai parantola kaikin tavoin koettaa lieventää. Hän oli yhdenhengen huoneessa, hänen ympärillään oli kukkasia, ja kristallilautasella hänen yöpöydällään rypäleitä. Soittokellon päärynä lepäsi hänen valkoisen kätensä ulot-

tuvilla ja äännettömin askelin tuli milloin hoitajatar, milloin lääkäri. Antti Ahonen istui usein hänen tuolillaan, puhellen vuoroin totta, vuoroin leikkiä.

Se, jota Heikki odotti, ei tullut. Hänen loistavat silmänsä kysyivät joka kerta, kun Ahonen lähestyi: eikö Helmiä jo kuulu. Ja Ahonen pudisti päätään.

— Se tyttö on niin perinpohjainen, sanoi Huhtamäki, leikkiä laskien, — hän tahtoo tulla täydelliseksi. Missä nyt sitten lienee. Koluaa kaikki mökit ja toimeenpanee ajometsästyksiä.

— Ne ovat usein syrjäkylissä, pitkien matkojen takana, hoitajattaret.

— Minä en aio kuolla ennenkuin hän on täällä. Minulla on hänelle asiaa. Sanoitko sen?

— Kyllä hän tulee linnun siivillä, jahka saa terveisesi.

— Kirjoitithan, että odotan häntä?

Huhtamäki tekee tämän kysymyksen joka päivä ja Ahonen toistaa, ettei muista sanamuotoa, mutta takaa, että Helmi tulee, jahka on lukenut kirjeen.

Satoi. Satoi yötä ja päivää. Räystäät kohisivat ja harmaat vesisäikeet tippuivat terveysikkunoiden laidoista yhtäjaksoisina helminauhoina. Sadekuurojen

välillä käytiin sienessä. Metsät olivat täynnä tätä riistaa. Sänkypotilaiden huoneisiin kuului iloinen hälinä alhaalta, kun sateen lomissa joukot lähtivät liikkeelle ja sitten palasivat.

Eräänä päivänä sanoi Huhtamäki yllääkärille:

— Ylipappa teki kovin ystävällisesti, kun otti minut tänne.

Eno Wiljam odotti jatkoa, koska hän heti oli käsittänyt, ettei potilas häntä pidättänyt tämän sanottavan vuoksi. Huhtamäki jatkoikin:

— Eikö . . . eikö ylipapastakin sopisi, että Ahosesta ja neiti Hirvisestä tulisi pari?

— Hm, sanoi eno Wiljam, — en ole asiaa ajatellut.

— Minä olen, jatkoi sairas. — Ja jos nyt kävisi niin, etten enää tapaisi neiti Hirvistä, niin sanoisiko ylipappa tämän hänelle.

Huhtamäen suuret, oudosti loistavat silmät katsoivat herkeämättä yllääkäriin, vastausta odottaen. Asia oli hänelle nähtävästi tärkeä.

— Jaha, sanoi Ania. — Voinhan sanoa. Mutta voittehan itsekin sanoa. Kyllä te hänet tapaatte. Vai olette te sitä mieltä, että he sopisivat toisilleen.

— Eikö tohtori sitten?

— Hm. En tiedä. Sisarentyttäreni ajattelee potilaitaan, eikä mitään muuta. Niitä neljäkymmentäviittä tuhatta. Hänen sydämensä kuuluu yksin heille — se on sellainen jättiläissydän.

Ylipappa naurahti.

— Ja ehkä erikoisesti meille yhdeksälle tuhannelle, jotka vuodessa keikahdamme — siihen minäkin panen toivoni ja odotan kärsivällisesti.

Huhtamäkikin nauroi leikillään.

— Helmin huoltopiiriin kuuluu kaukaisia saaria — jos hän sattuu olemaan tarkastuksella siellä, niin kirje jää jonnekin odottamaan. Mutta täytyyhän hänen kerran palatakin.

Satoi. Parantolan hiekkainen kamara nieli urhoolisesti kaiken, mitä taivas antoi ja potilaat makasivat hallia, kävivät tarkastuksilla ja typetyksillä, huusivat heitä ja eläköö-tä, lumpastelivat ja odottivat parempaa säätä.

Parempi sää tulikin viimein, ja tuli parempana kuin oli osattu toivoa. Tuli odottamattoman kaunis jälkikesä, aikana, jolloin ensimmäiset pakkaset yleensä jo hävittävät kukkatarhat. Nyt heloittivat syyskuukat pehmeän, sinisen ilman hiveleminä ihmeellises-

sä väriloistossa ja villiviini riehui päärakennuksen suurella julkisivulla komeina kiehkuroina, innostuttaen Kukkarannan kirjailijoita runollisiin vuodatuksiin Kuriirissa.

Tällaisena ihmeellisenä jälkikesän päivänä soitti Helmi Hirvinen asemalta, pyytäen puhutella ylilääkäreä.

— No, sepä hauskaa. Missä sinä nyt oikein olet ollut?

— — —

— Hyvin täällä voidaan. Panen heti auton tulemaan vastaan. Tervetuloa.

Keskustelu tapahtui reippaasti, ikäänkuin tyttöä olisi odotettu kotiin huviretkeltä.

Mutta tohtori Ania lähetti alilääkärin viemään sanaa Huhtamäelle.

Sinä hetkenä, jolloin Antti astui vuoteen ääreen, näki Heikki hänen kasvoistaan, että Helmi oli tullut. Ja hän tunsi sillä hetkellä olevansa terve. Hän soitti hoitajattaren sisään ja pyysi puhtaita lakanoita. Myöskin uusia kukkia hän pyysi pöydälle ja seisoi itse peilin ääressä harjaamassa hiuksiaan sinä aikana, jolloin vuode pantiin kuntoon.

— Minä taidankin tästä tulla terveeksi, sanoi hän,
— olen ihan terve.

Helmi viipyi.

Heikki soitti malttamattomana,

— Pyytäkää, että neiti Hirvinen pian tulisi.

»Planttu» ilmoitti hymyillen:

— Hän meni pukeutumaan.

Sairas ymmärsi, että tämä oli tärkeää ja vaikenä.

Antti Ahonen tuli jonkinlaisena esiratsastajana.

— Oi voi, sanoi Heikki, syvään huoaten, — pukeutuuko hän galaan. Ei tarvitse. Tulkoon hän sellaisena kuin on. Nyt. . . Nämä askeleet. . . ! Hyvää yötä, Antti. Kiitos kaikesta. Ihminen on alussa niin typerä. Sitten kun hän viisastuu, on loppu.

Heikki painoi Antin kättä ja antoi kätensä sitten vaipua. Ovessa kuului Helmin ääni: »Tietäähän hän, että olen täällä?»

Ja niin Helmi Hirvinen astui nuoruudenystävänsä vuoteen ääreen ja näki heti, että se oli kuolinvuode. Myrkkyy oli jo ennättänyt tuhota kaiken muun, ainoastaan silmien loistoa se oli syventänyt ja kiihdyttänyt. Heidän kädenpuristuksensa välitti sen, mitä kumpikin tunsi. Sanat lausuivat mitättömiä asioita.

— Sinä tulit.

— Olisin tullut paljon aikaisemmin, mutta olin niin kaukana.

— Läksitkö heti?

— Ihan heti. Mutta sain kirjeen kolmen viikon vanhana.

— Pelkäsin, ettet ennätä perille.

— Olin hukkuu suohon, kun pimeällä läksin käymään sen poikki.

— Oli hyvä, että ennätit.

Helmi huomasi, ettei Heikki nyt kuullut häntä. Eihän kuolema toki ollut näin likellä? Hän istui hiljaa ja katseli valkeita silmäluomia, joissa riippuivat mustat, ihmeellisen pitkät ja tunteelliset ripset. Hiljaa lasi hän kätensä Heikin kädelle. Hyvä Jumala, joko näin pian: käsi oli kylmä. Helmi tahtoi voimakkaasta kädestään valaa elämää tuohon lakastuneeseen käteen ja painoi sitä hellästi.

Heikki avasi silmänsä.

— Kuule, mene naimisiin Antin kanssa.

Loistavat silmäterät katsoivat tuijottaen sairaanhoitajattareen.

— Minä tahtoisin niin sydämestäni.

— Rakas ystävä, kuiskasi Helmi nopeaan, — sitä en voi luvata. Minä menen naimisiin vasta sitten, kun eivät nuo neljäkymmentäviisi tuhatta enää minua tarvitse. Minä kuulun heille.

— Ja meille yhdeksälle tuhannelle!

Heikki sanoi tämän vieläkin leikkien, mutta jatkoi sitten väkinäisesti:

— Tiedäthän mitä tarkoitan?

— En, kuiskasi Helmi. — Tahdotko, että soitan vaimollesi?

Heikin silmäluomet sulkeutuivat ja hehku hänen kasvoillaan tummeni.

— Ei minulla ole vaimoa. Ei siitä tullut mitään.

Helmin silmiin kohosivat kyyneleet, niin väkivaltaisesti, ettei hän voinut pidättää niitä. Ne pisartelivat Heikin käsille ja sairas tuntui laskevan niiden lukua ikäänkuin ne olisivat olleet kalliita päärlyjä. Vihdoin Helmi sai hymyn huulilleen ja nyökkäsi ääneti päätään. Hän oli ymmärtänyt kaikki. Vihdoinkin.

Mutta tämä, mikä nähtävästi oli painanut Heikin mieltä, oli myöskin vienyt kaikki hänen voimansa. Hän tapaili vielä jotakin sanaa — Helmi olisi antanut mitä tahansa, jos olisi kuullut, mitä hän tahtoi lausua.

Mutta sitä ei voinut erottaa.

Käsivarsillaan kannattaen kuolevaa, joka ei enää saanut ilmaa keuhkoihinsa, hän rukoili, rukoili, avuttomuudessaan kiihkeästi etsien yhteyttä sen voiman kanssa, joka on ihmisen ainoa turva. Silmänräpäystä myöhemmin hänen rukouksensa sai jonkinlaisen muodon ja vailla ääntä hän huusi, että Jumala armahdaisi lapsiansa, tätä lasta tässä, häntä itseään ja kaikkia, kaikkia.

Kun hoitajatar tuli sisään, piteli Helmi vielä käsivarsillaan nuoruusystävänsä, mutta valtimo ei enää lyönyt.

Lääkärit tulivat.

Siinä he sitten kaikki viettivät hetkisen nukku-
neen vuoteen ympärillä.

Huone oli tulvillaan valoa. Yliluonnollinen hyvyys tuntui tänä myöhäissyksyn päivänä siunaavan maailmaa.

Vihdoin tarttui eno Wiljam Helmin käsivarteen ja talutti hänet huoneesta.

He tulivat pitkään, tuttuun käytävään, missä suuret, valkoiset syysasterit juhlallisina kohoilivat ruukuistaan. Keinuen valossa ne näyttivät viittovan tietä

johonkin onnelliseen maahan, minne ollaan menossa — kaikesta huolimatta.

Alakerrassa kulki parantolan iloinen ja toverillinen elämä tuttua kulkuaan. Tultiin halleista, lausuttiin sukkeluuksia ja odotettiin päivälliskelloa. Konttorineiti juoksi ilmoittamaan ylilääkärille, että jokin retkikunta on tulossa iltajunalla joitakin — ulkomaalaisia lääkäreitä. Soitettiin asemalta.

Eno Wiljam otti Helmin käden, katsoi häneen sillä tavalla, että hän sai voimaa — ei milloinkaan Helmi ollut tuntenut tällaista, oli suorastaan kuin hänet olisi nostettu maasta. Sitten eno läksi ja kiirehti työhönsä.

Helmi tuli ulos. Hän kulki, minne askeleet veivät. Hänellähän oli sisar täällä ja tuolla rannalla oli se polku, jolla he Heikin kanssa kerran olivat kohdanneet toisensa. Ei vielä tänään hän voinut mennä sinne. Myöhemmin vasta. Pallokentältä kiirehti muutamia nuoria miehiä, tietäen vähän myöhästyvänsä aterialta. Helmi ei tuntenut heitä. Täällä ei tietysti enää ollut ketään siltä ajalta. Kukaan ei vielä tuntunut tietävän kuolemantapauksesta, joka äsken oli sattunut.

Yksi oli juuri lähtenyt. Hänen lähtönsä ei pienimmässäkään määrässä ollut pysähdyttänyt elämän

kulkua. Pitkä ponnistus oli päättynyt. Kaunis, nuori ihminen oli rauennut aurinkoon, itse suureen hyvyyteen. Nuo toiset eivät vielä tietäneet, että yksi heistä jälleen oli siirtynyt sinne, mistä ei ole paluuta. Näiden tie vei elämään päin, kauniiseen, vaikeaan elämään.

»Ei minulla ole vaimoa. Siitä ei tullut mitään.» Helmi tuntee, kuinka nämä sanat palauttavat Heikin hänelle. Hän koettaa nyt tunkeutua salaisuuteen ja ottaa haltuunsa sen perinnön, minkä rakastettu kuoleman hetkellä hänelle antoi. Viimeinen, mitä Helmi ennätti sanoa, oli, että koko hänen elämänsä oli pyhitetty noille neljällekymmenelleviidelle tuhannelle — kuinka onnellista, että se tuli sanotuksi!

Tässä ihmeellisen kirkkaassa sinisessä ilmassa kantautuvat kyntömiehen huudot tänne kylältä asti. Jokin lintu piipertää. Hevonen tulee vastaan, suoraan metsän pylväiköstä — varmaan se on Kukkarannan vanha tuttu ruuna, sitäkin pitäisi tervehtiä, jos jaksaisi. Silloin mies, rattaiden perässä käyden, nostaa hattuaan ja pysähtyy.

Helmi ei jaksaa muistaa, kuka hän on, vaan kiirehtii ohitse. Kun mies kuitenkin herkeämättä häneen katsoo, jää hänkin seisomaan.

— Ette taida muistaa.

Helmi koettaa miettiä ja muistaakin jo.

— Mutta oletteko te nyt todella Iisakki, Iisakki Timilä?

— Siksi minä olen ristitty. Mutta minua voisi nyt nimittää Paavaliksi.

— Mitä te oikein tarkoitatte?

— Olen Kukkarannan palveluksessa. Tuon kotiin tätä suurta marjakuormaa. Oltiin tänään puolukassa.

Helmi muistaa Iisakin aikoinaan parantolan katkerimmaksi ja synkimmäksi potilaaksi. Häntä ei saatu tyydyttäväksi. Eiköhän se niin ollut.

— Kertokaa mummollenne, sille vanhalle rouvalle terveisiä ja että minä nyt olen joka päivä työssä. Se mikä tapahtui Paavalille Damaskon tiellä, tapahtui minulle ensi kertaa tyydyttäessä. Ei se ollut ihmistyötä.

Koko tämä odottamaton ja outo tapaaminen meni niinkuin unennäkö. Ennenkuin Helmi ennätti selvittää sitä itselleen, eteni kuorma ajajineen ja hän hapsuli eteenpäin, muistaen senverran, että Iisakki joskus ennen oli puhunut yksinäisestä kirotusta saaresta, tai laivasta, joka piti upotettaman kirottuine lastei-

neen. Tapahtunut oli ihme. Kaikki oli tänään ihmeen tapaista. Saattoi odottaa mitä hyvänsä. Mikä armo annettiin hänelle tällä kipeällä hetkellä Iisakki Timilän kautta!

Hän joutui kulkemaan metsikön reunaa. Nyt avautui askelten eteen se polku, jolle he Heikin kanssa olivat joutuneet, kerran kun lumi sulii.

Vene solui ohi, aivan likeltä rantaa. Aironloiske kuului harvakseltaan.

Noin soluu ihmiskohtalo.

Helmi havahtui siihen, että lasten äänet leikkikentältä kantautuivat hänen luokseen. Keskellä kenttää seisoi alilääkäri valkoisessa takissaan ja hänen ympärillään parveili kymmeniä ruskettuneita lapsia leluineen. Antti Ahonen näki Helmin ja alkoi astua häntä kohden. Kenttä oli syyskukkien vallassa. Koko lapsiparvi seurasi ilakoiden ja poimien kukkasia.

Helmi Hirvinen loi vielä katseensa polulle, joka hänelle säilytti niin paljon muistoja, kääntyi sitten nopeasti ja astui osakuntatoveriaan vastaan.

Hän oli muistanut työnsä tulilinjilla ja päätti ensi tilassa palata sinne. Kunhan hän on kohdannut Marjan ja enon, niin hän lähtee. Hän ikävöi työtään.

Lapset kiirehtivät vieraan tädin luo ja piirittivät hänet. Helmi taipui pienimmän puoleen, nosti hänet käsivarrelleen ja he hymyilivät iloisesti toisilleen. Helmistä tuntui juhlalliselta, ikäänkuin hän olisi pitänyt olkapäällään isänmaan tulevaisuutta.

Antti katsoi häneen ja sanoi yksinkertaisesti:

— Kyllä tässä on työmaata.

Helmi painoi lasta hellästi vastaansa ja totesi varjijana seisovansa ihmisen kalleimman aarteen, hänen terveytensä ääressä.

Antti tapaili pehmeästi käsillään niitä lapsia, jotka lakkaamatta kyselivät jotakin. Sitten hän hiukan ujona täydensi äskeistään:

— Ja elämäntehtävää.

Elämän tarkoitus, kärsimyksen tarkoitus, kuoleman tarkoitus? Ihminen ei tiedä eikä saa tietää. Lyhyinä hetkinä hän saa ponnistusten jälkeen tuntea sydämessään rauhaa. Tällä rauhalla on lähteensä: Jumala. Rakkauden Jumala.

Löytämättä sanoja ojensi Helmi kätensä Antille, hyvälle työtoverille.

Heidän kädenlyöntinsä sisälsi valanteon.